This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

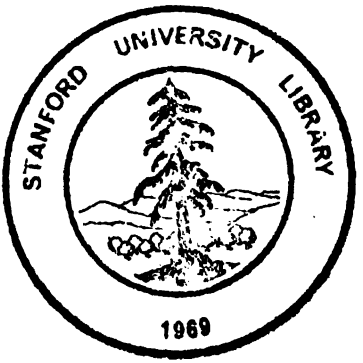
STANFORD UNIVERSITY LIBRARY
1969

ZIKMUND WINTER:

MISTR KAMPANUS.

HISTORICKÝ OBRAZ Z DOBY BĚLOHORSKÉ

DÍL II.

TISKEM A NÁKL. "SLAVIE" 2544 S. MILLARD AVE
CHICAGO, ILL.
1918

PG 5038
W55 M5
v.2

ČÁST DRUHÁ.

Veliká sázka.

NA Hradě českých králů, v síni kancelář, zděšení. Náramné zděšení.

Odešel posel vojenský, a list otevřený, pomačkaný leží na stole.

Chvíli příšerné ticho.

Budovec stojí v okně jako zkamenělý, president direktorů, pán z Roupova, sedí v lenošce jako v kříži polámaný, purkrabí Berka si chodí semotam, ale vzhlíželje k trámům ve stropě, mlčí a mračí se.

Pán z Roupova konečně promluvil. Nepokojné oči černé upíraje v dláždění světnice, vyrazil zlostně:

"Víc než rok v poli, déle roku vojna, a neprovedli v ní platného nic—nic—za nic nestojí armáda ani generálové—za nic—a Mansfelda jsme kladli za nejlepšího—bit, byl bit, sotva vyvázl životem, polovici lidu ztratil, tři sta vozů špižných, teď dřepí v Plzni, jako zvíře, kterému přerazili hřbet, jsme biti—biti—"

"A kde že to bylo?" táže se Berka chápaje do hrsti list se smutnou zprávou.

"U Záblatí, ztracené Záblatí, nomen, omen, toneme v blátě, rok vojny, a po roce—Záblatí.

Bukva nepřítel teď béře a sebéře všecka místa od Budějovic až k Plzni, všecka, už leckde vypral z města a z tvrzí naše lidi—z Nových Hradů pustil naše milé soldáty i s hejtmanem posměšně jen s filci na zádech—teď aby tak vytáhl upřímo na Prahu, sem, na nás—a Thurn se tluče po Moravě, Thurn musí do Čech, musí, poručíme!"

Budovec, stoje v okně, odkud před rokem vyhozeni sokové v náboženství, strnule, upjatě hleděl dolů do zahrad jasně, mladě, vesele zelených a chvílemi stiskal ruce. Když Roupovský domluvil, Budovec obrátil k němu vráscitou tvář svoji, která jest mnohem vyzáblejší než loni:

"Pravda, generálové nic neřídí s lidem, zahálí se, nic platného nepůsobí se proti nepříteli, kdo tím vinen, toho jistotně Bůh mstíti bude, a jestli v tom neupřímnost nějaká, to brzy vyjde na jevo—bohužel, musíme koně své přivazovati k cizímu plotu—cizí bojují za nás a špatně—je to metla boží a v metle boží trpělivě se mějme —nezoufejme—co jest koli bylo, Bůh nemůže opustiti věc spravedlivou, nemůže!"

Purkrabí Berka poškrábav se na klikatém nose pravil, že by se o té porážce nemělo obci oznamovati tak, jak sama v sobě jest, neboť dotud scházely se berně velmi mdle, pak by ve zlém přestrašení neplatil teprve nikdo nic.

Když purkrabímu páni ničeho nenamítali, vyšel, aby v kancelářce vedle, kde pracoval Fruwein s písaři, sestavili oznámení obci o bitvě u Záblatí.

Vešel Štěpán Šternberk s Trčkou.

Roupovský honem honečkem sebral se stolu

list nešťastný a vstrčil jej v obšírnou tacli krajkovou, jež mu visela od rukávu.

Příchozí páni všimli si. Šternberk se usmál a hned spustil:

"Přicházím optat se, co se stalo, kde kdo o tom rozpráví!"

President vlády české, nedívaje se příchozím tazatelům v oči, s patrnou mrzutostí odvece, že sic něco se přitrefilo, takové šarmicle se přiházejí, nestalo se však nic toho, aby jednušky a jiní domácí nepřátelé mohli míti potěšení.

Trčka optal se jakoby mimochodem, znají-li páni ty cedule, které byly včera po vší Praze nalípány; některé latinské, jiné české.

"Volabit aquila, cujus volatu delebitur leo —tak se to začíná," pravil Trčka chladně— "mladý orel létati bude vysoko, lvu pazoury zutíná—bude pravý Gedeon, nebo Bůh jest s ním—"

Pan Šternberk s důležitou tváří doložil:

"Ano, bylo v ceduli také to, že koruna česká brzo krvava bude, rod orla s jinými ptáky se o ni dráti bude!"

Ne bez posmíšku pravil Budovec na to:

"Jest znáti, že páni dobře si pamatovali cedule zrádné—"

Šternberk dělaje, jakoby neslyšel štipku, mínil, kdyby se stavové přece s nějakými ohradami poddali Ferdinandovi, že by šlo všecko jako na šňůře, to že není mínění pouze jeho jediného.

Vykřikl Budovec. Tváře se mu zapálily, oči hořely.

"Ted', ted'? Když jsme na troje psaní Ferdinandovi neodpověděli, ted' když u něho proti nám radí Michna, Martinic a jiní zrádcové ze-

mě této, teď když na toto království se ženou vojska, která s naším lidem zacházejí sodomsky a tyransky, teď se máme kořiti? Teď kdy na nás hledí přátelé od hor Safojských až po moře půlnoční a čekají od nás skutky srdnaté, teď už jen boj na nůž—nestojím o prolévání krve křesťanské, ale stavům již nic jiného nezbývá, a kdyby bylo víc takových rádců, jako tuto pan Šternberk, museli by je stavové od svého těla jako nemocné oudy odvrhnouti, odříznouti."

V tom písař s psaním. Pán z Roupova zlomil nevelikou pečeť, četl. Budovec se odvrátil k oknu zase. Šternberk s Trčkou bez patrného vzrušení ještě na chvilenku postáli a pak dosti hřmotně odešli. Trčka jen ještě ve dveřích přál ve všem veselé pořízení.

President vlády přečetl list a zaklel:

"Slota, nemají boha, ani praporce, ani tohoto království na pozoru a chtějí jen peníze, peníze!"

"Kdo chce zas peněz? Kdo to zase píše?"

"E, generál Hollach a vzkazuje, nedostaneli do týdne, že se svými jezdci opustí pole a přijede si pro zadlužený žold do Prahy osobně!"

Písař hlásí městské posly.

Vstoupí Jan Kirchmajer, Starého města primas, Václav Bílek konšel a kancléř mistr Troilus. Václav Bílek vzal si na to zánovní sukni letní z anglického sukna lvové barvy s výložkem liščím, Jan Kirchmajer byl v tvrdém úboru španělském, límec však neměl nabíraný ani okrouhlý, nýbrž rovný, hladký, francouzský, jenž mu král obě ramena. Mistr Troilus v hedvábné sukni misterské fialové dav obšírnou salutaci promluvil jménem všech tří měst

Pražských a jménem všeho stavu městského. Mluvil vážně, opatrně, moudře, s oklikami.

Krátký rozum té prostranné řeči byl, že stav městský se bude na příštím sněmě bránit proti pánům a rytířům; páni a rytíři chtějí, aby do vojny všecko obilí dávala města, a sami nedávají nic; při tom ráčí páni zapomínati, že mají k polním prácem poddanský lid, který z roboty všecko obilí urobí, kdežto měšťané musí dělníky a čeledˊ polní platiti, a nad to Pražané že sami musí obilí na tvrzích kupovati—od panstva. To že měšťanům věc promyslná, a páni nechtˊ vezmou na sebe větší část břemene, neboťˊ mají obilí lacinější.

Již za řeči vstupoval Berka a pochopiv, oč jde, ihned začal sebou zmítati, popadal za hrušku rapíru svého, také pán z Roupova zlobně nadýmal tvář a několikrát vskočil v řeč mistrovi. Ale ten měl řeč pevně ufasovanou—mistr umí mluvit—a neustal až do konce, do puntíku.

Urozený pán z Roupova po každém marném pokuse odplivl na dubovou dlažbu.

Mistr dokončiv, poodstoupil, nechávaje slova městským pánům. Ale ti nedostali se hned k slovu. Berka i pan president byl tuze hněvivi. Jeden křičel:

"Co jste dali přednésti, to vám není k chvále."

Druhý křičel:

"A tohle je oupravná muzika, nechtějí platit!" A zase první:

"Trybyč na měšťany opatrné!"

Primas Kirchmajer v rozpacích sahal si zase na svoje nepravé, dlouhé, krásné vlasy,

jakoby se bál, že mu je vznešení páni prudkým foukáním sfouknou s lebky.

Ale starý kramář Bílek se nedal. Podíval se tázavě dvakrát na primasa a když ten nic, pravil Bílek zvukem rozhodným, s tváří však po kupecku velmi přívětivou, aby páni neráčili jim u tom míti za zlé, měšťané že chtějí jen tomu, aby také urození páni uchopili se "poskycené dobré příležitosti a měli podíl v profiantech vojenských, měšťanům samým že se obstýskává, ať páni také trochu, ale když urození páni utahují měšce a měchýřky, měšťané je musí utahovati taky."

Z té štiplavé řeči starého kupčíka slyšeli páni vždy jen kousek, jen slovo, neboť oba v stejnou chvíli peskovali, láli, Berka mluvil něco o tom, že měšťanům hnidy odmokly, že foukají, pán z Roupova do toho vhoukl, že jde o víru a o vlast i o hrdla nás všech, ale Bílek odříkával svou dále tvrdě pořád přívětivě, "když vyšší stavové prokáží hotovou volnost k placení, oni, měšťané že nezůstanou v zadu, ale takhle že"— při tom krčil ramenoma, jako činí ve svém krámě na Můstku, když švadleně těch ustřižených tkalounků je za groš málo.

Povystoupil zase mistr Troilus a zároveň Budovec přibral se od okna k rozhněvané skupině, snad aby smiřoval.

Troilus žádal, aby směli po straně mezi sebou potaz vziti. Bublali pánové ještě chvíli něco o vzpouře, též o tom, že se to na jejich hlavy shrne—pak zlostně, ostře vyrazil z Roupova pán, že se jim přeje, aby vzali dotaz.

Uchýlili se tři pražští vyslaní v koutek kanceláře, a tu svinuli hlavy své v hromadu; Troilus něco přišeptával, druzí dva kývali a v

malitké chvíli mistr již předstupoval před presidenta zemské vlády oznamuje, nechají-li tihu profiantů páni a rytíři na měšťanech, že se Pražané přičiní, aby stav městský neměl žádného účastenství v příštím sněmě.

Urození hněvníci se lekli; Berka až ústa pootevřel; Budovec vjel si oběma rukama v prořídlé kudrny.

Bílek tahaje primasa za sukni, pravil:

"Ve jménu božím, pojďme, kmošku!"

Primas se ukláněl uctivě a již vycházeli z nízkých dveří českého kanceláře.

Drahnou chvíli trvalo, než přišli páni zase k sobě. Pak se hádali mezi sebou. Budovec tvrdil, že příkře nemělo by se s měšťany zacházeti když jde o svornost a ve svornosti o sílu.

Když se uklidnili, vyložil Berka koncept, kterak obec utišiti stran porážky vojenské u Záblatí. Pánům se líbil.

Nesprchlo ani čtvrt hodiny a již písaři opisovali ohlášku do tří měst Pražských a do impressí, aby co nejrychleji vytlačeno a do všeho království rozesláno, že u Velikého Záblatu potkání se stalo mezi lidem hraběte Mansfelda a lidem nepřátelským, takže jich s obou stran nemálo zůstalo, avšak aby se tak veliká porážka vojska našeho, jakož se od nepřátel cizích i domácích roztrušuje, stala, toho není; zhynuli s obou stran ti, kteří prve ubohým lidem, majíce jich ochraňovati, sami veliké nátisky činili, proto nepochybně je pán Bůh všemohoucí strestati ráčil a nám příčinu dal, abychom se všickni skroušeným srdcem v pravém pokání k jeho božské milosti obrátili.

V tu chvíli, co Martin Fruwein direktorů patent diktovati začal k pérům čtyř písařů na-

jednou, pravil dole na starých zámeckých schodech prokurator Václav Magrle nevrlým přidušeným hlasem:

"Já Michnovi nebudu nic psáti, protože mně pesky lál a vyčítal, že jsme nepozdvihli obce proti direktorům."

"Inu, bylo to na snadě, lid má mysl vrtkavou a města nejdou s direktory ráda," odpovídal stejně tiše Rudolf Trčka nazdvihuje veliký bobrový klobouk se zlatou ozdobou.

Stáli v stínu pod bezem, jenž na větvích křivolakých, ze zahrady daleko do schodů zámeckých zvědavě číhajících, bílé talířky květů bezinkových slunci nastavoval.

"Nebylo na snadě!" bránil se Magrle, "krvavou lázeň pařížskou byli bychom nesvedli zdárně, je nás málo a nad to platní našinci utekli a jiní vlezli ledakams v kouty—my tu máme pozdvihovat obce—my—ta hrst'?—Pravda, naděje naše roste—ještě jedna nebo dvě takové rány jako u Záblatu, a otevřeme Bukvojovi brány. Je už paní Slavatová ve Varech?"

"Je, a dobře se všecko zvede, vše je nastrojeno, Slavata se dostane za ní z Prahy co nejdřív a rovněji nežli Martinic, který musil se přestrojiti a zamazati za uhlíře. Slavatu prý direktoři dost ochotně pustí, aby se ve Varech léčil. Nu a odtamtud není z Čech ven daleko!"

"Zlořečení házeči a šrotýři poctivých lidí s okna, den ode dne bláta k louži přilévají, třicet direktorů, třicet králíků! Shánějí pomoci všude, chtějí voliti sobě vrchního krále nového, planého!"

"At' volí," zněla tichá odpověď, "potom kurfiřti a knížata německá pustí pláště po větru, nebudou pomáhat, nebudou držet barvu a štych,

bud' nebudou chtíti, aby volen byl nový král, kdyžtě jím Ferdinand, nebo bude chtít každý z nich býti králem: bude to mela, dojde na extrema, na poslední věci! Přec nemohou dva tři králové býti, než jeden!"

Oba mužové se na ráz hnuli od svých bezinek, neboť s hůry šli nějací lidé; Magrle otřev si facalitem svůj modrý pijácký nos, promluvil o tom, že by mělo už trochu pršeti, že příliš sucho.

Den potom bylo v městech Pražských neobyčejně živo. Všude bylo zříti skupiny lidí, kteří si vypravovali o bitvě u Záblatí, ale prý není porážka zlá, ba prý je dobrým napomenutím té vojácké slotě, která, ať je přítelem či nepřítelem, lidi do naha svléčí, ženské pohlaví k ocasu koňskému přivazuje a s sebou vláčí, na ulicích páše sodomstvo, krade a bije.

Když mistr Kampanus a Šultys rudovlasý k poledni vycházeli s žáky svými z kaple božího Těla, kdež při službě boží prosili, aby bůh s vojíny českými do pole vycházel a českého národa neopouštěl, hřměl buben biřicův na rynku Nového města před samou radnicí.

Přibíhali k biřicovi kde kdo, i kovář od lisic koňských a ženy z boudy herynkové, přiběhli také studenti s čilým Šultysem, i sám Kampanus blíže pokročil, aby doslechl, co se oznamuje. Buben přestal drnčeti a bouchati. Nějaký městský písař mladý četl z velikého listu:

"Jejich milosti pan purkmistr a páni v známost uvozují, že nejsou jiné naděje, než že jedenkaždý z měšťanů budto sám k vojenskému mustrunku se postaví nebo hodného jonáka vypraví s ručnicí dlouhou nebo mušketem, zvlášť řemeslní tovaryši, kdo k bránění způsobný jest,

od šestnáctiletých počínajíc. Jak se udeří lermo, hned jest šenkovní domy zavříti, trefilo-li by se lermo času nočního, tehdy každá hospodyně aby na pánve, kde zavěšeny jsou, oheň roznítiti a jej bedlivě opatrovati hleděla; kdyžby pánví nebylo, tu z domu každého lucernu se svíčkou rozsvícenou z okna ven na holi jest vystrčiti, tesaři, zedníci, židé ihned ke kašnám aby se postavili s konvemi a sekerami k hašení ohně, tři nejbližší desátky půjdou k fendrychovi pro jeho a praporu doprovození, ostatní ozbrojení všickni postaví se v šik na svých lermplacech, ženské pohlaví a jiná chasa neužitečná nesmí k tomu pod trestem!"

A hned zadrnčel zase buben, ale už jen na krátko, jakoby to bylo na rázné stvrzení té dlouhé řeči úřední.

"Mají už strach, Hannibal ante portas!" Kampanus vzdychl nahlas k Šultysovi, a ten den nechtělo se mu do žádné práce.

Když se soumračilo, tlustý dotor Borbonius přistěhoval do kolleje Karla IV. dvě těžké truhlice všelijakých peněz a koflíků stříbrných; mistři mu dovolili složiti poklady do pevného sklepa, do fišku k slavným privilegiím universitním za těžké dubové dvéře a pod dva zámky.

Šestý den července měsíce slaven toho roku v universitě i po vší Praze velmi mdle. Uznal to a nejméně dvacetkráte opakoval to pedellus Jičínský každému, s kým se potkal. Ted' to povídá dvěma mladým mužům; jeden z nich je po vojensku, druhý patrně kněz.

"Svátek českých našich mučedníků, našeho mistra Husi a Jeronýma, snad nikdy, víme, nebyl tak smutný, víme, jindy hořely ohně a střílelo se, teď pod ztrátou hrdla nesmí se vystře-

liti, aby prý lidé, víme, se nepřestrašili, kdo ví proč, všude vojáci, naši kollej velikou hlídá deset michelských sedláků, ti vejři jsou dnes, víme, v Praze nejveselejší, náš pan prorektor dal jim to víno, co svátek svatého mistra, víme, dle fundace posílá se z Litoměřic, to jim dal, ti vejři jsou do raníčka opilí—ale bude mít mistr radost, až vás uvidí, je ty dni pořád jako trudným, no, víme, hezké to u nás není."

"Divno mi," ozve se voják, plivna vysoko, "mistr Kampanus býval vždy rázný, bylo v něm tak něco olympského, klidného, velká mysl nějaká!"

"No, víme, snad to bylo, ale, co mu umřela manželka, paní Lidunka, konec, je měkký, víme, je velmi často tuze troudný a měkký."

"A co akademie Karlova?" táže se kněz.

"I, víme, nic; mistr Troil písařuje na radním domě, také Šultys je na rathouze víc než v Karolinum, je samá vojna, pomáhá Troilovi, studentů na skrovně, disputace děláme bez ohlášek jako pod tajem, inu, vidíme, je smutno teď u nás v akademii, za to veseleji na ulicích."

Voják, ohromnou ruku klada na tenké raménko pedellovo, ptá se:

"A co dělá Mollerus?"

"Dluhy, víme, vydlužuje se pořád, nadává lidem, víme, mně taky, chce býti professorem, ondyno mi pravil, až víme, vyvolí stavové nového krále, že i k tomu uteče se proti Kampanovi, by se, víme, země i nebe zbořilo, on že professorem bude, ale nechme tu línou bečku s pokojem, víme, Kampanus bude mít z vás radost až vás uvidí."

"Nu, nevím," ozve se voják, "mne odsou-

dil tenkrát, víš, do kurníku pro to scandalum při zkouškách!"

"Ale víme, jen pojd'me, jen pojd'me, je měkký, a scandalum dávno spáleno na dvorečku a zapomenuto."

Když vstoupili v kollej Karlovu, selská varta měla obsazeny schody a sedíc v pěkném chládku popíjela z velikého plecháče, a ten plecháč stěhoval se s hůry dolů, z dola nahoru ustavičně.

Jeden z michelských statečných sousedů tuše v onačejším vojákovi důstojníka chtěl vstáti, ale nedovedl toho dobře.

Mistr Kampanns poznal Měřínského hned.

Sotva tento vyřekl: "Clarissime rector!" již ho držel mistr za obě ruce a svýma očima modrýma hleděl upřímně ve vyvalené oči bývalého studenta:

"Vždy ještě máš tvář, jako chlapčí, jako dětinskou, tak milou a dobrou, vítej, vítej! Poznávám i tebe, vojáče, ale jméno mi—jméno—"

"Knobelius, magnifice, ten, co vás tolik zlobil!"

"Posad'te se u mne, vítejte mi, pedellus donese trunček, oslavíme blahoslaveného mistra z Husince—takž kterak jste přišli do Prahy, tuším to—vojna, voják—ale ty, mistře Měřínský, co ty?" —

"Jsem polním kaplanem v regimentu krajského vojska čáslavského a chrudimského, chci aspoň tím způsobem v těžkých chvílích vlasti posluhovati!"

"A já jsem v témž regimentu se dal psáti, vede nás pan Michal Slavata, praporečníkem naším rytíř Kordule, mně, bezpochyby proto že neumím střílet a že za mnoho nestojím, dali

do ruky oštěp a postavili za druhého lejtenanta, jdu rád s Kordulkou—tak jsme, magnifice, říkali Měřínskému, když jsme byli pod vaší metličkou, rytíř Kordule fendrychem, náš milý Kordulka kaplanem; jdu s Kordulkou, nebude se nám stýskat, a povím hned, proč jsem poběhl školy a dal se psáti na vojnu; rozhněvalo mne, kterak v těch krajích našich chudí z panstva vymlouvali se chudobou a bohatší nemocí, leda by nemusili na vojnu. Nevím, ale zde v Praze zdá se mi býti větší horlivost, včera přidal se k nám mladý Veleslavín impressor, statný voják; povídají, že se nedávno oženil a přece jde; rytmistr Materna vzal ho k jízdě."

Jičínský přinesl džbán vína a sklenice. Na přívětivé vyzvání Kampanovo nezůstal, prý musí, víme, dohlédnouti k vínu, prý si točí, víme, kdo chce.

"Myslím, že ani v Praze horlivosti není, za to strachu všude dost, přes tu chvíli přicházejí mi do kolleje žebraví lidé, od vojáků znuzelí, vypravují, že lid vlaský, španělský i Bukvojovi Valoni, a obzvláště kozáci jako sběř šílená daleko do země činí vpády, loupí, řežou nosy a uši těm, které pokládají za pod obojí, dobytku, nemohou-li ho pobrati, podtínají nohy, kravám vypichují oči, lid houfně na lesy utíká s dobytkem, pláče ve všech koutech plno, všude prý se ozývá křik: Utíkej, utíkej! Byla chyba, že naši nevzali Budějovic—ted' je to bašta nepřítele Bukvoje, kdykoli je bit, tam se utíká a přichraňuje—jediná pochvala tomu že Mansfeld dobyl a obsadil Plzeň a Plzáky skrotil, ale ted' zas ta rána u Záblatu—a nad to generálové jsou ve všem nesvorni, Mansfeld s Thurnem a Thurn s ostatními na štíru—také jsem doslechl, že ge-

nerálové mají v karnetě 50 koní a chtějí od stavů plat na sto koní, v praporci mají 150 lidí a počítají si za dvě i tři sta; stavové slibují, že budou skrze komisaře regimenty vyšetřovati, jsou-li tak silny, jak na ně plat vychází. Nuže, mladí přátelé, pijte na zdraví své a pro zdar akademie Otce Karla!"

Zacinkaly sklenice.

"My slyšeli venku, že selský lid u Plzně—nebo kde—sráží se v hromady a ubijí vojáky obou stran."

"To bylo u Žatce, před nedávnem, do čtyř set u Nidrlenderů, vojaček a jich dětí zbito; sedláci byli pod strašným černým praporcem a bijeli své trapiče napořád."

"A kterak se, magnifice, ráčíte s pány mistry míti v naší milé akademii?" ptal se mladý kněz.

"Smutný, Musy utekly, poslední promoce bakalářů byla loni, sedmdesát mládenců pěkně vykonalo examina, byl mezi nimi Mitis z Vodňan, z mé patrie, dobrou chválu obdržel mladý Vepřecký z Velvar, škoda, teď nic, teď ticho v akademii, ale učíme přec, jenom že v jedné auditoři, málo studiosů, málo; letos na moje stálé nabíhání dali stavové do artikulů sněmovních, aby pražská universita byla vyzdvižena příkladem jiných akademií v říši; dej Bůh nebeský, aby to nebyla jen těšínská jablka."

"Pan doktor Jessenius, slyšeli jsme, měl býti ve Vídni s odpuštěním—oběšen—to jsme slyšeli, sit verbo venia—račte prominouti slovům," tázal i omlouval se Knobelius.

"Snad šlo o hrdlo, zajal nám mistr rektora uherský palatin, římské víry člověk; doktor Jessenius dobře mohl ujíti, byl varován, ale

neutekl, oznámiv, že zastává národ, kterému čest milejší nežli život—to se mi velmi líbí, že to on, Slovák, těm Uhrům řekl—nešlechetný a zrádný uherský palatin dal našemu milému rektorovi odepnouti křivou šablici a poslal ho do Vídně, kde nad dvacet nedělí vězen byl v smrduté díře, pak vypuštěn, když naši stavové hrozili, že utratí zdejší dva zajaté katolíky. Náš rektor asi zkusil mnoho, vypravoval nám, když ho vypustili, že klekl na práh svého vězení a hlasně modlil se k Bohu, že ho tak předivně při zdraví zachovati ráčil—ale již zas je pryč, zas vyslán od stavů do Uher; zase ho zastupuji zde ve škole, sic, co by ted' taky, lépe, že slouží stavům, již znáti výsledek cesty našeho rektora, konečně Uhři a sedmihradský kníže vstoupili v konfederaci s námi, kníže Gabor poslal už dvě roty Uhrů, pedell mi povídal, že dnes přišla třetí rota, bohužel, že jsou Uhři ti slota—nejsem nikterak pro vojnu a nechci lidského vraždění, ale ted' návrat, zdá se mi, nemožný, ted' musí stavové shánětí se pilně po zahraničné pomoci, od smrti krále Matiáše, pořád radí se o volbu krále nového, ale Ferdinand, kterého před dvěma roky korunovali, ten snadno si nedá vzíti království, zápas je už ted' zlý a tuhý—stavové jedni přejí Sasovi, druzí falckraběti, jedni luterskému, druzí kalvinskému, bojím se, až jednoho zvolí, druhý že se do nich pustí—víra sem, víra tam—bojím se!"

"Prý Moravané nechtějí držeti!?"

"Hled' mistře to taky divná věc, jde o náboženství, ale Thurn musil vojskem donutiti moravské pány ke konfederaci, hrbovitý pleticha Žerotín málem by byl s okna vyhozen býval; teprve když ho Thurn stiskl, prý uznal, že

podnikání Čechů je z Boha—teprve pak uznal, divná česká svornost ve víře, věru nuzná potřeba, aby Hus z mrtvých vstal a Čechy těšil, aby se hřmělo v buben, Žižkovou koží povlečený, aby se svolal všechen lid boží—"

Kampanus v rozčilení vstal a přitiskl ruce k spánkům, jakoby chtěl bouři duševní tlakem utišiti; oba mladí lidé seděli v pohnutí jako strnulí.

Tiše po chvíli usedl Kampanus a mluvil jakoby k sobě:

"Doufám, že to věc naprosto nemožná, aby národ náš byl opuštěn, aby evangelium bylo vykořeněno, aby cesta pravdě byla zakleštěna, i kdybyste v bitvách prohráli, jiní bratří evangeličtí podle svědomí svého musí nám s neštěstí pomoci—e, kdož by si připouštěl trudy, dokud naděje. Mám radost, že hotovost krajská a městská se tak četně sbírá, už byl strach, že nikdo z českých lidí do války nepůjde, vždyť od mnoha let Češi obléhali jen zámek Kachlík a město Kamna."

Knobelius se podíval k Měřínskému a s úsměvem v koutcích pravil prorektorovi:

"Nevím, reverendissime, kterak byste byli spokojeni s našimi soldáty krajskými, kdybyste je viděli!"

"Nu co?"

"Krajové se zbavují—zdá se—povinnosti válečné jen tak ledabylo, aspoň v našich rotách je statných jonáků málo, ještě nejspíš z řemesel městských tovaryšové, víc je starých a pacholat, někteří jsou i neduživí; a což těch zbraní divných! Vojáci jsou bez peněz, bez munice, pochybuju, že budou čočky odpírat nepříteli!"

"Je tomu tak," potvrzoval kněz, "lid nejde rád, a u nás se dokonce rozhlašovalo, kdyby král na ráz propustil lid z poddanstva, že by se lid postavil všechen k němu a zmordoval by vrchnosti a bylo by ihned po vojně."

Spjal ruce Kampanus:

"Bože, Bože, to je smutné, ty věci hledí daleko, Bože, vod' nás, sic budeme obnaženi, znuzeni, zničeni!"

"Snad ne, dobrá věc zvítězí; trvám, že cestou neduživci a nestateční se vymísí, a co zbude, že bude se dobře bít, jen aby bylo dobré opatření, ti lidé musí jíst, musí obdržeti lepší zbraně, lepší škorně, peněz je potřebí!" rozhodl Knobelius.

Do toho rychle Kampanus:

"V nedostatku peněz hlavní chyba veškeré dosavadní liknavosti a nezdaru, sněm už svolil dokonce, aby učitelé i švadlí platili berni válečnou, ale berně vesměs scházejí se váhavě, a vyšší stavové urození jsou tak houževnatí, Bůh to sud', já tomu nerozumím dobře; pravda, někteří nemají mnoho, Budovec je hrdina, ale nemá, znám však mnohé z nich, že statku mají drahně a že by život dali za evangelium, život, hrdlo, pravím, by dali, ale když mají dáti peníze, vymlouvají se—to mi nejde dobře v mysl. Vojsku jsou stavové již dlužni šestkrát sto tisíc kop; z čeho by ti vojáci byli ted' živi, kdyby nekradli—a kterak mají s chutí odpírati nepříteli! Jediný Smiřický neskrblil—škoda, že umřel—ano, už na podzim loni, umřel u Budějovic, palčivou zimnicí, ten bez valných proseb půjčil zemi 50,000 tolarů—ale i ten, nejštědrejší z urozených, poslal třikrátstotisíc dukátů kamsi do Němec, prý své nějaké nevěstě, snad aby je

schovala, ale biskup špýrský je polapil a teď z těch českých peněz platí se vojsko proti nám, kolik se za ty uloupené peníze mohlo najmout lidu, kolik koní koupit, kolik válečných nástrojů! Ondyno sáhli direktoři i v poklad královský, prodali některé věci, aby došli peněz na vojenský lid, Gaborovi poslali z císařských sbírek vzácná sedla turecká a palaše, také dali se do rozprodávání statků, náležitých zpronevěřelým synům naší ubohé vlasti, prodávají statky Slavatovy, Martinicovy, Lobkovicovy, také statky arcibiskupovy, sekty Jezuitů—"

"A co se děje, reverendissime, se školami těch kněží?" ptal se Měřínský rychle.

"To jste přece snad i venku četli v patentě, že jest akademie jezuitů rozpuštěna, stavení a knihovnu hledí teď Sušický ještě s jedním měšťanem—věřte, přátelé mladí, ačkoli vždy jezuité hořeli velkou nenávistí proti nám, že mi bylo líto těch jezuitských mnichů, když za černým křížem smutně kráčeli z města—pomyslil jsem, kterak mocně a vysoce se pjali a kterak hluboký to pád, pomyslil jsem, že to štěstí lidské je jako ze skla—a ještě více želel jsem, že jim v první chvíli vzteku lid vybil dům a knih mnoho z biblioteky vyházel a zničil,—psal jsem stavům žádost, aby dali tu biblioteku naší akademii, že si jí přichráníme, ale naši milí páni odbyli mne dosti příkře—Bohu poručeno!"

Měřínský ostýchavě se vrtěl, až vstal, že již musí, že bude čas.

Kampanus vyšel s oběma mladými lidmi. Dva muži selské hlídky spali na schodech akademie spánkem velice zvučným, jeden ležel roztažen na zemi u kašny, a děvečky stéblém mu jezdily rozpustile po nose, ostatní michelští vo-

jáci zmizeli. Měřínský dělal se nevida, Knobelius se smál, ale ne hlasitě, Kampanus zbrunátněl hněvem, ale udržel se v míře, neřekl slova. Děvečky prchly.

*

Když Kampanus se svými žáky bývalými kráčel k Uhelnému trhu, spatřili hejno lidí mimo uhelnou huť o překot běžeti k Můstku a ven na Koňský trh.

Prý jedou Uhři, voláno.

Knobelius chtěl tu lehkou chásku viděti, i protož dali se všichni také tři Můstkem na Koňský trh.

Podivní jezdci.

Nejeli v spořádané karnetě, ani v menších tlupách, ale tu jeden, za ním o kus dva spolu, tři, zase jeden, plaše, chvatně klusali všecko semotam rozházeni, jenom směr majíce všichni stejný, patrně poručený, aby byli co nejdříve z měst Pražských venku.

Nápadna byla na jich hlavách především zvonitá, vysoká špičatá helmice, kožíšky měli tkanicemi světlých barev všelijak prošité, některé šňůry byly i stříbrné, ale tmavé a zašlé a tu a tam natržené; gatě těch jezdců příliš úzké i zase tuze široké byly většinou plátěné a špičaté. Skoro každý jezdec vedl na provaze ještě jednoho nebo dva koně, o nichž bezpochyby zcela správně pověděl Knobelius, že je nakradli cestou na Moravě a v Čechách.

Koně všichni i ti, na nichž seděli, byli obvěšeni pytli s pící koňskou a tlumoky, v nichž také lecco cennějšího mohlo býti.

"Tenhle s píkou na hřbetě přivázanou to je husař!" volal mezi diváky kdosi.

"Chlap má dvě divné pistule při sedle!" poznamenal jiný.

Kampanus tiše k svým:

"Vidím, že to je nějaká míchanice pronárodů, ten tady jistě není Uher, to je Turek nebo Tatar, nebo jiný pohan, hle, tu zase několik žlutých až černých tváří!"

"At' jsou ti Uhři kdokoli, na všech je vidět, že se musili na tento svět ze svých matek vylhat!" tvrdil Knobelius hřmotným hlasem, za kterýž podivný soud stržil odměnou veselý smích kolemstojících.

Kampanus poodstoupil, jakoby chtěl lépe viděti.

Nějaký stařík bezzubý vypravoval, kteraké soužení s těmi Uhry všude maji.

"Je už teď nad čím naříkat, kdyby člověk nějakou kravku, koně, a ba i statek ztratil, poněvadž toho trestání od milého pána Boha zaslouží, bylo by jakž tak, ale tomu jest hrozné dívati se, že dobrých lidí manželky a dcery násilé trpí od takové zběři!"

"To je vojenský právo!" vykládá soused jeden.

"Kozáci na straně našich nepřátel jsou taky čistá chasa."

Kampanus vzal své přátele pod paží, a odcházeje z davu, pravil:

"Toho neměl ani při rozdíle náboženství učiniti polský král, že na nás poslal polskou jízdu—tuším čtyři tisíce kozáků, toho neměl učiniti, přec Poláci mají s námi jednu řeč a jediný jest počátek národa obojího!"

Náhle konec Můstku stala se zácpa. Lid se srazil, aby viděl.

Nějací zbrojenci vedli starožitného muže,

žida, smrtelně bledého, ustrašeného, uplakaného, ukrvaveného; krev mu tekla z nosu, z čela, utíral si ji kaftanem a rozmazával si ji po tváři. Přes tu chvíli ho někdo udeřil. Prý se ptal na břehu vltavském u přívozu, je-li v řece nějaký brod a kde—tedy zrádce, vyzvědač.

"Vari, vari! vezeme lunty, provazníci jedou, vari!" tak křičeli nějací dva mladí tovaryši v zástěrách strkajíce vozík nemalý. Lidé ustupovali, odjeli provazníci s lunty, odvlečen žid vyzvědač.

K rozptýlení lidské hromady přispěl také buben, jenž hřmotil na Uhelném trhu při boudě uhlířské. A když přestal buben, daleko rozléhal se hlas úředního vyvolavatele.

Kampanovi, jenž stál s přáteli při zdi malované rychty, vítr donášel slova:

"Direktoři—peněz před rukama není—to trvalé a dávno vinšované sjednocení s markrabstvím Moravským—s knížectvími—s Rakousy—hotovo—věrný vlasti syn nezadržuje peněz povinných—naši expedici vojenské to činí záhubu—dle zřízení zemského kdo obhajovati nechce, čest a hrdlo tratí—měšťanům a vyšším pánům stavům jich milostem položí se vojsko do gruntů a domů, budou-li tak váhavě odvozovati—každý nechť pamatuje na svoji přípověď a pečeť—jde o korunu království, o přirozený jazyk a náboženství—v šenkovních domech povyky, tance, na noc sedání, hudby—pískání—školy šermířů—rozpustilosti—zapovídá se—

Na Újezdě před branou potkal Kampanus se svými přáteli dva vojáky v černých kabátech, v černých sukničkách. Kde kdo se za nimi ohlížel. I Kampanus všiml sobě toho.

"Co to? Kdo ti?" ptal se.

Knobelius vesele vypravoval, ti že jsou z Kolína města, Kolinští že postavili asi třicet drábů vojenských a poněvadž prý nemohli—asi lakomci nechtěli—jim koupit dražší sukno barvené, dali všem ušiti suknice a kabáty z černého, domácího, a teď nechce je žádný hejtman vzít pod praporec, prý jsou zlým znamením.

"Leží tam v smíchovských zahradách s námi, ale žádný jich nechce, chodí jako strašidla, všichni stejně černí—"

I v bráně ohlašovala se vojna, a velmi živě i hřmotně. Aspoň dvacet strážců vojenských, někteří se sekeřicemi nebo helepartnami, jiní s muškety tu posedali, stáli, jednali, křičeli. Právě prohlížejí vůz markantera, jenž chce z brány ven.

Nějaký desátník křičí markytánovi, že dle rozkazu pánů stavů nesmí pustit z města vozu jiného, než ten, který má polovici chleba a polovici nápojů; samý nápoj, to nic, vojáci se tuze ožírají—tedy polovic chleba—"a ty špikfouse, polovic nemáš, ty máš samé pití, samé soudky, ty by tobě měly v pokutě propadnouti!"

Jiný v touž chvíli dotazuje se při fortně nějakého z venku příchozího, kdo je, odkud, co v městě chce říditi, jak dlouho.

Třetí strážník odstrkuje kohosi od fortny a vrací ho do města, že je bez paletu, bez paletu nesmí ven.

V tom šumu Kampanus vzal oba mladé lidi za pravice, tiskl, potřásal jimi, loučil se:

"Kéž Bůh sešikuje vás i všecko vojsko naše, kéž vás Bůh neopouští, ať vás vede šťastně pro čest a slávu jména svého, pro čest a slávu národa našeho, těžce zkoušeného, vraťte se mi zdrávi a přijďte ke mně zas!"

Měřínskému z vyvalených očí náhle zapršely slzy.

Knobelius hromotluk sic neplakal, ale nemohl pohnutím mluviti; náhle mu vskočilo v mysl, že se s mistrem Kampanem vidí v tomto živobytí naposled.

Kampanus do města vracel se, voják a kněz fortnou vešli do zahrad sv. Jakuba čili na Smíchov — — —

II.

Diverti nescio.

Na podzim, když umlkly zpěvy vinařské čeledi v pražských vinicích, když na stráních všude tráva prožloutla a provadla, stromy v zahradách nemocně se zbarvily, stál mistr Kampanus s rektorem Jesseniem a s professory Karlovy akademie a s mnohými mistry pražských škol na plácku v Hradě Pražském.

Přišli vítat nového krále Friedricha.

Purkrabí Berka určil, aby stáli hned při bráně, ale na druhém místě; první místo ukázáno kněžstvu. Kde jindy očekával na krále arcibiskup s kanovníky, teď tu stáli ve fialových aksamitových reverendách s birety téže barvy bratr Cyrill, senior kněžstva bratrského, a farář Dikast, správce kněží pod obojí. Při nich byli v houfě děkanové kostelů venkovských a faráři pražští, všichni v komžích; bylo víc obtloustlých než tenkých.

Střelci hradní běhali semotam a tlačili diváky ke kostelu, aby prostranství před hradem vladislavským a obytem královským bylo prázdno, volno.

Branou pořád přicházeli rozmanití lidé obojího pohlaví svátečně odění.

Purkrabí Berka teď už se zlobí. Kázal hejtmanovi, aby vrátil několik měšťanů ven, že jich stanoviště je před branou a ne tady. Teď zase starý Bílek, zlatník Hergsell a Pulpit kožišník přišli a nechtějí ven. Pulpit vzal si na to novou modrou šubu. Za nimi šoural se Revír, tchán Kampanuův, a kašlal.

"Vy tam, páni a rytíři tady!" rozkazoval Berka, kyna měšťanům ven.

"A nevíme proč!" odpovídal Hergesell.

"Nevíme, proč!" dotvrzoval Pulpit, "mordydy." Ale tohle slovo řekl jen tak, že skoro uvázlo v zubech.

Urozený pán rozhněval se. Pozdvihnuv hlas do vyšších tonů, pravil:

"To bychom před vámi žádné přednosti neměli, to by se nevědělo, kdo je nižším, kdo vyšším!"

"To by bylo neštěstí!" vyrazil zlatník Hergesell; "pojďte, kmotři, ven, aby se poznalo, kdo je větší — —" další slovo udusilo se v bráně, ale bylo nějak krátké. Revíra chtěl Kampanus zadržet a vstrčit mezi fakultu, ale starý pán s kašláním děkoval a šel ven mezi měšťany.

Ženské šlechtické i měšťanské tuze nastrojené a šperkovné vedeny byly přes plácek do sálu vladislavského. Paní a panny vesměs zdobeny hedvábím, aksamitem, prýmy, krajkami, korály a zlatem, pavími péry i pštrosími; vězí v sukních obšírných, těžkých, obruči nadutých, tak že skoro všecko to ženské pohlaví od pasu dolů vypadá jako bečky.

Mladí školní mistrové bavili se přicházejícími ženskými.

Mollerus málomluvný a zamračený několikrát jen tak skrze zuby opakoval svůj oblíbený

posměch, že ta a ta je nafrčená jako starý Brno. Při jedné se divil, že ještě chodí za pannu, pravil posměšně, že "tej už někdo sňal kredenz," ale pak myšlenkou přeskočil k professorům:

"Basilides není mezi nimi, koukej Třebický, není ho včil mezi nimi, to je zlé znamení, když Zodiaka hvězdáře tu není! Snád' hvězdy ukazujú nedobro!" Při tom skroutil masitou hubu šeredně.

Jeden z mladých školních mistrů ptal se, viděl-li kdo novou bránu Strahovskou malovanou figurami, postavenou ke cti nového krále. Mluvili o bráně.

"A což husitské vojsko!" jal se vykládati jiný.

"Potkal jsem je na mostě, asi 500 jich, jsou to sladovníci, tesaři, plavci, vinaři, začernili se v tvářích, navěšeli si vousů, mají prapor červený s kalichem a s jménem Žižky, mají cepy, kosy, pavézy veliký, vede je Mikuláš, služebník staroměstských pánů, stojí řádkou u té brány malované."

"E co by—" zabručí Mollerus, "hastroši, hastroši, badám, že Husité nebyli zasmudění, začmúdlí, neměli falešné fúsy, zpýtaj se včil pana mistra Kampanusa, ten je v historiji přemúdrý; pohled'te na seniora Cyrilla, jak mu to svědčí, jak je nafrčen, první biskupové českých bratří byli by nevlezli do reverendy aksamitové—tempora mutantur."

Vešel do dvora zámeckého člověk obstarožný, svátečně oděný, ale nikoli šperkovně, spíš chudě, bral se přímo k urozeným pánům a smýkaje klobouk s kudrnaté šedivé hlavy podával tomu onomu potištěnou škartici s úklonami tuze

poníženými. Několik škartic rozdal také mezi mistry učené, staré i mladé a pak šel ze dvora zase. Kampanus pravil sousedu:

"Poeta čechicus Šimon Lomnický, kde se tu vzal?"

Oudové akademie Karlovy četli verše českého poety. Četli:

"A protož, králi Fridriše,
prosíme, jak můž nejvýše,
vyžeň nepřátely z vlasti
a nedej jim více krásti,
pod obojí přijímáme,
ať volnou svobodu máme,
tělo, krev Pána Ježíše,
způsob to, králi Fridriše!"

Někteří posuzovali plod nadšeného básníka. Nejstručněji vyřekl Mollerus svůj soud slovem, že je to "planá polievka".

V té chvíli vyjel z brány do dvora hradní posel jemuž purkrabí pospíchal vstříc. Brzy se rozhlásilo co posel donesl. Prý král s královnou milostivě přijali Jich milostí pánů direktorů vinš na Bílé Hoře pojedli ve Hvězdě a už se zase zdvihli k městům Pražským.

"Bílá Hora," pravil Kampanus tiše a tak, jakoby samému sobě, "Bílá Hora s Hvězdou, noster mons Albanus cum Stella—tam Čechové poprvé ho vítají, bude-li hvězda šťastna?"

Náhle vznikl a rozhlašuje se v zádech shromážděné akademie Karlovy křik dvou ženských hlasů. Dvě draly se o místo. Mollerus, obrátiv se tam, pravil s posměchem:

"E, znám je, to ta hospodyňa mistra Skály, netvor s fúsy pod nosem ještě živ, a Veronika Koňasova, ta ježibaba."

Střelec hradní zařval mezi ně a krotil je, ale bublaly ještě dlouho, však už jen tišeji, na posled už jen syčely. Konečně Koňasová protlačila se jinam.

Náhle obracelo všecko zraky své vzhůru k nazelenalým měděným čepicím věže svatovítské. Všichni natahovali krky, valili oči. —

Po řebříku z nejhořejší lucerny zelené vyšplhal se k makovici věžní mladý pacholek s praporem modrobílým, druhý s bubnem zůstal seděti v lucerně. Vítr vál chvílemi s děsnou prudkostí dole ve dvoře hradním tak, že pronikal kosti a bral lidem klobouky a pláště, byl strach, že ty dva mladíky nahoře co chvíli smete jako pýr. —

Kampanus odvrátil se, nemoha bez rozčilení nahoru k těm lidem všetečným hleděti.

V tom ze středu dvora od slavnostní branky plné pozlátka a barvy červené přišel k mistrům pan Sixt a za ním přišoural se o holi starý Kaplíř, oba direktoři v zemské vládě. Podávali si s Jesseniem a s ostatními pány ruce. Oba naříkali na pošmourný den a na toho násilného větru hučení a vzteklost.

"Habemus regem, tak už ho máme," začal k oběma direktorům rektor Jesenský, pak latinským jazykem dotekl se toho, že král tuze mlád, ale rozumný velmi a dosti učený.

"Našim vyslaným zalíbil se, že se naučí česky co nejdřív," pan Sixt soukenník přidal.

V tom již zase hádá se zámecký hejtman pan Berka, ale tentokrát s muzikáři, kteří stáli u prampouchu slavnostní brány se svými pozouny, cinky a jinými hudebními stroji. Byli větrem a zimou nějak mrzuti a snad proto vždy odbíhali za kostel v dům vikárský, kde byl šenk

piva; odbíhajíce a přibíhajíce tlačili se diváctvem a činili rozbroj. Proto se Berka zlobí a hejtman nadává.

"Když nově zvolený král je hlavou evangelického spolku v říši," pravil Troilus mistr, "když je zetěm englického krále, jest-li pak naděje neomylna, že odtud bude pomoc v našich těžkostech a strastech vojenských?"

Kampanus proti tomu namítl:

"Slyšel jsem, že englický král je váhavý přílišným mudrováním."

"Ano, povídají, prý je samá filosofská fraška, prý Angli sami mu dávají posměšně Šalamounů, než doufejme, když bude jeho dcera naší královnou, že nás neopustí," tak těšil Kaplíř starý, ťukaje indiánskou hůlkou v dláždění hrbolaté.

"Sic také mohu pánům pověděti, že král už s sebou vede nového generála, jenž bude mít vrch nade všemi, jenž bude generálem všeho polního tažení, ten musí napravit, co naši dosavadní generálové zanedbali. Je to kníže Kristián z Anhaltu, přijde se synem. My jsme mu již před týdnem darem poslali pěkný turecký stan z rystkomory císaře Rudolfa, blažené paměti."

Divoký Šultys professor vyrazil:

"Teď se bude bojovati hromem, tohle je král podle srdce božího, by nebylo vojny, což pěkně by teď u nás bylo, prve katolíci jako olej splývali na vrchu vody, evangelíkové pozpod, byli jsme tištěni, potupováni, teď je klid, teď je rovnost v náboženství, a ta zůstane, jen kdyby nebylo už té vojny proklaté!"

"Víte, že ten pacholíček tlustý—Slavata—zrádně ušel z Varů do Bavor?" ptal se Kaplíř professorů.

"Dovolili jsme mu, aby se hojil, a on ušel pryč za hranici, teď bude radit proti nám!"

Posluchači nemohli dlouho podivovati se, neboť v zelené čepici věže svatovítské ozvalo se bubnování břinkavě. Mladík pod makovicí točil modrobílým praporem.

V tom zaduní ohromný zvon Zikmund a hned přidávají se k jeho varhanovému hlaholu menší i nejmenší bratří jeho na věži v směs kovových hlasů spíš divokou než velebnou.

Také spustila se střelba na hradě. Střelba veliká ozývá se hromovými ranami po chvílích, střelba malá skoro napořád.

A již vjíždějí branou do dvora čtyři trubači troubící z dlouhých trub lesklých, od nichž dolů visí praporce se stříbrnými franclemi. S trubači jede bubeník a mele do bubnu jako vzteklý. Za trubači jízda pěkně upravená, v modrých sukních s bílými pruhy, zase trubači a za nimi rejtharí všickni v sukních trojí barvy červené, modré a bílé; dosti rychle berou se v před směrem ke klášteru Sv. Jiří, postupujíce po sedmi v řadě; a zase trubači, za nimiž rejthaři bělomodří a karnet se lvem vyšitým a znaky pražskými.

"Nu, tož tedy," pravil Mollerus, "tot' rejtarstvo pražské, mladí měšťané, stálo to prý padesát tisíc, na vojnu není peněz, na modré a bílé sukničky peněz dost—"

Nikdo mu neodpovídal, všickni hleděli k pěšímu vojsku, které ze sebe chrlila brána. Ti vojáci nebyli stejně oděni, ale co na sobě měli, šat i zbraň, všecko jako z brusu nové, čisté, lesklé.

"To jsou Nidrlandeři a Englenderové, které král vede s sebou!" míní Šultys.

Trvalo chvíli, než zašli, Šultys počítal třicet řad po sedmi mužích. —

Když odklusala karneta karasírů, vyjelo z brány dvanácte nádherných trubačů, foukajících v trouby dlouhé, tenké, stříbrné, ozdobené modrobílými plachetkami damaškovými a střapci.

Za nimi kráčel herolt český s holí, oděn jsa hábitem červeným, na němž z předu i ze zadu vykrumplován stříbrný lev.

Vyjeli na koních direktoři čeští. Pozdravovali se s kněžstvem i s universitou. Mollerus byl teď samý soud, nic se mu nelíbilo. Nelíbili se mu koně direktorské, prý si vybrali direktoři k té slávě pitomá hovádka, aby jich neshodila. Ale to se hodilo jen při tenkém rytíři Pětipeském, který dnes neměl tvář ustrašenou, spíše umdlenou; také Martin Fruwein, direktor ze stavu městského, měl nějakého divného kleprlíka černého. Ale chytré oči advokátovy šilhaly na všecky strany podnikavě.

Šlik, Václav z Doupova, Vilém Lobkovic vypadali věru pansky a rytířsky. Třeboňský Švamberk točil se s koněm v bráně, byl kůň bezpochyby tak ohnivý jako jeho pán.

Na dvoře direktoři s koňů seskakovali i slézali, čeleď koně odváděla a páni zůstali při slavnostní bráně.

"Ten by měl být radš v poli!" pravil Mollerus spatřiv generála Hohenlohe.

S Hohenlohem jel nádherný pán v plné zbroji, ne starý, ne mladý, mužné pěkné tváře, rusovlasý, kozičku má nápadně ve dví rozděleno, na dvě strany sčesanou. Obrázek smělého hrdiny to není, spíš z celého vzezření jeho hledí jaká opatrná urážlivost. S ním jede mladík, jemu až na tu rozčísnutou kozičku velmi podob-

ný. Roznášelo se mezi diváctvem, že ti dva jsou Anhaltové.

Mollerus byl ihned hotov se soudem, že ten příští generalissimus vypadá jako professor za rytiera přestrojený.

Za těmi pány kočárek o dvou párech koní, kočárek červenou koží potažený.

V něm kněz. Tlustý kněz.

Poznati bylo kněze po malé okrouhlé čepičce a černém kabátě hodně oknoflíkovaném a po černém plášti. Jináče měl po světsku škrobený krejzl s krajkami jako velikou okrouhlou mísu, pod nosem mu visel silný krátký frňous špicemi dolů a kozí bradu měl jen o několika vláscích. Starý Kaplíř mu podával do vozu ruku a vítal ho, zval ho panem Skultetem dvojctihodným, přistupovali též jiní z direktorů k němu. Bylo znáti, že pokládají Skulteta za velmocného pána při králi. Vcházejí radní pánové tří měst Pražských, všecko v černém aksamitě a v šubách kožešinových. Moller, shlédnuv primátora Kirchmajera, pravil: "Fikura nastrčená, každý primátor fikura, kterou šelmové v radě točí jako frčkou."

Zatím vešel do Hradu statný jonák nesoucí s velikou námahou prapor krále Friedricha vysoký a široký. Vítr zlostně pral do žlutého aksamitu na žerdi ozlacené přibitého, natahoval a zase hned lámal a skrýval zelený kříž na žluté půdě přišitý a jen s trpělivostí bystrých očí bylo lze přečísti zlatem psané heslo novotného krále: "Diverti nescio!" (Česky: Obraceti neumím).

Za praporem královským rychle vběhli na dvůr drabanti, bíle a modře odění, v jedné ruce držíce klobouk, v druhé pozlacenou helepartu

nebo jiný ozdobený oštěp. Těch běhounů asi dvacet čtyři.

Za nimi na koni král.

Hezký mladý pán, okatý a trochu—ne mnoho—nosatý, s malým vousiskem pod nosem, s malou kozičkou na bradě.

Doktor Jessenius, tentokrát jsa v rektorském taláru a šubě s kožichem, prosil latině jeho Milost, aby ráčil akademii býti milostivým otcem i všem školám a oudům universitatis.

Zatím vjely do dvora tři páry bílých koní s nádherným vozem, visutým na zlatých sloupcích. Ve voze seděla Alžběta britanská, královna česká. Hlava její jako by ležela na trojnásobném vysokém límci. Živůtek samá perla. Vlasy její vycpány v ohromný účes, přeplněný drahými kameny; velmi pěkná paní s malými ústky. Ale s očima tuze chladnýma. Vedle ní synáček, chlapec malý.

Kněz Dikast přistoupil k vozu, nějaký služebník seskočiv se zádi vozu, otevřel dvířka, a Dikast jal se povznešeným naměklým hlaholem hovořiti po česku o Sáře bohomyslné, o Juditě hrdinské, o královně ze Sáby velemoudré.

Těm jmenům králová porozuměla, neboť pokaždé kývla hlavou. Na konec—netrvalo dlouho—podala knězi ruku mlčky.

Do toho zase zvony a střelba na hradbě, za kastelem i kdesi v dáli.

A byl hluk lidských hlasů, zvonů, hudby, střelby tak přenáramný, že zachvívala se kathedrála od základů až nad kamenný les fial do špice věže, na níž neunavně mladý pacholek točil praporcem barvy modré a bílé, barvy to nového krále Fridricha.

Před vladislavským sálem i královna opu-

stila visutý kočár, aby vešla pod střechu královského domu českého a tu na prahu aby přijala přání všeho dobra od českých žen.

Král točil se s velikou veselostí mysli i těla, pravici podával tu, tam, všude.

Přistoupil k němu na samém prahu pan Vilém z Roupova s prosbou, aby Jeho Milost, než se odebéře k odpočívání, ráčila jej, věrného sluhu, přijmouti s novinami.

Za králem vešly dvorní dámy do sálu, opustivše vozy.

Když odcházela Veronika Koňasova s Hradu, pravila sousedkám, že ty dvorské paní jsou nestydaté nestydy, že mají prsy tuze odhalené; královna že je hezká, ale tak spíš jako hezká židovka a zajisté že je s břemínkem, že je těhotna, to že je světle patrno.

Mollerus zase vykládal komusi na schodech zámeckých, že král nemá posunky krále.

Pulpit běžel hlubokou cestou všecek vyjeven—ale neběžel sám, běželo s ním hejno mladých—všickni běželi za anglickými vojáky třemi, kteří, majíce nějaké trubky v ústech, vypouštěli z huby kouř.

"Mordydy, to je fraška, mordydy, blázni, kouř z trubky, kouř z huby! A kde to hoří, mordydy, a co ta trubka? Je mosazná, že toho chlapa nepálí v hubě?"

A nedal pokoj Pulpit kožišník, vždy se těch Englenderů ptal arci marně, až konečně ukazoval prstem do té trubky. I pochopil jeden z vojáků a tvrdým hlasem vyrazil jako z hmoždíře: "Dabak."

Pán z Roupova vstoupil do pokoje s králem. Služebník přinesl svíce. Omlouval se Roupovský po německu velmi uctivě a šetrně, že

umdlenému králi musí rušiti poklid. Noviny že jsou nedobré. Nejprv psaní kurfiřta saského.

Král rychle chopil list, rozpečetil, četl.

"To vím, psal mi už do Heidelberka, že jsem neměl českou korunu k sobě bráti, staví svoje mínění na divných šroubech. E, co na tom! Co dál?"

"Je tu zpráva, že arcikníže Ferdinand, jenž zove se králem českým, zvolen jest v říši za císaře."

"To vím, to jsem čekal. Co na tom?"

"Že bavorský se mu zavázal pomocí a že evangelický spolek německý za zády Vaší Milosti královské svolil si nepomáhati Čechům, a že tudíž velmi nemužně a nevěrně Čechy opustil!"

Král strnul.

Lekl se. Lekl se tuze, schytil se mramorového, chladného stola. Nemluvil. Přistoupil za chvíli k oknu, ruce maje na hlavě; zahleděl se dolů na Prahu v soumracích ponořenou jako v moři tonoucí, v moři tmavém, na němž tu a tam světélko probleskuje opuštěné a mdlé.

Drahnou chvíli mlčky stáli oba mužové jako sochy neživé bez hnutí.

Český pán zmrtvěl strachem o víru a vlast —nový příchozí král pocítil poprvé strach o královskou korunu, kterouž ještě ani nebyl korunován, a do toho strachu vpletla se jedovatá myšlenka, že by mohl přijíti dokonce i o svoji rodnou Falc, krásnou, vinorodou, na svatém Rýně.

Ale mladý muž vzpamatoval se dřív nežli starý český pán.

Velice mrštně a odhodlaně obrátil se k Roupovskému a pravil mu:

"Heslo moje: Diverti nescio, obraceti neumím, tedy, milý příteli, neobrátím, nepřišel jsem jen pro slávu, přišel jsem s pomocí vašemu národu souženému. Diverti nescio!"

III.

Bílá Hora.

Mnich u sv. Markety v Břevnově pozvonil klekání, a za hodinu potom začali psi ve vsi Řepích zuřivě štěkati a už nepřestali. V malých chvílích po nich spustili hrozný řev psi ve vsi Ruzyni, a těm odpovídali ustrašení vzteklíci při chalupách nahoře v Břevnově.

Vyšel muž z krajní chalupy břevnovské, vyšel na zápraží, obešel chalup opatrně, vyšel na pláň, nad níž měsíční světlo se chvělo, neviděl živé duše—a psi pořád jako vzteklí.

Ale na obzoru, tam, kde by mohla býti rozložena ves Hostovice, tam ohnivá záře, požár— dále v pravo jiná záře, požár druhý.

Na levo k přívrší košířskému a k Motolu obzor mizí v mlžných temnotách i na pravo tmy noční a klid, jenom na západě hoří, a nehoří to stoh, ani chalup jedna, to hoří ves, celá ves. —

Za mužem přišourala se žena, za ní soused, dlouho stáli, uvažovali, křižovali se, litovali, pak šli do svých chalup, zimou skřehlí, chlad vlhký kosti jim pronikl, vždyť jest již sedmý den listopadu měsíce.

A na pláni zase nebylo živé duše, klidně

rozlévalo se po ní mdlé světlo měsíce, tak mdlé, že obora královská, lemující horský bok pláně k Ruzyni, zůstává všecka černá i černý je letohrad, jenž zdvíhá se vysoko nad stromy, a oko nejbystřejší by z letohradu, z jehlance tmavého, nevystihlo hvězdu šestirohou. Křoviska tu a tam po pláni rozlezlá, větší i zakrslá, přikrčují se k zemi jako černé obludy číhající, a prostřed lady pustnaté bílého kamene vypadá jako zaklatý zámek.

Dole pod planinou měsíc hraje neklidnými zlatými proužky ve vodách obou potoků, které pláň obtékají a z pomoklin a z vod shnilých dole u vsi Ruzyně vystupuje mlha prachová, v níž rozplývají se obrysy černých olší v mátohy obludné.

A požáry vždy ještě rudě svítí na západě, a psi štěkají příšerně. V chalupách světlo bliká.

Lidé nespí. Nedá jim to. Vylézají do vlhké zimy zase a upínají ustrašené zraky k požárům na západě. S hrůzou vidí oheň nový, oheň dole u Řep, to hoří chalup při cestě—a na cestě jezdci, houfec jezdců, víc lidí, pruh lidí, hustý pruh, již patrně slyšeti chvílemi rachot nějakých vozů, to je vojsko, hořící chalup dobře osvěcuje vojsko, černý pruh pohybuje se zvolna, pohybuje se po silnici k Ruzyni, blíží se jako němý, příšerný—bože nebeský, už nějací jezdci jsou dole pod bokem hory u můstku—pryč, pryč, utíkejte—

A v malé potom chvíli vedli mužové od chalup pryč do údolí motolského krávy, a ženy nesly uzly a strkaly před sebou rozespalé děti—jen pryč, pryč!

Dusot se blíží, jezdci již stoupají po cestě vzhůru, slyšet dusot, čvachání v blátě, již také

rozeznati hlasy, krátká slova, mrzutá, snad kleni, třeskne zbraň kovovým zvukem, zaskřípne vůz. Šum roste, houstne, první jezdci—předvoj —nahoře. Za nimi brzo vystupují na pláň jiní a jiní.

"Tak konečně s pomocí boží jsme u cíle, Bílá Hora!" hlasem radostným pravil Samuel Veleslavín k rytmistru Maternovi, slézaje s koně.

"Kde pozůstali Uhři? Tot' přec nejsou všichni?" táže se líně Materna.

"Zůstali v Ruzyni, vezou bednu s dukáty, šest koní ji nemohlo vzhůru vytáhnouti, zůstali dole, zloději, nechtělo se jim nahoru, snad už spí." —

"Ted' jen už aby byl oheň, je zima!" volá Materna mávaje rukou na jezdce, kteří vedou koně, a na pěší lid, který houfně valí se na pláň Bílé Hory.

Hovory znějí nejvíc německy, ale taky jazyky jinými. Pláň se pln. Vozy spižní a vozy s vojačkami a dětmi rachotí proklestěnou dlouhou ulicí táborem dál ku Praze. Tak nějací feldváblové rozkazují nemálo křičíce.

Jezdci staví koně v hromady jako stáda, odvazují pytle od sedel a strojí se krmiti hladová unavená zvířata. Jiní vracejí se k silnici, aby nabrali píce z vozů zvolna přijíždějících. Z pěšího lidu, jenž uhýbal se od blátivé cesty na obě strany roviny bělohorské, někteří padli do prvních křovisk a zůstávali leželi mdlobou. Ale jiní rozbíhali se a v nehrubé chvíli přinášeli dřeva od chalup břevnovských. Někteří přelézali oboru, sbírali posouš a řezali i sekali tam drva syrová.

Jiní vytahovali z přibylých vozů stany a vráželi kůli do země, a zase jiní tahali kotle a

kotlíky ze spižných vozů, stále dojíždějících, aby uvařili a pojedli maso, které si hotovili již u Rakovníka, ale musili rychle naházeti do vozů zase.

Širá pláň plnila se lidem vojenským a zvířaty a vždy ještě noví jezdci a pěší přibývali. Přibylo také první dělo na skřípavém nízkém voze, taženém šesti páry koňů, z nichž se kouřilo. Z dola bylo slyšet hrozné řvaní mužských hlasů a bíjení koňů, kteří nemohli s děly tak lehce nahoru.

Přijeli na kotčích vozech také nejvyšší generálové. Ty odvedl kvartýrmistr Kaplíř do chalup v Břevnově, aby měli pohodlnější nocleh v posteli vesnické.

Zatím již vyzdvihlo se tu a tam několik stanů, otevřena plechová křesadla, zajiskřilo se a zapalovány hranice, které však v tom vlhku neochotně se zaněcovaly.

Vojáci, opřevše muškety o vidlice nebo také o zábradlo zhotovené z pík a oštěpů, stáli a posedali při hranicích a radostí křičeli, když hustý kouř se vyvalil a plamen vyšlehl.

Svorně pak se k ohňům tulili, o místa při ohních bratrsky se dohodovali a sdíleli Češi i Němci, Vlaši a Holland'ané i jiní všelijací, kteří sobě dokonce nic nerozuměli.

Všickni chtěli jen teplo, teplo. Zvláště Vlaši drnkali zuby a měli oči smutné. I protož trpělivě snášeli, i když kouř štiplavý chvílemi plazil se po trávě a dusil je.

Který šťastný muž měl ještě kousek suchého chleba, jehož si přichránil z Rakovníka, ten chutě chrupal, druzí záviděli, vždyť od rána některý neměl nic v ústech. Ale jen když sálá zatím drobet tepla. K tomu teplu obraceli vojáci

brzy záda, brzy předek, někteří ulehli a chrápou i kašlou.

Důstojníci jezdí i běhají skupinu od skupiny aby věděli, kde kdo a při tom shánějí několika jazyky, neviděl-li kdo lopaty a motyky šancovní z Pražských měst objednané.

Zaplály ohně teď také již na koncích bělohorské pláně nad svahy a boky jejími.

Ohně strážné.

I při těch rozložily se hromádky vojáků. Před hromádkou o kolik kroků v před pocházel jeden s mušketou a chodě hleděl do nazelenalého šera pod Horou.

Při některých hranicích vzkříšen život. V kotli voda vřela, a již již netrpěliví hladovci maso z vody, řezali, trhali je v hadry a hltavě zatínali do nich zuby jako zvěř tuze hladová a dravá.

U jednoho ohně skoro prostřed pláně při staně důstojnickém posedávala a poléhávala společnost, všecka do červená osvětlená. Je mezi těmi důstojníky kněz Měřínský. Valí svoje dobrácké veliké oči do ohně jiskrami sršícího.

"Kam zmizeli rytmistři a hejtmani?" ptá se praporečník Kordule, zahaluje se tužeji v široký plášť.

"Jsou v poradě u nejvyššího, kníže Anhalt je volati dal," odpověděl jiný.

"Čeká se útok?!" tázal se rychle Samuel Veleslavín.

Adam Hodějovský na to:

"E nebude nic, aspoň ne ani zejtra, vždyť není slechu o vojště nepřátelském, tak znamenitě jsme je předběhli; a dojde-li vojsko nazejtří, bude tak mdlo jako náš lid dnes a jářku mdlý

mušketýr nemá bezpečnou ránu, mdlý jezdec jako veš."

A obrátiv se k mladému důstojníkovi černovlasému, postavičky poněkud drobné, jenž seděl podál ohně na kameni, otázal se:

"Vid', Jene Vostrovče, že nebude nic, ty přece osobně znáš ty nejvyšší pány, jimž utíkáme od Rakovníka až sem!?"

Knobelius leže na loktech a přihřívaje si záda, vyzdvihl hlavu a přišeptl Měřinskému do ucha, že tento rytíř přeběhl předešlý týden od vojska císařského k českému.

"Inu, Bukva je k útoku vždy olověný," v odvet vece Vostrovec, "a ted', když prý ho ranila kulka do moudi a do stehna, ted' nebude rychlejším; bavorské kníže, který vojenským běhům nerozumí, ten je divočejší, proto ti dva nejvyšší na sporu často bývají!"

"Jako naši nejvyšší!" míní Veleslavín při tom tvář pitvorně kroutě. "Thurn nerad stojí, Anhalt váhá!"

"Nevím, jak to u vás," vpadne do řeči Vostrovec, "nejsem ještě všeho dokonale povědom, ale na druhé straně Bukva se přece po každém sporu podal Maxovi bavorskému, ctí ho jako panovníka a viděl jsem, že mu při prvním shledání, když vojsko císařovo sešlo se s bavorskou pomocí, poníženě políbil ruku."

V tom přišel k ohni Malovec a poznav přátely s patrnou radostí vypiskl:

"To jsem se vás nahledal!"

"Vyndej, co máš v pytlíku!" vzkřikne praporečník rytíř Kordule ze Sloupna mávaje rukama.

"Ukaž, co neseš!?" křičeli ostatní, a oči se jim zjiskřily.

Usednuv rytíř vyndal z režného pytlíku šest tlustých klobásů z masa sekaného a lahvice vína tři. Při každé klobáse, která se dostala ze tmy na světlo, sbor důstojníků hlasitou projevil libost, kteráž se při lahvicích vypjala až v jásot a v pištění veselé.

V chvilence nastalo jednosvorné pomlaskování; fendrychové a leytnanti i s knězem jedli, až jim od úst pršelo Kousek dostal i voják, který přikládal dřeva k ohni.

"Kdes to sebral?"

"Měl jsem z rozkazu pana nejvyššího vyslati k strahovské bráně, aby našich sprostých vojáků do města nevpouštěli—na sta se jich k Praze rozběhlo a zmizeli v městě—já se na posla nespolehl, silnice plna vozů a vojaček, i jel sem za poslem sám a rozkaz v bráně jsem s důrazem opakoval vida, že malými dvířky vedle oficírů vždy některý kaprál a žoldnéř proklouzl, nu, a v hospodě před branou jsem ulovil klobásy i víno. Divím se, že vás tady v poli tolik pozůstalo!"

"Však Veleslavín měl chut' domů se podívat k ženě!" škádlil Knobelius.

"Zejtra taky den!" odpovědkl Samuel, obraceje k ohni vlhké boty své, "ani nejsem dobré mysli, nemůže přec býti žádnému z nás jednostejno, že pořád ustupujeme—o Bukvovi říká tady rytíř Vostrovec, že je olověný—a my před ním ustupujeme, v každém musí odhodlání zhasnout jako tady ty jiskry v chladném povětří." Hlas se zachvíval při tom, a bylo znáti, že má českého arcitlačitele syn něco těžkého, velikého na srdci.

Malovec na to rozezleně:

"Proč nedrželo se postavení u Rakovníka,

byli jsme na hůře jako tady, tam jsme měli vyrazit a porvat se s nepřítelem opravdu."

"E vždyt' tomu chtěli Anhalt i Hohenlohe —Thurn snad ne—ale když špehýři a talafousové donesli, že se císařská armáda strojí k Praze, musila naše taky k Praze." Tak vykládal Kordule fendrych.

"I nemusila!" odpíral Veleslavín, "nezažil jsem za rok běhů vojenských mnoho, ale tolik rozumím, že by nepřítel byl sobě rozmyslil, míti opevněné veliké město před sebou a naše vojsko v zádech! Tuším, že nás jen vylákali ze šanců ven."

V tom nějací vojáci vynořili se na pokraji Hory nesouce a vlekouce obilné snopy.

Hodějovský Adam zastavil prvého, nerozuměli si, teprve jeden ze zadnějších vyložil, že dole rozházeli stoh a že chtějí spáti na slámě a ne na vlhké trávě.

S druhé strany hřmotně přibral se k ohni rytmistr Materna, tělnatý, přistárlý pán ostré, našedivělé bradky, bystrých očí. Vítali ho a ptali se, co že bude, co v poradě ustanoveno. Odpovídaje pravil:

"Rozhodnuto, aby všickni oficírové a soldáti ráno, jak Bůh den dá, byli se svými prapory na poskoku."

"To bude těžko," namítal Veleslavín zase tvář poněkud na křivo pitvoře jako v pošklebek, "trvám, že většina oficírů panketuje v Praze. Odešli odtud chutě."

Na to Materna nic; jen pokrčil ramenoma.

Potom dali se mladí lidé do vypravování všelikých příhod a bylo oněch i oněch mnoho řečí. Materna, chvíli poseděv, poroučel se, odcházel na spaní.

"A jaký je král," ptá se Vostrovec, když rytmistr odešel, "když jsem byl u císařských, vypravovali často, že je to rozkošný chlapeček, milý, rozkošný, ale ne král, ne voják!

"Jen s dětmi si hraje rád, žena mi v létě psala, že se koupal u mlýna nad mostem s obecným lidem pospolu, pyšný není," odpovídal Veleslavín. Hodějovský doložil:

"Bázlivý, jářku taky není, když přijel mezi nás k Tuškovu, usmyslil si přepadnouti Bavory, všecko sám dobře nalíčil, nočně vyrazil, avšak slota uherská spletla si cestu a zkazila všecko, král sotva ušel zajetí. Jářku, bázlivec není."

Jakoby náhle ze země vyrostli, Anhalt kníže s nejvyšším laytnantem tu. Plamen z hranice osvěcoval ustaranou tvář nejvyššího nade vším vojskem českým, svítil na jeho posešlý, umazaný, neknížecí oděv. Než mohli důstojníci pozdraviti, kníže hned zašel zase do do tmy se svým průvodčím.

"Obhlíží stráže." "Ohledává položení." Tak si vykládali muži při ohni.

V tom tu kníže zas. Vrátil se. Kdo ho zhlédli, vstávali. Pravil tvrdým, silným hlasem po německu k Hodějovskému, jenž mu stál nejblíže, že poznal po hovoru české oficíry a proto že se jich ptá, zdali by český lid vojenský hned na úsvitě dal se do kopání šance, být to musí; za lid jiných regimentů hejtmané slíbovati nechtěl, poněvadž jsou vojáci rozmrzeni pro neplacení žoldu.

Veleslavín chtěl něco říci, ale po německu by mu to nešlo dobře s jazyka.

Hodějovský pravil za něho, že také český lid už za tři neděle nedostal žoldu, ale že Če-

chové a Moravané k šancům vyvrhování potřebovati se dají zajisté. Kníže spokojeně pokyvoval, jen prý aby bylo dost motyk, zapomněli prý šancovních nástrojů u Rakovníka a z Prahy nových dosud neposílají.

Když odešel, vázly hovory.

Měřínský už dřímal.

Nedaleko při ohni křik náhlý. Dva Vlaši řvou a zdvíhají na sebe kordy. Oči jim svítí jako divokým kočkám. Ale náhle si oba rozmyslí, vbodnou zbraň do země, kleknou proti sobě a zdvíhají prsty.

"Chasa cigánská!" zvolal Knobelius, "hned se to pere, hned se to smiřuje."

"Bukvojovi Valloni jsou taky jako psi vzteklí," praví Vostrovec, "to byli Valloni, co pošavlovali v Prachaticích devět set lidí, do Písku vskočili mezi vyjednáváním a pobili do pěti set lidí, a což pak ti kozáci, ti Rácové při vojště císařském, to je taky chasa krutá a zlá!"

"Jako Uhři!" míní Veleslavín, "ti však jsou nadto vejše ještě zbabělí, dělají, jakoby chtěli čerta sežrat, ale mají odhodlání jen na lidi bezbranně, zvlášť na ženské pohlaví!"

"Nejsou všickni stejní," namítá Měřínský, "ti co mluví tak, že jim rozumím, co mluví, jak bych to děl, co mluví jako (obraceje se ku Knobeliovi, víš, jako Mollerus, ti jsou hodnější, jsou lepší, už jsem mnohým sloužil svátostí."

"Ale jeden kousek těch Uhrů se mi náramně zalíbil," vzkřikne Vostrovec, "to jsme byli kdesi tam u Nových Hradů; bavorští oficíři naložili, co nakradli a naloupili v zámku, na tři vozy, k tomu přiložili tři ze svých vzácných kyprých paní manželek, ani ne ještě starožitných, a poslali to všecko domů přes hranici. Vaši Uhři

je přepadli, konfoj pobili, vozy zajali a obrátili a tři vzácné paní pod nebem svlékli do naha, pomazlili se s nimi drobýtek a pak poslali je po silnici domů do Bavor čistovanitě nahé. Tot' veselé, co?"

Zavzněl smích při ohni. Čeští oficíři měli radost z bavorských oficírek.

"Na kolik páčíš vojska císařského a bavorského?" ptá se Malovec Vostrovce z nenadání.

"Počítali obojího na dvacet tisíc, ale mnoho nemocných při tom."

"Našich není tolik," míní Malovec, "až se zašancujem, budeme tu ležet a vrčet na sebe jako u Rakovníka, uvidíš."

"Jde prý nová pomoc od Gabriela, sedmihradského knížete, jináč nás pořád ubývá, jak umřel Kolona z Felzu, rozběhli se ihned jeho kyrysníci, a když umřel Švamberk, hned rozběhli se třebonští lidé a jiní z těch stran, kteří byli v jeho regimentu a vychování. A tak to chodí, pořád s kopce!"

"Ubývá nás, a z ciziny pomoc žádná, naši vyslaní byli u krále v Londu a ten nic, prý poslal před tím čtyři tisíce anglických mužů, ale já jich neviděl, prý leží po špitálech, někteří hlídají Karlštejn, kouří z trubek a smradí, to je všecka pomoc."

"Pojd'me spat," napomíná dobráček kněz s velikýma očima, "naše válka je válka boží. Čechové měli kdysi víc nepřátel než nyní, a Bůh jim ode všech pomohl, pomůže zas.—Kde budeš spáti?" To pravil Knobeliovi.

"U tebe ve voze," Kordulko, neval oči, u tebe; přec mne nenecháš tady někde na zemi,

vůz náš stojí při zdi u obory, poručil jsem, aby tam zůstal, pojd'me!"

Rozloučili se přátelé.

Tři vešli v stan, ostatní sem, tam.

Knobelius s Měřínským, dva kamarádi z akademie Karlovy, brali se směrem k oboře, která se černala při půlnočním obzoru. Propletali se mezi lidem vojenským po zemi ležícím a choulícím se v pláště při ohních již většinou zmírajících. Cestou ptal se Knobelius:

"Pamatuješ, milá, okatá Kordulko, jaks mi pomáhal při zkouškách v akademii šidit professory? Co dělá ted' Kampanus?"

"Ví-li o tom, že české vojsko přitrhlo k Praze, to spat nebude!"

Po některém bloudění dostali se oba přátelé k vozu při zdi. Knobelius nejprv vyndal svýma ohromnýma rukama dva mušketýry z vozu, v němž spali jako bezduchá dřeva pevně, a pak ulehl, jak byl, a kněz vedle něho, oba nepohodlně přikrčeni a křivi. Mušketýři bez reptání svalili se pod vůz a spali dál.

A bledé světlo měsíčné rozlévalo se po stichlém táboře a když pak po plůnoci zhaslo, hluboké tmy přikryly všecko to spící vojsko zemdlené, na jehož síle a zdatnosti viselo štěstí českého národa.

— — — — — — — — — — — — — —

Nespali dlouho.

Náhle rozlehne se hrozný řev dole ve vsi Řepích, řev vzteklý a zoufalý, řev ze sta hrdel příšerný, ohromný, přerývaný a zase v jedno se srážející.

A za chvíli valí od Ruzyně černý oblak, šlehne plamének, dva, tři, vylítne oheň široký,

vysoký, krvavě žlutý a ozařuje bok Bílé Hory, bok půlnoční nejpříkřejší.

Všecek tábor český vzhůru.

Trubači troubí. Muži ospalí se potácejí, někteří chápají se zbraně, jiní shánějí koně, a zase jiní obracejí se zády k straně, odkudž požár svítí, a je patrno, kdyby jeden jediný dal se na útěk, že poběhnou taky.

Již také viděli při krvavé záři, kterak se drápají lidé vojenští s koni i bez koní nahoru na bok Hory Bílé. Někteří nemají nic na hlavě, někteří mad'arku. Poznáni Uhři, kteří chtěli dole pod Horou přespati s uloupenými poklady.

Uhři to jsou, ale nač ten řev strašlivý?

Co to je?

Co to bude?' Vojáci při kraji dobře již poznávají husary s pikami, hajduky s puškou arkebuzou.

Proč utíkají? Nikdo jich nehoní.

Zoufalé řvaní přestalo. Ale utíkají přece, je jich sto, více, snad dvě stě. Je to nějaká honba čarodějná. Ze svých noclehů přiběhli Anhalt, Hohenlohe, generál Moravanů Šlik, Pavel Kaplíř; běhají semotam, volají, křičí, klejou— Anhalt oblečen jako večer, důkaz, že spal ani se nesvléknuv. Přišel ke kraji Hory Kornis, náčelník Uhrů, v dalamanu ošňůrovaném, s očima vyvalenýma a ústy pootevřenými. Již kdosi s Hory postřehl, že dole, zadem vsi, chvatně ujíždějí pryč kozáci, některý vleka s sebou několik koní.

Již chápali nahoře, co se přihodilo.

Konečně dospěl první utíkající muž s mad'arkou na hlavě na pláň Bílé Hory a stanul v táboře českém, za ním jiní přibývali; někteří zlořečili, někteří povídali.

Bylo vše jasno. Kozáci císařského vojska, bezpochyby dověděvše se skrze nějaké zvědy nebo talafousy, že líní Uhři zůstali dole, ponavštívili je a drahně jich porubali. Mad'ar Kornis, doslýchaje o tom, skřípal zuby a láteřil svým neohbitým kvákavým jazykem nesrozumitelně. Zuřivě řval do těch svých uřícených chlapíků a pak mluvil vztekle i k Anhaltovi.

Zdálo se, že chtějí Uhři z Bílé Hory pryč, dočista pryč— Mnozí sedají na koně a jen čekají, co vůdce. Když však vůdce odešel s Anhaltem a Hohenlohem, sesedali Uhři s koňů, stáli i chodili dlouho jako vyjevení, v rozčilení lapajíce zprávy těch svých soudruhů, kteří ušli kozácké smrti.

V táboře již na zbytek noci až do svitu nenastal klid. Leknutí vjelo do všech všudy a spánek násilně vyražen, mdloba zůstala.

Ohně znova zaněcovaly. Čeští vojáci dali se do vyvrhování náspu; snad tak činili, aby se zahřáli; na tvářích není jim znáti ochotu radostnou; někteří vyhazují na hbito vršky, aby do nich zasazena byla veliká střelba, veliké kusy. Při stráni k Motolu složena byla tři děla, nad Ruzyní sedm kartounův a švihovek. Těch deset hromotluků s některým hmoždířem tedy čekají před křídloma armády na svoje příhodné uložení a na činnost.

Čím víc se blíží od východu svit a den, tím kalnější povětří, mlhy se snášejí, a vlhko prší z nich a obzory se halí v smutnou šedivinu. Všecko všudy mokré, hroudy, trávy, keře i šat lidí. Studené krůpěje chvěly se na sestárlých začernalých jitrocelech, na vousatém bodláčí, na šípkových keřinách, na stromcích, na korálech bezlistných jeřabin.

Kouř z ohňů nejasných tlačí se do mlh, a když to marno, zase leze po zemi, plazí se a štípe do očí.

Pláň v nejbližším okolku svitu béře na sebe barvy. Jsou to staré chorobné barvy podzimku, žlutavé a narudlé skvrny na stromech, plesnivé namodralé listí pod stromy; svěží jest jen na bělohorské pláni žlutavé hadí mlíčí a rudé slzy svaté Máří. Ani tu, kde jsou ty květy k zemi připrány, nemizí barva nenávisti a krve. Z obory vyskakují jen bílé čáry bříz, hlavy stromů i pyramida Bílé Hvězdy, všecko topí se v mlhách.

Svitem ranním také odhaluje se hrozné vzezření lidu vojenského. Na všech vidět, že dosavad žili život tvrdý. I na důstojnících všecko odřené a sešlé, zlato a stříbro kaloumů a šňůr zčernalo, a po zmačkaných rukávech a pláštích znáti, že v tom všem důstojníci bez svlékání spávají.

A což sprostí žoldnéři! Tu jeden seškrabuje bláto s kabátu, ale přestává, vida, že přišité kusy odchlipují se hadrovitě a že by upadly; knoflíky—aspoň většinou—jsou již dávno u Pisku, u Rokycan a jinde na jihu českém ztraceny. Tu zase zouvají se někteří, aby slamou obložili namodralé nohy; při tom mrzutě prohlížejí díry v škorních a v botách. Plechy ocelové na prsou a na zádech, které mají svítiti jako led, jsou rezavé při všech vojácích bez rozdílu.

Nevyspalé mrzuté tváře vojáků hodí se k smutnému šedivému ránu.

Ty tváře se snad zjasní, až bude posnídáno. Vody se vaří v kotlích a už hodná chvíle proběhla, co odebralo se aspoň dvacet mužů dolů do oužlabu košířského, aby nakradli něco dobytka.

Hle, také již přijíždějí markatendři od Prahy se zbožím, vojáci se hrnou k vozejkům, nastává šum a křik. Je slyšet české, německé smlouvání a nadávky. Čech křičí:

"To že libra masa, a libra že za dvacet peněz? Hrom tě zab!"

"Verfluchter Schelm!" křičí u vozu jiného Němec a točí kusem masa jako hadrem. Tamto zase tiše smlouvá se voják s ženskou obchodnicí o chleba. Nemá peněz, nabízí dýku na prodej.

Mnozí klidně platí i pijí pálené víno a hladí se po životě a po břiše jakoby chtěli palčivost toho smrdutého pití rozehnati po všem těle.

A mnozí, přemnozí stojí podál vozů a nekupují, nesmlouvají nic. Těžko kupovati, když po tolik neděl neviděli žoldu. Někteří z vojáků, i v tom ruchu, který se šíří po táboře, klekají a modlí se. Vlaši soukají z košil penízky, jež jim visí kol hrdla, na šňůrkách, a líbají obrázek Madonny.

Všehochuť je tu na pláni; mezi pyramidami oštěpů a mušketů smrtonosných šeptá se modlitba a jeví se pokorná zbožnost, vedle plných vozů markytánských svírá útroby hlad a při tom vše špína, hadry, malátnost v oudech, smutek v očích nebo tupá lhostejnost; snad mlha, kterou se slívá nebe se zemí, ta studená mlha vniká i do srdcí a do mozků těch tisíců.

Zatroubení hřmotné, táhlé.

Zatroubení tu i tam.

Na všech stranách, ve všech cípech i v prostředku bělohorské planiny. Již jezdců škadrona dolů s hory sjíždí, aby pátrala po nepříteli, vojáci rozebírají oštěpy z hromad, jež tu stály jako chmelové tyče, do špice složené, stany se od země odvazují a skládají; jezdci berou se k

svým koním, vedou je na místa, kde troubí trubačové, k nimž příslušejí.

Starý i mladý Anhalt, Hohenlohe, mladý Thurn na koních brzy tu, brzo tam se vyskytují, volají, vzkazují a rozkazují.

Vojsko se volá v šiky.

Materna rytmistr oznamuje svým oficírům, že podle vyrejsované škartice Anhaltovy regiment stavů českých zůstane asi tady na tomto místě, při středu armády. A hned káže trubači, aby stroubil jeho karnetu sem. Také jiní čeští trubači začali svolávati vojsko stavů českých do blízkosti.

"Smutná neděle!" pravil Veleslavín k Vostrovci, drže koně svého z vrana hnědého s lysinkou v čele, "nemohu se zhostit vzpomínek na nebožce pana otce svého, ten říkával a v předmluvě ke kronikám to vytlačil, že Čechové od jakživa mívali Němce za nepřátely a vesele je kropívali ze země ven, teď jsme s Němci spojeni, vedou nás, řídí naši věc; mám strach, v noci jsem tuze vzpomínal na pana otce svého."

Materna zase přistoupil k mladým svým důstojníkům a trhaje nepokojně svou prošedivělou bradou ostrou, ne bez trpkosti chraptivým hlasem a s příslušným vojenským sakramentováním a elementováním pravil:

"Kníže div zlostí nepláče, že mu z měst Pražských král ani stavové neposílají šancovní nádobí, třikrát za noc poslal tam a třikrát nic, neposlali ani jediné lopaty! Taky se podívejte na ten redut vyvržený, nizounký, krátký—nic, sakrament nic, štěstí že tu není nepřítele!"

"Račte pohleděti na ty Uhry!" pobídl pány Malovec, "divné vojsko, žádný nic nemluví, žerou ošlejch a cibuli, pijí pálené, tamhle ten na

koni spí, jejich koně jsou čilejší, aspoň střihají ušima."

"Kolik Uhrů v noci u Ruzyni zbito?" ptá se jeden z fendrychů.

"Prý asi dvě stě," oznamuje Materna, "je to rána pro ně, jenže tu by oželeli, hůř je, že kozáci jim sebrali železnou bednu s penězi a tisíc koní; prý spali beze stráží, proto se přepadnutí tak vydařilo, roztomilí soldáti jsou ti Ungari!"

Již pozorovati, kterak se v hromadu srážejí tu a tam kompanie a praporce. Někde již troubení ustalo. Slyšet kaprály, že čtou jména vojáků ze škartic sešitých.

Od strany motolské na vrch z mlhy se vyvalí tři krávy a deset vojáků.

"Ten dobytek ukradli v Košířích nebo v Motole, co s tím teď?" ptá se Vostrovec.

"Inu, až se všecko sešikuje bude zase klid a sní se všecko," odpovídá Veleslavín.

Krávy i vojáci zmizeli v davu a v mlze. Mlha visela už jako záclona s nebe až dolů na zemi; zdálo se, že lidé, kteří byli v ní o sto kroků dále, motají se jako opilí.

Všemi uličkami mezi vojskem stavů českých procházejí vojáci regimentu Thurnova, Bubnova a Kaplířova, vojáci to čeští, moravští a němečtí. Všichni se strubují na prostor k straně polední:

"To bude levé křídlo armády!" hádá Veleslavín. Přicházejí i přijíždějí oficíři těch regimentů a hledají své praporce i karnety. Přichází z pražské noční toulky. Vostrovec pozdravuje s rytířem Sekerkou, Šatným z Olivetu, Mitrovským a některými jinými. Šatného se ptá:

"Kde jste nechali svého generála?"

"Pan generální strážmistr z Bubna bude ještě asi v Praze!" zněla odpověď ledabyle do mlhy hozená.

Za chvíli bylo venkovskému regimentu stavů českých ustupovati ze středu blíž k silnici. Ten rozkaz, aby postoupili, vyřizoval polní sekretář Thurnův s mladým Thurnem. Za chvíli přijeli rytmistři regimentu Bubnova a Kaplířova a zaujali místa od krajského lidu českého uprázdněná. Je mezi nimi Hodějovský Adam, jenž se pozdravuje s oficíry stavovskými.

"Počítám od kraje hory až sem," pravil Veleslavín, obhlížeje rojení vojenské s koně svého, "počítám deset praporců Thurnových a devět karnet Bubnovských!" Přátelé dali se do počítání též.

V tom jede k svým pan z Bubna, kroutě si veliké frňousy, a mluví s rytmistry, pátrá očima sem tam, široce rozhrnuje rejtharsky svůj plášť a ukazuje; lid jeho se sráží ve čtverce pevněji, tužeji.

Veliké rojení dělo se též na druhé opáčné straně, od zdi při oboře až k silnici. Knobelius s knězem Měřínským dlouho nemohli dobře projíti v před, aby našli své Čáslavany a Chrudimské; jednak jim překáželi se svými obchodními vozy a vozejčky markytáni, jsouce z planiny ven na zad vyháněni, jednak tlačilo se kolik tisíc Uhrů taky na zad, a to se zřejmým úmyslem, aby byli nejzáze; shlédltě Knobelius některé již při samých chalupách břevnovských, tedy tam, kde planina bělohorská již nakláněla se ku Praze.

"Mrchy vojáci!" vyhrkl Knobelius nadávku, hledě na mrzutou zbabělou chasu uherskou.

Od obory až k silnici Knobelius s knězem

procházeli řadami Moravanů a Rakušanů, kteří večer ten prostor naplňovali. Knobelius poznal vůdce Moravanů, Jindřicha Šlika, po malé bradce a hustých vlasech dvakrát natočených po straně.

"Toho chválí za statečného," pravil Knobelius, "sloužil už mnoha pánům i císaři, je prý pravý a celý voják."

"Je příbuzný pražského bývalého direktora Jáchyma Šlika?" ptá se kněz.

V tom nějaký fendrych z regimentu Hohenlohe, jenž zabíral prostranství při silnici, upozornil Knobelia, že český lid je o málo dále na levo. Prošli tedy oba přátelé aspoň osmi praporci Hohenlohových pěšáků, propletli se tolikéž osmi nebo devíti kompaniemi jezdců Hohenlohových a Anhaltových, dvakrát jim vjel do cesty starý Anhalt všecek rozčilený, potkávali ještě pořád rozmanité lidi obchodní i řemeslné, také některého felčara a kněze, až naposled došli k svému regimentu, jenž stál mezi Anhaltovým a Kaplířovým a brzo shlédli svůj praporec, jehož štandartu držel rytíř Kordule ze Sloupna. Nejvyššího Michala Slavaty nebylo viděti, snad byl ještě v Praze. Také pohřešil Knobelius nejednoho důstojníka nižšího, jenž bezpochyby zdržel se též v Praze na táčkách. Nocleh v Praze byl rozhodně přívětivější a teplejší nežli tady na pláni.

Větřík začal profukovati poněkud dotěrně. Mlhy se trhaly v tenčí závoje, v pavučinové šlojíře. Bylo už lze na planině bělohorské dosti dobře přehlédnouti všecek prostor vojsky zaujatý. Vostrovec páčil tu čáru na malou půl hodinky cesty, Veleslavín na tři nebo čtyři tisíce noh. —

"Už rozumím," zvolal rytíř Vostrovec, pozoruje, že tvoří se široká prostranná ulice mezi vojsky po celé čáře od obory až k vinicím nad úžlabím motolským, "už rozumím, už je dobře znáti, co generálové zamýšlejí; podívej se dva šiky, mezi nimi ulice, asi 200 kroků široká, víc to není, náš přední šik rozestaven a rozdělen ve čtverce, v čtverci pěší praporec spojen s kompanií rejtharů, míchanice, schvální, pohled', do mezer mezi čtverci prvního šiku vešly by se čtverce druhého šiku, a kdyby se to stalo, stojíme všichni sliti jako zeď. To není hloupé. To se mi líbí!"

"Nevím, dobře-li tak, nač to táhnout čarou až na Motol, čarou půl hodiny cesty dlouhou, ta čára příliš dlouhá, a kdyby oba šiky slily se v zeď jednu, bude to zeď tenká!"

"Musí být vojsko od Obory až na konec nad Motol, aby nás nepřítel neobešel!"

Zraky všech obracely se v ráz k pražské silnici, po níž statně kráčí nové nějaké vojsko a s ním přijíždí pěkná jízdní karneta, ba již druhá se ukazuje. Poznáno brzy na barvě modré a bílé na sukních vojenských, že to vojsko českého krále. Poznán také skvělý praporec sametový s heslem Fridrichovým "Diverti nescio".

Vstříc jim jede Anhalt, zastaví je, k Anhaltovi sjede se několik vojenských pánů, několik vysokých klobouků s velikými péry se tam pohybuje, poznávají Výmarského knížete, jeden jede pryč, nějak zlostně, vrací se zase do neklidné porady v poli.

Konec porady; vojsko královské se obrací, vzdaluje se, zůstává tu jen kompanie a praporec gardy královy, která se vsunuje mezi Anhaltský a Hohenlohův regiment do předu.

"Kam je odvedli, proč tu nezůstali?" ptá se Veleslavín přátel svých, dobře věda, že neumí mu žádný odpověděti. Také krčili rameny.

"Bylo jich dobře na dva tisíce!" pokračuje rusovlasý pan Samuel.

"Trvám, méně!" odpírá kdos.

"Nu tak tedy méně, ale je jich zde zapotřebí, proč je odvedli a kam?" hněvným hlasem dotírá Veleslavín. "A což pěkně jsou vypraveni, náš lid proti nim jsou žebraví stupkové!"

Vítr věje ostrý, mlhy se probělují, šlojíře jejich se víc a více trhají, dolina pod Bílou Horou se prohlubuje, ze šedin se vynořují zdi chalup ruzyňských beze střech, ještě se z nich kouří, již lze rozeznati žlutavé rákosí, na blatech dole za vsí, kudy vede silnice na Bílou Horu, vynořuje se z mlhy můstek zděný přes potok letovský, už lze spočítati všecky ty černé olše, které provázejí potok na jeho klikaté cestě.

Čtverce vojenského sešikování se na bělohorské pláni v mrtvém čekání konečně rozvázaly; natrhaly; rejthaři sesedají s koní, důstojníci se kupí před svými praporci, nebo procházejí se, aby se v jedovatém chladě listopadovém drobet zahřáli.

Veleslavín s Vostrovcem a s Malovcem pohlíželi k hejtmanovi nad střelbami, člověku starému, tlustému, kterak bez úspěchu řve do své artilerie, do několika selských lidí, kteří tu byli k posluze při střelbě; řval do nich, ale pohybovali se přes to velmi pomalu a rozvážlivě.

"Škoda, že Harant nechal střelby, na Vídeň střílel loni dobře, teď civí v Praze při komorních počtech, škoda; nezdá se ti, že těch kusů velikých je málo?" ptá se Veleslavín Vostrovce.

"Nepřítel jich nemá o mnoho víc, alespoň

neměl jich víc, dokud jsem tam byl; král Fridrich prý chtěl dáti slíti všecky zvony pražské v kusy střelné, to by jich bylo teď víc!" "To měl nařídíti," pravil Veleslavín trpce a špičatě, "to by ho byli z Prahy vyhnali; což bylo divokého křiku a žalostného nářku, když králův kazatel Škultét dal zbytečně vybíti a zpustošiti kostel na zámku!"

"Aj, pan Thurn přijel z Pražských měst, přijel k hotovému!" tak zvolal Vostrovec, ukazuje k sboru generálů, jenž širokou ulicí blížil se k místu, kde stálo krajské vojsko české. Byl mezi nimi Thurn celým kyrysem přioděný, jako do bitvy. Anhalt mu vykládá, bezpochyby o sešikování armády, neboť ukazuje živě sem tam.

Právě, když páni nejvyšší dojeli ke karnetě, před níž stál Veleslavín s přátely, pravil Thurn po německu, že nemůže lepšího místa a lepšího postavení býti. Poklonu tu přijal Anhalt a všickni generálové pokyvovali, jen Kornis, velitel Uhrů, stál jako pařez nehybně a mračil se tak, že malinké oči jeho skoro zmizely v žluté tváři pod černými štětkami hustého obočí.

Ale hned Anhalt v odvet vyčetl Thurnovi, proč nepřinutil die Pragerischen und die Stände, aby poslali mu lopaty a motyky, o něž v noci několikrát vzkazoval.

Z odpovědi Thurnovy doniklo k sluchu ještě jen to, že dopoledne tu bude šest vozů šancovního nádobí.

Páni se vzdalovali odcházejíce.

"Inu, hanba je to, ať vina kdekoli, v nouzi však mohl nejvyšší generál, pan Anhalt, nastavět místo redutu a šance spižné vozy, těch je přec kolik set, ty by chránily vojsko, jako chrá-

nívaly Husity, šance vyvržen kousíček a zatím vozy tarasí a zastavují silnici ku Praze."

V tom shlédne kdos na silnici, jež vede od Hostivic, několik jezdců.

Jakoby vyjeli z lesa na ohledy a zastavili se.

Nebylo lze rozeznat, blíží-li se. Zdá se, že stojí jako sochy.

Ba blíží se. Již to patrno.

Viděti už dlouhé oštěpy jejich.

Kozáci. Přední hlídky.

Nepřítel jde.

Jezdci Anhaltovy škadrony, před dvěma hodinami na výzvědy vyslaní, úprkem přes můstek po silnici se ženou k Bílé Hoře a křepce nahoru. Někteří z nich zastavili se u mostka.

Snad čekají, že jim bude poslána pomoc, aby přechodu toho hájili.

Důstojníci všech praporců a karnet předního šiku vybíhají na kraj hory, aby viděli, co se bude díti.

K baterii, do níž k sedmi dělům sedláci skládají z vozu koule a v bečkách prach, přijeli nejvyšší generálové, aby odtud obhlíželi obzory i dolinu.

Zatím už silnice, vinoucí se od Hostivic po mírných návrších a hrbech nevysokých, byla vojsky plna. Černalo se. Blížilo se vojsko nepřátel, je jako černý had, jenž pořád roste, aniž konce jeho viděti.

Jezdci most hlídající troubí; volají pomoc; s hůry se jim odpovídá. Porozuměli. Nechali mostek mostkem a cválají nahoru. Tím cesta nepříteli přes široká bahna volna — —

Anhalt vytáhne z měšečku čtyřhranné hodiny, totéž po něm učiní mnozí z oficírů. Je de-

vět hodin německých. Právě devět hodin, když přirazili první kozáci k mostku.

Nevjíždějí naň. Staví se stranou.

Mostek přejíždí rejthaři, které Vostrovec poznává za bavorské. Rejthaři jedou klidně a bez překážky. Jest jich dobrá karneta. Ujedše několik set kroků k Bílé Hoře stranou k Řepům, zastavují se. Ohlížejí se. Nemají za sebou nikoho.

V tom přikvačí, úprkem koně svého po rovině bělohorské bodaje, k nejvyšším generálům vůdce Moravanů Jindřich Šlik. Veleslavín se svými přátely dobře slyší, kterak žádá, aby směl se svými jezdci rozprášit ty osamělé jezdce dole. Slyší, kterak Hohenlohe zasyčel posměšně: "Schlagen, schlagen, ihr wollt allzeit schlagen, ein jeder rede so gut, als er es verstehe."

Šlik mrzutě pryč. Mrzutě a mnohem pomaleji, nežli spěchal sem.

"Ty jsme mohli snadno zsekat v kusy dřív, než dojde tamhle ta houšť," míní Vostrovec.

Anhalt už zatím dává rozkaz dělostřeleckému hejtmanovi stran baterie na levici a sám jede k náspu vyvrženému proti Ruzyni.

Voj dole pomalu se po silnici valí Je vidět, že mu překážejí vozy a střelné kusy, blátem těžko tažené.

Bavorům na patě Bílé Hory přibývají jezdci pěší. Vostrovec poznává po modrém plášti starého generála Tillyho, vidí ho, an mimo silnici polem jezdí brzo v před, brzo na zad, je patrně nějak velmi netrpěliv.

Vida na silnici konec vojska, konec černého hada, Vostrovec a s ním jistě mnozí jiní pochopili, co hněte Tillyho. Shlédl Tilly šiky na Bílé Hoře a o císařském vojště, o generálu Buk-

vovi, ještě ani potuchy. Tušil Tilly kdyby se česká armáda sesypala jen poloviČkou s vrchu dolů, že by rozmetala bavorskou armádu jako vrabce dřív než dojde loudavý Bukva s vojkem bavorským.

Vešla netrpělviost v důstojníky Thurnovy, nejvyšší Bubna také divně na svém koni se točil, jakoby už chtěl dolů. Oficíři karnet stavovských posedali na koně—ale Hohenlohe a Anhalt, jenž vrátil se od střelby, poskytovali obraz klidných soch z kamene a tím klidem dusili vojenskou chut' svých důstojníků.

Tilly hrnul své lidi k Ruzyni mezi stromy k bahnu.

Zahoukla od Bílé Hory první rána dělová. Nebylo lze uhodnouti, kam vletěla koule. Dole se nikde nic nehnulo. Letěla koule bezpochyby tam, kde ji hejtman nad střelbami nechtěl míti.

Konečně ukázalo se směrem od Hostovic zase vojsko. To jsou císařští, jež vede Bukvoj.

Dole k Ruzyni dojíždí kočár, provozený jezdci v předu, v zadu i po stranách. Ten stane pod první černou olší.

"To bude kníže bavorské," míní Vostrovec. "Je to on, rudý plášt'!"

Houkne druhá rána, nejbližší praporec prvního šiku halí se v oblak kouře. Snad zasazena děla příliš vysoko, že přestřelují. Tak mínili mnozí, opět nevidouce nikdež žádného výsledku smrtonosného.

Mine drahná chvíle. Zatím zříti, kterak Tilly se svými oficíry šikují při letovickém potoce svoje Bavoráky ve čtyři skupiny a kterak vojáci rychle vyvrhují reduty čtyři. Přes mostek táhnou už osmý kus střelby.

Kozáci někteří staví se poblíž Ruzyně, kte-

rou byli v noci zapálili, jest dobře rozeznati jich černé a červené praporečky na oštěpištích; jiní zůstávají za mostkem a hlídají vojenské vozy knížete bavorského. Bavorští jezdci jednotliví bez přetržení vyjíždějí vstříc Bavorskému lidu —konečně—konečně první Valloni vjíždějí na můstek. Někteří horliví brodí se bahnem.

Z Bílé Hory zahřmí rána. V touž chvíli už na mostku i na bahně chumelice. Rána položila několik jezdců—je zříti v roji rovnou čáru, jako by les vysekal. Bystrozraký Malovec viděl—aspoň pravil—že koule srazila nějakého předního, porazila koně, porazila dva kyrysníky za ním a ještě nějací se prý zapotáceli a káceli.

Ale což platno? Bukvojští jsou již tu a obě armády jsou na patě Hory spojeny.

Vojsko císařské se hrne, valí v podol pod Horu Bílou a v malých chvílích vyplňuje prostranství od vesnice Řep až k silnici bělohorské, ztrácejíc se vzadu v mlžinách.

Přirazil k černé olši už také druhý kočár, provozený rejthary, bezpochyby přibyl to snad Bukvoj.

Již také z jednoho kartounu bavorského vyvalil se dým a vzlétla první koule, na Bílou Horu poslaná.

"Oslové, střelili do oken nebeských!" usoudil Veleslavín otáčeje se.

"Počkej, začnou-li z hmoždíře, pěkným obloučkem, mohli bychom potom dostávat koule s hůry na hlavu," podotkl Vostrovec.

Za chvíli kouř, rána z redutu Tillyho, ale koule pěkným obloučkem zapadla kdes v oboře.

Potom už si střely nepřátelské, která se ostatně ohlašovala stejně tak jako česká v dlouhých přestávkách, nikdo hrubě nevšímal. Zvlá-

ště nevšímalo si jí mužstvo šiku druhého, zadnějšího To dílem mrzutě odpočívalo, dílem zase obstupovalo vozy a vozejčky markytánů, kteří neodbytní jsouce jako židé, zase vjížděli v uličky mezi rozvázané praporce a karnety. Naproti tomu tím dychtivěji důstojníci a většina mužstva předního šiku pozorují, co se děje pod vrchem, pozorují, že se vojsko císařské na prostoře polní od Řep až k silnici bělohorské široce formuje.

"Pravils, že všech bude na dvacet tisíc, zdá mi se, že jich víc není!" pravil Malovec k Vostrovci. Ten neposlouchaje, zdvihá ruku směrem k Řepům a dí:

"Pravé křídlo, vidíte je, to jsou Valloni a Burgundi, jezdci a pěší, znám je, ten, co uhání podél šiku, je Verdugo, nikdáž nemá klobouku, vždy ocelový šalíř, znám ho, dobrý voják, srdnatý—pohleďte, co je ta hromada bílého kamení—tamhle—právě asi uprostřed, tam šikují se Francouzi a Vlaši, generál Spinelli má vždy ještě svého bílého koně—vidíš—na konci—při silnici, již při Bavorech—tam jsou Španělé—levé křídlo —nu tak tedy, teď již víme, kdo se s kým popadne—na nás a na královskou kompanii i na Kaplířův regiment rovnou šnorou přitrhnou Francouzi."

"A kdož to v druhém a v třetím šiku? Pozorujete, že má nepřítel trojí šik za sebou?" ptá se Malovec.

"Čert aby to rozeznal v mlze—nevím—" odpovídá Vostrovec, "budou to Němci, tamhle za Vallony u Řep jsou Sasíci, můj bývalý regiment, moji kamarádi!"

V tom Veleslavín ukazuje k obzoru půlnočnímu:

"Pohleďte na ty lotříky polské, na ty ko-

záky tam, vojsko už dávno pohromadě a oni teprv dojíždějí a se strany jiné, to se daleko od vojska rozběhli stranou po loupeži—hned prve jsem sobě myslil, že nejsou kozáci ještě všickni pohromadě, vždyť jsme jich u Rakovníka počítali do tří tisíc!"

"Jsou to honáci a zloději, pozorujete přec, že honí před sebou stádo koňů a dobytka!" doložil Malovec.

"Jako naši milí Ungari, jenže ti jsou dnes jako zcípli!" prohodil Vostrovec.

V tu chvíli větrem zdvihly se prořídlé cáry mlhové od olšin při potoce dole. Malovec na to rychle:

"Co to tam při druhé olši, druhé od můstku, něco se tam strojí, něco tam kutí, ký čert se to rojí, něco snášejí, běhají?"

Nikdo nemohl uhodnouti.

Teprv když od mohutné olše vojenský lid se poněkud oddálil a dva kočáry popojely na prázdné místo, Vostrovec poznal, že se bude konati polní mše. Pak už všickni dobře rozeznali bílý stůl, bílého kněze. Někdo tvrdil, že z jednoho kočáru vylezl člověk a poklekl.

"To by mohl býti Maxmilián Bavor, ale já ho nevidím," podotýká Vostrovec, "ten druhý nepoleze z vozu, kdo ví, jak tuze mu o stehno koule zať ukla."

Zase po dlouhém mlčení vyrazil hrom z bělohorského kartounu. Rána bezpochyby přiměřovala tamto k černé mohutné olši, kde stály kočáry a bělelo se, ale patrně zaletěla stranou odtud mezi vozy ke kozákům, neboť bylo viděti, kterak někteří zmateně utíkali do pole sem i tam.

V touž chvíli zavřískaly trubky a buben zabručel.

Tu a tam již stály skupiny kolem kněží. Vojsko českých stavů zvolna, loudavě šinulo se k široké ulici mezi prvním a druhým šikem. Vostrovec s některými zůstal, kde byl, a díval se dolů ustavičně. Veleslavín s Malovcem a s jinými důstojníky šli poslyšet na druhé straně. Od šance přistrkali vojáci neveliký vozejk, Měřínský vylezl naň a z té kazatelnice modlil se a pak mluvil.

Dlouhé vlasy na zad sčesané větrem mu vlály, hlas jeho zněl zvuky dojímavými, bylo patrno, že něco velikého chce říci, něco, čím by vzplála všickni ti vojáci, z jichž tváří zírala pochmurná mysl i mdloba, snažil se, aby padlo do těch otupělých hrudí veliké slovo, jež by je vznítilo pro velikou věc, hledal to veliké slovo, nabíral dech, dlouhá, tenká figura jeho na nízkém vozejku rostla do výšky, když volal:

"Bože, my doufáme v Tebe, že je ze země vyženeš, neboť pro Tebe bojujeme, pravdu Tvoji zastáváme i kalich, račiž Ty nás sám k boji šiḳovati, Tys nejmocnější, nejmoudřejší hejtman věrného lidu, Ty budiž heslem naším, veď nás, jako jsi vyvedl přes moře Rudé lid israelský z Ejipta, věříme, že houfy Tvých anjelů budou podle nás bojovati za naši spravedlivou věc, doufáme, že je rozbiješ prutem železným jako nádoby hrnčířské, my víme že ne na množství vojska vítězství záleží, ale že s nebe, od Tebe jde síla. Slituj se nad námi, Pane, nad naší zemí českou, slituj se pane Jesu Kriste, Synu Boha živého, a chraň národ náš—"

Právě když slézal mladý kněz se své podivné kazatelnice všecek v tváři zarudlý a očí zaslzených, slunce prodralo se z florů mlžných a na ráz ozářilo krajinu až po klikatý fialový

obzor daleko za Hostivicemi, v světle jeho zlatém vystupovaly zelené i rezavé hlavy přívrší motolského jedna za druhou, až nejzáze ukázaly se mramorové vrchy třebonické; sluncem nad mlhami vítězným ozlacena bělohorská pláň, z obory královské rděla se Hvězda šestiboká na šedivých mohutných zdech a mezi bezlistými stromy vypial se purpur a zlahohlav javorů a hrozny na řeřábech prosvitly rukou barvou korálů, všecko očerstvělo, ožilo a bere na sebe barvy.

IV.

Hora kletá.

V tom slunci zlatém, ale chladném, tisícové hemžili se dole, tisícové nahoře. Rána z hmoždíře císařského, po dlouhé přestávce puštěná, jen ona svědčila v tu chvíli, že ti lidé nahoře a dole jsou sobě nepřáteli.

Ostatně je to rána první, která vzbudila nahoře u mnohých leknutí, neletěla v oboru, než na ráz přerazila osyku při silnici, kde pobýval regiment Hohenlohův, větvoví s přehršlemi žlutavých listů položilo se na zem a s ním v týž okamžik skáceli se dva vojáci do smrti zabití.

Malovec, docházeje z pobožnosti s Veleslavínem mezi jezdce do prvního šiku pravil:

"Dle slunce je dvanáctá hodina poledni." Veleslavín neodpověděl. Byl zamyšlen. Po chvilce vece:

"Měřínský mluvil horlivě a pobožně, ale nezdálo se mi, že by byl těmi českými sedláky a řemeslníky tovaryši pohnul."

Oba přátelé došli k Vostrovci a k rytmistru Maternovi, kteří napiatě hleděli dolů, odkudž troubení se rozhlašovalo. Shlédnuv své důstojníky, Materna rychle k nim:

"Něco se strojí rozhodného, něco rozhodného!"

Bylo dosti světle viděti, že se na některých místech nepřátelské čtverce srážejí hustě, jinde bylo lze postřehnouti kněze, před nimiž vojáci poklekávají—snad kněží žehnají—zajisté žehnají, tamhle jeden v bílém plášti—nic na hlavě—šermuje křížem, to hodně veliký kříž, když ho vidět odtud—stálé troubení—hejtmané jedou před řady.

"Bože, kdybychom měli šance po celém okraji vyvržené, neb alespoň kdyby tu stály vozy řadou napořád, to bychom je uvítali, to by je náš lid odstřílel jako ptáky—zatím šanců tady máme kousek—lopaty v Praze—duše sakramentská, která vinna tím!"

Tak zlostně i žalostivě Veleslavín.

"Hle, hle! Oba kočáry tamhle, jeden už pryč, druhý mizí také, mizejí za nějakou hradbičku—když jeho milost kníže bavorské s tlustým Bukvojem se tisknou za zeď, to už zajisté něco krvavého se chystá!"

Nedokončil Vostrovec svoji řeč, a již zavřeskly trubky tu i tam na pláni bělohorské.

A hned také nastal pohyb lidu vojenského. Kdo byli rozptýleni, brali se k místům, ráno určeným a praporci označeným. Přiklusali k Maternovi dva písaři Anhaltovi a podali balík s rozkazem, aby soldáti i oficíři vzali na sebe barvu bílou a modrou.

Vostrovec, jenž stál při svém koni, rozvázal balík a vyňal modrý a bílý papírek, vsunul si ho za šňůru na klobouk; Veleslavín a Malovec vybrali si dvě tkaničky týchž Fridrichových barev a přivázali si je ke knoflíkům na prsa. Balík podáván sem tam a brzy zmizel mezi jezdci.

Trubky stále vřískají a vřískají nejvyššími zvuky už snad všecky po celé čáře prvního šiku od strany motolské až k nízké zdi při Hvězdě. Do toho hlaholení pronikavého píšťaly pískají a bubny hřmotí, vřeští korporalové, feldvábloyé po německu i po vlasku.

Jezdci prvního šiku sedají na koně, pěšáci již již stojí se svými puškami pod lesem vysokých oštěpů.

Materna vyjíždí před své jezdce dobře na třicet kroků v před, již byl shlédl; že mladý Thurn a Bubna postavili se před své pluky.

V tu chvíli hrnuly se dvě tlupy pěšího lidu císařského od Řep.

V žlutavé kaši polní a po strništi pohybují se dosti rychle; Bílá Hora sklání se se tu k Řepům velmi mělce; v tom od Řep vyrazila jízda, ta žene se vzhůru klusem bystrým, předhoní pěšáky. Zároveň hybají se od Řep ještě jiní pěší, útok podnikají již dva celé regimenty vallonské; ten, jejž prve Vostrovec jmenoval Verdugem, veda Vallony k outoku na Horu, chvílemi se zastavuje a mává mečem; již dobře viděti, že jezdci drží muškety pohotově, slyšeti jest hrubý řev, ale nerozuměti co.

Valloni již již jsou při kraji bělohorské pláně, nesměřují rovně na kraj levého křídla, ale jedou šikem stranou ke čtvrtému od konce regimentu, všickni nahoře hádají, že srážka míří k regimentu Anhaltovu, starý kníže jezdí sem tam, dává rozkazy, strašlivý ryk ze sta hrdel nepřátelských rozléhá se, drsné i kovové hlasy vztekle řvou, již rozeznati lze slova: kalvinist, heretik, košon, šien—psi, prasata kalvínská, kacířská a do toho syčivého řevu tu a tam ze

vzteklých úst zaznívá překrásné jmeno matky boží—Santa Maria— —

Přední karnety Kaplířova regimentu také připraveny, pěší mušketýři Bubnovi již první řada klekají hotovi jsouce vystřeliti, lunty doutnají, druhá řada stojí, hotova k ráně přes hlavy řady první, duplžoldnéři, za střelci stojící, sklánějí předlouhé svoje píky nad hlavy střelců, strkajíce špice daleko ku předu, aby se útočníci nabodali.

Náraz.

Narazili nepřátelští kyrysaři, střílejíce z pistolí, čelem od Anhaltských, bokem však jsou popadeni od Bubnových lidí jízdních i pěších. Třeskaly a praskaly rány z mušketů, a když dým se rozptýlil, bylo zříti, kterak válí se veliké množství lidí a koní vedle sebe i na sobě na obou stranách protivných sobě vojsk.

Mnohá kulka pleskla do země, ale jiné vletěly do lidí a vykonaly krvavý úkol... Nejeden mušketýr ležel tváří do země a mušket i s vidlicí pod ním. Koně bez jezdců na obě strany rozprchávají se zplašení a sešílení. Některý kůň i s jezdcem pálí dolů s Hory. Rytíř Šatný z Olivetu pouští zbraň, klade se na krk koňův, drží se ho, ale ve chvilince kácí se do vlhké trávy nedaleko střelného náspu a kůň běží dál podél šiku českého.

Hohenlohe klesá s koněm, ale bystře vyskočiv s raněného zvířete, utíká generál co nejrychleji z místa krvavého.

Většina Vallonů přes ten strašlivý odraz drží ještě, pěší i jezdci přední řady z obou stran směšují se v jeden zmatený uzel, bijí do sebe muškety i vidlicemi, meči, bodají se píkami a

helepartnami vztekle, šlapou po mrtvých, raněných, kteří křičí.

Zatím pod ochrannou střechou dlouhých oštěpů nabili Bubnovi mušketýři druhé a třetí řady svoje pušky po druhé a vystřelili.

To rozhodlo.

Valloni utíkají dolů v směsi. Bubnovi jezdci jsou jim v patách; Valloni řítí se zděšeně; karnety Bubnovy za nimi zuřivě.

"Šťastný začátek!" volá Materna k svým oficírům.

"Victoria!" odpovídá Vostrovec.

Ale v tom na ráz zastavují se přední z utíkajících—jde jim pomoc, veliká pomoc, jest zříti, že hýbe se aspoň osm nebo deset praporů francouzské a vlaské pěchoty, a rejthaři—dobře tisíc koní—se ženou na vrch příkře a čerstvě.

Karnety Bubnovy zarazí se.

Rytmistři i jezdci ohlížejí se nahoru.

Proti přesile se přec nepoženou. Tak plaše hrdla svého se přec neodváží.

Vostrovec k Maternovi rozčileně:

"Ted', ted' bychom měli dolů!"

"Není rozkazu, at' jen přijdou sem!"

Bubnovi jezdci se rychle vracejí. Skoro utíkají.

Nahoře klid. Skoro ticho.

Náhle zavzní polnice v regimentě Thurnově, na konci křídla levého, už všecky polnice tam vřeští a bubny volají.

Thurn sedě na vysokém koni grošovém, mává mečem, pobízí své lidi, kteří již zapalují lunty.

Vyrazí první praporec, druhý, jeden za druhým, přes tisíc mužů, jezdci s nimi, příval roste, Kaplířova jízda se přidává, též Bubnovi rejthaři,

nad dva tisíce lidí dolů, srdnatě, čerstvě, příkře, zmužile ženou se s křikem.

Jsou již nepříteli na dostřel. Slyší volání "Santa Maria", "eretiči—eretiči".

Při tom děla houkají s hůry i z dola.

Vojska náhle se zastaví.

Tak náhle, že zadnější vrážejí do předních. Někteří vystřelili. Ale nějak divně: dým se ukázal i na té straně, kde nebylo nepřítele. To je nějaké znamení. Nahoře tomu nemohou porozuměti, nedovedou uhodnouti, co se stalo.

Děje se hůř. Někteří zahazují arkebuzy, píky, obracejí se zpět, nahoru, honem nahoru, pryč, utíkají šíleně, zběsile, praporce již nejsou vztyčeny, kloní se níž a níže, mizejí v davu, patrně fendrychové je zahazují; proč? proč?

Tak se ptá nahoře kde kdo. Nač ten útěk? Proč zahazují praporce, čestná znamení, při nichž zůstávati do smrti voják slibuje— Proč? Vždyť se s nepřítelem ani ještě nesrazili!

A utíkají jako němi, s tichostí příšernou, při níž jen to jasno, že každý hledí spasiti svůj život.

Starý Thurn všecek zoufalý přibodl koně na ně, trhá pistoli z holstra, snad chce střílet do svých lidí, kteří jako stádo pádíce mimo něho dál po pláni bělohorské, valí se v mezeře druhého šiku z bojiště pryč.

Anhalt je klidnější, alespoň se to zdá. Thurn k němu, sešli se blízko českého regimentu. Anhalt krčil ramenoma, a Vostrovec i Materna, kteří seděli na koních před šikem, doslechli, že kníže dvakrát pravil: "Divine volonté, aber nichts verloren."

Veleslavín i Kordule a Malovec pátravě a ne bez úzkosti obracejí se na pravo, na levo i

do zadu, chtějíce z tváří vyčísti, jaké je odhodlání.

Kam dohlédli, tváře zsinalé.

Vojenský lid český neviděl, že celé levé křídlo utíká, u vyhlídce mu překáželi jezdci Anhaltovi a královské praporce, jichž oficírům Anhalt právě dává rozkazy. České vojsko nevidělo, co se děje, ale dobře tušilo. Prask střelby drobné byl nedaleko a zmatený řev sem donikal.

Veleslavín všiml si, kterak po každé ráně z děla, ať zahřměla tu nebo tam, čeští vojáci ohlížejí se jako ustrašené děti; postřehl, že každou ranou roste jich zděšení, i přes to, že není na blízku nikde znáti, že by některá koule nepřátelská škodu činila, ačkoli střelba teď houkala zdola velmi živě a to patrně z více kusů, nežli z deseti. I koně neklidně frní a ohlédají se dle střelby sem tam netrpělivě.

Veleslavín to vše pozoruje a nečeká nic pěkného; v malomoci své kleje nahlas.

Z blízkosti českého regimentu odrazí v tu chvíli čtyři kompanie Anhaltových jezdců, aby vpadly v bok císařskému lidu, jehož přední některé řady, vyskočivše na bělohorskou vršinu, strojí se pronásledovati utíkající vojsko Thurnovo.

Také královská garda dostává rozkaz. Trubači spustili, ale královští jezdci v bělomodrých sukničkách čistých se nehýbají a pěší lid za nimi rovněž ne.

Anhaltovi rejthaři se rozjeli—ale ihned dali se směrem utíkajících. Anhalt tasí kord, žene se mezi své vojáky, udeří sem, udeří tam, křičí na důstojníky, důstojník ten onen se zastaví, smutně se vrací, snad se stydí, ale sprostí žoldnéři utíkají jako zajíci.

V královské gardě konečně zvítězil strach nad studem a povinností, zvítězilo bázlivé zvíře nad čestným mužem, králova garda dává se na útěk, a divně při tom dojímá, že praporečník utíká s praporem královským, na němž psáno, obraceti neumím, "Diverti nescio".

Veleslavín křečovitě se směje, a vojáci čeští kolem něho jsou němi, smutni, bledi.

V tom přijde pospěšně kněz Měřínský, rovnou k Maternovi, s chvatem a s nesmírným rozčilením oznamuje, že hromada Uhrů již pryč, a jeden že mu pravil, že odejdou všickni—aby tedy některý z nejvyšších jel honem tam.

Rytmistr Materna ještě dobře nevyřídil Anhaltovi, když tu z českého krajského vojska z obou šiků vyrazily dva celé praporce. Bylo patrně znáti, kterak nepříčetný šílený strach padl na ty české lidi. Viklají se ostatní praporce. Někteří muži zahazují muškety, Materna, Vostrovec rychle jedou, aby jim zastoupili cestu k útěku.

Měřínský všecek zsinalý běží za důstojníky, za Kordulem fendrychem, jenž utíká s jinými, dav český už se valí, Měřínský proti němu natahuje ruce, vyvaluje oči do krvava, křičí:

"Kalich, víra, vlast!" —

Dav se hrne, kněz do něho, dav vrazí do kněze, ten poklouzne, padá, dav jako zmatené stádo přes tělo českého kněze, utíká šíleně, pošetile, v bázni přenáramné, jako v bláznivé horečce, jen pryč, pryč tam, kam utíkají jiní šťastnější, pryč kamkoli, jenom ne na tu stranu, kde nepřítel—

A do nich od zadu Valloni a Vlaši i Němci sekají, bodají, střílejí. Hromada kyrysníků vallonských vběhla v houf utíkajících, rychle za-

brala jich část a vehnala je na prázdný prostor, kde stálo ještě před půl hodinou levé křídlo králova vojska, a odtud hnala je dolů s Bílé Hory jako zajatce.

Mezi zajatými Knobelius.

Vůdce té vítězné tlupy, jež s veselým pospícháním hnala zajaté, skoro rozpustile vztyčoval do výšky praporec hedvábný, na němž zlatě vyšit lev český a heslo Fide Deo!

Z českého regimentu zůstalo několik jezdců, Materna je odvedl k regimentu Hohenlohovu.

Vostrovce a Měřínského odnášeli k šanci vyvržené, oba byli mrtvi, Malovce raněného vyvedli na druhý šik.

Veleslavín, jeda na své klisničce hnědé, smutně provází ubohého kněze, dobrého člověka, provází Vostrovce, přítele z vojny. Na Vostrovcovy černé vlasy a bílou tvář krev chlipěla z rozbité hlavy, a pentličky, znak vojska bělohorského, před chvílí ještě bílé a modré ted' byly krvavé.

"Tvrdá rána!" šeptá Veleslavín, a když pohleděl do velikých dobráckých očí Měřínského, jež byly vyvaleny, jako by se ještě po smrti tuze divily, několikrát rukávem a dlaní přetřel si oči. Spozorovav, kde zbyteček vojska českého se postavil, jede tam.

Jede podél mušketýrů Hohenlohových, kteří rychle klíči natahují zámky svých mušketů, sypou prach na panvice a chystají se.

Materna kroutě si ostrou bradku bělavou hledí za utíkajícími a praví Veleslavínovi, když k němu přibyl:

"Je to tak, jak řekl kníže před chvílí, že by ani Alexander Magnus tu hanebnou spřež nezastavil!"

"Těžko vyčítat," smutně odvece Veleslavín, "naši lidé se nepřetvařují, mají strach, nejsou vojáky, jsou to sedláci a tovaryši z řemesel, jak neutíkati, když vidí, jakou zmužilost mají německé pravé vojenské regimenty v nohách!"

Mušketýři Hohenlohovi pěší i jezdci vyrážejí. K nim připojují se zbytkové Kaplířova a jiných prořídlých regimentů, zbytkové těch, kteří utekli. Vyrážejí na Vlachy, Vallony a Němce, kteří pronásledujíce Čechy dosti daleko se odvažovali. Až na některé vzteklíky většina nepřátel se zarazí, přestává bíti do utíkajících. Bouchají muškety, kulky fičí jako sršňové zuřiví semotam. Dým halí přítele, nepřítele. Ale jest patrno, že vojsko v tom dýmu nestojí klidně, je viděti pohyb, rychlý pohyb směrem dolů s vrchu.

Nepřítel utíká, velmi zbaběle utíká. Nejeden utíkající promrštěn ostrým hrotem od zadu. A zase zní na Bílé Hoře vysoký jásot—victoria—ze sta hrdel. Někteří z oficírů vybíhají stranou, a mávají meči i krátkými oštěpišti, jako by volali posilu.

Ale Hohenlohe pryč. Alespoň ani Materna ani Veleslavín neviděli principála regimentu, jenž s chutí hnal se dolů.

Vítězní pronásledovníci ustávali v honu jeden po druhém—nebylo velení—

"Bože, prolom nebesa, žádný neví, co dělati, kam se pustiti!" tak naříkal k Hodějovskému Veleslavín vraceje se s několika pány. Před ním a za ním zvolna brali se zpět mušketýři, prachem střelným po tváři všecko učazení.

Nahoře se dověděli důstojníci, že nejvyšší nad vojsky odešli k baterii pravého křídla, poněvadž došla novina, že Bavoři se na příkrý bok

Hory drápou úsilněji, než bylo dosud a že odrazem posledních ran trámový podklad při všech dělech se sesul, děla že jsou teď špatně opřena, zaklínování se rozbořilo, že bude zle, velmi zle.

Veleslavín byl tím vším, co dnes viděl a zažil, sklíčen na mysli, vskočila mu do mozku myšlenka, že všickni ti nejvyšší jsou zrádci a že krev nevinně prolitá musí padnouti na jich duši, ta myšlenka vrážela se mu do hlavy hluboko jako lať'ový dlouhý hřeb.

Z toho nepřívětivého myšlení vytrhl ho živý pochod, jímž asi šest set jezdců ze šiku druhého, zadního, chutě bralo se až ke kraji Hory Bílé. Tam stanuli.

V čele jich poznal mladého Anhalta; seděl na koni plesnivé barvy, človíček téměř bezvousý, plných tváří, skoro chlapeckých, v ruce měl pistoli, kterou stále zdvihal do výše jako maršálský palcát.

"Co zamýšlí?" ptali se důstojníci nejbližších praporců.

"Je mu sotva dvacet let!" pravil jeden.

"Hlava divoká," usuzoval druhý.

Houfec důstojníků a s nimi Veleslavín zajeli v před. Mladý Anhalt mluvil německy, krátce. Písař jeho po něm říkal jezdcům po francouzsku. Anhalt mluvil:

"Mám dovolení od pana oberslajtenanta, pokusíme karakolu, vesele se mějte k dílu, jde o čest, nestřílejte, až dám znamení—spustíme karakolu tamto k baterii nepřátelské a pak obloukem k Španělům Maradasovým od baterie na pravo a zase nahoru sem—jde o čest—sešikujte se v karakolu!"

I sešikovali se jezdci velením mladistvého vůdce, jezdci lehcí, žádnými plechy nekrytí, po

deseti, patnácti za sebou; za chvilenku vyvinul se ze čtverců dlouhý úzký had. Muži přistrojili arkebuzy a obnažili zbraně. Důstojníci diváci smýkali klobouky a mladému vůdci kývali pochvalou. Veleslavínovy oči zjasnily se. Také s uspokojením pozoroval, kterak z baterie na pravo v nevalných přestávkách bystře se střílí dolů k Ruzyni co do pece a po každé ráně že vzniká mezi Bavory divné rojení zmatené. S nadějí pohlížel k pravému křídlu svých spolubojovníků kteří byli ještě nedotknuti bojem a stáli tu od silnice až k oboře jako zeď. Arci, kdyby na tento zbytek české armády vrhli se nepřátelé vší silou najednou, bylo by zle, ale oni toho neučiní, vždyť dosavad je to jen samá scaramuccia—šarmicle—jsou to napořáde jen souboje několika praporců.

Zavzní trubky. Vyrazí s chvátáním a se znamenitou chtivostí jezdci s mladým Anhaltem. Karakola. —

Jezdci hlučí silnými hlasy tak, jako když se bije v kovové pláty. Mladík v čele letí s vrchu Hory, šest karnet za ním, šest set lehkých rejtharů.

V touž právě chvíli Uhři, kteří za vojskem stáli v skupinách i líně polehávali na zemi, náhle chápali se koňů a vsedali na ně. Veleslavín míní, že pojednou za karakolou, aby ji posílili; to by bylo dobře, ať jedou, do té chvíle byli tu beztoho spíš jen pro ostudu a na pohoršení, neboť třetinou utekli nemužně, a kdo zůstali, byli mrzuti a ospalí.

Uhři však, pobodše koně, s velikou rychlostí dali se na útěk, na prokletý, bídný útěk.

Utíkali stranou do vinic v podol k Motolu a ke Košířům. Nejprv vyrazilo jich asi půl sta

najednou, za nimi brzo další roty jedna po druhé, jak roztroušeny byly až k bělohorské silnici.

Kteří Uhři stáli za silnicí k oboře, ti ještě neutíkali, ale na kořist nezapomněli při tom strachu nemužném; skoro každý utíkající vlekl za sebou po několiku koní.

Starý kníže Anhalt tu.

Materna v největším spěchu přivedl ho od baterie sem mezi Uhry. Za ním honem Thurn, kníže z Výmaru, Bubna a jiní přibyli. Nejvyšší generálové s údivem se zlostí i s leknutím ke Kornisovi, veliteli uherského lidu, mluví všickni najednou.

Ten tu seděl na koni v husarském uherském kožíšku, vysokou čepici s rovným pérem maje na klobouce. S plecí visela mu černá huňatá kůže medvědí. Nehleděl k pánům, ale starostlivě ukazoval pořád na levou stranu bojiště, kde nějací rejthaři uháněli.

"Germani currunt!" opakoval několikrát rychle za sebou a již koně obracel k útěku nic se neostýchaje generálů.

Vévoda výmarský s důrazem zoufalým křikl na něho výčitku, běží-li Němci, že nemusí běžeti on, lichotil latinským jazykem mu, aby nebyl Němcem, ale Uhrem.

Thurn vztekle při tom odplivoval, volaje německy, že by chlapa měli střelit, zabít!

"Toho zděšeného Tatara by měli zabít!" poloústy Materna opakoval svým soudruhům.

Kornis bodnuv koně odjížděl. Páni za ním. Říkali k němu, aby zůstal.

"Maneas nobiscum!" Anhalt říkal to zoufale, Thurn velitelsky, Bubna plačtivě, prosebně.

Nic neneslo platnosti. Vůdce uherský bodl koně s jakýmsi vzteklým odhodláním a již uhá-

něl a jeho roty s ním, před ním, za ním. Anhalt i Výmarský vyňali pistole z holster—pobodli svého koně za Uhrem, nedojeli však daleko, vrátili.

Anhalt dí k Thurnovi: "Une nation barbare!" — —

Zatím karakola letěla dolů obloukem.

Zdálo se, jakoby dupotem koní země se zachvívala. Jezdci letěli jako bouře náhlá a hromová, jako vichr divý a dravý, jenž láme, poráží, oč zavadil. Z letící karakoly ručnice bouchají, pistole třeskají. Dým valí se z karakoly, a smrt vychází z toho dýmu. Nejeden jezdec nepřátelské přední řady kotálí se dolů se svého koně; tu se převrhl, jako by ho někdo byl sťal, přední důstojník s maltánským křížem na plášti, tu zase letí železný kašket s velikým perem na jednu stranu a nádherný jezdec káci se na stranu druhou. Tu ten tu onen.

Karakola letí, a kde zavadí, ranění i mrtvi se kladou na zem a krve tratořiště zůstává v stopách divokých rozpálených jezdců.

A jako vichřice na zmatenou hromadu metá dřeva lesní od kraje daleko v lese, takž i tu tvrdým nárazem rozhorlených jezdců přední řady nepřátel vrážejí se v zadnější, les vojenského lidu se mate, káci, tu tam, všude, a při tom křik, divoké řvaní, jako by se nebe lámalo a bouralo.

Regimenty císařské ustupují, zadnější nevědí, co hrozného se děje v předu, dávají se na útěk zpět do polí.

Mladistvý Anhalt volá: "Victoria!"

Jeho lidé opakují "Victoria."

Ale vůdce i rejthaři v divokosti svého útoku a v zdárnosti jeho zapomínají na to, že obloukem by se měli vrátiti. Naopak. Vrázili přímo

do španělských řad a zbraní učinili si na hodný kus cesty proklest a ulici, v níž mnoho nepřátel zmrtveno

Ale ulice se za nimi zavírá — — —

A když si právě byli vyrubali cestu až k bělohorské silnici, že již mohli z pasti ven, tu proti nim Tilly generál s Bavory, nastavujícími dlouhá kopí a ručnice s lunty zapálenými.

Starý Anhalt s nejvyššími radostně pozoroval s Bílé Hory karakolu, pochvaloval si přes tu chvíli, že ji ti čerti mladí s jeho chlapcem provádějí "con tanta risolutione e bravura"— ale vida, že vběhli do ulice, náhle zbledl a oněměl — —

Zajatý Knobelius se svými soudruhy, zbavenými vší zbraně, dostal se konečně dolů k první veliké olši u mostku. Cestou jsouce strkáni sem tam, postřehli na mnohých místech mezi praporci nepřátelského vojska kněze jesuity, některé i z Prahy sobě povědomé. Knobelius poznal patera Koronia, vytáhlého, suchého, s černýma očima a nazelenalými šedinami. Postihl Knobelius v tom důkaz, kterak jesuité bezpečně spoléhají na to, že se do Prahy vrátí. Bylo mu to pomyšlení nepříjemně hořké!

Konečně tedy ocitli se zajatci při olši, při stanovišti vůdců vojska císařského i bavorského.

Knobelius protlačil se do předu až k muškotýrům nepřátelským, kteří zajatce hlídali. Viděl dva kočáry těsně při sobě stojící. Kolem nich stála tělesná stráž, asi dvacet rejtharů bavorských, kteří drželi své netrpělivé koně za uzdy. Knobelius hádal, že v nádhernějším voze onen povyzáblý pán, těla nehrubě dostatečného, vlasův a vousů zrzavých, oděný sukní z damašku

květovaného a plechem, jenž v slunci svítil, ten pán že jest kníže bavorské, Maxmilián.

Ve voze druhém seděl muž asi padesátiletý, veliké hlavy, tučné pleti, tváří brunátné červenosti, o dvojí bradě laločné. To již bylo všem za jisto, že ten kudrnatý, tučný pán je hrabě Bukvoj, vůdce císařských vojáků.

V uzounké mezeře mezi oběma vozy stál starší muž řehole jesuitské a hlasem velmi prostranným, jednotvárným zpíval "Salve regina, mater misericordiae" — —

Oba páni zpívali po něm, jak napovídal. Zpívali hlasy neohebnými, ale velmi horlivě. Kníže při tom držel akštejnový růženec v prstech, a Bukva chvílemi do zpěvu nahlas vzdychal; Knobelius nevěděl, vzdychá-li bolestí či zbožností.

Zpěv o Královně nebes, matce milosrdenství, ustával, kdykoli přišel některý oficír se zprávou nebo pro nějaký rozkaz.

Nestál zde Knobelius se svými zajatými soudruhy ještě dlouho, když donikl sem ryk a křik hrozný, který rostl a patrně se blížil. V tom náhle přiběhne důstojník ke kočárům všecek udýchaný a v tváři rudý a něco oznamuje. Po něm ihned na koni přikvačil druhý, seskočil s koně a Jeho Milosti ustrašeně oznamoval něco nemilého.

Na druhé straně dosti daleko před sebou Knobelius viděl, že vojsko císařské v patrném zmatku couvá, viděl, že se praporce rozbíhají.

Naplnilo se srdce jeho radostí.

Jesuita přestal zpívati, právě při slovech "ad te clamamus"—k tobě voláme, vyhnaní synové Evy—oba páni lezli z kočáru.

Maxmilian kníže vyskočil dosti mrštně, Bukva s námahou.

Štolbové přivedli pánům dva koně. V tom okamžiku vjel na koni, jenž vypadal jako staré krotké hovádko, mnich s křížem v ruce, s kapucí na hlavě, stařec scvrklý, vrásčitý, ale oči jakoby žhoucích velikých, mužíček jako rtuť pohyblivý, a ten zastaviv se před pány volal, hledě k slunci: "Maria, monstra te esse matrem!"

Maxmilian byl bled a rozčilen. Štolbové pomohli mu na koně. S Bukvou měli těžší práci. Ten křivil bolestí tvář až příšerně.

Jesuita mezi vozy stojící volal jako přáním: "Ad majorem Dei ac Deiparae gloriam! Nollite aufugere ut pridem antecessores nostri infamem coclitem Zizkam! Ad majorem Dei gloriam!"

"Co se stalo? co ten z ty sekty jezuitsky volá?" ptali se zajatci.

"Pobízí je, aby neutíkali, jako kdysi utíkala vojsko před nepočestným slepcem Žižkou. Za tu nadávku by ho měli psi líbat v hubu!" Tak vykládá a zlobí se Knobelius.

V tom zahřměla hromadná střelba z mušketů. Zavzněla kdesi v popředí vojska bavorského.

Bukva s Maxmilianem ještě do vojska ani nevyjeli, již tu posel vyřizující něco radostného.

Že zpráva byla radostná, to bylo znáti po všech těch posuňcích, které provozovala tělesná stráž, mnich na koni, a všecko služebnictvo kníže až po malé hochy, pážata.

Jesuita volal: "Deo gratias! Virgini Deiparae gratias!"

Oba páni na koních hleděli vážně. A s touž

vážností sesedl Max s koně a vlezl do kočárku zase; Bukvovi pomohli sluhové. Dostal se do vozu s velikým hekáním.

Chvilku potom přivedeni noví zajatci k dosavadním. Jsou to jezdci bez koní, čmoudem černí v tvářích. Vypravují, že mladý Anhalt raněn a zajat. Ale jej že odnesli jinam.

Náhle narazí v sluch prapodivné zvuky, jako když v zimě vlci hladem vyjí. Knobelius s hrůzou pozoruje, že na stráň bělohorskou letí kozáci, uzdy držíce v zubech a křivolaké šavle i pistole v rukách.

Letěli nahoru a vyli.

Někteří volali: "Psia krev!"

Nedojeli ještě vysoko a s hrůzou ještě větší Knobelius zírá na to, kterak všecka armáda od potoka a močálu, až kam lze dohlédnouti, hýbe se a stoupá na Bílou Horu.

Za chvíli byl trojí bok její poset nepřátely.

Děla na Hoře oněměla.

Zlé znamení.

Pod Knobeliem klesaly nohy. Se svým zajetím se netrudil tuze, věděl dobře, jaký bývá konec takového zajetí, naposled pustí každého; který důstojník má peníze v kapse nebo v botě, ten vyplatí se ze zajetí dřív, kdo nemá peněz, toho pustí později. Tím se netrudil, ale myšlenka, že jest poraženo vojsko, jež tu bylo na obhájení víry a svobody, ta dusila tak, že vyhrkly z očí mladého muže slzy, které přestaly pršeti teprv potom, když začal zatínat pěsti a klnout:

"Ó, Horo Bílá, kéž oheň se vyvalí z tvých útrob na ně, kéž hromy vyrazí z tvých střev na ně!" Jako šílenec zabodl oči ke kočárům a k hlídajícím mušketýrům, pak pohleděl na ty sou-

druhy bezbranné a lhostejné a popadl ho smutek veliký.

Vojska se brala na vrch jako vzedmutí vod mnohých.

Kočové sedají na koně podsední, kočáry vyjíždějí, tělesná stráž s nimi. Kuchyňské vozy a spižní za nimi.

Také zajatci nuceni opustiti své stanoviště. Jest jich asi čtyři sta. Sraženi jsouce v hustou hromadu ubírají se za vozy na Bílou Horu po silnici.

Jeden ze zajatců vedle Knobelia vytáhl z pouzdra čtyřhranný malý kompas hodinový, na němž rozeznal, že jest hodina po poledni. To probudilo Knobelia ze smutku.

"Za hodinu, za jedinou hodinu ubiti, zničeni, za hodinu!"

Div nezšílel.

Čím více stoupali, tím více stop a zbytků po bitvě. Země rozrytá, zdupaná, tu rozbitý buben, tu peklhaub s mřeží, tu píka, kaluž krve, kůň mrtvý, tu člověk, ústa otevřená, oči vyvalené, tudy druhý mrtvý, tři, víc, víc jich, tu již hromádka těl nehybných.

S žalostí patřiti kterak raněný člověk od silnice odlézá stranou po všech čtyřech, tamhle jeden sedí, hlavu o kolena opíraje, snad pláče, za ním dále jiný do chrapotu řve bezpochyby hroznou bolestí —

Dojeli, došli nahoru na pláň Bílé Hory.

Na pravo silnice ze šance vyvrženého právě vyvlékají vítězové poslední veliký kartoun střelný. Kupka lidí zmrtvělých rozložena kolem.

Ale rychle zraky všech obracejí se na stranu opačnou, na stranu k obořе, kteráž vždy je-

ště v sluci svítila purpurem a zlatohlavem svých javorů Odtamtud rozhlašoval se děsný řev.

Trubači do toho křiku z mnohých hrdel troubili a svolávali.

Pěší lid i rejtaři na koních hnali se, všickni směřujíce k oboře od silnice na levo. Bylo lze rozeznati z hlasů řvavých slova "heretico, pikaron, kozači, ketzer verfluchte"—ženou se tedy k oboře Španělé, Vlaši a Němci—

Není bitvy konec, není!

Sevřelo se srdce Knobeliovi, smutně psal se sama sebe, ký je to epilog k dnešní české tragedii?

Vůz knížete Maxmiliana se zastavil, zastavilo se všecko, stanuli i zajatci. Všickni hledí k oboře na levo.

Divný pohled!

Tam při zdi pod černými stromy smrkovými osaměle stojí šik vojáků. Stojí nehybně. Zajatci kolem Knobelia, vyšedše rázem ze své lhostejnosti, připomínali si, že tam při zdi od začátku stáli Moravané. Počítali jich do tisíce. Poznávají je. Ba že, Uhři a ostatní všickni s hanbou utekli—a ti tu zůstali, ti tu stojí, stojí před zdí a stojí pevně, hustě, bez hnutí jako ta zeď.

Jest dobře rozeznati, že první řada klečí, s namířenými muškety, druhá, třetí stojí s nastavenými oštěpy.

České armády český zbytek, který má čest v těle.

Vlaši, Španělé a Němci zuřivým během k nim. Jezdci napřed; jsou rychlejší—letí—letí po planině, která se náhle prudce naklání k oboře, kde stojí jen tisíc hrdinů čekajících.

Na prudkém sklonu padne první kůň, druhý, třetí, tu ten, tu onen, padají na přední nohy,

a jezdci letí koňům přes hlavy a metají kozelce po zemi dolů.

Zadnější jezdci násilně, zděšeně zastavují již pochopili, že se na koních k oboře nedostanou.

Zatím pěší lid ruče běží s křikem dále dolů —v tom třesk a třesk, Moravané vystřelili, oblak dýmu je zahalil všecky; chumel útočníků se rozstřikl různo, zastavil se, ale již zase sráží se, v tom také někteří z Vlachů vystřelili k Moravanům.

Když dým se rozptýlil Knobelius vidí, kterak šik moravských hrdin klidně stojí jako prve, příšerně klidně, jen v předu pod oštěpy předních řad jest znatelný roj, to mušketýři nabíjejí svoje střelby na novo.

S hrůzou Knobelius pozoruje, že útočníci zadnější dohánějí předních, nepřátelé houstnou, šíří se, mohutní, při tom trubači neustávají volati vysokými tony vřískavými, a vždy nový a nový lid vojenský se sbíhá k tomu místu, kde klidně stojí těch tisíc, kteří mají čest v těle.

Po směru, kam se nepřátelé ženou a šíří, je znáti rozkaz i úmysl, kterým jsou hnáni— nemůže trvati dlouho, a hrdinové pod černými stromy obklopeni budou se všech stran —

A zase třesk a třesk i oblaka dýmu. Řev nepřátel je větší, vzteklejší, hroznější.

Chápou Knobelius i jeho zajatí druhého dobře, proč řev vzteklejším; vědíť z vojny, kdyby Moravané zbraň odhodili, že by na ráz mohlo býti po vzteku a útoku. Ale Moravané již bodají, tepou, bijí, mušketýři mlátí do španělských, vlaských a německých hlav svými muškety a palcáty.

Teď doběhli útočníci se strany až ke zdi— Moravané jsou obklíčeni, objati půlkruhem ši-

rokým, se silnice již není viděti na ně, zmizeli v tom vzteklém davu těch tisíců, kteří se na ně vrhli.

Trpělivě i zvědavě kníže bavorské čekal, až se husto lidu vojenského, při oboře křičícího, rozejde.

Dočekal se.

Hrdinný zbytek české armády byl dobit, ohromná přesila zdrtila ho. —

Slunce skrylo se za oblaky.

U zdi poutichlo, ale ne docela.

Bylo teď viděti, kterak množství vojáků lezou přes zeď do obory jako kočky a řevy jejich, jež vesměs končily se jedovatým zvukem "či", svědčí, že pořád nadávají a že ještě někoho tam za zdí mají k zadávení a zničení.

Však již za zdí slyšeti mnohohlasé strašlivé volání, z něhož ještě proniká slovo "gnade". —

"Kdo to tam?" ptají se zajatci druh druha.

Vojenský lid, jenž svíral železným objetím Moravany, rozestupuje se. Je vidět se silnice, co tam při zdi vykonáno. Mrtvoly leží na zdi vysoko. Knobelius s hrůzou vzpomíná, že při zdi tam je oužlabí, úvoz, to oužlabí je tedy plné, plničké— To tedy povražděni asi všickni—ne všickni—tamhle vedou houfec jatých, houfec dvaceti lidí z tisíce—za houfcem Šlik, pan Jindřich Šlik, vůdce Moravanů. Je raněn. Kráčí smutně. Nepřátelský rytmistr vede ho pod paží nějak po přátelsku. Jakby ne? Hrdinství budí u každého úctu.

Než kočáry a vozy se zahnuly po cestě do obory, na okrajek Bílé Hory z vinic tu a tam vylézali kozáci; vraceli se z honby uherské; každý vedl několik koní—kořist uherskou. Je-

den z kozáků utírá koňským ohonem krev s oštěpu. Uherskou krev.

Zabíhajíce k oboře, zajatci vidí, kterak císařská jízda směřuje po silnici ku Praze. Pronásleduje utíkající vojsko českého krále. Ozývá se odtamtud střelba, důkaz, že se vojsko na útěku brání a kryje.

Bože, což to divný hrozný útěk! Hlavní cesta zavalena a tarasena vozy stojícími, jedoucími i převrženými; vojáci, koně a vozy jedna spletenice. Veleslavín, odtržen byv od svých, nadávaje a klna všemu světu, drží se nejvyšších pánů, rád by se dověděl, budou-li se v městech Pražských brániti.

Ale páni utíkali z bojiště němi. Jen Thurn již po třetí ukazuje, kterak mu kulka provrtala klobouk a přicrvkla vlasy. To Veleslavín slyšel, jiného nic.

Němi, němi.

A vojáci, majíce chatrné šaty své zablácené, utíkali těsně tělo při těle, s očima vyjevenýma, ustrašenýma a také všickni němi.

Skřeky a kletby vyrážejí jen v těch chvílích, když husto utíkajících narazí na nějaký překocený vůz, nebo když některý šílený kůň předníma nohama vypne se do výše nebo se zpátkem zvrátí a bije do těch zděšených hlav.

Nedaleko před branou městskou zase skřeky a kletby. Vůz tu. Těžký vůz nehybný.

Veleslavín zdvihne šperloch. Ve voze lopaty, motyky, rýče—šancovní nádobí— Za prvním vozem druhý, zase lopaty, motyky. Vozatajové pryč. Koně také pryč. Tedy až sem dojeli. Veleslavín zas promluvil nahlas. Ale ne tuze pěkně. Naučil se na vojně tuze elementovat a

sakramentovat a ke všem všudy svatostem zlořečit.

U brány tlačenice. Každý chtěl býti už za zdí ochrannou. Mlhy snášely se nad krajinou široko daleko a přikrývaly to neštěstí i hanbu.

Bylo šedivé odpoledne, plačtivé, smutné.

Když Knobelius se svými zajatými soudruhy vešel do obory, na ráz poznal, kam se dělo královské vojsko, které ráno tak skvěle se objevilo na bělohorské pláni. Ráno nikdo neuhodl, proč se vojsko zase vracelo a kam se vracelo.

Šlo zbytečně hlídat Hvězdu.

Stálo v oboře.

Ted' leží tu ti lidé mrtvi po zemi jako lesní dřeva st'atá a rozházená leží tu zkrvaveni, s ústy otevřenými, černými; kam oko dohlédne, všude po zemi sukničky bílé a modré barvy, barev krále Fridricha. Jenom na cestě není těch zbitých, odtud jsou odvlečeni, odhozeni stranou, aby kočáry vítězovy neměly nepříjemných překážek.

Zajatí důstojníci a fendrychové s Knobeliem byli odmíseni od sprostých vojáků. Důstojníci nechání, aby se jak tak utábořili před vchodem do dvorečka, v němž vysoko do mlhy a k nebi vztyčoval se lesní letohrad Hvězda. Sprostí vojáci hnáni do obory.

Zajatí důstojníci posedali po zemi, na schodech. Nečetná stráž nad nimi také dlouho nezůstala na nohách. Usedala se zbraní v rukou. Kočáry dva i komorní vozy spižní stály před vchodem do dvorka, a tu kolem nich bylo živo. Běhají sem tam komorníci, pážata, muži tělesné stráže, písaři knížecí, kuchaři.

Čtyři nějací nesou z domku oborníkova těžký stůl s rozkročenými nohami a trnoží hru-

bými, starý oborník v zeleném kabátci pomáhá tak pilně že se to Knobeliovi až nelíbí.

Pážata nosí od vozů stříbrné nádobí do letohradu ubrusy z vyšívaného plátna; kuchař jeden stahuje srstnatou zvěřinu zaječí, druhý již hraničku zapaluje, třetí na rožeň nabodává veliký kus nějakého masa.

Z komínu nad domečkem myslivce oborníka vine se namodralý proužek dýmu, tam se tedy také vaří pro Jeho Milost pana knížete a hraběte Bukvu, jenž s knížetem bavorským dnes bude stolovati.

Důstojníci rozmanití vcházejí do dvorka, všickni jsou mysli veselé a pyšné, někteří se vracejí, jiní v letohradě zůstávají, ti budou hosty knížecími a pomohou to pečité, jež se škvíří tamhle na rožni, sníst.

Pážata již vynášejí krmě z domku myslivcova, krmě vonné a oupravné. Bude to hostina na hřbitově, mezi mrtvolami, které ještě nejsou v zemi schovány, které se na to svýma kalnýma, prázdnýma očima mohou dívati.

Ale bude to hostina pěkná, veselá, už šest pážat prošlo, každé objímajíc po pěti lahvicích vína. K veselé hostině budou scházeti ještě jen úpravné muziky a pěkné paní.

V malých chvílích očerstvěli a kratochvílili všickni lidé vojenští a služební ve dvorečku pod Hvězdou i venku před dvorkem mezi vozy. Též někteří zajatí důstojníci za peníz dostali sousto. Knobelius nekoupil. Vzpomínal na Měřínského, jenž mu v bitevní vřavě donesl kus masa udlého. Kde je Měřínský, dobrák člověk, kde je teď, jak mu je? Zmizel mu při útěku sedlských vojáků tak rychle s očí. Od těch lidí protivných tady nekoupí Knobel nic, by umřít měl hlady.

Kdo to? Co to?

Blíží se spořádaná tlupa vojáků, ale každý nese praporec nebo karnetu. Každý. Knobel poznává sametový prapor královský— Diverti nescio— Je hned napřed. Křepce, vesele berou se vojáci po cestě mrtvolami vroubené, až k vchodu do dvorka.

Tu stanou.

Vyjde za chvíli tenký kníže a za ním vybelhá se ven před vrátka tučný Bukva. Kníže i hrabě přívětivě kývají hlavou, kníže i oběma rukama. Prapor českého krále sametový klade mu voják k nohoum s uctivou radostí. Kníže něco vojákovi praví a klepe mu na rameno. Pak kyne do dvorka, a odtud vyjde písař knížecí a tři vojáci z tělesné stráže, nesoucí každý po velkém pytlíku. Písař vykládá z pytlíků tolary, počítá pečlivě, aby se nepředal, přepočítává raději znova —

Vznešení páni přívětivě odcházejí, a písař vyplácí za jeden každý ukořistěný praporec po deseti tolarech.

Výplata trvá nekonečně, zoufale dlouho, už víc nežli sto praporů napočítáno!

Knobelius již dávno se přestal dívati tomu divadlu. Usedl stranou v koutek, aby neviděl, a pokryl sobě uši, aby neslyšel.

U vozů rozžaty dvě fakule, které načervenalým světlem příšerně osvěcují živé lidi i mrtvé.

Hosté z Hvězdy již odešli.

Pážata vybírají z bedny botky bílé a župan kožešinný s čapraky hedvábnými. Jeden z komorníků chce pro milostpána "šlofhaub" a pospíchá, neboť vojáci již nesou vojenskou postel

a stolici k psaní a sluha komorní nese dvě ohřívadla, jež se dají pánům do lože.

Naposled ještě přiběhl k vozům nějaký chirurgus nebo lékař, který s nemalým láteřením hledal krabičku s balšámy a kulky z laudanum. Taky potom laudanum a jalovec, na pánvici smažené, zavoněly z Hvězdy ven až před vrátka. Knobelius věděl, že ty vůně zahánějí hady a zlé povětří—a tady kolemkol tolik mrtvých!

Stichlo v oboře všecko. Noc.

Za to tím hřmotněji a veseleji vede si tábor před oborou na bělohorské pláni. Ruch doniká sem do stichlé obory bez přetrží. Knobelius nemůže usnouti. Od jeho boku již dva zajatci se odplížili do tmy lesní i rozhodl, že uteče taky. Což snadno se někde zeď nevysoká přeskočí, tábor, krví a vítězstvím opilý, vojáka cizího nerozezná, voják jako voják; mlha a tma pomohou.

Suché listí pod nohama mu šustí, to ho straší a plaší; je rád, když nohy jeho vešly do listí vlhkého, setlelého. Plíseň zavoněla po každém kroku. Se strany bělohorského bojiště bylo viděti za zdí matnou zář vojenských ohňů a slyšeti veselé písničky; plíže se stále při zdi, Knobelius tu a tam zřetelně doslýchá hovory cizích jazyků, chechtoty ženských hlasů pisklavých i hrubých hlasů mužských.

Roztesknil se Knobelius přenáramně. Dusilo ho to. Srdce mu to svíralo.

Zeď poněkud se zahýbá, je nižší; za zdí slyšeti mužské hlasy, rozuměti slovu sakrament. Něco tropí, klejou. Knobelius přehne se přes zeď. —

Bože, Bože, učiň mlhu hustší, tmu černější, deštěm ulej ty ohně opilé chásky vojenské, abych neviděl, neviděl. —

Pod zdí je úžlabí—v něm hromady mrtvých, vysoko na sobě ležících, mrtvých široké, vysoké stohy—poznává Knobelius otevřený hrob Moravanů—posledních, jediných, kteří zůstali u Thermopyl — —

Sakramentováním probouzí se Knobelius ze strnutí, a s hrůzou novou, větší pozoruje, kterak vojáci za ruce a za nohy stahují mrtvoly se stohu jako snopy opilé a svlékají šaty s nich, boty zouvají, berou jim zbraně a prohlížejí prsty, kořist ohledávají při mdlém světle, jež se mlhou sem line od nejbližšího ohně.

Knobelius v tu chvíli zapomíná, že je to vojenské právo, zařve po česku k těm chlapům, že jsou dravá zvěř šelmovská, a pádí od zdi pryč do lesní tmy, aby neviděl, neslyšel.—S ošklivostí v duši ubíhá, nevěda a nevida kam, větvice houštin bijí ho do těla, listí a s ním studené krůpěje prší mu do tváří a schlazují rozpálenou hlavu. Bloudí, neví kde, pospíchá, neví kam, jen pryč od té zdi, pryč s temena hory kleté. —

Ocitl se v tichu.

Vyjde na lesní průhon.

Leží tu—bílé a tmavé pruhy na sukničkách —mrtví královští—zarazil krok—slyší mlaskání —napíná zrak—ve tmě vidí černé obludy—několik černých oblud—chrochtají, mlaskají, žerou, užírají mrtvým tváře, ruce—jazyk těch zvířat zbrocen krví lidskou.

A opět hrůzou a vztekem zařval mladý muž—a kanci pryč.

Zahleděl se Knobelius k tmavému, zamračenému nebi. —

Zahrozil tam—ruce mu bez vlády spadly, zmalomyslně.

"Na horách padneš ty i všickni houfové tvoji i národové, kteří budou s tebou, zvěři polní dám tě k sežrání, na svrchku pole padneš—" tak to řekl Bůh a dopustil na nás—proč na nás, Bože, kde je tvoje spravedlnost?

Kde?

V.

"Dráti budou zemi všickni, kteří tudy půjdou."

Mistr Kampanus již druhou skleničku českého nakyslého vína nalil mladému Francouzovi.

Francouz jest důstojníkem bavorské armády, ale na tváři Kampanově dostatečně znáti, že ho nepokládá za nepřítele.

Předevčírem byl nakvartýrován s dvaceti bavorskými mušketýry a s pěti vojačkami do Karlovy školy a včera již mu říkal velmi laskavě "milý pane mistře Kartesiuse".

A z milého mistra Descartesa věru nejde strach. Je mladičký—kdo ví, má-li dvacet pět let—je útlý jako dívka, rusovlásek, očí upřímných, modrých jako nebe, když je nejmoudřejší.

Kampanus hovoří s mladým oficírem rád, má z jeho pěkné latiny potěšení, ale hovory nejsou vesely.

"Račte věřiti, monsieur Campane, naši oba vůdcové nechtěli bitvě, měli strach z vašeho vojska, dlouho se radili, naposled se pokusili jen o nějaké rytířské servání a pokoštování—říkáme tomu scaramucia—a z toho malého začátku vzrostla bitva—teď se hádají comte Buquoi s knížetem bavorským, kdo z nich obou nad va-

šimi vlastně vítěz, a on z nich žádný, rozhodl všecko ten, který v pravý okamžik, když začali císařští utíkati, mocně zakročil, a to byl starý Tilly—Tilly vítěz, ne oni."

Kampanus svěsil hlavu a vzdychl:

"To nám arci dnes už jednostejno, kdo z nich vítěz. Bůh nás trestal, Bůh nestál při nás!"

Do toho mladý důstojník s jemným úsměvem rychle:

"Bůh, jak já vojnu znám, stává obyčejně u těch, kteří mají víc jízdy a víc pěších a kteří mají odhodlanost v pravý čas; byla by našich Bavorů ani noha neušla, kdyby vaši byli na ně vpadli před loudavým příchodem armády druhé, kterou vedl comte Buquoi; pravím, ani noha! V našem regimentu už se modlili vojáci na růženci, očekávajíce konce—ale vaši stáli nahoře bez hnutí, takž zastrkovali vojáci růžence do kapes zase."

Když Kampanus vyložil svoje mínění, že věc tak veliká, jakou čeští stavové chtěli zastávati, nemá se svěřovati rukoum najatých žoldnéřů, ti že snadno lehkou myslí utíkají z pole, odvětil Descartes:

"Vím dobře, že obecný žoldnéř je člověk pokažený, lupič, zvíře, to vím, ale to je a bude vždy na obou válčících stranách stejno, hanebné povahy soldátů nerozhodují, v bitvě rozhoduje vojenské řemeslo; vojenští řemeslníci, jsou-li sobě samým ponecháni, v rozhodné chvíli uvažují, zmohou-li tu práci, která jim nastává, a když v nich zvítězí myšlenka, že nezmohou, tehdy pryč; jiní hloupější běží za nimi, probudilo se v nich zvíře plaché, a taky jako zvířata křičí utíkajíce. A proč onen váš král se nebrá-

nil v městě, jedinou bitvou nebylo přece všecko ztraceno!

"Bylo v tom náhlé zděšení. Nejrychleji z bitvy utíkali Uhři, ty jsme v městě viděli nejdřív, utíkali přes jezy, voda byla malá ten den, utíkali přes jezy, padali do vody, brodili se vodou, to byli podivní poslové z bitvy, hned jsme vyrozuměli, že je zle a tuze zle—a z těch zděšených zbabělců strach přeskakoval na obec, pořád přibíhali jiní a jiní, hrůza rostla a se šířila, páni rytíři chodili jako omámeni, na Hradě jediná královna prý nevěřila, že by mohl býti jedinou ranou konec, ale vidouc smutné a zoufalé tváře chrabrých generálů a svého manžela, brzo uvěřila, že je konec; tedy dali se na útěk před potupou nesnesitelnou, kdyby prý je nepřítel do rukou dostal."

"Chápu, chápu dobře, hradby pražské nejsou k bránění podstatné, jsou chatrné, jeden z našich oficírů nabízel se knížeti odpoledne po bitvě, že je za několik málo hodin rozházi, to by město bylo rozházeno bývalo, proto bylo moudřejší, že se vzdalo s nepřítelem v akkord, uchránilo se dokonalé zkázy. Ale i když král pustil Prahu, z Čech utíkat nemusil, považte, mistře, vojsko z bitvy ušlé mohlo se znovu zřídit, na Hradě prý byla posádka nemalá, nová pomoc Gaborova stála již nedaleko Prahy, Mansfeld držel a drží Plzeň, zima na krku, v našem vojsku nemoci—věru, ze země utíkati nemusili!"

Lid i páni byli přesvědčeni, že Bůh Čechy určil k trestu, ale já se alespoň chvílemi těším tím, že stavové a knížata sousední musí pomoci, abychom dokonce zjezděni nebyli a utištěni, tragedie by se na jiné svezla od strany vítězné!"

"Pomohou-li vám Němci a jiní, nevím, ale

vojna bude dlouhá, to tuším. Divím se tomu, že se tu v Čechách již po dvě stě let rvete o náboženství, vidíš, mistře kam to vede!"

Kampanus přimračil tvář a vážně vyložil, že Čechům vždy šlo o získání pravdy.

"Pravda, pravda, co je pravda?" rychle mladý mistr francouzský vskočil v řeč starému professoru, "Bože dobrý, co jsem se již napřemýšlel o pravdě; přemýšlím o ní i na vojně, divno to, mistře, vid', jsem ještě tak mlád„ dal jsem se na vojnu a pletu se mezi filosofy. Já jsem přesvědčen, že všecko kolem, co smyslové podávají, jest jen klamavé zdání; jak věci jsou samy o sobě a v podstatě, toho neví nikdo, ani smyslům nesmíš důvěřovati, všecko klame. Anaxagoras tvrdil, že platí jen dojem smyslů, slunce mu bylo veliké jako Pelopones, jinému bylo slunce skutečně jen tak veliké, jak je viděl —a což tvárnost, forma? Učíte ve škole, že látka netrvá o sobě, že ji určuje tvárnost—jen ta že je skutečnou, budiž to, ale i co do tvárnosti smysly tě klamou, slunce má formu okrouhlé desky a deska to není. Rozum shledal, že je to koule a ohromná koule. Rozum proti smyslům!

A kde je pravda u věcech citu a rozumu? Toužím po ní, slíbil jsem—když jsme leželi na Dunaji v Neuberce?—na zemi jsem klekl v komoře—slíbil jsem Matce boží pout' do Lorety, když mi učiní pravdu, po níž toužím, zjevnou—" při tom se mladíkovi něžné malé ruce chvěly a oči se mu temněly vzrušením—"a již zdá mi se, že jsem uhodil na cestu dobrou."

"Rád tě poslouchám, milý mistře mladý, velmi rád," pravil Kampanus, "zabýval jsem se však spíše poesií, než čím jiným, ale přemýšlel

jsem o jiných věcech také; scholastika mne nic neuspokojuje, také ti dávám za pravdu, že všecko je klam a marnost, o věcech náboženství mívám své těžké pochyby, a leckdy ptal jsem se jako Pilat, co je pravda? Jsem žádostiv zvěděti, jak se k ní dostaneš."

"Nemám cestu ještě všecku zevrubně vyzkoumánu, ale, pochybuji-li o všem všudy, o své existenci nepochybuji, o té vím, neboť já jsem to, jenž pochybuje a přemýšlí. moje existence jest první a mně nejbližší pravdou a skutečností, z této skutečnosti postupně dospěl jsem k poslednímu skutečnému původci všeho, a tím jest Bůh, Bůh jediný, stejný. Toť začátek a konec mého přemýšlování, mojí filosofské cesty. Pravdy ostatní budu hledati vždy jen řádem mathematickým, čeho nebude lze dokázati rozumně a mathematicky, toho nebudu držeti za pravdu."

"To budeš věčně koláceti se mezi věrou a rozumem," míní Kampanus.

"To snad, ale je možno mezi oběma zjednati klid: Bůh jest vždy týž stejný, a protož ať každý zanechán jest při svém způsobě víry, každá bohoslužba je úmyslem stejna, nač se proto navzájem utiskovat a bližního nenávidět."

"Tak, tak; často jsem si říkal, zdali záleží na přijímání Těla Božího pod jedinou nebo pod obojí; poněvadž to pokrm duchovní, záleží na lásce, ale veřejně to říci nesmíš a nikoho také nepřesvědčíš, zvláště ne kněze, ani vaše, ani naše!"

Kampanus dořeknuv to honem vyvstal a popošel k oknu.

Z ulice rozhlašoval se hluk veliký, zuřivý.

"Bože, už zas!" naříkal Kampanus "den co den, nešťastné město! Nešťastní my!"

A obrátiv se k mladému důstojníkovi, popadl ho oběma rukama za ruku a prosil:

"Slíbils, mistře Kartesie, že se pokusíš zabrániti to stálé plundrování, pojď, prosím, pojď!"

Descartes chvíli na rozpacích.

"Ve jménu božím, pojďme!" pravil, ani ne tuze odhodlaně.

Došel si do své komory ještě pro pistoli, Kampanus odskočil do vedlejší habitace profesorské, kamž hned večer po bitvě usadil starého Revíra s dítětem pro jich bezpečnost, dychavičnému dědečkovi řekl, kam jde, prosil ho, aby nevycházel, hošíka políbil, oblékl se v reverendu mistrskou zimní, vzal na hlavu malý misterský biretek, a rychle pryč.

Vojáci na chodbě ho zdravili s poctivostí náležitou.

Na chodbě pravil Cartesius prorektorovi, aby od něho nedomníval se věcí velikých, prý je z oficírů malých nejmenší, nad to výše plundrování města po vítězství pokládá se ve všech armádách za vojácký regál.

"Mohu se opírati jen o to, že náš kníže i monsieur Tilly pod trestem šibenice zakázali vybíjení měšťanských domů poněvadž se město ochotně vzdalo, kníže slíbil konšelům pražským ochranu, stál jsem při tom, když se kořili, a on sliboval; tedy uvidíme-li kde Bavory, že plundrují, to mohu překaziti, připadneme-li však na vojsko císařského generála, tu bych nedovedl nic; ti vojáci si nedají poroučeti, lid neapolský, španělský a vallonský jest jako zvěř divá. Sic také již skoro věřím tvojí domněnce,

že gubernator civilis, Lichtenstein, či jak se zove, schvaluje, aby domy těch předních, kteří provedli rebelion, byly pořádně vybity—tu tedy nedovedu, milý mistře, nic!"

Když vystoupili z Karlovy kolleje na ulici, hluk lidský zmíral kdesi za rohem v jiné ulici.

A což divny ulice pražské teď po nešťastné bitvě! Krámy už za celý týden zavřeny, domy zavřeny, na ulici sem tam procházejí vojáci. s nimi potulují se ulicemi rozmanití odrbanci, stupkové pražští obojího pohlaví, měšťan, ukáže-li se na ulici, pospíchá. Měšťanky a jich dcery zůstávají v úkrytech.

Ne bez trpkého úsměvu spozoroval Kampanus, že měšťané někteří za kloboukem mají barvu bílou, barvu vítěznou. Také mladého Vokouna včera potkal s barvou bílou.

Mladý a starý mistr kráčejí rovnou z Karolina v podsíně, kde bývá tarmark. Dnes nejsou krámce na pilířích vyloženy, pilíře a loubí jsou už kolikátý den bez obchodu kramářského.

Ale ruch jest pod louběmi přec a neobyčejný. Loubí až konec zeleného trhu proměněna v koňské stáje. Všude vojáci koně, seno, sláma, hluk a smrad.

Ba, je tu obchod také!

Z pošmourných podsíní vyběhne tu a tam žid, židovka. Kampanus poznává žida muzikáře Herolda. Ten povystoupiv z gotické klenby ven na světlo ohledává prsten či jiný nějaký klenot; s ním povystoupil rejthar, do něhož vemlouvají se dvě tělnaté židovky, stará s mladou, asi matka Heroldova a sestra, neboť mají s ním stejně dlouhý a stejně uformovaný nos. Židovky nemohou se nějak dohodnouti s vojákem lupičem.

Herold vrací zlato vojákovi a volá na židovky:

"Komm, Bejle, komm, Pejrle."

Ale nešly židovky pryč, ani muzikář Herold neodešel, nýbrž za vojákem vběhl i s Bejlí a Pejrlí do šera gotické podsíně zase.

Kampanovi bylo z toho pohledu až nevolno. Zima ho obešla, ačkoli svítilo slunce, ovšem listopadové. Řekl k mladému mistru, že v těch dnech jen židovské plémě pražské má se dobře, co vojáci nakradou, židé skupují za malý peníz.

Z ulice Konešovic rozhlašoval se podivný hluk, jakás míchanina trhaných zvuků lidských, skřeků, ran a praskotu. Jakž jináč? Vždyť u kupce Teyfle vojáci plundrují.

"Toho kupce pasoval král Fridrich na rytíře," Kampanus oznamuje mistru Kartesiovi, když vcházeli do klikaté ulici, "proto mu teď obracejí dům na ruby, hle, tam ten černý je císařských rychtář, dívá se tomu, má radost!"

Kartesius s prorektorem přistoupili až k davu před domem. Bylo zdola dobře vidět, že vojáci lámou stropy v domě Teyflově.. Někteří z luzy volali vojákům nahoru:

"Pomahej bů!" "Pomahej bů!"

Jiní se smáli. Zvláště popouzel je k smíchu kupec Teyfel, jenž běhal od jednoho vytřískaného okna k druhému, lomě rukama, stiskaje ruce nad hlavu a žalostě po německu.

Za ním s velkým nářkem běhala okno od okna žena jeho obstarožná, rozcuchaná, zoufalá, zdvihajíc ruce s křikem velikým.

Vojáci přes tu chvíli vyhodili s okna nějaký uzel nabitý, vylítl také kožich těžký sobolový, sukně mužské, ženské. Dole vojáci chytali, rozbalovali uzly a hned prodávali. Při každém vyhození vyrážela pestrá obec dole pronikavý

skřek. Už je tu také žid Herold a obě židovky s ním.

Teď vyhozen nějaký konfrfekt na plechu malovaný dopadl na hrbolatou dlažbu, úzký rám se rozeskočil, plech zabřinkal. Kontrfekt koupil žid za dva krejcary.

Sukna a hedvábné látky lítaly oknem v štučkách, o ty smlouváno déle, než některý z židů je odvlekl, a když odvlekl koupi do ulice stranou, přibíhali jiní židé i někteří z křesťanů a shlučivše se v hromady, dotírali na žida, a stuchali se mezi sebou.

Vylétlo několik peřin, ale jedna tak natrhaná, že peří pršelo s hůry jako sníh.

Kartesius jal se stírati s reverendy Kampanovy peří. Při tom Kampanus již odcházel měl podívání do syta.

Odcházeje všiml si vojenské stráže před domem Veleslavínovým.

"Ten dům hlídají, aby se mu nic nestalo zlého, a víš, odkud ta šetrná láska? Veleslavín byl náš nejvýbornější impressor, jeho mladý syn snažil se v poctivosti držeti dědictví otcovo, po bitvě utekl—slyšel jsem, že impressí Veleslavínskou obdrží patres jesuitae, proto jim ji hlídají, to ta láska!"

Na uhelném trhu u uhlířské boudy, z které uhelný rychtář i s pacholky hned v pondělí po bitvě utekl, ač na konec ke Skořepce a ve všech loubích toho trhu pohývali, pohybovali se i posedali při malých ohních vojáci smutní, mrzutí, nemluvní, zbytek poražené armády bělohorské. Ostatní poražené vojsko již odešlo před třemi dny před výhrůžkami vítězů.

"Proč neodešli tito?" ptá se Kampanus svého průvodčího.

"Žádají zaplacení žoldu, potom že odejdou též."

Ztrnulo srdce mistra Kampana, když kráčel stezkou při domech a viděl ty ubožáky, zimou skřehlé, hladové; jako by sám byl něčím vinen, nedíval se jim přímo do očí; byl by viděl mimo smutné oči taky některé velmi hněvivé, zoufalé. Aspoň ten, jenž tu láme stříšku šindelovou nad zavřeným krámem, ten shlédnuv Kampana s důstojníkem nepřátelským, zatočil omšeným šindelem za nimi, jakoby chtěl uděřiti.

Nevšímaje si svého okolí monsieur Kartesius vykládal prorektorovi, že nevandrovalo všecko poražené vojsko, mnoho praporců na Malé Straně dalo se znova najmouti do služeb císařských.

"Ale to nebyl stavovský český lid?" rychle Kampanus.

"Nebyl, o takový lid žádný generál nestojí, sedlskému lidu vojenskému vítěz vezme zbraň, dá se mu do ruky hůl a pustí ho domů s posměchem, s tím se nevyjednává."

U kostela sv. Martina v koutě nějaký voják dávil děvče. Trhal s něho šaty na prsou. Děvče již klesalo, již omdlévalo. Šest jiných chlapů vojenských dívalo se nerovnému zápasu. Kampanus s Kartesiem vykřikli skoro najednou jako jedním hrdlem. Vojáci se ohlédli—a v týž okamžik zdvihly se jejich paty na zběsilý útěk.

"To jsou naši!" pravil Kartesius.

"Sodomství na ulici!" naříkal Kampanus.

Dlouho trvalo, než otevřen dům proti kostelu a ustrašený hospodář děvče, jež chvělo se v rukou Kartesiových jako osyka, do něho vpustil.

Na rohu uličky svatomartinské hromada lidí.

Kampanus poznal ihned, že je to pražská cháska ošumělá, ke všemu zlému ochotná a odhodlaná. Ze dvorečka vyrážel křik několika hlasů. Před vyraženými vraty stál mušketýr jako na stráži. Kampanus s důstojníkem vešli.

Na smrdutém velkém prostranství hulákali vojáci do starého muže se vztekem. Mluvili mu něco po vlasku a rukama mu pořád šňupali k nosu. Nějaký mladík oděný po řemslnicku, byl patrně tlumačem, vykládal starci, že nechtějí nic než peníze, aby se vyplatil tolary, nedá-li, že ho vyspolírujou.

Stařec však utrhuje hlavou, aby se šňupkám bránil, a při tom vede svou, že mu již předevčírem vojáci všecky peníze pobrali, že nedá, že nemá.

Jeden z Vlachů spustí pro lepší vyrozumění po německu, zařve "Geld!"

Jináč je na dvorci veselo. Šest vojáků huláká do starce, ostatních deset podávají si hrnce kamenné i džbány obvejšní a pijou z nich buď pivo nebo víno, pro něž vždy některý běží dolů do sklepa.

To vše Descartes rychle obhlédl a přiskočiv rázně ke kapralovi—většího pána tu nebylo—skřikl na něho: "Voi ladis, rubate contra la parola data!"

Vojáci přestali řvát a pít, stařec přestal vykládat, a hádaje, že se ho mladý důstojník zastal, spíná k němu ruce a pláče.

Descartes stál tu s tváří horlivou a zapálenou; ruku držel na pistoli. Kampanus se chystal, co těm loupeživým Vlachům řekne po latinsku, latinsky přec budou poněkud rozumět—ale nedošlo k tomu říkání. Jeden z vojáků udeřil hrn-

cem o zem a šel; třesk hrnce byl ostatním jako nějaké velící znamení.

Trousili se jeden po druhém ven z domu. Některý sic postál, podezřele dívaje se na Karteisa, ale to trvalo jen okamžik, šel také po svých.

Posléz vyšel prorektor s důstojníkem. Vrata za nimi zapráskla a rachocení na nich svědčilo, že domácí pán znova se obrňuje a tarasí.

Na Perštýně před samou branou průvod: dva vozy těžce naložené, třemi pány koňů tažené, asi padesáti mušketýry provázené. Za mušketýry jel na koni vyšší nějaký rytmistr, mladý člověk. Monsieur Descartes ho pozdravil s vojenskou uctivostí. "To je le duc de Hohenzollern, má úlohu dost nebezpečnou, má dovézti ty vozy do Mnichova, musí oklikami a opatrně, cesty k Bavorsku jsou všecky v moci Mansfeldově; to už je po třetí poslán do Bavor, kníže posílá domů co si na zámku z kořisti vybral."

"Bože nebeský," naříká Kampanus, "kterak nemají vojáci loupiti a po kořisti se shánětí, když nejvyšší pán—"

"Vae victis, (běda přemoženým) staré slovo!" zněla krátká odpověď.

V ulici klikaté, jež vede ke kolleji jesuitův a k mostu, nalezl Kampanus všecek život skoro takový, jako býval za lepších dnů: některé krámy otevřeny měšťané a sousedky a lid dělný chodil sem tam. Jen o to změna, že promíchán byl ten pouličný ruch vojáky. Tu neloupili; bezpochyby z té příčiny, že varty u mostu a na rynku staroměstském jsou blízko.

Kampanus zahne ke kostelu sv. Anny. Hrozné podívání na dům pana Otty z Lozu.

Zřícenina.

Vrata visí na jednom jen rukávě, druhý, jakkoli z mohutného štáfu železného pořízený, je odražen, odchlípen. V průjezdě hromada všelijakého rozbitého nářadí domovitého. Okna všecka vytlučena a v domě není živé duše. Stejně tak vybity dva domy vedlejší. Kampanus u sebe žalostil:

"Probudiž se, Pane, či oddal jsi nás, Pane, jako ovce k snědení?!"

Prošli zase některou ulicí téměř liduprázdnou. Postřehli tu a tam v oknech ustrašenou zvědavou tvář lidskou, která ihned zase v temném okně mizeli. V Kaprové ulici dům starého pana Kaplíře všecek vybit a prázden. Lehcí lidé nějací procházejí se v něm.

Při všem smutku ještě přec jakés potěšeníčko měl Kampanus, vida, že kollej mediků není vybita. Arci bydlí v ní chudí lidé a ti vojenských drancovníků snad nelákali. Skrývá se v kolleji také mistr Jessenius, ale o tom snad nikdo neví.

Za to dva domy dále k vodě Vltavské je zase nějaké boží dopuštění. V chodbě nahrbeného starého domu a na křivém schodišti i na kraji dvorku stojí zděšení lidé k utíkání připraveni, muži, ženy s dětmi, patrně podruzi a obyvatelé domu toho, a s vyděšenýma očima, všichni němi, pohlížejí k pavlači na jejíž dlažbách leží muž. Z dola je vidět jen hlavu blízko zábradla, a ta hlava je šedivá.

Mužovi klečí voják na prsou a vojačka tluče pravou pěstí ležícího muže o cihlové dlažice, snažíc se vyraziti mu svazek klíčů, jejž v hrsti křečovitě svírá.

Vojáky pavlač plna. Dívají se.

Zatím vojačky vynášejí z několika dveří peřiny a prádelné vinutí.

Kartesius s Kampanem dostali se na dvorek skoro v touž chvíli, když muž trýzněný vypustil klíče z ruky. Voják vstal mu s prsou, muž přes vytrpěné trápení vzchopil se dosti mrštně, ale vstav zapotácel se, klopotal k zábradlí a těžce lapal dech, bylo viděti, že starý muž je volovatý.

Ale jakmile dech popadl, chraptivým hlasem, až se rozléhalo, křičel k vojačce:

"Ty potvore, když porodíš, ať čerta o třech ústech porodíš a pojdeš, potvore!"

Tomu zasmála se statná žena a s vojáky vešla do bytu muže volovatého.

Kartesius pravil Kamuanovi mrzutě:

"Pohleď, mistře, ten, co teď vychází, je laytnant vallonský, tady nemohu nic; tady přenecháme ty ubožce osudu jejich. Pojďme dále!"

Venku mladý Francouz zavzdychal:

"Nešťastné město, město ztracené! Mně se, mistře, zdá, jakoby uloženo bylo o vaši dokonalou zkázu!"

Konec Kaprovy ulice při stezce a stružce nečisté stojí hromada lidí. Stojí v půl kruhu a podivně tiše. Když Kampanus k skupině došel, právě vycházel z domu městský rychtář, a čtyři jeho drábové vynášejí těžkou bednu. Rychtář pozdravil mistra a pověděl, že se tu nějakým přestrašením a snad lítostí z nynějších příběhů včera provazem uvázal a oběsil pekař Balcar vdovec, jeho dům a jmění připadá v pokutě císaři, proto musí honem odnášeti a pečetiti, aby nevykradli vojáci.

Když rychtář zašel, jedna hovorná sousedka jala se mistru Kampanovi jako dodatkem

vykládati, že rychtářští škaryanti a pacholci chtěli lézti tady do studnice pro peníze, které tam mistr Balcar složil, ale nevlezli tam:

"Když jsem jim těm pacholkům řekla, že loni tady v studni basilišek zabil dva zedníky, co přišli studni čistit, nelezli tam."

Kartesius s Kampanem pohleděli ke zdi, aby shlédli, co ti lidé obstupují. S hrůzou ihned odcházeli.

Ležel tu při stružce nečisté, plné nazelenalých a nazlacených mydlin, nebohý mistr pekař. Čekal, až ho kat odveze na rasovnu do hnoje, tot' hřbitov člověka zoufalce.

Lidé kolemstojící s neobyčejnou trpělivostí a s klidem dělili se o provaz, jímž se pekař byl do smrti uvázal.

Oba mistři, odcházejíce z Kaprovy ulice, stanuli chvíli kraj židovského města, neboť za podívanou stálo to nekonečné processí vojáků a vojaček s uzly.

Nesli je obojručně, nesli je dva a dva, měli je na zádech, na hlavách, na břiše, kteří měli kořistmi vycpané plundry, i na kolečkách vezli svoje loupeže, obtížené slzami i proklínáním. A židé vybíhali, tahali, volali, vítali.

Neobyčejný tarmark!

Kampanus zahnul stranou. Kartesius za ním. Znechutilo se jim na dlouze dívati se zlodějům a jich soukupcům nectným.

Dům starého Revíra nalezl Kampanus netknutý a zavřený. Za to hned vedle ozývalo se ze sklepa úpění a nářek ženský i kletby hrubých hlasů mužských.

Kartesius vyňal pistuli z holstra a střelil nad mřeží sklepovní.

Rázem ztichly hlasy v sklepě a za chvilenku

opatrně vyhlédl a honečkem vyběhl voják, druhý, třetí, za nimi vojačka s uzlem a pryč.

Všimli si oba mistři, že ti chlapi měli kořistí—snad prádlem nebo šaty—široké plné plundry tak vycpané, že podobala se každá nohavice sama o sobě sukni ženské.

Když vešli do domu, tu stála paní, ještě všecka vyděšená, Kartesia—vojáka—lekla se znovu a tak tuze, že se ke zdi kotácela.

Kampana, když ji utěšil, pak prosila, aby jí pověděl, kam jí utekly dcery, s sebou-li jich nevzali vojáci. To bylo nesnadno říci, kde jsou dcery.

V konec trhu kurného a husařského, z něhož odběhly husařky a zvířetnice, vojáci vrážejí do vrat nárožního domu dřevěnou kozu, kterou sebrali z krámku opuštěného. Při tom hulákali "Lutr, Lutr."

Který z vojáků strahoval, spatřiv oficíra Kartesia, dal znamení těm, kteří tříškali do vrat, a vojáci pustivše kozu ihned byli za rohem.

Kartesius zvolal: "Que le diable vous emporte!" (Čert vás vezmi!) A pak tiše jako by se styděl, přišeptl Kampanovi:

"To byli Bavoři, tedy zase naši!"

Oklikami dostali se oba mistři poutníci do ulice k sv. Haštalu. Tu všudě bylo lidí víc, ale krámce zavřeny. Na rohu Kozího plácku veselý jásot, divný v trudných dnech. Pražskému lidu byl tu opilý voják veselým divadlem.

Opilec nemluvil nic, ale zápasil stále s koženým tlumokem. Přes tu chvíli mu z ruky se vysmekl tlumok a nakradené punčochy všech barev, krejzle, košile a jiná vinutí, nože sypaly se na zem. Potácel se, klonil se muž, na nos padal, vstával, sbíral, cpal do tlumoku, vedle tlu-

moku a když vecpal a poklad vyzdvihl i o dva kroky popošel bác, už zase vysypáno.

Kampanus došel s přítelem právě k jednomu takovému pádu a vysypání, a ne bez úsměvu postřehl, že kluci uliční pomáhají sbírati a že za jásotu obce s tím, co sebrali, utíkají. Než še dokolácí ke kostelu sv Haštala, starý ani mladý zloděj nebudou míti co sbírat.

Z domečku vedle nachýlené školy haštalské vyběhli tři vojáci. Kampanovi se zdálo, že jsou nějak postrašeni, také mu bylo divno, že z nich kape voda. Vyběhli s prázdnýma rukama a pádili dál. Jen čtvrtý poslední vycházel po zpátku z domu, šermuje mečem proti scvrklé nějaké stařeně která hrozným, pisklavým, pronikavým hlasem křičí:

"Nažerte se masa mýho! Nažerte se masa mýho!"

Křičela zmítala sebou, až jí čepec spadl do týla a ukázala se lebka holá. Když byl voják venku, zaskřipl zuby, řekl "Teufl verfluchter", obrátil se k bábě zády a uháněl za svými druhy.

Kampanus poznal ženu starou, ano, vousiska pod nosem—Elška Mrštná—bože ta ještě živa! Vyložil příteli, panu Kartesiovi, ta maličká že jest professorská hospodyně bývalá. Elška Mrštná poznala mistra a hned se k němu měla; přemnohými slovy vykládala mu, kterak již ode včíra byla na vojáky schystána, černobýl, routa, bolehlav, tři myší ocásky ve vodě, ze tří studnic uvařené, to vše na ně schystala; když přišli, vylila na ně na zem kouzlo způsobem kříže a ostatek všecko na ně vychrstla; budou na ni a na svoje zlodějstvo nekřesťanské pamatovat, budou schnout, musí tu lotrovinu popadnout suchotiny, musí, je to vyzkoušeno.

Oba mistři trpělivě poslouchali rozdrážděnou babku, jeden nerozuměl, ale bavilo ho, kterak bez přetrží rukama tepala Kampanovi k prsoum, k bradě ba až k nosu; druhý zatím přemýšlel o pověrčivosti té ženy i oněch chrabrých vojáků německých.

Páni odcházeli, a babka ještě za nimi posílala pisklavá hojná překotná slova, jimiž osvědčovala svoji přízeň pánům i radost, že zbyla se vojáků.

Všedše do Dlouhé třídy, shlédli vzteklou bitvu mezi sladovníky a vojáky. Někteří lidé utíkali sem tam, aby se v to nepřičinili, bojíce se následků, jiní zase chápali a sbírali kamení naproti vojákům, jichž bylo, pokud v té dranici bylo lze rozeznat, asi deset.

Kartesius stanul s mistrem podál.

Křik při bitvě byl zmatený a hlasů českých víc. Kampanus poznal mezi sladovníky Hergesella zlatníka; měl oklepač v ruce a oháněl se jím zuřivě; nebylo pochyby, kam dopadne oklepáč zlatníkův, že kosti půjdou od sebe.

Teď v chumelici padl jeden voják a bleskl nohama. Druzí vojáci, shledše to, dali se na útěk stranou k vodě. Někteří z tovaryšů, oplvavše sobě sekery, rychle za nimi, jiní však, postřehše cizího officíra rychle vskákali do vrat pivovarských. Jen Hergesell odcházel zvolna a vážně, jakoby šel na procházku; v nejbližší uličce zmizela jeho černá hlava a vysoká postava.

Kartesius přistoupil k vojákovi; ihned poznal, že je do smrti ubit. Pokrčiv ramenoma, pravil Kampanovi, že to musí ohlásit, ale že zároveň oznámí, kterak vojáci zákazu mnohého zlého natropili a tropiti nepřestávaji.

Konec ulice, potkali jirchářе Nemastné Zelí. Kampanus ho poznal ihned po divém mase v očích. Zastavil se s pány právě u domu pana Fruweina z Podolí, u domu bez dveří a oken, a vypravoval, že ubohému pánovi předevčírem vojáci svíčkami vypálili lůno všecko, že navždy musí z toho mrzákem býti, ač-li se vystůně, mučili ho, ženu jeho bili, dcery utekly na žlab a na střechu, kde ubožátka pozůstala za celou noc.

"Jdu ho navštívit, rád bych mu posloužil, je kmotrem mých dětí; a považte, pane mistře, znáte ho, našeho bývalého písaře radního, pana Kochana, byl taky direktorem zemským, toho vyspulírovali ti, ti"—snad chtěl říci lotři, ale zarazil se, hledě na Kartesia—"vojáci ho vyspulírovali do čtyřikráte! Do čtyřikráte! Do čtyřikráte, a má sedm dětí! Ted' je jako hus oškubaná. To jsme shromážděni, zahyneme, pane mistře, nebude-li toho trápení brzo konec!"

Na to Kampanus nevěděl, co říci potěšlivého, sám také již myslil, že zahynou města Pražská, že zahyne království, vždyt' pravil to i pan Kartesius.

Jirchář vešel v dům, páni dál.

Kampanus pospíchal ke kollejím při Celetné ulici na trhu mastném dychtiv jsa zvěděti, jak je tam.

Měl radost, když v okně kolleje Václavovy shlédl pedella Jičínského. Z toho, že v okně stojí, soudil, že se mu nemoc polepšila. Chud'as před několika nedělemi chrlil krví a od té chvíle postonává, polehává. Ted' v okně, tedy trochu ozdravěl.

Dům pevně zavřen. Žena Jičínského ote-

vřela okeníčko, pedellus vyzřel ven. Slabounkým hláskem, pochrchlávaje, pravil mistrovi:

"Byla tu dvakrát, víme, ti lotři, ale ochotně po každé odešli, když jsem oznámil, že pány toho stavení kollejního jsou, víme, patres. Jak jsem řekl "patres", chlapi hned se strkali pryč. Já myslil svoje patres, dominos professores, víme, a ty šelmy zšelmité, víme, myslili patres jesuitas!"

A měli radost ze svého podvůdků, zelená scvrklá tvář se natahovala ve smích a bílý cafourek pod bradou se dosti vesele zaklátil.

Kampanus popřál věrnému služebníkovi zdraví a šel s vojákem obhlédnout ještě kollej Rečkovu Na příkopě vrazili při domě Vostrovcově na shluk lidí, mezi nimiž přední místo drží židé a vojáci. Právě byli vojáci s kořist'ováním hotovi, jen ještě z hořejšího patra sypali ven do ulice. Snad z rozpustilosti. Židé tržili, smlouvali. —

Pan Vostrovec prý před chvílí odběhl na rynk, žalovat vojenské stráži, co se mu děje. Paní Vostrovcová stála v průjezdě a plakala.

Nějaká žena tiše vykládala oficírovi, který stál před domem a dotud spokojeně se díval na svůj vojenský lid.

Nerozuměl.

Až když pomohlo nějaké odřené chlapisko, jenž umělo říci "argent" a "latrines", pochopil, že v zadním pokoji či v prevétu (zochodě) domu skryty peníze.

Kartesius s Kampanem právě přistoupili. Kampanus ženě pravil, že jest zrádná mošna.

"Zajisté, že ti Vostrovcovic učinili nějaké dobrodiní, proto jim tak děkuješ, zrádná mošno!"

Oficír, vyrozuměv, oč běží, zasmál se, odplivl a dal znamení své chase, aby šli dále, Kartesiovi pravil, že není "vidangeur", vojáci do prevétu že nepolezou, voják že není rasem, aby cídil prevéty.

Začne z dáli ozývati se hluk a pískání i nějaké hudení.

Roste, přibližuje se. Všecko se obrací směrem ke krásné bráně, v níž končí se ulice Celetná Blíží se po příkopě dosti rychle dav. Již jest rozeznati, co se děje.

V předu kluci, výrostkové nemnozí. Za nimi tři hudci, kteří zuřivě smyčcem jezdí po houslích. Hraje každý něco jiného. Harmonie pekelná.

Za hudci kluše kůň a na něm sedí člověk, k ocasu koňovu tváří obrácený, ohon koňský drží v ruce; je všecek nahý, nezdá se však, že je mu v sychravém povětří listopadového dne zima, neboť vesele točí hlavou sem, tam, cení zuby, vyplivuje a něco vykřikuje. Na hlavě má uherskou maděrku, na zelené pintě visí mu ručnice, mušket a kord.

Za ním nějaký voják na tyči nese papír, na němž český lev, všecek zkroucený, je rudkou nebo barvou dosti neuměle narýsován.

Po straně a pak za tím divadlem žene se div, každý chce vidět a slyšet.

"A na to došlo," pravil Kampanus trpce a skoro plačtivě, "že posmívá se nám lecjaký dareba, tot' vojenské pasquillum peské, hanebné— Bůh nás uvádí v posměch a uvede nás v přísloví mezi národy, a co my proti tomu?"

Nepochválil Kartesius toho veřejného posměchu a divadla šeredného, ale mínil, že ti vojáci podnikají to z něčího návodu; to že z je-

jich hlavy není, a byl rád, že z bavorské armády nejsou.

Když došli páni na roh můstku, vyběhla z domu druhého od kraje dívka, čeledín, a za ní sháněl se voják. Spatřiv důstojníka, zarazil se. Pak se opřel o zeď jako snop a nehýbal sebou.

A dívka, poznavši mistra Kampana, div že mu nepadla na prsa. Stiskajíc ruce, prosila, aby šel nahoru, že jí tam paní hospodyni zabijou.

Kampanus vyloživ, oč jde, prosebně prohlédl na Kartesia, a již oba brali se temnou chodbou na dřevěné schody.

Na mázhauze nevelikém spatřili, kterak čtyři vojáci železným klínem těžce se dobývají do truhly železné, a dvě vojačky vybírají koutní jarmaru. Ze světnice veliký ozývá se nepřetržité ouveh, ouveh. Do toho sprostý hlas mužský soptěl německy: "Olte Hurre!"

Když monsieur Kartesius udeřil jednoho z vojáků pistolí na rameno hodně pádně a tvrdě, rychle vstali všickni čtyři a postavili se jakoby na odboj.

Zatím Kampanus otevřel dvéře do veliké světnice Tu svíjela se na zemi počestná stará Veronika Koňasová, a voják s nadávkami kohoutkem ručničním tlačil a šrouboval starožitné ženě prsty.

Jiný voják a dvě vojačky vytahovaly z truhel šaty a vinutí i kožešiny.

Pan Kartesius popadl vojáka za krk a zat'al mu své tenké prsty do masa. Voják černal v tváři. Veroniku i ručnici pustil z rukou, chytil se nohou důstojníkových, ale i ty zas brzo pustil a mrtvěl. Druhý voják s vojačkami hned vyběhl na mázhauz Tu rychle vykřikl, že je to kapitán od Pappenhaimských, a již již také ti,

kteří se chtěli vzepřít, skákali po schodech dolů, div hlavy nesrazili. Bylo v tichu slyšet jich dupot, jako když hrudami hází.

Koňasová přestala vzdychati, za to voják začal chroptěti. Tedy ho důstojník vypustil z rukou. Vzal mu ručnici a vytrhl mu meč z pochvy Pak hlasem, jenž mu rozčilením se lámal ve hvizd, velel vojákovi, aby šel.

Ten šel. Když vyšel, hodil Kartesius meč a ručnici do kouta hněvivě.

Paní Veronika vstavši se země nejprv ohledala utržený svůj kapsář, pak obešla svoje dvě truhlice, z nichž vnitřnosti vyházeny, pohleděla ven, jeli železná truhlice celá a potom teprve řekla cizímu důstojníkovi, aby mu Pánbůh zaplatil. Pak klesla na stolici všechna uondaná.

Dominus Kartesius se na lotrovinu vojáckou opravdu zlobil. Kráčeli po příkopě dál, Kartesius nemluvil. Za to tím vroucněji hovořil mistr Kampanus a děkoval neustále.

Před velikým, vybitým domem pana Viléma z Roupova stanuli. Na ten dům hrozné podívání. Ani jedno okna není celé.

Z ulice dobře viděti, kterak ošumělé divné postavy chodí v pokojích. Snad paběrkují po vojácích. Kampanus začal zase žalostiti, vida tu spoustu.

Kollej Rejčkova byla netknuta. Za to dům vedle měl jen dvě okna celá ostatní okna pryč. Tedy vybit. Kampanus na kolleji zvonil, tahal za provázek, div ho nestrhal, ale famulové kollejní, jestliže vůbec neutekli, neotvírají, a to je dobře. Již chtěli oba páni odejíti, bylotě k páté hodině na orloji německém, v tom postřehli, kterak obstarožný muž patrně vyklouzl z vrat domu vedlejšího a přitočiv se rychle k oknu jed-

nomu celému, vytočil je, vzal okno do obou ručí, a všecek tíhou ohnutý je odnášel. Kampanus poznal starého Pulpita, Pulpit poznal Kampana.

"Co to, nač to?" ptá se mistr.

"E, mordydy, domine magister, to já, aby vojáci mysleli, že jsme vyspulírovaní; oni sem do těch končin, mordydy, ještě nepřišli, ale čert nespí; až uvidí dům bez oken, potáhnou dál, a ne-li, já jim mordydy řeknu: dasz dich gotts sakrament, mordydy, bin schon spuliert—a půjdou!"

Pousmál se Kampanus té prostoduché chytrosti lidské.

Popošli pak oba mistři až k přívozu; lázeň Písaná či malovaná byla zabedněna a bez života, na železném rameni viselo pět měděnic holičských jako jindy, ale crcaly chraplavým zvukem dnes nadarmo.

Nikde živé duše není.

Mohutná řeka Vltavská již halí se u večerní mlhu, v té mlze utopen jest vrch Petřínský a Sionský i vznešený hrad králů českých. Jen veliký černý topol na ostrově z mlhy vyniká a pne svoje kostnaté větve vzhůru k zasmušilému nebi. Pod ním světlo se třese a odtud ozývají se zpěvy opilých vojáků vítězných.

Oba přátelé kráčeli domů nemluvíce.

Večer stál Kampanus dlouho nad postýlkou malého Jeníka a díval se zamyšleně, zasmušile na buclatého kloučka, kterak zdravě a klidně spí.

Pak vzal z příhrádky žalmy tištěné, které hladkými rythmy byl zveršoval před lety, a modlil se v nich, četl a četl až k veršům, o nichž v šťastnějších dobách netušil, že jsou prorocká,

hrozně prorocká. "Bože, navratiž se zase k nám, zdaliž na vždy se budeš hněvati na nás; rozhněval pes na pomazaného svého, povrhls trůn a korunu jeho na zem, obveselils jeho nepřátely— dráti budou zemi všichni, kteří tudy půjdou—" Tu přestal čísti.

Pozn. red.—René Descartes, latinský Renatus Cartesius, slavný filosof francouzský, jehož světová sláva počíná kolem roku 1640, narodil se 31. března 1596 v Lahaye v krajině Touraine ve Francii ze zemanské rodiny. Touha, seznati svět a lidi, vyhnala jej jako dvacetiletého mladíka do světa. Roku 1619 dal se do služeb kurfiřta Maxmiliana Bavorského a s jeho vojskem účastnil se bitvy bělohorské a vtáhl na druhý den do Prahy, kde ztrávil několik měsíců. Pak prošel s císařským vojskem ještě jiná města v jižních Čechách, na Moravě a v Uhrách a roku 1621 vrátil se domů, načež r. 1629 trvale usadil se v Hollandsku, kde se oddal úplně studiím vědeckým a zpracování svých filosofických myšlenek. V Haagu seznámil se s učenou dcerou "zimního krále" českého, Eliškou, nejstarší to dcerou Bedřicha Falckého, jíž pak věnoval dvě své nejslavnější knihy. Dne 11. února 1850 zemřel ve Štokholmě ve Švédsku, kam byl pozván královnou Kristinou. Východiskem jeho filosofie byla věta: Cogito, ergo sum (Myslím, tudíž jsem. Existuji jakožto myslící bytost). Descartesem počíná řada evropských filosofů racionalismu (další byli Spinoza a Leibniz) a tím vývoj nejznamenitějších soustav filosofických.

VI.

Strůjcové zla.

Týž kalný den listopadový, brzo po poledni schůze u císařského rady pana Pavla Michny na Malé straně.

Pán sedí při zdi pod obrazy čili figurami Judith a Venuše v zelených rámcích. Na panu radovi není viděti, že by mu vyhnanství bylo uškodilo. Pěkně se zaokrouhlil, trudy a pihy zmizely z tváře, neboť vzala na sebe barvu brunátnělou a ta skvělá barva pihy přikrývá pěkně.

Pán drží v ruce apotéčku stříbrnou, na způsob žaludu zhotovenou, což činívá vždy po hojnějších obědích, aby se mu lépe slehlo a duchy ze žaludku aby se nedraly ven a nebouřily.

U velikého stolu osmihranného sedí tlustý sekretář Daniel Kapr, prokurátor Přibík Jeníšek, jenž rozčileně přes tu chvíli mrká očima a vjíždí sobě do našedivělé široké brady; vedle něho pohodlně rozložen Mollerus, ze všech nejklidnější, proti němu hlavatý jesuita, páter Koronius či Kornerius s nazelenalými šedivými vlasy, sedí také klidně, ale ostré neklidné oči jeho svědčí, že klid a všecko vzezření jeho je strojené. Pan Pieček z Radostic svou vyprejštělou tvář pořád strká k uchu nějakého mla-

dého muže, jenž Michnovi drobet podoben. Podoben i nazrzlými vlasy.

Páni hovoří mezi sebou velmi šumně.

Nad stolem visí jim Meluzina s rohy na způsob lustru o dvanácti cívkách, na stole ubrus nidrlantského plátna se stříbrnými tkanicemi, ale je na koliku stranách polit a zmazán čerstvými skvrnami.

Po stole válejí se lžice stříbrné naskrze muzírované, kterých sluha po panketě zapomněl snad ukliditi. Na dvou mísách porculánových navrstveny cukry všelikých forem.

Ale páni nechroupají těch cukrů, mají už do syta. Jen popíjejí ze sklenic zelených, širokých, kalichům podobných.

Ob chvíli vstává Pieček nebo onen mladý nazrzlý a nalévají, berouce víno z cínové štandy veliké, která stojí u dveří.

"Milý pane Michale," pravil Michna směrem k Piečkovi, "slibuji ti, že budeš perkmistrem hor viničných, ty piješ rád víno, je ti to znáti na nose, budeš perkmistrem (při tom se Pieček velmi uctivě usmíval), ale tvoje verše a vtipy—za jaké jméno jsi se, auktore, skryl?"

"Rybaldus Peruanus."

"Tedy ty verše Rybalda Peruana jsou velmi břitké, jsou proti celému národu českému a všecek národ přec se nevzbouřil, s tvými verši nechci nic míti činiti, vyrozuměl jsem i z ostatních pánů, že by vytištění neschvalovali, to musíš s tím jíti na mocnějšího, než jsem já, na knížete Lichtenštejna, jde o to, aby se nerozdmychoval oheň utuchlý, aby se neprobudili!"

Všichni kývali. Jen Mollerus odepřel:

"I neprobudí se páni Čechové, ani sebú včil nehnú; Bohemiae domini, vix similęs homini!"

propověděl hlasem kazatelským, ale přesvědčujícím.

Rozhodl se pan rada, aby se Piaček ptal pánů mocnějších, a při tom zůstalo.

Začaly se hovory o věcech denních, o drancování vojáků. Pan za chvíli do toho vpadl a všickni ihned uctivě stichli.

"Pane prokurátore," pravil Michna k Přibíkovi, "prosím, abyste s úředníky co nejrychleji prohlédli protokoly oněch rebellských direktorů, jak jsem vám uložil, druzí pánové snad ještě nevědí, že Benjamin Fruwein, totiž ten, co byl sekretářem u direktorů rebellů, bratr Martina, rebella nejhoršího, tajně odvedl mi direktorské protokoly, snad aby bratru Martinovi pomohl z louže, tomu již nepomůže, ale pomůže mnohým do louže, ty protokoly vženou mnohého do tenat, jen jsem zhruba do nich nahlédl. Než málo mine, očekávám dekret o hrdelní komisi, návrh už je knížeti podán, pan Přibík bude bezpochyby vystaven za žalobce, proto rač dobře ty protokoly ohledati, bude celkem jedenáct osob k inkvisici za soudce ustanoveno, prý také nějací doktoři z Vídně, bude v komisi také ten Wolf Laminger z Albenreytu, co jsme s ním ve Vídni hovořili, pamatujete se na něho?!" To říkaje, obrátil se Michna přímo k páteru jesuitovi.

Ten pokývav nazelenalými šedinami a přimrknuv očima, že pana Wolfa zná, pravil hlasem, v koncích slova třaslavým, a nasládlým:

"Myslím, aby v ničem nebylo lenováno, po vítězství slavném a zázračném musí býti všelijaká budoucí nebezpečenství od zemí císařských odvrácena, musí se kráčeti bez oddechu a přestávání dál At' přijmou metličku s myslí trpělivou,

co přijde, je divina Nemesis. V ničem nesmí být lenováno, dost vinníků ze země ve zdraví uteklo, ušli by snadno i ostatní, jsou beztoho na skoku. (Pozn. Divina Nemesis, božská spravedlnost).

Na to Moller:

"E, co by—neundú—kníže bavorský slíbil milost, když se kořili ráno po bitvě, a tím je ubezpečil. Sedí včil jako syslové v děrách."

"Fruwein a Jessenius měli by už teď býti vsazeni," mínli Přibík, "Fruwein zřizoval tu direkci a psal o svobodné volbě královské—"

"A psal patent o vyhnání Tovaryšstva, našich milých otců," doložil rychle Michna, nakláněje se dvorně k otci jesuitovi.

Ten hned prohlásil:

"Těch devět osob, které nám tak nemilosrdně do kolleje donesli dekret, že jsme na věčné časy z království vyhnáni, těch devět mělo by též býti uvězněno!"

Těch slov nemluvil kněz hlasem dojemným, třaslavým, slavnostním, nýbrž pojednou v rozčilení zkracoval slova tvrdě, rázně.

A když mu Michna dal uctivě za pravdu, oznámil, že Jessenia budou viniti pro biblioteku svou, kterou si kollej Karlova chtěla zosobiti a kterou dovolila rozkrásti!

"Klíče měli professoři Fradelius a Šultys hrdzavý, zrzavý Šultys huncút"—tu Mollerus zarazil, vzpomněv sobě trochu pozdě, že pan Pavel Michna i jeho mladší přítomný pan bratr oba jsou silně narezavělí.

Šultysova jména uchytil se ihned Kapr a jal se vypravovati, kterak týž mistr Šultys smál se panu Fabriciovi, kterýž měl po pánech místodržících s okna býti vyhozen.

"Což onen pyšný veršotep Kampanus, nebyl-li při tom barbarském furoru?" ptá se Michna čile.

"Byl," krátce odpoví Moller.

"Ale zůstal venku," doložil jesuitský rektor, "dnes víme již bezpečně, že přišel stavy prosit o reformaci akademie, neboť naše akademie jejich akademii tuze zahanbovala, a nelze přiti, že Kampanus o zvelebení staral se vždy nad obyčejnou míru. Ale prosil vždy marně."

Moller se na pátera zamračil.

"Nu, prositi není nic kriminálního, za to, že byl na Hradě, nemůžeme ho popadnouti," rozhodl Michna, "však Šultyse si připomeneme v čas."

Při tom vstal Michna ze svého seslíku, potoulal se drobet po pokoji, stanul před rektorem, začal třít ruku o ruku, jak míval zvykem, dokud byl menším pánem, ale hned toho nechal, připomenuv si, to že činívají šenkéři, a vzal na sebe vzezření důležité a vážné, pravil otci Koroniovi:

"Pozval jsem vás, reverendissime pater, dnes hlavně proto, abych s vámi rozmluvil o akademii Karlově. Když tě mistři té posešlé akademie chtěli po rebelii pobrati kollej vaši, což nechtěli by otcové teď kolleje jejich?"

Na konci těch slov naklonil se Michna ke knězi a v úsměvu vycenil své rezavé zuby.

Zničit akademii Karlovu byla myšlenka nová, smělá, nečekaná, ani netušená. Všichni žasli. Jen Moller klidně propověděl:

"Dobře bude, dáme nápis, Hic jacet et tacet Universitas Carolina."

Posměšek nechytil.

Nikdo se ani neusmál. Páter Koronius po

chvíli hlasem nad svůj obyčej táhlejším a třaslavějším—ani ne rozčilen, jako aby každé slovo déle a tudíž zraleji považil—promluvil k panu císařskému radovi:

"Vím, že z akademie Karlovy jako z koně trojského již od doby bezbožného kacíře Husa všecko kacířství se ven rojí a šíří, vím a víme všickni, že z ní jako ze sněmu satanášova vycházejí rady k vzpourám, poslední sněm před ohavnou rebelií byl konán v ní, to všecko vím a nelitoval bych jejího pádu, jejž sama zavinila, ale nevím, bude-li náš řád o ni státi, pochybuji, že bude chtíti tomu, aby se Karlova škola sloučila s naší, tuším, že by nám takové sloučení ani nesvědčilo, máme dosti práce se svými dvěma fakultami, pak by přibyly nesnáze s právníky a mediky, jejichž studia nejsou in nostris constitutionibus."

Pavel Michna se narovnal, zatím co páter Koronius své pochyby chvějným hlasem zpěvavě přednášel. Michna hleděl udiveným zrakem s jednoho svého hosta na druhého pátraje, zda oni se také nepodivují.

Všickni přimrkávali pánovi, všecky to překvapilo, že jesuita nepopadl oběma rukama to znamenité nadělení, velikolepý dar, na který ještě před týdnem neosmělil se nikdo ani mysliti.

Proto také, když se Michna konečně dostal k řeči, byl jeho hlas o nějaké poznáníčko studenější. Pravil, že by v statcích Karlovy školy měli páni otcové poněkud náhradu za nové starosti, šacuje se těch pozemských statků universitních za deset tisíc kop míšenských; proměna se školou Karlovou stane se jistě, radí tomu velmi usilovně sám pan páter societatis Lamormain ve Vídni, a nepřijmou-li pražští ctihodní

bratří školu do své správy, zřídí se bezpochyby nějaký světský magistratus nad akademií Karlovou, pak budou dvě katolické akademie v Praze, možná, že se nebudou míti mezi sebou rády, a páni otcové že budou míti potom více mrzutostí, než kdyby přijali teď, co se jim nabízí.

Brzy přešel hovor na věci náboženské, a tu chtěl míti pan Michna páterovu radu, zvláště teď pro začátek, když tě není pana arcibiskupa ještě v zemi.

"Pan Slavata—teď musíme již titulovat pan hrabě Slavata—mi z Pasova psal a oznamuje, že i v témž rozumu do Vídně radil, aby byla zřízena komisí, která by reformovala v zemi náboženství; kněze bratrské a kalvinské vypovíme odtud, než málo mine; s luterskými počkáme, je v tom kurfiřt saský, spojenec náš! Z něho je strach, aby se zdejších lutrů nezastal."

Tak oznamoval Pavel Michna usedaje zase do své lenošky.

Ochotný Přibík nalil vína do skleněných kalichů jiným i sobě Jesuita rukama zamítal, že vína si nepřeje. Pak děl slavnostně třaslavými, táhlými zvuky:

"At' učiní se pokus, zdali by nepřistoupili luterští kněží pod pana arcibiskupa, s kalvinskými a bratrskými at' pan kníže učiní, co za dobré uzná, jen bych neradil k násilí; pro lid at' zavede se v kostelích vyučování starožitného pravého náboženství našeho místo bludného, všecko po dobrém, mírně, otcovsky; kdo se bude zpovídat a přijme pod jednou, toho vyznamenati před jinými, arci není-li postaven ve vině kriminálné ale i tu, by se mohlo poněkud slevovati a polehčovati, však to již jsou politica et criminalia, a do těch se nepletu."

Páni hovořili dlouho o návrzích ctihodného otce. Všichni chválili. —

Jen Mollerus, roztahuje svoje prsty, tlusté jako jitrničky, mínil, že to s reformací tak snadno a mírně nepůjde, lid je tvrdý.

Když otec Koronius již vstával, Michna, pošoustav dlaněmi, pravil vesele:

"Ještě něco, reverendissime pater, ještě něco pěkného, kníže Lichtenštein na mou radu určil, aby tiskárna Veleslavínova a tiskárna Henyka Valdštýna připadla vám, societati Jesu. Již je o tom rozhodnuto. Škoda, že vytratil se z města ten drzý Samuel Veleslavín či Melantrych, pressař, ten by triplem zaplatil svou koží, že bouřil Pražská města ještě tu noc po šťastném vítězství, triplem by zaplatil lotr. Je pryč!"

V tom uctivě se nakláněje vešel ohromný sluha Michnův a po německu ohlašoval, že přišli vyslaní staroměstští k Jeho Milosti pánovi. Jesuit na ráz opustil své prkenné držení těla a přerychle, ruče vstal; prý nechce, aby ho pražští vyslaní tady na radách spatřili, pak všecko všudy, co se děje, svádí se na Tovaryšstvo nespravedlivě, tedy raději se všemu zdání vyhnouti.

Pan Michna, zapomněv se, na chvilku zase rukou o ruku po šenkéřsku služebně pošoustal, ale vzpamatoval se hned zas a vzal na sebe vzezření vzenšenějšího. Pravil, že sluha vyvede důstojného pána pátera skrze ložnici po zadních schodech a zahradou ven dvířky k vodě.

Sluha vyrozuměv, otevřel dvéře do vedlejší komory, kde pán spává, zůstal při dveřích, drže v rukou pocínovanou kliku a skloněn jsa s pokornou uctivostí k velebnému pánu.

Páter Koronius, podav všem rukou, na konec řekl třesavě zpívavě:

"Laudetur Jesus Christus!" a šel.

Páni odpovídali zbožně.

"Vyslaným řekni, aby popočkali!" kázal Michna po německu sluhovi, jenž odcházel s knězem. Pak obrátil se k Mollerovi.

"Svoluje kníže, milý pane sekretáři, abysi s mým bratrem Jirkou co nejdříve pátral v knihách, do nichž se činí zápisy statků panských; nazejtří odevzdá se vám v kanceláři škartice s jmény, tu jí po ruce nemám."

"Což bude se konfiskovat'?" optal se Moller všetečně.

"O, zajisté a právem," zněla odpověď, "rebellové dali příklad, konfiskovali Slavatovi a Martinicovi statky prve, oba ti pánové s knížetem Lichtenštejnem taky teď na tom stojí, aby se konfiskovalo, a což, jen kdyby zůstalo při tom, tuším, že se budou velmi mnohým krky srážet."

Tlustý pan Kapr projevil spokojenost:

"Nic d'ábelštějšího není než člověk bouřič, ten by měl jako vzteklý pes zabit býti, sic požíře kde koho!"

V Mollerovi probudil se přirozený v něm duch odporu i pravil líným, kazatelským hlasem proti Kaprovi:

"E co by, není potřebí rozpalovat' sa, dyby byli vítězili jako Niderlenderové, ledakto by je velebil jako hrdiny, arci naši hrdinové nezvítězili,

'hráli, hráli, nevyhráli,
Bukva s Tillym Prahu vzali,
ked' spali,'

to je moje pěsnička."

Tou písničkou chytrý Mollerus zase pány udobřil. Postřehl, kterak zvláště panu Michnovi stín přeletěl po čele. Když pak dalším hovorem mínil, že by hrdelní komise neměla příliš mnohým hlavy ohledávati, neboť pak budou všickni kladeni za mučedníky, dosti prudce vyrazil Michna:

"A což, onino nechtěli z tak vzácných pánů, jako Slavata a Martinic, nadělati mučedlníků, když je vyházeli třicet loket dolů?" Po té vrátiv se do své míry, vesele děl:

"O sobě ani nemluvím, že mi uchystali mučedlnickou korunu taky, jen že jsem jí šťastně ušel, mně je—teď to smím říci když tu velebného otce není—mně je na tom světě mileji zůstávati, než s něho sjíti po mučedlnicku. Již je tak to štěstí kulaté, že divně se obrací; bude v tom také biblická spravedlnost, co oni nám, to my jim!"

V tu chvíli vstoupil sluha, že přibyli vyslaní také z Nového a Menšího Města.

Obdržel rozkaz, aby je uvedl na mázhauz a řekl jim, by popočkali.

Když vyšel sluha, pan Michna ukazuje za ním pravil v bujném rozjaření, že toho chlapa velikého jako horu ulovil ve Vídni, že se jmenuje Wossrtrink—a přimhuřuje oči—tiše dodal, že ten Wossrtrink má dvě velmi hezké dcery, ba ani jeho žena není ještě dokonce nic zvadlá.

Páni hosté usmívali se úsměvem ochotných podzřízenců, při tom se jim líbilo, že pan císařský rada je tak upřímný. Vždyť na konec řeči své i zamlaskl.

"Jsem tomu rád," pravil po chvilce Michna, "že pražští konšelé přišli, alespoň se dovědí najednou všeho; budou musit hodně platiti na

vojáky; ať platí kdyžtě platili na falešného krá-líka a vojáky jeho!"

Moller roztáhnuv zase svoje jitrničky na rukou, zdvořilým zrakem a hlasem odporoval pánovi: "Hja, na vojsko platili málo, na krá-líka nic; se smíchem pomním, dyž se narodil ta-dy v Praze královně loni detvák—e co by— chlapec, navrhoval Vilém z Roupova, račte čuť, aby stavové dali králi dvojí present: duchovní, totiž modlitbu, a hmotný, totiž peníze. Badám, že zůstalo jen při presentu prvním, ten je laci-nější a že mimo onu modlitbu nedostal král ani gomblík, ani knoflík!"

Smáli se všichni velmi srdečně tomu vese-lému povídání.

Vstoupil zase Wosrtrink nesa dosti hrubé umývadlo, zlatem se třpytící. Prý umývadlo pá-ni Pražané Jeho Milosti odesílají v dar s pro-sbou, aby jeho Milost ráčila přijmouti laskavě, co s upřímným srdcem podávají.

Pán vyskočil se sedla a vzal umývadlo, obrátil je dnem nahoru, a prohlížeje dar, pravil sluhovi, aby jen ještě chvilenku popočkali. Pak děl znalecky:

"Stříbrné pozlacené, asi deset, dvanáct li-ber váhy, libra teď po 22 rýnských, to chtějí lacino koupiti milosti!"

Usedl zase.

Prohodil Kapr něco o vojácích, kterak i jeho chtěli navštíviti, již prý mu vybili piternu a v lochu dole načali soudek—

Michna na to:

"My přec nemůžeme dovolit, aby vojáci vy-kradli všecko, včera se knížeti comte Bukvoj věroval a dušoval, že už nic nebude, a dnes vybíjejí prý zase. Měli by už nějak upokojiti

se; Bukvoj dostal za mladého Anhalta třicet tisíc výkupného, obdržel panství, u lakomého Berky vybrali Bukvojští vojáci sedmdesát tisíc, toho je dost zatím—abych nezapomněl—Jíro, bratře, až odejdeš odtud, dej rozkaz, ale opatrně, tajně, aby objednán byl ras, a mohl bys ještě dnes nebo záhy ranním jitrem s vartou dojít na příkop do domu Vostrovcova a jménem komory vyzdvihnout poklad z prevetu. Ras s čeledí ať ty truhly vytáhne, dobře zmije a přivezete je sem!"

"Vševědoucí pan rada!" lichotil Kapr.

"Aj, všeho se dovíme, všecko lidé donesou, udají, prožalují za odměnu i za darmo," vece pán s úsměvem, "podruhyně, která mi oznámila o pokladě, dostane půl kopy grošů, a komora z toho bude mít kolik tisíc dukátův, a kdo ví jaké množství klénotů, prý Vostrovcová nosila řetěz s dukáty jedenáctkrát okolo hrdla!"

"Ale Vostrovec se po vítězství kořil a přísahal poddanost!" namítl Přibík.

"Kořil se, ale truhly přec propadnou fisku, pan rytíř byl pozdvižení účasten, býval alespoň při schůzkách, a proto bude na konec rád, podrží-li za své truhly hlavu celou! Jenom prosím, Jiříku, dbej na to, aby mi to sem přivezli všecko umyté, pořádně umyté, mně neslouží žaludek."

Ještě za chvíli hovořilo se o tom, onom, až na konec pravil pan Michna Mollerovi:

"Takž, pane sekretáři, ty provodíš mne teď na mázhauz, sebeř tabulku s sebou, tamhle leží koží rybí vázaná, bude dobře, když zapamatuješ, co budou praviti, je dobře míti svědka, když se jedná se sousedy tak opatrnými. A vy, pánové, promiňte, bylo-li moje pohostění nedostatečno,

nemám všecko tak spořádáno, jak se na to sluší; jsem tu, jakož víte, na čtvrtý teprv den, však já si to tu spravím, až bude klid, palác si tu postavím že mi budou nejpyšnější z urozených závidět! S Bohem, pánové, nazejtří v kanceláři na shledanou!"

Jdouce skrze mázhauz, potkali se odcházející páni sekretářové a juristé s deputací pražskou. Stálo tu a na lavici při zdi posedalo devět mužů— Je mezi nimi obšírný Zikmund Celestýn, Jan Kirchmajer, Vokoun, kteří se s odcházejícími zdvořile pozdravují. Na tvářích všech těch vyslaných je starost rozložena a smutek.

Na dolejším mázhauze obrtly se pánům do cesty dvě hezké, vysoce urostlé dívčiny, kypré, v sukních typykových, jedna v modré, druhá v hřebíčkové, a ve fěrtuších světle květovaných. Sekretářové a juristé očima svýma dívky tuze bodali. Znalecky pravil tlustý pan Kapr Mollerovi, že Michna nemá slepý ani nezkušený gustum, a ještě venku obracel se za pannami očkama nepokojnýma a žádostivýma.

Pan Celestýn Zikmund, když Michna pány pražských rad pozdravil a skoro po sousedsku přivítal, chtěl ode všech nějakou řeč schystanou přednésti, ale zajektal se po druhém slově tak, že Jan Kirchmajer v zoufalém rozčilení rukou dvakrát silně si přitlačil falešné vlasy a pak, vzchopiv se k slovu, začal sám a po několika ponížených lichotkách milostivému příznivci pravil:

"My jsme v tom pozdvižení hrdly svými bezpečni nebyli, my nesouhlasili se vším, o mnohém ani nevěděli, když potom ten falckrabí z města vytáhl, tu jsme obzvláště pozor dali, aby privilegia zemská, koruna a jiné věci, které z

Hradu do Starého města přivezeny nebyly, čehož jsme i dovedli, že jsou v městě zůstaly a do rathouzu složeny, pak jsme je vydali panu knížeti bavorskému Jeho Milosti a byli jsme na milost přijati a—"

Michna přetrhl dlouhou řeč špičatými slovy, že zná jejich zásluhy, také ví, že falckrabí, který se zval králem, u pana Kirchmajera před svým útěkem přespal.

Když na ta slova primas, jemuž na čele vyskočily kapky potu, chtěl něco namítati, ruce zdvíhaje, pravil Michna hlasem srdečným, veselým:

"Ale medle, rozumím přec, že jste nemohli nechat nezdvořile krásnou englickou princeznu přes noc na ulici. Tak čeho sobě žádáte?"

"Byli jsme přijati na milost, ale přes to nás vojsko nesnesitelně plundruje a trápí, jsme v takovém snížení a soužení, že nemůžeme hlav svých pozdvihnouti, prosíme Vaši Milost za přímluvu u pánů nejvyšších generálů!"

"To učiním a ručím za to, že spolírování přestane, než mine den; teď se jen starejte o peníze a profianty, jsem určen za nejvyššího profiantmistra a nechci míti ani při vás ani při generálech zbytečných nesnází, peníze musíte míti na hotově, sic s vámi vojsko zajde hůř, nežli zachází teď. Na vás připadne platit zatím jen na vyšší a nižší oficíry, sprostým knechtům dává se na den po osmi krejcarech, to vložíme na urozené pány a statečné rytíře české. Pražská města budou platit týdně na oficíry 676 rýnských"—(obraceje se k Mollerovi) "spočítali jsme to tak, pane sekretáři?—deset regimentů leží v městech Pražských, to učiní týdně 6760 zlatých rýnských!"

Zděšení posedlo pražskou deputaci. Jeden hleděl na druhého. Krátkými slovy naříkal každý, jak uměl. Některý vyrazil také jen slovo "Svatá Máří!"

Kirchmajer skoro plačtivě:

"Vaše milosti vzácný pane, Bohem a povinností svou to osvědčujeme, že k tomu žádných prostředků obrati a vynajíti nemůžeme, nemůžeme, tolik neseženeme!"

Michna prsty nažloutlými a chlupy obrostlými přetřel si oči a pokračoval, jako by první konšel pražský nebyl řekl zhola nic:

"Kromě toho na každý regiment počítejte víno sud sedmivěderní na přilepšenou vojákům, bylo jim slíbeno, když vítězně vejdou do města, že dostanou víno, každý oficír musí obdržeti vína vědro sám pro sebe."

Celestýn v rozčilení vyrazil:

"Tento, to by—" zajikl se a zakoktal žalostně. Ostatní jako sborem pravili, že tolik shledati nemožno, tolik vína v Praze není, vojáci že už vypili mnoho—

"Tu povinnost si rozdělte nějak mezi tři města a pak mezi sebou, jak sami za dobré uznáte," pravil Michna hlasem vždy přívětivým, s tváří usměvavou, jen chvílemi, když v úsměvu šly malinké rty jeho od sebe a objevily se rezavé jeho zuby, na ráz vypadal on i jeho řeč jedovatě. Pak pokračoval:

"Poněvadž ten zlý a široce rozjiskřený oheň nespravedlivé české války jest již jako uhašen, musíte vy a oba vyšší stavové náklady na tu válku svými statky nésti, kdož pak jiný? To je přec nejspravedlivější věc pod nebem, kdo si co objedná, aby zaplatil. Tento týden budete musit také dáti upéci 24.000 bochů chleba, boch

po třech librách, kdyby se našel bochník menší, rcete pekařům, že by připadla pokuta, vojáci mají nepěkný zvyk, že pekaře falešníky věší!"

Na to neuměl z předních vyslanců již nikdo odpověděti Jenom němě se otáčeli k druhým, zadnějším, co ti tomu.

Někteří měli oči vytřeštěné, někteří poslouchali i otevřenými ústy. Jeden z nich, mistr pekař z Poříčí, pravil:

"Na to bude šest set strychů mouky málo, odkud tolik mouky, kde vzít obilí; k městu žádný nic neveze a nepoveze pro vojenskou roztržitosti. Což o to, my bychom pekli, ale z čeho?"

Michna nemilosrdně dál:

"Nejvyšší pan generál Bukva žádá od Pražanů nějakou pomoc na svůj štob, uznáte přec, že není pán povinen, dokud je v Praze, aby si vychovával sám kuchlmistra, štolmistry, lokaje, tafltekra, tělesné myslivce a čert ví, kdo k jeho štobu ještě patří, chce 130 rýnských týdně. Tušim, že tak, nevím z paměti, pane sekretáři, rač pohledati v mé kancelářce na stolku, bude to první škarta svrchu!"

Mollerus vyvalil se od stolu těžce, líně. Sotva že zavřel dvéře, Michna vzal Kirchmajera pod paží a pravil důvěrně, měkce:

"Jak se rozhodnete stran té vsi Smíchova, nechci škody Staroměstské obce, nechci, Bůh svědek, postoupíte-li mi ves, zaplatím, co bude slušného!"

Přitlačil Kirchmajer falešné kadeřové vlasy k horké své lebce, takže dobře pocítil, že krev jako kladivem v ní buší. Pravil nesměle, že tu věc musí vznésti na radu a na obec.

"Obec se nesmí scházet!" zamítl rozhodně Michna a skončil:

"Rozmyslete si brzo!"

V tom Mollerus se škarticí. Pán do ní nahledl a oznámil hned:

"Chce na svůj štob 150 rýnských týdně, omýlil jsem se. Sousedy své nepomeňte přísně, aby vojákům, u sebe nakvartýrovaným, správně dávali nařízené porce, máz piva a libru masa jedné každé osobě; některý sud dají bezpochyby nákladníci piv, bohatí sládkové pražští, zadarmo, také řezníci mohou některý centnéř masa darmo dáti, masaři židovští již posílají maso darem, vaši mistři se přec od židů nedají zahanbovati na dlouze—"

Konšelé tří měst Pražských již nemluvili. Jen zdvihali málo od těla ruce své nebo stiskali dlaně jakoby prosili.

"Také aby ste se schystali s ovsem, senem a slamou, aby nebylo zle. Na koně jednoho počítá se denně půl strychu ovsa, osm liber sena a tuším tři otepi slámy denně. Kolik dobytka koňského jest živiti, nevím, to se vám do obce vzkáže písemně, jen se zatím chystejte. Prý nejsou vojáci mnozí nic spokojeni ve svých kvartýrech se serviciemi, dříví prý musí sobě sami hledat, světlo jim vaši lakomí sousedé nedávají, se solí spoří, slovem, servicie, totiž ohřev, světlo a sůl, ať dávají ochotněji a lépeji, jsou z toho křiky a slyšel jsem, že nejeden hospodář a hospodyně byli stlučeni od mrzutých vojáků; naříkáte na vybíjení vojenského lidu, možná, že jsou sousedé svým lakomstvem sami vinni toho spolírování. Vojna je vojna. Málem bych byl zapomněl: Do špitálů, zvláště na Strahov, budete musit posílat raněným vojákům šest žejdlíků piva na osobu."

Konšelé už stáli jako sochy, mlčeli. Ně-

kteří hleděli ke dveřím. Snad myslili, kdyby už byli vně, že ujdou dalším pohromám a zlým rozkazům.

"Vaši sanytrníci ať připraví sto centnéřů prachu, náklad aspoň částečně porazíte si na berni, tu vám budu moci učiniti nějaké polehčení."

Tím milostivým slovem a slibem propustil pán oněmělé konšely tří měst Pražských. Každému podal ruky své laskavě, ale do očí se jim tuze nedíval, to nebyl pánův zvyk. Jeho hnědé oči těkaly vždy spíš stranou.

"Ještě maličkost," pravil za Kirchmajerem odcházejícím, "kočímu, který praporce, nepříteli na Bílé Hoře odňaté, poveze do Vídně, dáte osm zlatých rýnských, od vojenského průvodu nedáte nic, to polehčení jsem vám získal ze starého sousedství a přátelství našeho, vod' vás pán Bůh, s tou vsí rozmyslete si! Vod' vás pán Bůh!"

Pán vyprovodil konšely až na první schod. Vrátiv se, pravil Mollerovi:

"Ďábel jim tu rebelii ocasem divně zmáchal. Budou musit sobě na lecco nepříjemného zvykati! Neodcházej, milý pane sekretáři, neodcházej, něco mám ještě na jazyku, novinu tobě, novinu. Ty znáš už knížete Lichtenštejna, či neznáš?"

"Jak bych neznal? Ale nemluvil se mnú."

"Když jsem s ním včera o tobě jednal, menší oko svoje zavřel docela a větší oko velmi podezřele přimhuřoval, on ti nevěří, někdo tě asi pomluvil, oba tlusté nepřívětivé svaly, co má od nosu na čele, kabonily se mu, když o tobě mluvil, vypadal jako sejček, ale já se tě zastal, já

tě přichráním. Novina moje jest však jinačí: dům po Bílkovi budeš moci obdržeti!"

"Kterak to?"

"Soused Bílkův, tuším, že se zove Jungmaier, udal, že Bílek radil o zabití katolíků, že byl v nějakém spiknutí."

"To akisté lež, Bílek je horlivý evangeliš, ale nic jiného."

"Nu dobře, rozumím, je to hezké od tebe, že se ho zastáváš, tys příbuzný."

"Nejsem, ale nevěřím, že Bílek, starý Bílek, chtěl mordovat."

"Na tom již nesejde, Bílek byl rychtářem vzat do vazby, a tam těžce rozstonal; učinil by nejmoudřeji, kdyby umřel. Dům bude tvůj, a už se nebraň! Máme přec něco zištnějšího míti za strastné práce, kterými se v úřadě vždy bědujeme!"

Pán vešel do spací komory, zaujaté nádhernou postelí a hedvábnými nebesy a tak velikou, že čtyři osoby pohodlně mohly se na ní slehnouti.

"Něco dostaneš, milý sekretáři," pravil pán Mollerovi, "ty ne, tvoje děti, ale ty jim to doneseš!"

A pan Michna bral s postele a podal Mollerovi dvě střelné dětské puštičky a pannu s malovaným obličejem, rudým atlasem vyšňořenou.

Mollerus připravený dárek pro své děti přijal, děkoval zaň srdečněji, nežli bylo jeho zvykem, ale to řekl, že neví, proč pán sobě na jeho děti tak laskavě vzpomněl.

Po cestě domů pořád uvažoval, proč pán, jenž jeho dětí ani neviděl, proč, proč— —

"A pán je pavúk morský, znám ho, má

japné, čilé ruce, pán léčí na zver alebo na vtáky, pán darmo nedá—já som čujný!" —

Pan Pavel Michna osaměl, ale ne na dlouho. Přišel lékař, chirurgus. Bylo už šero.

Chirurgus, mužík malý, čilý, velmi hovorný, už na první poslechnutí človíček velmi lehkého odění.

Přinesl a vyložil pánovi na stůl poduštičky malé. jimiž se podagra utišuje:

"Podagra, panská nemoc, panská nemoc," švitořil mužík, "vládne nohama a lidi do peřin klade, ale Vašich Milostí ještě nepoloží tak brzo. Zabráníme, zabráníme, víme, jak na to, tělo je subtylný stroj, ale my mu rozumíme račte, Vaše Milosti, dnes před spaním sobě od někoho dáti lehýčce třiti a drbati hlavu, ruce, hřbet i nohy, aby se potrava po oudech rozdělila — —"

"I dej pokoj, žváči jazyka neobřezaného, tyto polštářičky zaplatím, nazejtří nejranněji přijdeš mne oholit a jiných rad sobě nechej, já dosavad držel se a držím se veršů pravdivých, osvědčených,

Balnea, vina, Venus corumpunt corpora nostra,
Restituunt eadam balnea, vina, Venus.

Rozumíš! A to je můj recept, lázně, víno, milování, rozumíš, slívo?! V lázni jsem byl ráno, teď jsme přestali píti a Venuši očekávám! A již ať jsi vně, jdi!"

Chirurgus vesele odskákal.

Wossrtrink přinesl víno a zvěřinu nakrájenou studenou a obdržel rozkaz, aby mázhauz uzavřel a už sem nechodil.

Pán osamotněv, neměl pokoje. Přes tu chvíli díval se na hodinky osmihranné, na jichž víčku

vyryty figurky zvířat a dětí. Vždy zase díval se do zrcadla benátského velikého. Otevřel dvířka do spací komory, otevřel dvířka ze spací komory na tajné schody—nechal obou dveří otevřených, chodil semotam netrpělivě.

Plenus timoris amor. Láska je plna netrpělivosti a strachu — —

VII.

Běda přemoženým.

Bolelo Kampana, když zemřel pedellus Jičínský, člověk dobrý, universitě věrně všecek oddaný, od studentů přečasto týraný a posmívaný. Kampanus, boje se, že by kollegové nedovolili sám o své újmě půjčil k pohřbu věrného služebníka nádherný aksamitový příkrov, který byl určen jen k pohřebům učených mistrů Karlovy akademie a ne jejich služebníkům.

Studentův a školních mistrů pražských při pohřbu bylo málo, kdež by se jich také nabralo? Školy byly prázdny a kolleje stejně tak. Již nehlučily mladé hlasy na chodbách tak hlaholně jako kdysi.

Aby pro smrt věrného sluhy mistři dlouho se netrudili a na jiné myšlenky připadli, o to postaral se osud v pravou chvíli.

V třeskuté, skoro tatarské zimě, beranici s ušima zasněženou maje na hlavě, přišel rychtář selský z Počernic k mistru Kampanovi a tahaje čepici s hlavy všecek postrašený vypravoval, že přišel do vsi s vojáky nějaký kněz slove bratr milosrdný, a ten že pravil skrze tulmače, že vesnici béře si pro špitál, rychtář ani obec aby se neohlásili již k svým dosavadním pánům,

páni mistři že už nebudou jejich pány, hned všecko poručil nějakému svému písaři popisovati, i v chalupách popisovali a rozkazovali, aby nebylo ničím hejbáno.

Kampanus na to zavolal z vedlejších habitac mistra Troila a mistra Jiříka Šultysa. To je rána! Z Počernic přichází dosti podstatný díl výživy professorské. Teď v době tak hrozné, měli by přijíti o ten kousek chleba, oni, kteří i bez ujmy té vsi byli chudáčkové!

Kampanus, nabrav starostlivě čelo, mínil, že ves Počernice od nepaměti lidské bez překážky slavných císařů a králů ke kolleji císaře Karla přináležela a proto nemůže tak lehce býti uloupena, to že bude nějaké nedorozumění.

Šultys hned klel od všech svatých svátostí a činil si posměch z toho, že bratr onen sluje milosrdný.

Troil soukal bradu a mlčel.

Podivné to skupení tří lidí učených, stojících v rozpacích a v hněvě před sedlákem, z jehož šatův a škorní rozehřátý sníh vodou kapal a v louži se sléval, překvapil pan Kartesius oficír.

Vyslechnuv nepotěšil jich. Pravil latině:

"Toho pátera znám, je to Savonatius, vicarius Germaniae a špitálník knížete bavorského, sebral-li ves, to nepořídíte nic, sebral ji zajisté s dovolením vyšších pánů, sebral ji právem vojny. Oželte ves!"

Mistři, neujavše té rady, shodli se, že dva půjdou k milosrdnému bratrovi s důtkou, čeho že se to opovážil.

Tento den nechutnalo mistrům při obědích.

Několik dní potom pěkně rozloučil se mla-

dý mistr Kartesius s professory. Kampana dlouho objímal a líbali se upřímně.

Vojáci odešli z kolleje. Také starý zádušlivý dědeček Revír odstěhoval se s malým Jeníkem do svého domku nedaleko sv Linharta a Panny Marie na Louži.

Praha stichla, něco vojska odešlo a vojenské loupeže, došedše vrchole své, přestaly patentem Lichtenštejnovým, jímž nařídil, komu se stane škoda, aby v nejbližší vartě pospíšil, že obdrží pomoc. Pro důraz a strach byl jeden voják a jeden z pražských otrhánků na rynku pověšen.

Toho se vojáci lekli i chasa obecná, která na jejich šlak loupila. Ve dne krámy už všude se otevíraly, nočně však po zvonění nesmělo na ulici více lidí pospolu a také nikoli bez fakule nebo jiného světla. Když onehdy šel Šultys nočně s třemi přátely, rozehnala je varta na rynku, že prý jen dva pospolu smějí kráčeti. Byl by málem býval zatčen.

V tom uklidnění akademie Karlova poněkud ožila.

V začátek prosince konaly se některé přednášky, professorové zvolili mistra Kampana rektorem, poněvadž doktor Jesenius vždy ještě neodvažoval se ze svého úkrytu na světlo boží. Mistr Basilius oznámil přednášky na vratech kolleje veliké, ale nechodil do nich; podivným nějakým doporučením stal se hvězdářem knížete Lichtenštejna, a Šultys o něm rozhlašoval velmi neopatrně, že by měl už proto z akademie vyvržen býti.

Jináč se posmíval hvězdářství Basilia professora, to prý si Lichtenštejn popadne. "Věřím," mluvil, "že je mnoho věcí hádavých a že

z planet lecco se uhodne, ale vzpomeňte, kterak před třemi roky tiskem vyhlásil o kometě, že nabrala smrduté materie z Vltavy, že bude u nás nepokoj, ale že Čechové zvítězí! Zvítězili jsme čistě!"

Přednášky konány před málo žáky. Do kollejí nemohli studenti na byt býti přijati, neboť v některé kolleji bydlili vojáci a do jiné kolleje rektor Kampanus vojáky očekával přes tu chvíli.

Kampanus po dlouhé přestávce, plné smutků a žalostění, plné strachu jenž vál jako zlý vítr od Hory Bílé, mohl konečně zase pozvati se k Musám na hody. Rád se uchyloval v ústraní svého pokoje, zvláště v těch chvílích, kdy ho smutky a strachy přepadávaly znova.

Pociťoval pravdu slov Liviových, že zmítaný, nepokojný duch nachází pastvu svou a utišení v práci—animus inquies pascitur opere—pěkným veršem loučil se s nebožtíčkem služebníkem akademie, s Bohuslavem Jičínským, jenž odešel v pokoji spat na hřbitov při kapli universitní, verši zase pozdravoval města česká, pobízeje jménem Mus, aby vysílala studenty do slavného studia, jež založil Otec Karel.

V takových chvílích, kdy se laskal s Musami, chodil v světle a neviděl, kterak za ním stíny se dlouží a černají.

Do skutečnosti z které utíkal, několikrát nemile a násilně byl zpět vrácen hanebnými verši a paškvily, kterýmiž bídní lidé plvali na český národ. Těmi písničkami rojilo se, byly latinské, německé a bohužel i české. Ty bolely Kampana nejvíc. Z latinských nanejvýš rozrušil ho pamflet veršovaný, psaný Rybaldem Pe-

ruanem Petrem, vytištěný kdes v "Utopii" s dovolením "Moschovitarum".

Ihned poznal, že za tím jménem skrývá se nějaký bídný člověk český, ale neuhodl který. Hádal také Mollera. Už věřil, že ten muž jest všeho schopen, ale uznal, že mnoho jiných takových lidí lísalo se k vítězům, takže na konec bylo nesnadno s jistotou vyhledati, který český homo literatus tu neb onu veršovanou hanebnost provedl.

Ale onomu Indianovi čili Peruanu, onomu rybaltovi čili tulákovi, nemravovi, jejž v kleté chvíli zrodila česká matka musí Kampanus kárný epigram napsati a dáti vytisknouti odvetou. Musí říci onomu hanebnému Čechovi, jenž perem Čechy zhaněl a jedovatým zubem rozsápal, že jeho zlořečenství všecka padají na hlavu auktorovu, jména Rybalta že se naň hodí i jméno Peruana, neboť zříti jest na každém listě mysl barbarskou To za odpověď stačí, to říci musí. A psal mistr epigramma:

"Omnes dilaceras cum, Petre Boheme,
Bohemos,
In caput authoris tot maledicta cadunt.
Rybaldi nomen tibi convenit et Peruani:
Barbara mens quovis cernitur in folio."

(Když rozsápeš všechny Čechy, Petře Boheme, na hlavu spisovatelovu; tolikéž padne kleteb; tuláka jméno tobě sluší i Indiána, neboť barbarská mysl všude jeví se ve tvém listě.)

Právě dopsal, když ozvaly se na předsíni těžké kroky. Cvakne bílá klika, otevrou se dvéře a vejde svalovitý, statný mladý muž, jejž Kampanus ihned pozná a vítá.

Knobelius.

Již není vojákem. Oděn jest jako měšťénín

nebo školní bakalář dlouhou sukní soukennou, na níž laciná kožešina beránčí.

Kampanus podává svému bývalému žákovi obě ruce, ten se jich chytá s neohrabanou vroucností. Hned sobě navzájem oba vyznají, když se naposled viděli a loučili, že nikterak nedoufali v shledání.

Knobelius, když usedl na židli podávanou, žádal o místo školního rektora v Praze.

"Míst je dosti," pravil Kampanus, "jen žáků málo, všecko běží k jesuitům, a farní školy polo prázdny. Kterak ses měl, na vojně, byls v bitvě—taky — — v bitvě nešťastné—za branou?"

"Byl jsem právě v té bitvě zajat, nu, za vzácnou kořist mne nepokládali, zvěděv, že jsem školní mistr, nechtěl mne žádný oficír za kořist, věděl, že výplata nebude valna. Ale přec mne nepustili hned. Hnali nás asi sedm set zajatců do Pražských měst. Nezapomenu, reverendissime, co živ, jak srdce mi se svíralo, když nám veleli u brány čekati, až projdou od města od sv. Klimenta naši největší protivci a s nimi Michna a jiní jejich podpážníci. My, zajatí vojáci české armády poražené, stáli před zdvihutým mostem na silnici a byli jsme vracejícím se páterům a jiným protivcům všelikým jako na ozdobu a oslavu, bylo mi, jakoby ze mne střeva táhli."

Kampanus hleděl v zamyšlení do země.

Bylo chvíli těžké ticho.

Až Knobelius zase zahovořil:

"Ale ještě bolestněji mne hnětlo, když jsem viděl, kterak konšelé hradčanští, malostranští— i pan professor Basilides byl mezi nimi a množství lidí našich, víry pod obojí—kterak vítají ty

kněze, kterak k nim mávají klobouky, kterak jim vstříc volají: "Vítajte!" a kterak se k nim tisknou křičíce: "Znáte mne? znáte mne?" Tu jsem pociťoval, že v mnohých našich lidech je něco nízkého, peského, a když si vzpomenu na to, jak pyšně kráčel onen prkenný páter Koronius, rektor kolleje, kterak mu černé oči radostí a pýchou svítily, zlobím se na sebe, že jsem mu nevskočil na hrdlo!"

"Byl bys tím ničeho nedovedl," pravil klidně Kampanus, "jesuitští bratří jsou tu, kupují domy, mají školy plné, toho bys žádným škrcením nezabránil."

"Bože nebeský, jsou to divné proměny!" ozve se Knobelius po chvíli dusného mlčení, "dnes trefil jsem se k tomu, když vjížděl na Hradčany arcibiskup, měl při sobě dobře do dvou set koní, pozoroval jsem, že někteří měli ocasy a hřívy malované tureckou barvou, pán vrací se tuze ozdobně; dole u přívozu jsem spatřil pěknou upomínku na bitvu u Hvězdy—je tam u přívozu led daleko široko vysekán, rybáři právě vytáhli z vody Uhra v úzkých gatích tuze nabubřelého, prohledali mu kožíšek a gatě, vybrali mu peníze a vhodili ho zas do vody, prý než Vltava zamrzla denně vytahovali některého z těch opilých uherských hrdinů, kteří tak horlivě a slepě od Bílé Hory utíkali, že se až topili. Vy jste, Magnificence, zažil asi hrozné dny, hrozné chvíli po té bitvě ztracené!?"

Přejel sobě čelo rukou Kampanus a neodpověděl hned.

Rachotilo v kamnech, někdo z venčí přikládal poleno na oheň.

Po chvíli Kampanus začal od Vergiliova verše, že jako ona královna velela Aeneáši, aby

vzpomínkami obnovil nevýslovnou bolest, rovně tak Knobelius nutí infandum renovare dolorem.

"Milý příteli mladý," pravil Kampanus, "nejhorší byly chvíle první, když přišly žalostivé noviny a rozmáhaly se. Já viděl ty Uhry, kteří utíkali jako šílení koně, splašení, hned po nich sousedé z Malé Strany s ženami a dětmi pro zachování svého hrdla utíkali přes most na staré město, hrůza rostla, byl rumor pekelný, shrnulo se vojsko s Hory Bílé do měst sem, rozptýleno zůstalo po ulicích a na placích, sta ohňů zanítili ti lidé, hřáli se při nich celou noc —a na větším díle mlčeli. To tvrdé mlčení při sevřených rtech zimou namodralých mluvilo, žalovalo, plakalo, klelo. Bylo litostivo pohleděti na to tiché, mlčící vojsko."

Zase přeletl si Kampanus rukou čelo, jakoby chtěl zahnati trudný obraz.

"A což král?" Knobelius osmělil se tázati.

"Král s rodinou také sběhl dolů do města. Někteří ze stavů radili, aby opanováno bylo místo kolem vody; já dvakrát potkal Veleslavína, an běhal po ulicích s bubeníkem a volal, aby se vojsko a měšťané bránili do poslední krůpěje, aby vyrazili na protivníky jako staří Čechové vyrazili na Zikmunda s pochvalou a se štěstím. Volal marně. Za bubnem sbíhalo se málo lidí branných a vojsko po ulicích rozložené nehýbalo se Jeden z oficírů—já stál u toho—pravil, že s těžkem se Praha zdrží, proti síle se Praha neubrání, a pošle-li nepřítel polního trubače, ať se Praha jen rychle poddá! Takové řeči bylo hrozno poslouchati. My jsme v kolleji noc probděli a všichni jsme plakali. Plakali jsme srdnatou litostí. Já si, příteli, přál, abych do rána zemřel, aby neviděl, neslyšel."

"Myslím, že se města Pražská mohla udržeti, my zajatci těšili jsme se tou nadějí ráno po bitvě, když jsme poznali, že se vítězové nehýbají."

"Právě ráno se všechno rozhodlo. Jak bylo v úsvit, bouřilo v ulicích troubení a harcování, král a paní králova se svým dvořstvem odjížděli k bráně kutnohorské—jen ven, jen pryč; oni na východ, co zatím vítěz bušil na bránu na druhé straně. Šli jsme se dívat tomu smutnému odjezdu. Mnoho českých pánův i cizích a vůdcové vojenští byli při králi. Dvě stě jezdců vybraných shromáždilo se u brány. Než přineseny klíče od purkmistra, král byl tuze netrpěliv. Lidí bylo husto a hrnuly se davy nové. Nevěřili že král s pány odjíždí. Začali někteří volati: Neodcházejte! A pak už směle jiní křičeli: Neodcházejte! Král i královna byli bledi jako tento ubrus. Pán z Roupova hlasitě sliboval: Nestarejte se, nepojedeme od vás, vrátíme se, trvanlivě zůstaneme! Pan Berka také něco takového hlasitě pravil. Ostatní pánové mlčeli, někteří hleděli do země jako hříšní. Vidím ještě teď světle, jak se Veleslavín trpce usmíval. Ten smutný úsměv mluvil, že pán z Roupova lže. Mně teď lecco v našem nešťastném zápase připadá jako ohromná, náramná lež— — My byli v rukou cizích, my spoléhali na cizí, u nich i u našich samá neupřímnost. E, co tam! Když nazejtří po bitvě otevřeli bránu, všickni, kteří byli povinni tu zůstati, hnali se rychle ven, až bláto skákalo přes koně a vozy. Potom ještě za kolik hodin branou dávali se na utíkání nejedni možnější lidé, vyšla veliká část poraženého vojska —a co by tu—když ujeli generálové—"

"Slyšel jsem, že někteří z generálů již jsou

na milost přijati, Hohenlohe prý ve Vídni stal se tejným radou, myslím také, že jsme byli prodáni."

"Milý mistře mladý, neuvěřil bys jak malincí byli všech stavů lidé, když vítězové, kníže bavorské s Bukvou, vjeli na Hradčany. Nehaním, neboť Pražská města byla opuštěna od těch, kteří slibovali, že pro víru a tuto zem hrdla vynasadí; přišel na všecky strach, nevěděli, ke komu outočistě vzíti. Nehaním, ale stydím se za všecky. Někteří se tak zapomínali, že ujišťovali vítěze, kterak se za šťastného vítězství jeho velice radují, prý očekávají s žádostí velikou na jeho milostivé rozkazy. Rady městské se kořily a vyznávaly poblouzení své, prosíce a k nohám padajíce, aby při privilegiích byly obce zachovány; malostranský primas nebo staroměstský, nevím který, prý slzavě prosil knížete, aby neráčil dopustiti větší těžkosti, začež aby pán Bůh všemohoucí ho ode všeho zlého a neš'astného chrániti ráčil a v nebeském království hojnou odplatu aby měl. Pan Kavka z Říčan, jenž první dal Fridrichovi falckrabovi hlas při volbě královské, tlačil prý se k vítězům také první, aby přijal milost, Vilím Lobkovický, jenž s okna vyhazoval místodržící, kořil se a hořce plakal, Štefan ze Šternberka hned přihlásil se za katolického, také Jan Nostvic—ten však má mnoho dětí—i mladý Kordule, který sloužil za fendrycha a jiní, jiní s pokorou lísali se k vítězi, pan Jidřich Otta z Lozu honem podal korunu království českého knížeti bavorskému—divím se, že tu svatou drahou památku po Karlovi nikdo v tom hrozném zděšení neukradl. My z akademie šli poddat se též, vedl nás doktor Jessenius. Co nám zbývalo? Nemohli jsme

přec akademii a její statečky jako v šanc vsaditi! Stavové ochotně skládali přísahy, že Ferdinanda za pravého, pořádného, posloupného, korunovaného krále a pána drží, mají a znají. Kníže pak každému slíbil za to ochranu života a jmění. Při tom asi zůstane, těším se tím, že zůstane, jak slíbeno, že nanejvýš někteří z předních, kteří neutekli, zaplatí některou pokutu penězi. Ta myšlenka mne v smutcích uklidňuje."

"Na venkově také se utěšuje tím," dokládal Knobelius "já byl před týdnem na Horách Kutných, tam vypravovali, že Horníci a jiní měšťané okolní, majíce zprávu po zvláštním poslu, že Praha, jakožto hlavní město dobrovolně se poddala, složili zbraně a vykonali slib člověčenství, vyznávajíce, že falckrabí nebyl pravým králem. Jen se mi nelíbilo, že Kutnohorští darem poslali Bukvovi deset nebo třináct krásných koní. Toho zbytečného a lísavého daru původce byl starý Šultys, který, jak jsem spatřil, ze strachu nevychází."

"Tak jest, starý Šultys má strach, vypravoval jeho syn, professor, že Bukva koní nevzal, ale na cestě že je ukradli vojáci."

"To chytli tedy Kutnohorští kunu za ocas!"

'Mladý mistr Šultys se taky tuze hněval na svého pantátu i na Kutnohorské, ale to já všecko promíjím, tu byl a jednal strach, a strachy nejsou prachy, horší, že tolik darebných lidí po naší porážce objevilo se, kteří jednají zle, a to ne ze strachu, ale aby se zalíbili. Vylézají jako po dešti černé žížaly ze země a jako hadi na slunce, a slunce vítězů dnes silně svítí a hřeje ty hady."

Zamlkli na chvíli oba mužové, rektor university i její mladý člen. Po chvíli Knobelius,

hledě jako v zadumání zamlženým oknem do kollejní zahrádky na zasněžené větve, tiše děl:

"Ó, ano, žižaly a hadi. Ten Moller, slyšel jsem, oblekl novou kůži, ten dělá čest nostrae facultati."

"Je nesnadno souditi ho," klidně odpověděl Kampanus, "škola petrská mu byla nemastnou, suchou, tedy dal se na písařství, co na tom, hledá štěstí jinde, vždyť já mu sám chtěl zjednati někde písařství, a náš milý professor Troilus písařoval až do nedávna též."

"Arci, arci, ale račte považiti, magnificenci, včera prý přestoupil k víře římské, to už není nevinné písařování, to má zuby. A přestoupilo k protivné straně už několik takových obojetníků, prý také Magerle, na něhož teď vlastní žena plivá, a já bych na chlapa plivl také!"

Při tom vstal hromotluk Knobelius, popřál pan rektorovi všeho prospěšného, sliboval, když ho osadní svatopetrští na školu přijmou, že podle své povinnosti rád bude choditi do disputací do kolleje.

"A na jaře jedenkráte půjdem spolu," pravil Kampanus vroucně, "půjdem na Bílou Horu vzpomínat, ukážeš mi, kde jste bojovali, kde padl milý dobráček Měřínský, pomodlíme se tam za něho, neměl, jak mi pravil, na světě nikoho."

"Tam leží chudák v šachtě některé, naházeli hrobníci prý do šachet skoro tisíc mrtvých, je Hora Bílá veliký hrob."

"A smutný hrob! Byla to odjakživa smutná pláň, které se i ptáci nebeští vyhýbali, myslím, že nad ní skřivan nezazpíval nikdyž. A teď je pošlapaná, krví nasáklá!" — —

Když mladý mistr odešel, sliboval si Kampanus, že na jaře půjde na ten veliký, smutný

hrob, na jaře, až zabělají se první květy na hoře Petřínské. Už se všecko uklidňuje, do jara bude už všecko jasné a tiché; ve škole Karlově bude už více studentů, školy pražské budou plnější, však se zase plností a čilostí vyrovnají školám u sv. Klimenta jesuitským, na jaře už všecko bude lepší, smutky minou, vojáci, hrůzy vojenské, vyjdou ze země, stavům bude dokonce odpuštěno, uznají snad přec potom ve chvílích klidnějších, že jest jejich svatou povinností ujmouti se akademie Karlovy a většími podporami dopomoci jí k reformaci a k zřízení pevných professí, doktor Jessenius bude se moci spíše pak věnovati medickým vědám, bude zase prováděti secírování těl, jako začal před lety, a tím zjedná slavnou pověst škole a přiláká žáky i cizí, právník znamenitý už se potom najde, když bude míti ze školy živobytí a čest, zřídí se a pokvete juristů fakulta, jako bývala v prvních dobách pražské školy, když žil Otec Karel a jeho syn Václav, snad dovolí se konečně také, aby akademie měla své professory theologie—

Dovolí se? Kdo? Vítězové to dovolí?

Tu se Kampanus v myšlenkách zarazil. Přestal se těšiti, že příští reformovaná universí česká bude míti theology.

Ale vymlouval si to. Ať je universí bez theologie. Vždyť od tolika desítek let nebylo svornosti mezi českými theology, tu kalvín, tu lutherští, tu bratří—nesvornost jedovatá—ať není fakulty theologické, universí pokvete bez ní, až jen bude uklidnění myslí, bude to, bude, až jen přijde zase jaro, květy slunce.

A poeta Kampanus takovými sny plnil svoji hlavu, svoje srdce a s klidem dobré duše teď při každé prázdné chvilce pozval se k svým

milým, zlatým, krásným Musám na vrch Parnass a hovoře s nimi skládal verše rythmů rychlonohých i zvolných, těžkých, pádných dle toho, jak mu našeptávaly Musy.

Z poetných prací do špinavé a bolavé skutečnosti na ráz probudilo ho vzkázání milosrdného bratra, vikáře Germaniae.

Vešel nový pedellus, zavalitý, přitloustlý mladík, jehož červené plné tváře vystupovaly z černých nehrubých vousů jako z rámečku. Vyřizoval, že ten mrzutý špitálník Savonatius vzkazuje mistrům, aby mu již té vsi přenechali dobrovolně, ne-li, že bude s nimi o Počernice zápasiti, prý dobře ví, že v kolleji Karlově dělá se spiknutí, a že budou kollejátům všecky vsi odňaty a v collegium Carolinum že budou učiti patres Jesu.

Zajikal se Kampanus rektor, když pedellovi oznamoval, že donese professorům pozvání k nezbytné schůzce; ruka se mu chvěla, když bral péro, aby napsal pozvání do schůze. Ne, nemohl psáti, nedovedl. Pravil, odkládaje husí brk:

"Chartam convocatoriam nenapíši; pozvi, Kredelie, ty pány oustně, snad o hodině dvacáté třetí bude moci každý přijít."

Kredelius odešel. Takového uleknutí při mistru Kampanovi nepostřehl nikdyž a zná ho přece několik let, už od té doby, co byl na studiích a famulem; ani po té nešťastné bitvě nebyl Kampanus tak strašlivě zaleklý; byl smutný, míval slzy v očích často, ale aby se chvěl na celém těle, toho nebylo. A čeho se lekl? O vesnici snad se nebojí, čert vzal ves, sedláci beztoho nechtějí platit, čeho se lekl—aj—snad, že mají učiti v kolleji patres?! —

Tak přemítal na mysli mladý černobradý

pedellus, kráčeje do kolleje Všech Svatých, kde bydlili dva z mistrů professorů, a odtud na Koňský trh do domu, do něhož se mistr Troil nedávno s rodinou odstěhoval, odtud do německého kostela k faráři Lippachovi, u něhož za kolik hodin denně sedává doktor Jesenský od té chvíle, co se zas opovažuje poněkud zřejměji na ulici vycházeti.

Všem pozvaným pánům pedellus vypravoval,jak tuze ulekl se pan rektor.

Když odešel ze světnice rektorovy pedellus, mistr Kampanus rozběhl se až ke dveřím habitace, v níž do nedávno obýval Troil s paní manželkou, u samých dveří si teprve vzpomněl, obrátil se rychle vešel do své habitace, vzal klíč od isku a svazek klíčů drobných a rychle, jakoby chtěl někoho od velikého nebezpečenství přichrániti, pospíchal do postranní chodby, otevřel těžké železné dvéře universitní pokladnice, universitního fisku, a tu stanul u dceří, s pohnutím dívaje se na truhlice po zemi a po stolech rozestavené.

"Tot' náš poklad, naše právo, naše síla a pavéza," šeptal si.

Pak přistoupil k truhličce neveliké, plechem prolamovaným, jenž červenou kožÍ podložen, pobité, otevřel ji, opatrně, ba s jakousi zbožností vyňal pergamen se zlatou bullí, četl, četl, dychtivě, jako by četl něco nového jakoby ponejprv.

"Medle, tady je právo, jehož převaliti, zrušiti, zničiti nelze—tady, tady, Karolus Dei gracia Romanorum rex et Bohemiae rex—ad perpetuam rei memoriam—Otec patriae naší, svaté paměti Karel založil—in nostra Pragensi civitate —universitu, tu to stojí, že všickni členové té školy zůstanou pod zvláštní ochranou králů če-

ských—pod ochranou králů! Anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo—a to platí, toho nelze rušiti. Universitas naše je pod zvláštní ochranou krále Českého, král Český i kdyby ji nepodporoval, rušit ji nebude, nemůže, nesmí!"

Tak sobě myslil i nahlas říkal Kampanus, stoje v nevytopeném fisku nad starým pergamenem královským. Tytéž myšlenky opakoval podvečer v professorské poradě.

Mistři shodovali se s Kampanem v tom, aby proti milosrdnému bratru začal se pro uchvácenou ves nějaký processus právní, a na jeho povídání, že by jezuité měli dostati se do kolleje Karlovy, aby se nedbalo, že slyšel kdesi cosi a nerozuměl tomu. Nač sobě tím truditi hlavu. Troilus mistr připomenul:

"Což zhusta, když jsme studovali i když jsme dělali examina, dávali nám k disputacím otázku, smějí-li panovníci rušiti akademie a vždy souhlasila fakulta, že panovníkům jest spíše university vzdělávati než rušiti, je tedy vedle práva upsaného i obecné mínění, jež naši školu přichrání, kdyby některým zlým rádcům a praktikům, kteří jsou ted' mocnějšími, než bývali, na mysl přišel nějaký nepěkný úmysl proti nám a kdyby chtěli o nás lsti skládati."

Jen Jessenius chvílemi kroutil hlavou, jakoby odporoval, ale mlčel. Když se mistři rozcházeli, štiplavě pravil Šultys:

"Včera vyhlásil kníže Lichtenštejn patentem, že béře židy v ochranu a že žádný člověk jim nesmí překážeti v obchodech, tož tedy naděje, když chrání ten pohanský národ, že bude chrániti křest'anskou akademii, kterou založil král a stvrdil římský císař!"

Na chodbě, bera Kampana pod paží, tiše a trpce pravil Jesenský:

"Nechci vkapávat do kalicha tvých pěkných nadějí hutrejchu, ty soudíš o lidech příliš dobrácky, poněvadž jsi dobrý člověk sám, ale to ti přece musím povědět, že nikomu z vítězů nevěřím; dnes mě už velmi mrzí, že jsem vylezl ze své skrýše v Kaprově ulici; prosím tě, milý mistře, schystej mi nějaký groš na cestu, prchnu z Prahy, pokud ještě čas!"

VIII.

Smutné vánoce.

Tři dni před Svatým Mikulášem biskupem, a ovzduší vánočním, seděl Kampanus v pokoji mezi svými knihami, nečetl na nich, nepsal, nebavil se s Musami, přítelkyněmi svými nejmilejšími—seděl u stolu a lepil pozlátkem, od zlatotepce koupeným, oříšky, které dá svému Jeníkovi v dar svatý Mikuláš.

Dá mu arci víc než oříšky, v komoře vedlejší na římse u postele nebožky paní Lidunky leží veliký panák, maňásek s očima jako živýma, šablice a papírový plech vojanský na prsa malinkého chlapce, chce býti mermo vojákem. Vážný mistr, professor klassických dvou jazyků, professor historie, rektor universitatis lepí oříšky, usmívá se, poněvadž dobře lepiti neumí, má pořád víc pozlátka na prstech než na ořechu—usmívá se, nezlobí se, hraje si, zabývá se v duchu a v srdci s Jeníkem, těší se na to jak vyvalí Jeník oči, modré jako polní charpa a tak veliké, jako měla nebožka máma.

Kredelius pedell vpadne do dveří jako medvěd neohrabaný, jako veliká voda přivalí se.

"Deset vojáků, císařský rychtář v kolleji krále Václava, pan doktor Jessenius, vzali ho,

vzali ho, odvedli, prohledávají mu habitaci, komoru, rozházeli postel, vyházeli přítruhlí v posteli, v stole, vyházeli knihy z jarmar, hledají, odvedli ho—"

"A co mistr, co tomu říkal?"

"Nic, šel tiše s vojáky, ale byl nějako tuze troudný, smutný, pořád se ohlížel, když odcházel."

A již pedellus, aby oznámil divné noviny professorům jiným.

Těžce vpadl Kampanus do své stolice a zakryl si horkou tvář oběma rukama. V hlavě se mu zavířilo, zatočilo, myšlenky nesvětlé, zmotané zarojily se a těkaly rozčileným mozkem jako jiskry v nemocném oku. Universí, Jessenius, privilegia, rychtář, professoři a zase škola Karlova, proroctví milosrdného bratra, vše se mu v hlavě motalo skoro najednou. Nedovedl uvésti těch rychlých všelijakých nápadů v jeden proud, v myšlenku jednu, určitou, až když ruka mu klesla malátně na stůl a sletěly na zem zlaté oříšky, zlaté hradčky, přišel na ráz mistr k sobě samému a probudil se jako z těžkého sna. Pak se zabýval již jenom kollegou Jesseniem. Co že naň mají, čeho chtějí, v universi se ničeho nedopustil, akademie pozůstane zajisté stranou, byl rektorem, ale byl víc za hranicí nežli doma— však to bude asi příčinou, že ho zajali—že býval za hranicí v jednáních politických, ano, to bude to, jiného nic nemohou na něm nalézti, ale ani to není vinou jeho, šel, kam ho vyšší stavové vyslali, nešel nikam svým jménem, však mu neublíží, to tak jest jen po ostrachu, potýrají ho pro to poselství a pustí ho zase.

Tak všelijak přemítal Kampanus i na cestě do radního domu staroměstského, kamž se bral

podle své rektorské povinnosti, aby hájil ouda Karlovy školy proti zatčení.

Říkal si, že přec nemůže a nesmí skrývati se pod střechou, jako lidé činí před zlým povětřím. Rektor musí ven do bouřky i když hromy bijí. A rektor se zastane slavného medika. Chystal si cestou, co bude hovořiti, kterak vydá svědectví, že Jesenský nic o své újmě nepodnikal.

Na radním domě byl hotov brzičko.

Dole mu řekli strážní uctivě, že pan doktor vsazen do nejposlednějšího, nejtužšího vězení.

Na hořejším mázhauze mu řekl přední písař Andreae méně uctivě, že neví, proč pana mistra zavřeli, páni mistři v kolleji že to budou věděti asi lépe než on. Při tom vyzáblý kostroun se špičatým úzkým nosem v šeredný úsměv koutky stahoval.

V světnici konšelské pan Lev z Levengrünu, jehož tu zastihl jediného, pravil mu docela neuctivě a krátce, že k Jesenskému nikoho nesmí pustit a že ho nic nezajímá, proč ho pan kníže kázal vzíti; kdyby Jeho Milost kázala vzíti všecky mistry, že by dal pod věž všecky mistry.

Nevěděl Kampanus, kterak se dostal domů. Prchl od něho klid, a v tu chvíli cítil celou duší, že nastává čas zarmoucený. I pojala ho bázeň ne o sebe, ale o tu starou, vzácnou, slavnou školu, která se stala jeho snažením, jeho láskou jedinou. A potom, když první návaly těžkých strachů minuly, přece zase Kampanus těšil sama sebe, že není zle a nebude zle.

Smutné měl Kampanus vánoce. Dárky sobě sic na vzájem professoři podali, také Jessenskému do žaláře poslali, ač neměli jistoty, že mu dodáno, ale nesešli se, aby se veselili z narození Páně a aby slévali vosky, pálili kadidlo a po-

jedli housci vánoční a nějakou lepší krmi. Aspoň rektor Kampanus nikoho nezval a k nikomu nešel.

Bylo v Karolinum o sv. Mikuláši a hod Boží ticho jako v kostelní kryptě. V tom čase vánočném Kampanus býval aspoň dvakrát denně ve fisku. Vždy vyjímal z ozdobné skřínky zlatou bulli Karlovu a vemlouval se do jistoty, by přišlo, co přišlo, nemůže vysokému Karlovu učení nikdo ublížiti.

"Mohou je nenáviděti, což vždy činívali protivníci, mohou jemu překážeti, jako dělávali, když měli moc k tomu, mohou si té školy nevšímati, což činili také stavové čeští až dosavad, ale podraziti akademii jako sloup, stíti ji jako strom, to ne, toho nikdo nemůže. Je tu aurea bulla Karlova jako mocný hrad, tu je papežovo stvrzení, tady v skříni jsou stvrzení akademie ode všech králů českých až po Rudolfa. Ani vesničky, ani chalupí jediné sebrati nám nemohou. Karolinum má tady svých šestatřicet privilegií a listů na vsi— — Týrati nás mohou, zničit ne!"

Bera listinu po listině do rukou, zadumal se Kampanus v doby minulé, dlouho držel v rukou list, pergamen, kterýmž Čechům dostává se tří hlasů v universitě a cizím jen jednoho.

"Zásluha mého předka, svatého mistra Jana; kterak by si vedl mistr z Husince zbožný, kdyby v zmotaných časech nynějších žil na mém místě, ej, netaž se, Kampane, kterak by sobě vedl mistr svatý, ty to víš, že ve všem vedl sobě odhodlaně, srdnatě, věrně, čiň též tak!"

Povstal z truhlice defensorské. Ta jest uzavřita. Klíče má někdo z vyšších stavů, snad pan

Vilém z Roupova, v truhlici je majestát na svobodu víry pod obojí.

Majestát! Tak těžko dobytý! Pro ten majestát došlo k bitvě na oněch horách bílých tam za Strahovem! Jestliže nám ho křivě vykládali prve, teď bude nám hůř, a musí-li tak býti? Dobře děl onen mladý Francouz, že Bůh jest jediný, Bůh katolíků jako Bůh náš, proč tedy nepřebýváme v lásce?

O jarmaru, v níž složen nastřádaný za století poklad číší a koflíků zlatých nebo stříbrných, očima, očima jen tak ledabyle zavadil, však na číše Karla IV. upjal se pohled Kampanův déle. Ty číše stávaly na stole misterském o slavných, veselých příležitostech, již dlouho na stole nestály, zůstanou-li na dlouze ve svém uzavření, bude akademie stále v smutcích a v hubenství, nenastane jí přec zase jedenkráte den slávy a veselosti?

To tak bývaly myšlenky Kampanovy, když o čase vánočním dvakrát v témdni pobýval v universitním fisku za železnými těžkými dveřmi.

Začali psáti rok po narození páně božím šestnáctý dvacátý prvý.

Učitelé školy svatohavelské jako nejbližší sousedé kolleje Karlovy přinesli darem mistru rektorovi kalendář.

Přijímaje dárek, pravil mistr srdečné přání, aby ten nový rok byl šťastnější než minulý, šťastnější českému národu, šťastnější akademii a všem jejím oudům.

Přichozí učitelé i kantor, jenž je provodil, seděli v světnici rektorovi při sklence vína novoročního, v tom ozval se z chodby hluk a dus, a již vstoupil hřmotně voják s paletou a ohlásil,

že z nařízení vyššího žádá míti v kolleji kvartýr s druhy svými, kteří čekají vně na chodbě.

"Pěkně rok se začíná!" pravil rektor k učitelům havelským, když se uctivě s ním rozžehnali.

Ten den uvelebilo se dvacet mušketýrů s desíti ženami a s patnácti dětmi v museích a v auditořích kolleje Karlovy.

Dům, vědám a Musám posvěcený, hlaholil po celý den lidskými hlasy, od dubového hlaholu mužského až do nejvyšších diškantů dětského vřeštění a pláče.

Obdržel sic rektor od profiantmistra paletu, v níž napsáno, kolik musí dát vojákům servicií, stravy a všelikého pohodlí, ale poznal již první den že vojáci chtějí víc, než psáno a uloženo, a že při prvním podivení, jež nad tím Kampanus projevil, vojáci projevovali divné vášně a nezpůsoby bez okřiknutí lajtnambta. Ten se o vojáky vůbec nestaral, at' si to spraví s rektorem, jak spraví, on sám chtěl na Kampanovi jen pořád víno, maje za to, když je špatné české víno, že ho musí dávat víc, než je v paletě psáno, denně do třikráte řvával: "Vino é cattivo! Vorrei di piu!" (Víno je špatné! Chci ho víc!)

Vzpomínal mistr na milého, vysoce vzdělaného pana Dekarta neustále. To byl zlatý nepřítel.

Jednoho dne dosti brzo z rána kráčelo staroměstské právo a s ním čtyři mušketýři Železnou ulicí špinavým sněhem a mokrem od rynku nahoru. Podomci a slouhy přestávaly umetati sníh ze stezky; železníci a železnice z krámů svých vystrkovali zvědavě hlavy nebo vybíhali až prostřed ulice, kam že se to právo béře. Ku-

pec Treylar už, už chtěl promluviti s císařským rychtářem, ale vida, že pan Jan z Trnice nepřívětivě malýma očima mhourá a s úřední přísností se mračí, netroufal si ptát se, kam se béře Jeho Milosti císařský pan rychtář s panem purkmistrem Leynhozem a písařem panem Václavem Andreaem.

Ale to bylo světle patrno, že se něco obmýšlí tuze důležitého.

Nebyla zvědavost kupcova ani ostatních diváků z Železné ulice na dlouze týrána, spatřili s nemalým podivením, že právo zatáčí se na konci ulice rovnou do kolleje Karla IV.

Dva mušketýři zůstali před vraty, snad aby odháněli zvědavce.

Kampanus rektor potkal se s příchozími na chodbě. Na mysl mu vskočilo, že ho přicházejí zatknouti jako Jessenia, rektora předešlého. Zalekl se, krev vehnala se mu do tváře.

Ale v okamihu napadlo ho, že přišli ti lidé ublížit akademii dle slov milosrdného bratra; i ulekl se víc, daleko víc, a všecka krev na ráz odběhla mu z tváře a veliký, vysoký muž zavrávoral, zapotácel se—pocítil plnou silou a nesmírnou hořkostí, že by nepřežil, kdyby škole Karlově mělo se státi nějaké smrtelné příkoří.

Drže se zábradla nad schody, Kampanus doslýchal stručně, suché oznámení, proč pánové přišli. Císařský rychtář mhouraje a mrkaje podle zvyku svého velmi rychle šedýma očkama a nedívaje se v ustrašené veliké oči Kampanovy, pravil, že z nařízení Jeho Milosti pana Karla a Boží milosti knížete a vladaře domu Lichtenštejnského, knížete opavského a krnovského, komissaře Českého, přišli spečetit universitní fiskus.

Kampanus oddechl sobě, poznal hned, že běží jen o nějaké vyšetřování, že nejde o zkázu školy. Nutě se do klidu zevnějšího prosil rychtáře, když se to dotýká věci tak neobyčejné a veliké, která potýká se s privilegii universitatis, aby směl vziti s kollegy potaz.

I odstoupili páni stranou a radili se šeptem. Na hrdé tvrdé tváři Leynhozově bylo dobře znáti, že je proti tomu. Také písař Andreae rozkládaje rukama a vrtě hlavou snažil se císařského rychtáře o něčem přesvědčiti. Bylo rozuměti, že rychtář odporuje a namítá.

Minulo málo, rychtář se obrátil a popošed ke Kampanovi, jenž u zábradla stál jak ztrnulý, a pravil mu, že mistrové mohou mezi sebou potaz vziti, ale že je to práce zbytečná.

Kampanus pozval pány do teplého pokoje.

Písař Andreae, než vešel, pokynul mušketýrům a poručil, aby se postavili tamhle k těm železným dveřím a nikoho aby k nim nepřipustili. I postavili se hřmotní vojáci přede dveře universitního fisku.

Pedell Kredelius a služka kuchyňská po dobré chvíli přivedli do kolleje čtyři professory. Pro Basilia neposláno, na Malou Stranu daleko. Šultys rudovlasý shlédnuv nepříjemné hosty usmál se jízlivě a pot'ouchlý, posmívavý záhyb při ústech nezmizel mu. Troil se mračil velmi nepřátelsky.

Po krátké chvíli professoři vyšli na chodbu, aby učinil mezi sebou potaz.

Šultys tiše nadával. Kampanus sdělil, že přišli, jakož vyrozuměl z kusých slov, aby zpečetěním fišku ubezpečili se truhlicí a knihami defensorů. To mistry poněkud uklidnilo. Vrátili se. Kampanus pak od nich ode všech znova při-

vítal pány vyslané a ctné právo a oznámil, že nechtí protiviti se a že nečiní zvláštní protestace proti zapečetění fišku, jenom že žádají—a to právem školy vysoké, jejích privilegií—aby to zavření netrvalo dlouho.

Ted' se zase usmál jízlivě pan Andreae, Starého města kancléř, a Leynhozova nažloutlá rudá tvář s rozeklanou holou bradou stala se ještě tvrdší. Rychtář neříkal tomu nic, jen mžoural očima.

Páni vyšli, u železných dveří vyňal kancléř z mošničky voskovou svíci, červený vosk pečetní a čtyři pruhy tvrdého papíru i stříbrnou pečeť staroměstskou. Mušketýr pomohl rozkřesati světlo a za chvíli byl universitní fišek spečetěn.

Při tom Kampanus po některém přemýšlení uznal za dobré pánům vyznati, že ve fišku jsou složeny také peníze doktora Borbonia, jež tam skryl před loupežnými vojáky.

Andreae potměšile pohlédl stranou na Leynhoza, jako by mu dával návěští.

Kampanus s dvěma mladšími mistry chladně vyprovodil pány až k schodům, Šultys zůstal před fiškem a hleděl za odcházejícími nemilými hosty jedovatě, jízlivě, a Troil nabíral čelo malomocným hněvem.

Od té chvíle nescházel se Kampanus se svými kollegy rád; byltě zásadní rozdíl mezi nimi ten, že kollegové viděli před sebou již všecko všudy černě, a Kampanus aspoň chvílemi viděl z černého strašlivého lesa světlý průsek.

Uznával sic a cítil, co se dosavad stalo, že je velmi smutné, kormoutlivé, ale přece vždy ještě doufal, že bude lépe zas. Vykládal tak kollegům nejednou, když vešeli hlavy na nejníže, vy-

kládal to studentům, kteří počtem vždy menším scházeli se do přednášek. Vykládal, že domácí bouří r. 1547 byly Musy utlačeny, ale nikoli potlačeny, proč tedy zoufati o Musách v této přítomné roztržitosti; bolí zajisté, vidíme-li, že naše kolleje vojáky plny, učitelé a žáci že od sebe roztrženi, důchody akademické zpustošeny a od násilních lidí uchváceny, ale přes to doufejme, že bude lépe, bude lépe!

Blížilo se k polovici února. Kampanus šel z radního domu, kamž donesl z toho mála peněz, co měl, nějakou částku doktoru Jesseniovi na živobytí v těžkém žaláři.

Kráčel mrzut, poněvadž přes všecko srdečné prošení nepustili ho k Jesenskému, kdežto k nejtěžším zločincům býval přístup velmi snadný v každý čas. Jen to mu řekli, že co nejdříve dovezen bude na Hrad do Bílé věže, kamž včera dovezen Martin Fruwein—"to ten," pravil kulhavý hospodář šatlavní Kampanovi, "to ten, co byl hofrychtýřem, co mu soldati vypálili lůno nebo moudě."

Přemýšlel Kampanus, nač nový žalář, proč do Bílé věže na Hrad, co se zamýšlí?

Ještě nevešel do Železné ulice, otevřela se postranní vrata ze zadu radního domu, a vyjeli na koních dva heroldi s dlouhýma trubama, za nimi pěšky bubeník, jenž udeřil v buben hned při prvním kroku na rynk, za ním šli čtyři konšelé staroměstští s primasem a s císařským rychtářem.

Kampanus se vrátil. Poznal v konšelech osoby vesměs katolické. Vida za rychtářem kráčeti dva prokurátory z hořejších soudů a protivného Pěčku z Radostic, rektor uznal, že tu jde o nějakou velikou, těžkou soudní věc. A do-

věděl se on i shromaždění lidu, jež na bubnování sevšad se sbíhalo.

Uprostřed rynku herolti zastavili se, třikráte táhlým zvukem zatroubili a potom v nastalém tichu podal Pěček veliký papír nějakému mladému biřici, jenž kovovým hlasem hřmotně jal se čísti:

"My Karel, z boží milosti kníže vladař domu Lichtenštejnského"— "Ej, znám ty honosné tituly toho knížete dobrého, jen dál, dál, co chce, co bude?"—jak pospíchal Kampanus netrpělivě rukou šermuje—až zase uslyšel: "obsíláme vás, Hendrychu Matese hrabě z Thurnu, Bohuchvale Berko, Václave z Roupova, Joachime hrabě Šliku, Berbisdorfe, Benjamine Frubaine, Samueli z Veleslavína—" A slyšel Kampanus s vnitřním pohnutím jména za jménem, řadu jmen, tolik jmen, až postyskovalo se mu poslouchati, slyšel jména známých mužů, kteří měli úlohy v nešťastném předsevzetí a utekli z Prahy, a slyšel na konec: "Obsíláme vás, abyste v šesti nedělích osobně před námi zde v Praze se postavili a toho, co vám processem právním za příčinou vašich zpronevěřilých rebellských nad ctí a přisahou zapomenulých, spáchaných skutků vyměřeno bude, doslýchali!"

Zatroubili herolti.

Jiný biřič četl týž patent po německu, a zase troubili herolti.

Pak oba biřicové přibili své patenty na prkno při rathouze.

Teď měl Kampanus světlou odpověď ke svým rozpakům a otázkám, co že chystá se doktoru Jesseniovi.

Když biřicové dočetli, Kampanus již tušil, ba věděl, že nebohý kollega bude vinen ze skut-

ků zpronevěřilých, rebellských, on, jehož všecka vina byla v horlivosti náboženské a v trošce ctižádosti, že přijal k sobě poselství od stavů království Českého k stavům království Uherského.

Ale ani tu neopustila Kampana důvěřivost. Uvažoval, že již drahně a dosti naseděl se pro svoji ctižádost v sklípku pod věží, snad tedy uzná také kníže Lichteštejn, že nejednal Jesenský o své všetečné ujmě, že byl vyslán, a vyšetře, zajisté že propustí bývalého rektora universitatis —

Při vzpomínce na universí vehnala se do hlavy Kampanovi všecka krev—náhle napadlo ho, což aby ti soudcové tam nahoře tuze spojili universí s bývalým rektorem a mstili se i nad školou, která jest ještě nevinnější nežli rektor. Ne, ne, není možná. To by byla pekelná křivda, toho se žádný soud nedopustí, to by nebyl soud, než násilí volající do nebes.

Tak a podobně utěšoval se Kampanus, ale již nevěřil těm svým útěchám plně, přes tu chvíli vracely se mu starosti a strachy o Jesenského i o universitu.

K těm bolestným starostem přidávaly se i sprosté rozpaky stran důchodu universitního: živná ves jedna v rukách bratra milosrdného, proti němuž nebylo nikde pomoci, ostatní vsi vojnou tak zpustlé, že lid selský nic nechtěl a nemohl do Prahy mistrům posílati.

Bylo v kollejích zle. Kampanus, jenž za lepších časů pro poetnou lásku k světlým Musám, pro denní přátelské obcování s římskými a řeckými skribenty nikdy se hrubě nestaral o peníze, ba nikdy nedovedl odbvyknouti ani prostému arci prosaickému pořádku, aby v registra

zapsal, co obdržel, a kolik kdo ještě dlužen pozůstal, Kampanus v těchto zkormoucených časech velice nemile, ba trpce pociťoval úzkosti z toho, když v měsíci nebylo než několik penízů malých a když konečně ze všeho stolů, stolků, jarmaří, skrýší, škatulek, co jich v Karolinum bylo, nedovedl sehnati ani půl kopy grošů, pro kteroužto mzdu týdenní přicházel si pedellus. Zastyděl se až do slz, když naposled pedell Krerelius oznámil rektorovi, že na svůj talár týdenní počká, že ho na ten čas třeba nechce, že ho zatím živí učitelé v Týně, ti že mu dají nějaký žvaneček od oběda. Zastyděl se, že universi přijímá od pedella almužnu.

Opravdu bylo v Karolinum čím dál tím smutněji, a Kampanus sedal po celé hodiny v těžkém přemýšlení nad papírem prázdným, po němž jindy péro nestačilo tak rychle skákati, jako vyskakovaly rytmy z krásné hlavy mistrovy.

V ten den, když houkaly střelby veliké i malé s Hradčan a když veliké processí z jesuitského kostela s triumfem, muzikami a hlaholnými i radostnými zpěvy několika set žáků kráčelo na Hrad, kdež po svém zpustošení skrze kalvíny kostel nově měl býti vysvěcen, v týž den přibelhal se do kolleje Karlovy pan Sixt z Ottersdorfa, muž již všecek šedivý a nahrblý nějakou vnitřní chorobou, která poslední léta v něm všecku sílu ohlodávala.

"Přicházím, reverendissime, na poradu," pravil vcházeje do světnice Kampanovy, "je to sic bláhové, že vás zaneprázdňuji, neboť ať dopadne váš výklad a porada jak dopadne, já při své chorobě, která mne k zemi sklání, nemohu nic smělejšího podniknout."

Když se oba sousedé a přátelé usadili proproti sobě, Sixt pravil, že mu jde vlasně o upokojení paní manželky.

"Co díte, reverendissime, tomuto pozvání?" Při těch slovech vyňal z koženého opasku nevelký list, několikrát přeložený.

Četl Kampanus zdvořile pozvání, aby pan Theodor Sixt z Ottersdorfa nemeškal 20. dne měsíce února dostaviti se na radní dům staroměstský, že jest zapotřebí jemu jistý dekret Jeho Milosti císařské uvésti v známost.

"Totě dnes!" pravil Kampanus.

"Toť dnes, a při tom podivno mi, že stejné pozvání dostali všickni, kdo byli před vítězstvím na Bílé Hoře direktory nebo v úřadech krále Fridricha, jenž ti, kteří jsou ze stavů vyšších, vyzváni jsou, aby osobami svými najíti se dali v příbytku knížete Lichtenštejna, a to taky dnes, okolo druhé hodiny německé po poledni, a my měšťanští zváni jsme na rathouzy. Říkal mně to včera pan Diviš Černín. Co tu činiti? Té zdvořilosti nedověřuji se. Věřte mi, reverendissime, kdybych byl mladší a zdravější, že bych na toto zdvořilé pozvání ujel z Prahy a z Čech, jako to učinil impressor Veleslavín, král Friedrich a vůdcové vojsk nešťastných!"

Zamyslil se rektor.

"Spojuji sic toto pozvání," pravil po chvilce, "s onehdejším veřejným obesláním těch, kteří ušli z měst Pražských a z království ven, v nějaké souvislosti to bude, ale jsem u sebe přesvědčen, že proti oněm processus právní přísně zahájen právě proto, že utekli, a proti vám nebude zahájen, vy jste se jako my všickni poddali a všem slíbena milost, zachování statku a hrdla, a pravíte, že pozván i pan Černín, tent'

přec římské víry a je pozván jako vy všickni, z toho přec mohu souditi, že nemůže jíti o vaše ublížení, o vaši škodu, snad vám přečtou dekret, že se vám vše promíjí milostivě, poněvadž jste se v čas poslušně zachovali a se kořili."

"Nepřím toho, tak by to snad mělo zvésti se," odvece Sixt smutně, "také tak to vyložím své paní manželce, která strachem vadne, ale kdyby se mi zvedlo jináč, to prosím vás, reverendissime magister, pro naši starou známost, pro sousedství domu Sixtova se slavným domem Karlovým, buď'tež mojí paní manželce raden a pomocen, je žena letilá a mdlá. Prosím vás!"

Oba muži drželi se za ruce a nepromluvili o tom víc.

Večer vypravoval mladý pedellus Kampanovi, že na své oči viděl, kterak do domu Lichtenštejnova pod schody zámeckými před druhou hodinou na půl orloji sjelo se množství pánů, poznal pana Budovce, pana Kapliře starého, Černína, Viléma Lobkovice, množství lidí seběhlo se před dům a za malou chvíli vyváděni páni od vojáků k vozům, a ve vozech provozeni k Bílé věži na Hradě, kdež jsou všickni arestováni. Komorní sluha pana Otty z Lozu vypravoval před domem, že přinesl knížeti Lichtenštejnovi list o chorobě svého pána, že pan Otta nemůže dostaviti se, ale když se pedell vracel domů, potkal vojáky a hejtmana městského, kteří vezli pana Ottu z Lozu na Malou Stranu, zajisté že také do Bílé věže.

Kampanus, sotva že pedell domluvil, popadl na sebe šubu kožešinou, biret kuní a již běžel všecek zsinalý do Sixtova domu.

Zastihl paní Ludmilu v pláči. Přišla právě z radního domu, kdež jí oznámili, že pan Jan

Theodor Sixt zůstane se Sušickým, Kutnaurem a s ostatními v tuhém zavření. Jen to dovolili, aby paní směla poslati manželu svému peřiny a nositi mu jídlo. Viděti ho a mluviti s ním prý nesmí.

Bože, což Kampanovi nesnadno těšiti smutnou paní! Rektor už teď jasně viděl, že shromažďují, že valí se těžké, černé mraky, již nepochyboval, že se něco zlého rodí, z mraků že hromy býti budou, bál se za své známé a přátele, bál se za náboženství a především za universitu. Byl trudných a zoufale šeredných strachů pln a měl těšiti ubohou matronu, těšiti, když sám nevěřil tomu, co povídá potěšujícího.

Nazejtří bylo už pozdní odpoledne, velmi soumračilo se, císařský rychtář staroměstský se suchým kancléřem Václavem Andreaem a se sluhou vešli do kolleje císaře Karla IV., odtrhli pečeti od fišku, s nikým nemluvíce, nikomu se neopovídajíce. Uslyšev hřmot, Kampanus vyšel ze své habitace. Příchozí páni řekli mu jen jakoby mimochodem, že na rozkaz Michnův musí z fišku vyzdvihnouti peníze doktora Borbonia, kde že jsou, snad že jich snadno najdou.

I rozhněval se rektor, zahořela klidná jeho tvář, v očích zableskne se. Protestoval hlasem vysokým, přísným:

"Ty peníze jsou mně jakožto proboštu svěřeny k věrné ruce, já za ně ručím doktoru Borboniovi, kladu svoji protestaci proti tomu."

Hlas se mu zachvíval rozčilením. Oči mu plály tak, že rychtář točil svoje nazelená jedovatá očka mžouravá stranou, nemoha snésti pohledu Kampanova.

Václav Ondřej čili Andreae svým tenkým špičatým nosem zatím již slídil ve fišku semotam

usmívaje se nad marnou horlivostí vážného mistra.

Císařský rychtář pravil sousedským ledabylým způsobem, do něhož se nutil, že proti nařízení pana Michny protestace asi mnoho nedovede, ale chce-li pan rektor tomu, aby ji napsal a, kam se náleží, poslal.

Zatím Andreae našel truhlici, z které, když jí zatřásl, ozýval se skřehot, jakoby se peníze sypaly nebo hřeby. Porozuměl vyzáblý muž, že to crcají a chřestí mince. Rychtář ptal se rektora, to-li jsou ty peníze, a když mu Kampanus obrátiv se zády nic neodpověděl, dali páni truhlici sluhovi, zapečetili fišek a zase šli.

Věru naučil se mistr rektor v těchto dnech utíkat. Včera k opuštěné matroně spíš letěl než běžel, dnes blátem skákal co nejchvatněji k doktoru Borboniovi. Jen u brány na můstku před trhem Koňským zastavil se a zůstal jako zkamenělý na chvíli.

Vojáci—deset mužů s mušketami—provodili kotčí vůz uzavřitý panský. Kampanus poznal bledou tvář pana Haranta z Polžic.

Pozdravil, posmeknuv birýtem. Pán se uklonil smutně.

Tedy i toho vlekou k processu právnímu Vlekou ho do Prahy z venkova, odtrhli ho zajisté od hudby, kteráž jeho nejmilejším zaměstnáním, proto chudáček tak smuten.

Byl Kampanus litostivě dojat a přiběehl k Borboniovi ještě rozčilenější, nežli byl vyšel z Karolina.

Borbonius večeřel velmi klidně, když rektor mu vpadl do dveří. Z mísy voněla zvěřina a koření, vedle mísy stál kameninový malovaný

džbán s cínovým víkem. Doktor byl v spodních šatech, v pokoji hrozně horce zatopeno.

Když Kampanus dával v hněvném rozechvění zprávu, že rozkazem Michnovým přes protestaci jeho vyneseny peníze, ulekl se tlustý doktor tou měrou, že otevřel ústa a vyvalil oči z důlků.

"Sakramentskej berka, jen brát, jen brát!" zachroptěl zlostně, ale přišel za krátko zase do své míry. Přetřev si čelo širokou dlaní mluvil daleko klidněji:

"Michnovi se pěkně podařilo, že uchvátil dům Matesa Thurna, podařilo se mu, že vymámil na staroměstských konšelech ves Smíchov, ale mých truhlic nepodrží, za to stojím, nepodrží!"

"Kterak to způsobíte, aby peníze vrátil, doctissime?"

"Jsou vyšší pánové, než je Michna."

"Ale ti s ním drží, drží ruku nad ním."

Borbonius nabídl džbánek rektorovi, a když ten zamítl, napil se sám a místo odpovědi jal se široce vykládati:

"Víte, magnifice, že jich na staroměstském rathouze zavřeli jedenadvacet, u nás na Novém městě pozavírali asi dvanáct osob, pozvali si je a oznámili jim, že jsou se rebellie nejvíc účastni učinili, aby tedy šli poslušně do vězení a očekávali rozhodnutí. Nic scestného žádného nedokázali a už je zavírají—a mne pozvali taky a vězte, reverendissime, já nešel!"

Když se tomu podivil Kampanus, doktor s širokým úsměvem upřímně pravil:

"Nu, není to veliké hrdinstvo, není: Lichtenštejn, poněvadž mu žádný z malostranských doktorů nepomohl, dal volati mne a já ho vy-

hojil v málu hodinách, měl hroznou červenku, krev z něho chlipěla bez přetrži, bylo by dobře, kdyby všickni škůdcové naši přepadeni byli červenkou a vytekli tak, aby z nich byla jen kůže, ale já podle doktorské povinnosti své zastavil jsem mu červenku a pomohl jsem mu k předešlému zdraví, proto se nebojím rychtáře novoměstského, ožralého jednušky Šrepla, proto se nestrachuji o své truhlice z fišku proti vší spravedlnosti vzaté; Lichtenštejn je víc než Michna!"

"Tot' dobře tak," Kampanus rychle vpadl v řeč, "nepochybuji, že vrácen bude vám stateček, jejž násilně vzali z mého opatrování, ale stran pozvání rychtářského měl byste se utéci ke knížeti čím dřív, to líp; nepůjdete-li na rathouz, přijdou z rathouzu sem!"

"I ne, nepřijdou, každý měšťanský dům pražský jest jako hrad práva, tu se nezatýká!"

Sepjal Kampanus ruce a v srdečném pohnutí prosil:

"Doctissime domine, jste-li pomocí toho knížete tak bezpečen, jak díte, přimluvte se za našeho Jessenia a za to, aby nikdo neublížil naší ubohé akademii Karlově, prosím snažlivě!"

"Za bývalého rektora vašeho už jsem promluvil slovo, ale kníže vyvalil na mne oko—ten člověk má jedno oko větší—tedy ono větší vyvalil a neřekl nic. Trvám tedy, že Jesseniovi nebude dobře, ale nechápu, že by mohl někdo ubližovati universí, že by mohl někdo strojiti jí o privilegia, toho nebude, nevím, jak a proč by bylo!"

Kampanus šel domů se srdcem o něco lehčím, nežli vyšel z Karolina před hodinou, nicméně hlavu chýlil k zemi přece a nikoho si cestou nevšímal.

Nazejtří donesena mu do pokoje novina, že v jednu hodinu na noc rychtář Šrepl s pacholky právními zatkl a odvedl doktora Borbonia do vězení pod věž novoměstskou, do šatlavy Mazalky.

"Tedy už jim není měšťanský dům jako hrad práva!" trpce požaloval u sebe Kampanus. "Bože, kterak se to skončí, kde se ten příval zlosti zastaví?"

K poledni Šultys professor bouřlivě vpadl na sínec Kampanovyy habitace a v otevřených dveřích s chvatem mluvil rektorovi, že před hodinou vojáci přivezli z Hory Kutné jeho pana otce a uvedli ho do žaláře staroměstského pod moc císařskému rychtáři.

Vymrštil se Kampanus ze stolice, spial ruce:

"To padá rána za ránou a každá přímo do hlavy a do srdce!" Tak pravil rozechvělým hlasem, bera mladého Šultyse za ruku. "Snad chtějí míti jen svědky k vyšetřování, snad na tvého pana otce nic protimyslného nedokročí?!"

"Také jsem tak pomyslil, vždyť můj pantáta se všemu, pokud mohl, vyhýbal, ze všeho měl strach, nic nevedl, kořil se z prvních, Kutnou Horu ihned převedl k vítězům, takž co by —"

Když mladý kollega odběhl, snad aby panu otci svému zjednal do žaláře nějaké pohodlí, aby nemusil ležeti na slámě nebo na holé lavici, Kampanus dlouho stál v pokoji svém a strnule hleděl mdlým světlem zapoceného okna na holé stromy kollejní zahrádky. V náhle zjiskřil smutné zraky a zjasnila se všecka jeho tvář. Luskl prsty, jako činíval, když ho napadla dobrá myšlenka. Řekl si:

"I nejhorší člověk má něco lidského v sobě, a co ti lidé mají lidského, to vznítím, probudím!"

Vzal škartici, ohledal brk, přiřízl jeho špice ostrým cicorálkem nevelikým čili perořízkem, sedl a psal nadpis:

"Elegia de optimo victoriae genere, quod est vincere se ipsum." Levou rukou verše skanduje, pravou uváděje šumná slova na tvrdý papír.

Začal od myšlenky, že milostivost, ktera činí bohy lidem rovny, jest mu látkou k veršům. O tu milostivost obrací se ku knížeti Karlovi, světlu Lichtenštejnskému, sloupu, básnickým sborem utvrzenému; vzpomíná, kterak ústy usměvavými kníže přijal blahopřání Karlovy školy a slíbil, že zjedná blahý pokoj v království. Obrací se k dvěma mecenášům—k dvěma hvězdám české země—"O Čechici lumina bina soli"—k panu Pavlu Michnovi a k Danieli Kaprovi—aby se u heroa Lichtenštejnského přimluvili.

Tu zastavil se a drahnou chvíli přemítal Kampanus. Lumina bina Čechici soli dvakrát přetrhl a dvakrát napsal znova. Znal ty dva lidi dobře, znal jejich šerednou pověst a povahy nedobré, věděl, že nejsou hvězdami české země, leč hvězdami nešťastnými.

Bojoval v něm básník šumných slov a lichotek s přímostí pravdivého, upřímného muže. Ale o ty dva lidi jde, ti mají moc v rukou, ti radí, ti všecko vedou, ti mají v rukou ony neznámé křivdy a msty, jež vznášejí se nad Prahou jako olověné, těžké, bouřné, ledovité, oblaky; kníže nezná osob ani věcí, Michna s Kaprem, ti všecko znají, ti by mohli zmírňovati, smiřovati, kdyby vzbudil se v nich hlas smíření, hlas milosti, hlas lidského srdce.

A již zase s chutí a čilostí poplašených

nervů skanduje a píše Kampanus prosbu, aby ti páni ujišťovali zemi, pokoj jest krásný, ale nad to krásnějším, kdyby přemáhali zloradný hněv, kdyby přemáhali sebe samy, nepřítele kdyby šetřili, neboť ctnost ani výše vstoupiti nedovede:

"Pulchrius est ipsum se vincere, pulchrius hosti parcere; nec virtus altius ire potest."

A nové hrnou se verše na papír, pero pospíchá. V srdečném zanícení básník směle volá ke králům, aby nevěřili válečnému vítězství, aby nevěřili Martu příznivému, bývá náhle přemožen, jenž jest nyní vítězem:

"Discite propitio, reges, diffidere Marti,
vincitur, heu, subito, qui modo victor erat."

Tato vrtkavost válečného štěstí přivedla Římany, světa pány, k tomu, že poražených šetřili, nehanobili.

Novými verši básník připomíná smířlivosti Karla Pátého i Ferdinanda Prvního, českého krále, a trudně dotýká se rány bělohorské. Ochablá Čechie marně se uchopila záhubných zbraní, jest přemožena, ale zdvihne se vlast, zkvete zase pod vladařem milostivým, jehož hněv zachází se sluncem. Obrací se k universi a připomíná jí, aby odložila strachy— Odlož bázeň, ty rodino, držící se pravd Akademových, knihám uvyklá, neškodná— —

"Tu quoque pone metus, Academi vera secutum
essuetumque libris, innocuumque genus!"

A píše, píše Kampanus dlouho, přivádí příklady z historie, odvážlivě bodá v zmeti poetných rytmů oba pány, když jim připomíná, že i v Hunnech nalezl lidskou smířlivost a milosrdenství. Do hojného záhonu pestrých frásí básník vkládá hluboký cit ustrašené duše. Dospívá

konce své Elegie. A ten konec zase platil oběma velmožným, Michnovi a Kaprovi, lidem českým, jichž znova a naposled prosil za přímluvu. Prosil: Vy, kteří radami výbornými svět řídíte, obra'te ruce vítězů k mírnosti! Sliboval oběma hladkým krásným veršem, učiní-li tak, že zdárná doba příjemného míru bude je blažiti a vděčné potomstvo povznese je ke hvězdám:

"Sic vos posteritas grata sub astra vehat!"

Mistrům, kteří nazejtří přišli do přednášek, elegie líbila se, i složili se penězi na její vytištění, ale Troilus skládaje svůj díl, pravil beznadějně:

"Těch pánů rektor již ničím neochlácholí!"

Professor Šultys třikrát za den běhal do impressí, aby si tovaryši pospíšili se sazbou a vytlačením Elegie. Šlo mu zajisté o pana otce, jehož vybaviti ze žaláře snažil se.

S vytištěnou elegií pospíchal rektor Kampanus do kanceláře na Hrad.

Páni, v elegii za hvězdy české země vyhlášení, rektora nepustili k sobě. Tlustý Kapr nemohl, nebot' byl při kriminálním výslechu zatčených rebellův, a pan Pavel Michna bezpochyby nechtěl. Dlouho čekal rektor české university v předsíni erby pomalované a co živ nezdál se sobě samému tak nepatrným, maličkým, nevážným, ničím, jako teď v tu dobu, co čekal za dveřmi, jež otevíraly se přes tu chvíli, ale nikdyž jemu.

Snad to snížení pocítil také ten písař, jenž mistru Kampanovi poradil, aby jeho Milost pana Michnu navštívil odpoledne v jeho bytě, nemá-li v oumysle nic pospěšného, úředního.

Odpoledne ke čtvrté hodině německé vešel rektor do velikých vrat domu Michnova maje na

prsou elegii svinutou a zlatou šňůrkou povázanou.

Veliký Wossrtrink, poznav po šatě a váženém vzezření osobu vzácnější, dosti zdvořile Kampanovi vysvětlil hlasem tvrdým jazykem po německu, že jeho Milost snad spí, snad je sám a píše, on, Wossrtrink že neví, pán vždy po obědích se uzavírá, a nikdo mu nesmí nahoru, někdy přichází pan bratr Jeho Milosti, a to hrají v kuličky měděné, ale dnes není ho nahoře, leč by všel zadem, zahrádkou, ale toho Wossrtrink nemůže vědět, dveří do zahrady nehlídá. Ale aby vzácný pán chvíli počkal, to že radí.

Chodil tedy rektor v blátivé ulici v nevlídný den únorový den před domem mocného pána. Lidí mimojdoucích se hrubě nevšímal, maje sám dosti činiti se svými myšlenkami. Ale všiml si, že přišel do domu páně voják, mající ceduli za kloboukem; postřehl též, že voják ihned vyšel zase a čekal tak jako on sám, rektor.

Dlouho čekal rektor i voják.

Voják zamrzel se a odešel. Rektor byl trpělivější. Umínil si, že musí s Michnou promluviti, by ho měl popadnouti na ulici.

Kráčeje zašel také dvakrát za roh v postranní uličku k vodě. Když do třetice vkročil sem, skřipl klíček v malých dvířkách Michnovy zahrady a vyšla—Kampanus ji poznává, ač poněkud zahalena, černé, pichlavé oči—bílá tvář—paní Mollerová.

Dvířka klapla dříve, nežli mohl Kampanus dobře pohlednouti na mužského, jenž paní Evu až do dveří vyprovázel, Kampanovi zdálo se, že to byl Michna.

Paní Mollerová byla šubou vlaského sukna lví barvy pěkně oděná, na hlavě měla roušku se

stříbrnou pěnou a klobouk aksamitový; byla plna života, masitá, houpala a kroutila se v bocích a kráčela statně jako mušketýr.

Jdouc mimo Kampana, usmála se drzým vzdorem, jenž zdál se Kampanovi praviti:

"Vyšpehoval jsi mne, ale nebojím se!"

"Hofarto lehká," řekl Kampanus, když zašla, polonahlas v náhlé trpkosti, které nedovedl potlačiti, "ženo obecní, lucerno; tatík a mátě nechali tebe po sobě jako jiný hřích—a k Mollerovi se hodíš!"

Vzpomínal s nechutí, kterak loni ta žena přinesla vlastnoruční rozkaz krále Fridricha, aby Moller byl zvolen za professora, a když Kampanus rozkazu královu vzdoroval, kterak zuřivě se na něho sápala slovy neomalenými a soptila chodbou i ještě po schodech dolů.

Za chvíli po tom Kampanus stál před pihovatým panem Pavlem Michnou.

Pán vítal rektora po sousedsku přívětivým zvučným hlasem. Kampanus znal ten hlas a lichometný způsob, věděl ze staré zkušenosti, že jed hadí tkví pod rtem.

Ale přece ihned uznal Kampanus, že jest lépe, hovoří-li pan Pavel Michna přívětivě, než aby spustil pánovitě a tvrdě, jakž rektor očekával.

Kampanus podal pánovi verše s krátkým slovem, že prosí za milostivost.

Michna vzal papír, zašermoval a zakejkloval jím semotam řka, že verše jsou hříčky a v těchto prožluklých časech že vůbec nesou málo platnosti, ale že si je v prázdné chvíli přečte. A to zase přívětivým hlasem říkal, jen že Kampanus tentokrát vycítil z veselého hlasu posměch své práce a své srdečné prosby; na své práce

veršovné nebyl pyšen ale posmíšek při této smutné příležitosti ho bodl hrubě a zranil až do nejjemnějších záhybů citlivého srdce. Již již vskakovala mu na jazyk slova zlá, ale vzpomněl na universí, na svého miláčka a zadržel.

Stál v zamračené zamlklosti, osoba majestátná proti zavalitému, otylému mužíkovi, a v tu chvíli vypadal jako pyšný, velmi pyšný.

Michna buď nepostihl, že básník jest uražen, nebo dělal se nevěda. Rozbaliv elegii jal se se tu a tam něco čísti.

To Kampana smířilo poněkud, a jakoby na rychlou pomoc k porozumění, oč běží, pravil poloústy tiše:

"Homines ignoscendo crescunt." (Lidé odpouštěním rostou).

"Pěkné přísloví, pěkné!" pochválil Michna čtverácky přimrkuje, "to máte, reverendissime, ze Seneky či z Marka Aurelia, ale jsem tím jist, kdybyste byli vy zvítězili, že byste byli proti nám poraženým vyhledali nějaké přísloví jinačí, ne tak laskavé. Ale zanechme toho! Abyste zvěděli, že jsem patron literního umění, že jsem přítel vaší akademie, tehdy vám slibuji, že vymohu od knížete dekret, aby milosrdný bratr Romana bez ouskoku vydal a vrátil vám vesnici."

Kampanus se uklonil. Michna pokračoval:

"Neděkujte, nebudu míti o to veliké zásluhy, hleďte, jsem upřímnější nežli ten, za jakého mne vykládáte všickni, pravím vám, že nebudu míti zásluhy; tu ves Počernickou dal špitálníkovi Tilly, generál cizí, a—rozumějte—cizí generál nemá u nás nic rozdávati, tu jsme my, my!"

Rozehřál se Kampanus tou upřímností mocného člověka a líčil, do jaké bídy universí a

mistři upadli, líčil, že některý den neshledalo by se po všech kollejích ani půl kopy grošů.

"Tot' dobře," pochvaloval si jakoby žertovně Michna, "alespoň nebudou mistři tak bujni," ale pak hned na ráz zrudnuv zlostí na tvářích i na tlustém krku dodal sprostě:

"Proč pak onen šibal a ničema Šultys, mistr váš, onen červenka, ryšavec, proč měl radost z vyhození tak vzácných pánů, proč se na poctivého muže, mistra Fabriciusa, ušklíbal a nad ním se potřásal? Stěžoval si na to mistr Fabricius ve Vídni, takový professor, trvám, škodí na vaší škole víc, nežli by jí kdy mohl uškoditi mistr Mollerus, jemuž jste se tak houževnatě vzpírali. Vy jste věru nemusili k tomu vyhození lotrovskému choditi, jsouce professory, měli jste raději lekcí čísti—však to tam, už se stalo, ted' pečujte jen o to, aby akademie Karlova neměla z toho škodu!"

"Proto jsem přišel," pravil Kampanus rychle a hlasem srdečným, "račte Milosti, ochrannou ruku držeti nad školou naší, nad námi, chudými professory jejími, neračte se horšiti nad mistrem Šultysem, netěšili jsme se z vyhození pánů, Bůh ví, že ne, přišli jsme prosit za pomoc universitě, my v politických radách nebývali, račte být milostivi také k starému panu Šultysovi i k našemu bývalému rektorovi, doktoru Jesenskému, on jistě odvede nevinu svoji, má ubožák v žaláři život tvrdý již za kolik nedělí, my nemáme peněz, abychom mu mohli pořiditi pohodlí k stravě, prosím za něho, prosím jménem jeho dítěte, děvčátka malého —"

"On má dítě?" rychle Michna, "kde má dítě?"

Zarazil se Kampanus tou rychlou otázkou,

ulekl se, bylo mu v tu chvíli, jakoby ho polili vřelou vodou po všem těle, cit překypující přivedl mu to dítě na mysl, to dítě pětileté, dítě Jesseniovo, s nímž otec po straně se mazlil, k němuž se však veřejně nehlásil—dítě nemanželské —

Kampanus vyčetl si, že neměl snad o dítěti zmiňovati se, ale již pozdě vyzradil, že dítě tu jest, chtěl k milosrdenství pohnouti člověka, v jehož rukou zdál se býti osud otcův i toho nevinného červíka. —

Postřehl Michna, že se Kampanus nějak zalekl. I proto ptal se již jen ledabylo znova, kde že to dítě mistr chová.

Kampanus neuměl lháti.

Vyznal a nezapřel, že děvčátko jest v domě německého kněze Lippacha u sv. Salvatora. A poněvadž mu dotázky Michnovy byly tuze protivny, jal se hovořiti zase sám a prosil znova za všecky, prosil za svou školu, jak nejvroucněji mohlo býti prošeno.

"Nejsem vám hněvníkem, přimluvím se, ale zmohu-li co, nevím, pamatujete se, reverendissime, že jsem vás varoval před třemi roky, arcit' marně, ale hněvníkem nejsem. Vod' vás Pánbůh!"

Po odchodě rektorově pošoustal Michna vesele dlaní v dlaň, sedl a napsal rozkaz, aby rychtář staroměstský učinil zevrubné ohledání v domě kněžském u sv. Salvatora, nejsou-li tam cenné věci, peníze a písemnosti doktora Jessenia, poněvadž toho, co nalezeno v kolleji u Jessenia, jest hrubě málo a nebude zajisté všecko.

Kampanus kráčel domů s přesvědčením, že tentokráte podařilo se mu pověstného pletichá-

ře k soucitu pohnouti a vznítiti jiskru lidské outrpnosti. Divil se sobě samému, kde nabral tolik vroucích slov, kdy prosil.

Než snesla se nad Prahou noc, byl všecek byt kněze Lippacha od staroměstských pacholků rychtářských jako na ruby obrácen. Co se rychtáři jen poněkud podobalo, to odnesl, ač se Lippach zoufale zaklínal, že to jeho vlastní.

Nazejtří pak nemohl mistr Lippach nikterak pochopiti, proč k němu vešel mistr Kampanus a proč hladil děvčátko po vlasech neustále a dlouho a proč měl pořád slzy v očích. Kampanus mlčky odprošoval dítě.

Nebylo v duši nemluvného poety Kampana utěšeně.

Ted' už skoro bez přetrží trápil ho strach o universitu. Michna sic, stoje v slovu, poslal do kolleje i k milosrdným bratřím dekret knížecí s rozkazem, aby pater misericordiae vrátil Počernice universitě.

Ale páter nevrátil.

Lichtenštejnovi páter vzkázal uctivě, universitě méně uctivě, že členové řádu slouží císaři jako jiní soldáti a že řád milosrdných vůbec slouží všemu křest'anstvu v nemocech.

"A při tom zůstane!" pravil Troil, když ve schůzi přečten list špitálního bratra.

Naproti tomu došel od knížete jiný dekret, aby prostranná místa v kolleji Karlově schystala se pro sklad vojenského obilí. Kampanus lomil rukama a naříkal.

Nikde nebylo pomoci, tím tíživěji strachy o život staré školy ulehly ted' na duši jeho a rozrušovaly ji, užírajíce všechen klid.

K tomu přepadávaly ho všelijaké výčitky. Uznával sic, že výčitky jsou nespravedlivé, ale

ony dostavovaly se však zase s dotěrností vosího hmyzu a bodaly, píchaly bolestivě. Vyčítal si, že souseda svého Sixta z Ottersdorfu sám vlákal do žaláře, když tě mu pozvání rychtářské tak dobromyslně a nevinně vyložil; kdykoli vešel k paní Lidmile Sixtové, aby ji těšil, vždy sobě připadal jako vinník.

Nově zase vyčítal si, že zcela zbytečně upozornil Michnu na dítě Jessenského a přivodil tím, že Jessenius, měl-li co uschováno, byl o všecko oholen jako proutí vrbové.

Člověk snese věru mnoho, ale jen tehdy, doufá-li, že bude lépe, jináče na mysli klesá. Kampanus ztrácel naději a začal klesati. Energie jeho měkla a řidla jako sníh, když se do něho zakousne vítr od teplé strany polední.

S jarem, tentokráte velmi plačtivým, přišly smutné svátky Veliké noci. Což nekonečná hromada všelikých dárků Zeleného čtvrtku z měst a městeček hrnula se do kolleje Karlovy jindy v šťastnějších časech, co tu bývalo zvěřiny, slepic, sýrů, kolik vajec, probošt kollejní býval v ten čas jako kramář a hokynář, nestačil přijímati a zase rozdávati.

Letos nic, nic.

Měšťané o učitelstvo nestáli, nežádali, a učitelé od poloprázdných škol utíkali, tedy na místě dárků docházela do kolleje prázdná přání a v nich hlásila se nouze z vojenského pustošení.

Kampanus se netrudil tím, že není dárků o svátcích, nestál o ně, beztoho mu je dobří lidé v kolleji rozkrádali vždycky takřka před očima. Jeho v ten čas víc rozčilovaly při starých bolestech nové zprávy, že zajatci z českých defensorův a bývalých direktorů jsou neustále a přís-

ně vyslýcháni, že žádný z nich nebude vypuštěn, že do smrti zavřeni budou.

Ty poplašné zprávy Knobelius donesl rektorovi dokládaje, že doktoři vídenští s lidmi českými, Kaprem a Jeníškem, jakoby o závod šlo, vhánějí vyšetřované pány do tenat. Knobelius, netuše nic dobrého a nechtěje těch věcí doslýchati, raději prý dá se psáti znova na vojnu, prý ví, kde hledati bývalého krále českého, k němu se dá a nevrátí se do Čech, leč s evangelickými vojsky vítěznými.

Rozloučil se s rektorem a odešel do školy i z měst Pražských.

Jednoho dne brzo po svátcích naplnila se kollej Karlova kněžími evangelickými, českými i německými. Byvše obesláni od administrátora Dikasta, přišli sem jako do konsistoře.

Kampanus jim otevřel museum letní, neboť v ostatních větších pokojích bylo vojenské obilí a vojáci s vojačkami a s dětmi.

Také si vojáčkové, když se dvojctihodní otcové kněží scházeli, dosti smíchu z nich natropili.

Kněží scházeli se velmi přestrašení.

Po hodině rozcházeli se ještě víc přestrašeni a nerozhodni. Kterak rozhodnouti? Administrátor Dikast, úvodem všelijak okolkuje a šedou kštici sobě hladě, kněžím všem společně vyřizoval od pana Michny, nejprv, aby složili peníze k zalíbení Jeho Milosti Císařské.

Kněží v prvních řadách stojící a sedící dali se do křiku, že nemají. Zadnější kněží vztyčovali prázdné ruce. Chvíli bylo v auditoři jako ve škole židovské.

Když stichli po drahné chvíli, Dikast před-

nesl Michnův požadavek druhý, aby kněží potupili korunování Fridrichovo.

Ticho hluboké, jež náhle vyplnilo velikou síň, bylo na to odpovědí.

Ale ticho porušeno.

"Proč ne?" ozval se jeden z kněží.

"Proč ne?" ozval se nesměle druhý, "Fridrich pryč, Fridrich ten tam, proč ne?"

Administrátor Dikast hladě kštici v rozpacích, pravil hlasem rozměklým, nejistým, že by se v tomto kuse nějak mohlo pánům na Hradě vyhověti.

Ale dobře nedořekl, zaburácela bouře mnohých hlasů; nějaký tenký hlas nade všecky se vznesl a pronikavě křičel:

"Styď se, sám jsi ho korunoval! Styď se!"

Farář Dikast nadýmal napuchlé tváře své hněvem zbrunatnělé a zanechav šedé kštice, ať se hází sem nebo tam, živě rozkládal rukama a vykládal něco kněžím, kteří kolem něho nejblíže stáli.

Ti pak jeden po druhém se od něho tratili.

Osamotněv u stolu, Dikast vztyčil obě ruce kazatelsky do výše, a když hřmot neustal, jal se Dikast sepjatýma rukama prositi, aby umlkli, dávaje znamení, že musí něco ještě oznámiti. Konečně stichli, že mohl oznámiti třetí žádost Michnovu. Pravil hlasem bolestně strojeným:

"Máme přijmouti nové svěcení od arcibiskupa a ctihodné manželky své máme pokládati potom již jen za kuchařky svoje"—a aby si snad hromadu usmířil, přidal—"k tomu nemůžeme se přikloniti, naše svěcení je platné — —"

Ale kněži již neposlouchali. Řítili se o překot ven.

Kněží odešli z kolleje, mnozí s křikem, jiní

v strašlivých rozpacích, zanechavše nové těžké strachy v rektoru Kampanovi.

Ten tušil, když teď začínají vítězové sahati na kněze pod obojí, to by mohlo dojíti na vysoké studium Karlovo. Ba na to spíš! Vždyť škola Karlova bezbranná, kdežto na odpor tomu kněžstvo lutherské v Čechách mohlo se těšiti z ochrany kurfiřta saského, evangelického knížete, který se pořád věroval, že pomáhá proti rebellům, ale na evangelíky a víru že ničeho nedopustí.

Kampanus trnul o universitu čím dál víc. Byl by již se svou školou ocitl se nejraději na poušti, daleko lidí.

Někdy se ptal sama sebe, stojí-li sešlá a pokleslá škola za ty strachy a za boj; i kdyby jí dali protivci pokoj, kdože by potom nesl na školu a její reformování náklad, když tě v lepších dobách nikdo z mocných o ni nechtěl dbáti.

Pak se zase styděl za takové myšlenky, podezíral svoji lásku ke škole, pokládal ty malomyslné okamžiky za zpronevěru, a potom tím silněji vždy zahořel pro chátrající universi, tím hlouběji, srdečněji, horoucněji k ní lnul, tím bolestněji pocit'oval možnost jejího zahynutí.

A ta bolest byla teď již stálá. Kampanus vítal večery a noci, poněvadž přinášely tmu a s tmou skládal ustrašený muž hlavu svoji na lože a zavíral oči. Doufal, že tmou uletí pryč i neklidné myšlenky.

Ale obyčejně zůstávaly všecky přístrachy při něm věrně, a odskočila-li která stranou do temnot, ihned se zase vracela, vedouc s sebou myšlenky nové, horší, strašlivější. Rozpálenou hlavu mijel spánek.

Se světlem ranním nepřicházelo světlo ani

utišení do duše jeho týrané. Jen to se měnilo, že duševní strachy brávaly s ranním jitrem na sebe formy skutečnější, možnější. Obyčejně se vracel do světla ranního křikem vojáků, kteří se hádali se služebnou kuchařkou nebo s pedellem, řvouce při tom jako na lesích.

Kampanus pocit'oval a viděl, že proti pokroku, ba proti životu vysoké školy postavila se hora nepřátel, ozbrojených zbraněmi smrtonosnými; již již upevňovalo se v něm malomyslné přesvědčení, že on se zbytkem professorů staroslavné školy té hoře nepřátel se neubrání. Od tvrdšího Troila a ohnivějšího Šultysa však dal se přesvědčiti, že nebylo by dobře zalézati a očekávati smrtelné rány jako tichá ovce, ale že horu překážek a nepřátel lze obejíti.

V jedné z takových porad vznikl obranný úmysl neprositi zdejších velmocných ředitelů politických, falší plných, ale přímo proti nim utéci se do Vídně k císaři s prosbou za milostivost a ochranu a do Drážd'an poslati prosbu ke kurfiřtu, aby se u císaře, svého spojence, přimluvil za ohroženou školu akademickou, která zpoury se nezúčastnila.

Konec dubna přišel do kolleje Karla Otce německý služebník Michnův, hrubý Wossrtrink. Přišel s ústním vzkazem, aby rektor a děkan ihned bez prodlévání osobně dostavili se v kanceláři Jeho Milosti páně.

Troil děkan vyložil němčinou hrubě kostrbatou a nedobrou, že by oni—ouřad vysokého učení pražského—na oustní vzkaz čikoli nemusili jíti, že oni—ouřad vysokého učení pražského—takového znevážení litují, ale že pro dokázání dobré vůle půjdou.

A šli.

V kanceláři na Hradě pražském u přítomnosti dvou nižších písařů pan Pavel Michna, zočiv rektora s děkanem, bez obyčejného přivítání, všecek zlostí zrudlý, vyrazil:

"Poslali jste Šultysa do Vídně s prosbou?!"

A hlas jeho nebyl onen bodrý, sousedský, kovový hlas, jímž sobě lidí důvěru získával, ale byl to hlas syčivý, vrzavý, ostrý jako řiznutí pily.

"Poslali!" odvece Troil krátce, rázně.

"Mistr Šultys šel prosit za svého pana tátu do Vídně, vzal suplikaci naši s sebou!" jal se Kampanus vykládati hlasem o něco měkčím než kollega Troil.

"Tady leží vaše suplikace, tady, tady!" při tom vztekle dlaní tloukl Michna do papíru na písmo přeloženého a složeného, "pan kancléř Lobkovic neuznal za potřebno tou suplikací Jeho Milost císařskou obtěžovati, nepředložil ji a poslal ji sem k nám."

Usmál se Troilus trpce, Kampanus slyšel tlukot srdce svého.

Michna pokračoval ne tak zlostně jako prve, ale za to s klidnou jedovatostí:

"Četl jsem v suplikaci vaší velmi rád, že se v ní vinni dáváte, že se ke všemu přiznáváte, že padáním na kolena za odpuštění prosíte, tot' dobře tak."

Zamračil se Troil děkan.

Kampanus tuše, kam Michna míří, pravil:

"Uznali jsme za prospěšnější, prosíme-li Jeho Velebnost císařskou, nevymlouvati se. Nač se vymlouvati otci? Výmluva dráždí, pokora nakloňuje; kdybychom byli psali soudci, bylo by nutno a spravedlivou hrdě napsati: jsme nevinni!"

Michna se usmál škaredě, jízlivě. Ukazuje jim své žluté zuby hleděl s jednoho na druhého, jakoby se ptal, nežertují-li. Pak sekl rukou a pravil:

"To tam, horší věc, vy jste poslali s prosbou ke kurfiřtu saskému onoho chlapa posměvačného s knězem Vrbenským!"

"Poslali jsme mistra a professora Šultysa s knězem Vrbenským!" opravil Kampanus zlostnou řeč Michnovu.

"Mistra a professora," dotvrdil Troilus rázněji.

Přimhouřiv oči Michna podíval se na professora Troila pokosem a jen k nohám, chtěje jim pohrdání dáti na jevo. Pak otázal se hlasem vyšetřujícího a nelaskavého soudce:

"Kterak kněz mohl se státi vaším legátem?"

"Jest oud university, je mistr svobodných umění, je povinen hleděti jejího dobrého a prospěšného," klidně vykládá rektor.

Na to ozve se ošklivý nucený smích Michnův toho rázu, jako prkenné řehtačky o veliký pátek chrkají. Mezi jednotlivými chrkoty ozývalo se posměšné:

"To jste hleděli dobrého a prospěšného! Nic hloupějšího nad to! Kdo vám radil ke kurfiřtovi?!"

Kampanus s důrazem:

"Naše zoufání, máme o universi zlou naději."

"Vy jste žalovali kurfiřtu, jakoby se akademii děla křivda, nic se jí nestalo a neděje!"

"Ves je pryč!" odsekl Troilus.

Neuznávaje děkana za hodna odpovědi, pokračoval Michna s výtkou:

"Všecko jest in suspenso, a vy jako byste

vinili knížete; to hráte s ohněm, váš vyslaný kněz stěžoval si v Drážďanech, že víra, kněžstvo jest utiskováno! Kterak toho se směl opovážit?"

Troil dal odpověď způsobem smělé otázky:

"Kdože poručil kněžím evangelickým, aby se dali znova světit od římského biskupa, aby poctivé manželky vyhnali?"

"Tak vám tedy světle něco povím, nemám chuti s vámi déle hovory vésti, vy šibalujete a puntujete, jako jste přivykli, zvláště váš ryšavý lhář, klamař Šultys, vy jste neměli bez vůle knížete z tohoto království ven vysílati, děláte novou hanebnou rebellii, vy Jeho Milost císařskou strubujete v jedno s kurfiřtem saským, vy vadíte dohromady potentáty, vy se mi z toho musíte vyvésti a purgirovati, proč jste svadili dohromady potentáty, a mám za vás strach, že se z toho tak snadno nevyvlečete, poroučím vám jménem knížete vladaře domu Lichtenštejnského, abyste napsali kurfiřtovi do Drážďan, že vaši legáti nemluvili pravdu, útisk že se neděje škole ani víře, co kníže Jeho Milost dělá, že všecko dělá dobře, koncept toho listu nového mi co nejdříve sem donesete, já schválím, neb opravím a pak sám pošlu do Drážďan!"

Mistr Kampanus bral se oběma rukama za hlavu a vrávoravým krokem ustupoval ke dveřím.

Oba písařové na velikého, vážného muže hleděli s ústy otevřenými.

V Troilovi vřel hněv, ale hněv ten byl vzpurný. Obrátiv se ještě jednou k Michnovi, jenž po světnici chodil a vztekle odkopával stolice, pravil:

"Universita nebude lháti!"

A s tím odcházel.

Ve dveřích zaslechl ještě Michnovo zakřiknutí a zasyčení:

"Bud' nové psaní do Drážď'an nebo trest!" — — a vyběhnuv ještě za nimi na sínec, kde stála hromada lidí, Michna opakoval česky i latině, že akademie se musí očistit, nebo ponese pokutu — —

Na schodech zámeckých pravil Troilus:

"Zatracený kukrechtník, jemuž jiskry ještě v zubech zvázly, Bože, je mezi námi Čechy mnoho špatných lidí, a vymýšlejí sobě, nač by jiných národů lidé, jak jsou živi, ku škodě naší nikdyž nepomyslili!"

Pak již cestou nepromluvili slova.

Večer toho dne přišel do Karlovy kolleje mistr Šultys rozloučit se. Rektor ani přítomný Troilus nepoznali professora kollegu, ani když se vyznal a oznámil.

Byltě Šultys oděn šatem roztrhaným a všecek umouněný jako pacholek uhlířský.

Pravil, že mu v tom umounění uhlířském za vzor posloužil urozený pan Martinic, jenž se svého času jen pod takovou larvou a mumrajem dostal z brány městské. Tento mumraj tedy osvědčil se.

Sotva že Šultys rozžehnal se a odešel, přišel rychtář s dráby zatknout mistra Troila. Šultyse umouněného potkali v průjezdě, ale nepoznali ho, Troila odvedli.

Stál Kampanus dlouho jako strnulý, užaslý, neživý. Pak hladil si čelo, jakoby chtěl sebe sama budit k vědomí, náhle vznesl ruku, prsty dva do výše k přísaze:

"Já z této kolleje Karla svaté paměti neuteku, zhyne-li kollej, zhynu v ní a s ní, neuteku

z našeho posvátného Kapitolu. Naříkal Petrarka, když Rienzi utíkal z Kapitolu římského, že v něm mohl zemříti krásněji než kdekoli jinde, já tu chci živ i mrtev býti, a snižují-li protivníci náš Kapitol na sešlou chalupu, zůstanu živ i mrtev v té sešlé chalupě, a zničí-li ji, nehnu se odtud, zavrtám se do díry země jako ona česká žena stará, když Martinic, chtěje ji hnáti ze svého panství pro víru, dal ubožce střechu strhnouti nad hlavou. Zůstanu zde živ či mrtev!"

IX.

Dies Irae. (Den hněvu).

"Jakže, kurfiřt saský že ho pojal a zrádně vydal?" ptá se Kampanus všecek udiven.

"Tak jest. Kurfiřt saský, hlava luterských, zajal a vydal pana Jachyma Šlika, českého pána a luterského vyznavače; včera sto mušketýrů přivezli Šlika do Prahy, a už sedí v Bílé věži!" s největším klidem opakoval doktor a professor Basilius.

Ztichl rektor a zamyslil se.

"Čistý potentát evangelický!" pravil Basilius s přídechem pohrdání, "z toho můžete se, magnifice, snadno dohádati, kolik nám a naší akademii ten člověk pomůže, nic neučiní, nikde se nepřimluví, jemu víra jako víra, na evangelických Češích mu nezáleží nic, oděl se pancířem ledovým proti Čechům již v té chvíli, když zvolili falckraba kalvínského králem a ne jeho. Neračte, magnifice, ničeho od Sasů čekati a uznejte konečně, že legace od akademie naší do Drážďan byla zbytečná."

A když Kampanus nic nenamítal, professor Basilius, narovnav si honosný krejzlík, pokračoval:

"Pan kníže Lichtenštejn se mnou o universí

nikdy nemluví, týdně jednou, dvakrát vykládám mu z postavení hvězd a pak jdu po svých. Ale pro onu legaci drážďanskou byl přenáramně rozhněván. Já omlouval, vymlouval, vysvětloval, on neslyšel, chtěl mne vyhodit—takž uvažte, magnifice, kníže vztekem hoří, a v Drážďanech chladno a faleš, není-li moudřejší, od akademie napsati, co chce Michna, vždyť nemusíme napsati, že naši legáti lhali, ale to přec lze napsati, že strachem o víru a akademii přemršťovali, že mluvili víc, než samo v sobě. Znaje mínění knížete a znaje oko jeho zlé i jeho zlého rádce Michnu, pro dobré naší školy učinil jsem koncept—tady je, pohleďte, e, tady jest —"

Kampanus četl, krčil ramenoma. Četl znova. Pak složil ruce na papír a začal raději od něčeho jiného:

"Čeho se dovídáš, mistře, o vyšetřování našich ubohých defensorův a direktorů?"

"Zevrubného nic, prý se jich ptají nejvíc o schůzi v Karlově kolleji a o volbě falckrabově, velmi ostří prý jsou doktoři a radové v Vídně, nějaký Laminger z Albenreutu nejhorší, z našich českých není žádný měkký, všichni ostří—"

"To už tak naše povaha, naši přemnozí, když dostanou se k moci, bývají hrubě přísní a zlí, míní tím zachovati se a líbeznou vyšší vůli naplniti," zahovořil Kampanus.

Ale drobounký mistr vedl svou:

"Soudcové mají na každého mnoho desítek všelikých otázek, vědí o všem, znají prý i soukromé hovory, jež konány v bouřlivé době. Bývali zajisté mezi stavy v schůzích slídiči."

"Bývali, bohužel, trvám, že náš mistr Mollerus nebyl nikdy daleko. Co dělá, kterak se vede jeho rodině?"

"Píše v kanceláři u Michny, hrává karty, tloustne, lezou mu vlasy, a manželka jeho dlouho spává, jí, pije, kleje, nadává, křičí, mívá ze zlosti psotník, a mistr Mollerus tancuje jako medvěd a říká tož, e, co by."

"Jessenius asi zdráv nevyvázne?" ptal se rektor, řeč náhle jinam obraceje.

"Asi ne, odnese všecko za universí, ovšem, ačli se akademie vyvede z oné drážďanské legace, jináče bych měl špatnou naději."

"A co Troilus, proč s tím se vězí?"

"Troila pustí brzy, kdosi řekl mi to včera. Přibík našeho milého kollegu vinil, že v obci písařoval za rebellie, a to přec není nic zlého, netýče se hrdla, pustí ho jistě!"

Kampanus provodil Basilia Železnou ulicí, scházelať ještě dobrá hodina do odpoledního čtení kollejního o Vergiliovi.

Na rynku sběh lidí. Troubení se vzduchem třepe. Trubači objíždějí rynk. Jezdci obstupují šibeniční trámec u mramorové kašny kruhem prostranným a padesát či víc mušketýrů činíce davem proklest, provázejí staroměstského hejtmana a císařského rychtáře; za oběma pány jde městský rychtář, za ním kat s dvěma pacholky, kteří nesou nějaké tabulky černé prkenné.

Všecek divný průvod zastavil se s tabulkami u šibenice a očekával. Když trubači, jezdící a troubící po všech stranách rynkovních, vrátili se na konec k šibenici, povystoupil týž člověk biřič mladý, jenž před šesti nedělemi volal kovovým hlasem pány české, z Čech vyšlé, na soud —Kampanus ho poznává a ne bez úzkosti šine se a tlačí se s lidmi přibíhajícími k šibenici bliž.

Mladý biřič vyvolával, že ti a ti hrdlo a čest i statky ztratili, takže se z pokoje do nepokoje

přenášejí a oddávají a jejich životy a hrdla jednomu každému svobodny se činí, za psance se uznávají a odsuzují.

Totéž potom po německu provolával jiný dráb, křičel při tom s takovým úsilím, že mu při slovech—ungetreue rebellen—hlas přelomil se v pískot.

Když to prohlášeno, kat vystoupil na řebřík a přibil na šibenici s hůry dolů šest tabulek černých, na nichž bílými literami psána jména ušlých rebellů.

Na konec zatroubili trubači třikráte, a ceremonie skonána.

Louče se s rektorem, Basilius pravil:

"Tahle ceremonie ukazuje, kterak dopadne ortel těch, kteří neutekli; viděti, že vítězové nežertují; račtež, magnifice, co nejdřív povolati nás v poradu stran konceptu, jsme teď jen tři ve sboru professorském, za chvilku se dohodneme, záleží vlastně jen na vaší magnificenci, jde o naši akademii!"

Poroučel se vyšnořený panáček a odtancoval na tenkých nožkách mezi dav.

Kampanovo srdce naplněno hořkostí. Má lháti, lhát! Jaktě živ nelhal, má lháti jako rektor vysokého učení Karlova, má lháti pod pečetí almae universitatis — —

S touto nařizovanou lží zápasil mistr Kampanus s takovou vážností a opravdovostí, jakoby šlo o život jemu samému. Vtírala se mu dotěrně myšlenka, že tou lží zachrání školu od pohromy a od msty mocných; tato myšlenka, spojená s přesvědčením, že saskému kurfiřtovi na Češích nezáleží, sesílila se tak, že naposled sklonil smutně hlavu a svolil i poddal se.

Poslal panu Michnovi pedella s konceptem,

v němž rektor a mistři pod pečetí vyznávají kurfiřtu saskému, že se akademii nic zlého neděje.

To bylo Michnovi málo.

Vrátil koncept za nedostatečný.

Čtyřikrát vrátil nový a nový koncept, prý musí v něm státi, že vyslaní v Drážďanech lhali.

Kampanus již nemluvil nic.

Napsal tedy Basilius do konceptu, že vyslaní v Drážďanech lhali. Napsal to, a professoři podepsali, aby zachránili universitu Karlovu.

Basilius list odnesl sám, poněvadž pedellus nechtěl s Michnou již ani mluviti ani ho viděti, neboť naposled pán prý na něho zuby skřípěl, krutě lál a peskoval jako nevážný a nerudný.

Vstupujícímu Basiliovi pravil Michna:

"Již!" odvětil mistr, s poklonou podávaje koncept. Přečet, Michna pochválil a děl:

"Nu vida, trefil dobře, je tvrdý váš Kampanus, jiné jest to, jiné ono, čehož neumějí ani učení mistři ve své přeučilosti a pošetilosti dobře rozděliti; konečně přece pochopili, když se jim voda do hrdla nalévá."

Žehnaje se na odchodě, slíbil pan Pavel Michna doktoru Basiliovi svou přízeň:

"Vás pokládám, mistře, za nejostřejší hlavu v Karolinum, kdybyste složil se sebe učitelskou professí, já nebo kníže postaráme se o vás!"

Kloně se vytočil se ze dveří malinký nosatý doktor jako čamrha a oháněje se svým kordem o bílé hrušce, kráčel po zámeckých schodech k svému domu tak šťasten a pyšen, jako by mu náležela všecka trojí Praha.

Zatím dole v městě, v kolleji, Kampanus truchlil.

"První leť, nemužná, podlá leť—" vyčítal

si. "Leť z lásky k dědictví Otce Karla, z lásky," —tak se omlouval. Ale svědomí přecitlivého muže toho neumlkalo a obuřovalo se ustavičně.

* * *

Přiletěl do českého kraje zase rozkošný měsíc máj, rozházel květy a mladistvou vůni kolem Prahy po vinicích a štěpnicích, vkročil ostýchavě i do samých měst Pražských a roztrousil květy po hradebních parkánech a zahrádkách skrytých mezi domy pod štíty z cihel vysoce vyhnanými. I kollejní zahrádka v Karolinu obdržela svůj jarní podíl, ale zůstávala opuštěnou, zanedbávanou. Pan rektor s truchlivou myslí odlučoval se od všeho, co ho jindy těšilo v přírodě. Ještě že ho někdy štebetaví ptáci, které krmíval na okně svém, vytrhli z trudného strnutí a vyštěbetali od něho některou almužnu.

Čáp s čapicí letos na Týnský kostel nevrátili se. Všiml si toho Kampanus, a sousedé pod věžemi týnskými sobě všelijak vykládali. —

Život v městě na blízce i po daleku klokotal již zase týmž během a rázem, jako bývalo před vojnou nešťastnou. V kolleji samé otevřeny krámy a krámce, i hubatá mydlářka zase postavila svůj štoček v průjezdě; knihařský krám Veleslavínův, od jesuitů vyprázdněný do poslední knížečky, najal člověk, jenž kupčí v železe. Kampanus arci od té chvíle chodil z kolleje zadními vraty, nechtěje připomínati sobě, do kterých rukou dostaly se knihy a impressí slavného arcitlačitěle Veleslavína.

Při kolleji denně jako jindy zasedaly do bud a krámců pod přístřešek svícnice, koláčnice a po celý den život hlaholil z křesťanského i židovského tarmarku proti kolleji. V sobotský den vždy zase hřímal masný trh veliký pod

okny kollejní auly od sličné kaplice přes celý plácek daleko až k druhým kollejím při Celetné ulici.

Když jedenkráte Kampanus s okna zaslechl, že řezník nechce bráti minci stavů českých ani minci bývalého krále Fridricha, bolelo ho to náramně. Lidé si toho hrubě nevšímali, pohádali se s řezníkem, vstrčili lepší minci stavovskou do pytlíku a podali zlou minci novou, kterou zřídil Lichtenštejn s židovskou společností. Ale Kampanus takovou živou připomínku na dobu sotva minulou ten den odstonal prudkým hlavy bolením.

V ulicích plynul život proudem svým, jaký byl před vojnou obvyklý. Už zase jezdily ohromné vozy nákladní o čtyřech a šesti koních do ungelta obchodního a do formanských hospod, řemeslníci již všude pracovali v otevřených krámech, na jejichž oknech zboží vyvěšeno a vyloženo, ševci a krejčí stavěli své stoličky leckde i ven do ulice a tloukli a šili o všecko pryč, takže nikterak nebylo znáti při nich mrzutost z toho, že jim Lichtenštejn zrušil všecky cechy a schůzky.

Ve dvorech nákladnických domů všude hřmotili bednáři, smrděla smůla, kterouž požehali a vypalovali sudy, zpívali sladovníci, dělajíce slady na humnech, a ještě živěji a hlučněji bylo v průjezdech týchž domů a v jejich hostěnicích, kde za celé dni hosté všelicí pijí, hovoří, volají mimojdoucí, aby poctou vypili podávaný plecháč ke dnu.

Po ulicích vojáků již neviděti. Jen řídko kde některý se vynoří sám nebo s některou lehkou panečnicí. Za to nápadně častěji vyskytují se mladí lidé, synkové panští i měšťanští, kteří

kouří tabák z trubiček, pouštějíce dým ústy. Nelíbila, ano hnusila se Kampanovi tato zánovní smrdutá hračka v časech tak těžkých a vážných.

Na rynku staroměstském již zase pravidelně konány trhy rybí, denně vystavovány šráky pekařské, za nimi zahradnice na ošatkách i na plachtách vykládaly saláty, podle nich přespolní ženy stávaly s omastkem, s máslem a sýrem. Také dostavili se na rynky městské falešní hráči kostek a jiná všelijaká chasa neužitečná, ondyno i potulný kejklíř rozbil tu stánek svůj, zpíval při obraze plátěném, stavěl si meč na špici nosu a dva jeho kluci chodili po hlavě.

Večer zase ožily kameny a lávky při domech, lidé tu posedávali a povídali, co kdo zlého zažili v minulé roztržitosti. Z řeči jejich bylo znáti, že bouřku, v které hromy vztekle bily, pokládají za odešlou a že přejí si, aby nic toho nevrátilo se již nikdy. O zavřených a vyšetřovaných pánech hovořilo se také a často. Ale věřilo se, že páni vyváznou šťastně jako vždycky; páni zaplatí a vyváznou, chudý člověk by nevyvázl snadno; silný vous a čmel protrhne každou pavučinu. Ale i to povídali sobě sousedé, že páni hájili náboženství a že by proto neměli tak dlouho býti týráni a zavíráni.

Z večera také ožily altány a besídky na střechách stesané. Dívky a mladé paní klonily se přes obrubu těch ozdobných altánů a naslouchály kejdičkám a housličkám, jejichž měkké a žalostivé litýdl, litýdl neslo se z dálky a přes střechy k růžovým ouškám a jimi vnikalo v mladá srdce.

Na oko již zase všecko v Pražských městech bylo, jako bývalo. Kampanus mohl míti radost z toho, že se mu vojáci s ženami, dětmi a se vší

špínou odstěhovali z kolleje. Loučili se s ním hezky. Ženské chtěly vážnému a smutnému mistrovi líbati ruce, zamilovaly ho, byltě k jejich dětem tak shovívavý a laskavý. Jeník Kampanus všecky svoje hračky špinavým cikáňatům vojenským dal, a když odešla ta nezbedná havěť nemytá, nebylo lze Jeníka upokojiti.

Kampanus sobě oddechl, když vojenské obtíže se zbyl, ale pokojné mysličky neměl. Vždy byl tesklivý, pořád jakoby čekal smrtelnou ránu nějakou. Bylo mu jako člověku bezbrannému, jenž, kráčeje temnotou lesní, přes tu chvíli čeká, že naň vystoupí nákeřník se zbraní, se zuby vyceněnými, s očima krvavýma. Zdálo se, že ho již ani Vergilius ve škole netěší. Aspoň nějak bez chuti vcházel s Vergiliem do auditoře a všecek mdlý odcházel.

Sedmého dne měsíce června zděšení po vší Praze.

Přišlo to náhle a uhodilo jako hrom.

Nemluvilo se než o té hrozné věci a výkladů bylo plno, žádný pěkný.

Hrůza kráčela Prahou zase. Martin Fruwein, jeden z uvězněných, oklamav strážce, vysoukal se v Bílé věži dýmníkem na střechu a z té výše zoufale seskočil do příkopu a roztřískal se.

Lidé s hrůzou vypravovali, že kníže Lichtenštejn dal mrtvolu bývalého prokurátora českých stavů vyvléci v pytli na Bílou Horu a tam rozřezati na čtyři díly.

Na pláni bělohorské, jež stkvěla se jarní zelení a sněhovými květy trávníků, na kůl vysoko vztyčena jedna část mrtvého prokurátora, aby byla havranům potravou, — hlavu železnými pruty objatou katové vztyčili na Koňském

trhu, jakož biřic oznámil, pro postrach rebellům.

S hrůzou pomněl Kampanus, že kati vztyčili hlavu na trhu týž den, kdy před třemi roky vyšel mandát o vyhnání jezuitů, mandát, jejž skládal nebožtík Martin Fruwein. Strašlivý úmysl vycítil v tom Kampanus, a mráz pronikal mu tělo, když vzpomněl osudu ostatních zajatců — —

Ten den byl Kampanus u dítěte Jesenského déle než jindy, také dostala od něho dnes holčička větší část cukrových konfektů. Jeník část menší. Večer pak strávil Kampanus v domě Sixtovic. Tu se dověděl, že vyšetřování snad již skončeno, neboť pan Sixt již za kolik dní nebyl tázán, však bylo trápení dost, asi na sto otázek musil odpovídati; bezpochyby již bude konec nejistotě. Vzkázal také pan Sixt svojí milé manželce, že na konec nečeká nic pěkného. Ukázala panu rektorovi lístek malý, olůvkem těžce a trhaně psaný, a zaplakala při tom hořce.

Dlouho spolu ten večer trvali na zoufalých radách, co činiti, jak tu pomoci. Paní si umínila za pomoc prositi příbuzného svého, kanovníka Platejza. Kampanus neměl důvěry v tu pomoc. Kanovníka znal za prudkého a nadutého protivníka všech jinověrců, nevěřil, že by hotov byl z přátelství krevního pomáhati. Ale nebránil ženě zoufalé; nechať prosí; tonoucí chytá se i stébla.

Hlava nešťastného advokáta Fruweina strašila lidi na Koňském trhu již osmý den, a hovory o výmluvném a oblíbeném tom muži a jeho hrozném konci za všechen ten čas neustávaly. Do těch hovorů připlétaly se již silně dohady, co že bude s ostatními vězni.

Osmý den náhle obdržela všeliká hádání posilek k nejhoršímu.

Když ten den nové jízdní i pěší vojsko bralo se mimo kollej Karlovu a nechtělo ho býti konce, zarazil se Kampanus, ale věda, že v západních končinách země dosavad není pokoje, vyložil si, že vojsko jen prochází Prahou, jdouc válečným pochodem od východu na západ.

Když však Kredelius pedell večer donesl mu zprávu, že na všech pražských ryncích rozložily se praporce a kompanie, aby stráž držely po celou noc a opatrovaly městská vězení—soudil Kampanus, že je zle, že z věznì to jde ke kraji, že jsou nad propastí.

Bylo první hodinu na noc, když rektor vešel k matroně Sixtové, neví-li ona co o svém muži, a co a jak ten kanovník Platejz. Paní se modlila na knize. Seděla u stolu koutního pod zavěšenou holubičkou. Seděla na prosté židli vedle veliké vysoké stolice vycpané, jež byla prázdna. Sedával v ní pan manžel Sixt.

Kampanus nedověděl se mnoho, ale co zvěděl, to stačilo, by novým rozčilením zase celou noc nespal. Kanovník pravil, že zejtra, v sobotu, dovezeni budou ze všech žalářů vězňové na Hrad k přeslyšení konečného ortele, za pana Sixta kanovník že se přimlouval již prve, než paní přišla prosit, paní bratrána prý nesmí mysliti, že kněží pod jednou jsou k jinověrcům bezcitní, víc prý nemůže říci, než že Sixtovi bude ulehčeno, a radil, jestli pán—jako že doufá—vyvázne zdráv, aby paní bratrána i s ním, s manželem svým, odstoupila od náboženství zcestného, hostinského, německého, kacířského, k náboženství jedinému pravému, k římskému,

k němuž na všechen způsob po dobrém či po zlém Čechové budou přivedeni buď jak buď.

Nazejtří, v sobotu lidé vbíhali ze všech koutů a cípů městských, ba i z okolních vesnic k třem rynkům pražským obstupovat vojáky a lelkovat na radní domy.

Největší příval lidí byl na staroměstský rynk.

Kampanus šel sem ranním jitrem, aby se známými vězni, zvláště s panem Sixtem, mohl promluviti potěšitelné, přátelské slovíčko, až vězňové budou vstupovati do kotčího vozu. vzal s sebou paní Ludmilu Sixtovu. Chudák, třesouc se na všem těle, držela se ruky rektorovy, aby neupadla.

Před ozdobným gotickým vchodem do radnice stála již hromada žen i dětí; všecky čekaly na vězně, své manžely, své otce, aby je po dlouhém čase, byť jen na chvilku, spatřily tváří v tvář a, možná-li, aby pocelovaly je.

Načekaly se.

Spatřily je, ale nepocelovaly.

Když přijely kotčí vozy, němečtí vojáci postavili se dvěma řadami hustými od mříže vězeňské dolejšího mázhauzu až k vozům a za vozy. Vyšli oba rychtářové, městský i císařský, před vrata a poháněli vězně co nejrychleji do vozů.

Jakmile objevil se první vězeň, vzešel pláč žen a dětí tak vysoký a srdnatý, že mohlo se šedivé kamení rathouzní věže pohnouti. Panu Sixtovi, jenž stěží kráčel k vozu, mohl Kampanus jen pozvolati, aby měl naději. Paní chtěla k němu, natahovala obě ruce, ale voják ji odrazil.

Sta lidí klusem a honem bralo se za vozy

pryč do úzké ulice Jezuitské a dál. Ženský a dětský pláč je provázel.

Kampanus spíš vlekl než vedl paní Ludmilu k domovu jejímu. Jakmile však přešel orloj slepého mládence, spatřil, čeho si prve nevšiml, před samým čelem radního domu uprostřed vojáků hejno tesařských lidí v zástěrách, sekyrami i kladivy pracujících o nějakém lešení. Jiní lidé nádenní skládali z vozů, směrem od vody přijíždějících, veliké klády a prkna dlouhá. Jeden trám číhal již z okna ven, visel na něm provaz. Zbledl Kampanus jako bílá rouška, kterou měla na hlavě a pod bradou paní Ludmila. Již věděl, nač tu ti tesaři, nač trámy, nač prkna.

Kampanus již znal ortel, pro který si vězňové na Hrad jeli — —

Paní shlédla též a porozuměla. Chytivši křečovitě ruku Kampanovu, omdlela. Kampanus prosil lidi v davu, aby pomohli. Odstrkuje kde koho protlačil se kožišník Pulpit a ruče popadl tělnatou obstarožnou ženu pod paží a pomohl ji vésti. Při tom mluvil všecek rozzvtekleny:

"Jak pak ne, jak nemdlíti, mordydy, znám paní, ona zná mne, manžel si jede pro ortel, jak nemdlíti, a ti tady už staví theatrum na stínání, šibenice na věšení, mordydy, nač ortely právní, nač processus právní, nač doktoři a juristé při tom, to je škraboška, to je benátská larva, mordydy, když má Lichtenštejn sílu a moc, ať věší a stíná bez škrabošky, bez doktorů, bez juristů, bez právních ortelů."

Kampanus přimrkával Pulpitovi, aby svými řečmi šetřil paní mdlou, ale to bylo marno. Pulpit všecko to opakoval ještě dvakrát, než

dovlekli paní Sixtovou do jejího domu konec rynku.

Odpoledne v době nešporu, mohly býti asi tři hodiny německé, přišel do kolleje Karlovy mistr Vrbenský, kněz. Muž, jemuž šlo na čtyřicítku let. Černě oděný v kabátek krátký, soukenný, punčochy hedvábné; z černé barvy toho šatu, jináč dosti světského, velmi živě vynikal veliký límec překládaný, sněhobílý.

Kněz, odloživ dlouhý plášť a misterský biret sametový, pravil Kampanovi hlasem bolestí dušeným:

"Již znám ortely, magnifice rector, nesu vám zprávu, vím, že ráčíte býti velmi netrpělivě zvědav; jde nejen o české pány a měšťany, jde o nás o všecky, o naše náboženství, o naše bytí, deset rebellů odsouzeno k vězení, snad velmi dlouhému, pokud vím, je mezi nimi váš přítel doktor Borbonius, Vilém Lobkovic, ráčíte ho znát, ten silný muž, dvacet osm osob odsouzeno —k meči—tři na šibenici—"

Kampanus zakryl si oči oběma rukama a těžce dopadl na stolici.

"Divím se, magnifice, že vás to tak překvapuje, jaká pak mohla býti naděje k soudcům cizím, německým, Němci, naši starodávní nepřátelé; to však přec musím spravedlivě oznámiti, co mi bylo řečeno, že stížení a zostření hrdelních trestů vymýšleli čeští soudcové, zvláště Kapr, Přibík, také něco Michna; zkazilý Čech jest horší nad všecky všudy Němce; těla odsouzených některých mají býti za živa zohavena usekáním rukou, vašemu rektorovi bývalému má býti uříznuto kus jazyku, pak bude sťat, čtvrcen, kdo ví, nenapadne-li pana Michnu, aby vám sem na kollej pověsili částku; některé hlavy

prý vztýčí se na mostě, Černínova bude narážena na příkopích Hradu, Šultysovu pošlou na bránu do Hory, Hošťálovu do Žatce Ve všem jeví se úmyslné ukrutenstvo, Sušický s Kutnaurem pověšeni budou na trámě z okna rathouzního, z té síně, kde mluvívali k obci, v tom přec světlý oumysl! Nemohl se vylíhnouti než v hlavě našich lidí —"

"Hrůza, hrůza," šeptal Kampanus, "jakživ svět neviděl tolik poprav najednou, není možná, aby to zabíjení všecko se provedlo, to snad je míněno jen pro ostrach, není možná—"

Již stojí vyvěšené theatrum v čelí radního domu pod dolejšími sedmi jeho okny špičatými, pod sedmi sochami vedle kaple, trám dlouhý číhá s jednoho okna hořejšího a nová šibenice vztyčena vedle staré, na níž šest tabulek pěkných; tesaři dodělávají zábradla, nad bohatými krámy sbíjejí sedadla pro pány soudce a rychtáře, tesaři jsou veselí, pan purkmistr jim dal vyvaliti sud bílého piva, taky jsem potkal tovaryše malířského, an nesl kříž, který bude státi na theatrum, to není pro ostrachy, poteče krev!"

"Bože, bože, nikomu nebude pardonu? Což je možná nad třicet lidí najednou utratiti? ptal se Kampanus hlasem, v němž bolest zimničně se chvěla.

"Nevím, snad někomu ještě odpustí, alespoň kde jaký prokurátor a přednější písař v hořejší kanceláři, každý prý přijímá dary a peníze od přestrašených paní a příbuzných se slibem, že se přimluví; jmenovali mi lakomého Magrli, Mollera—víte—toho lenocha, jenž se vám tiskl sem k professí do kolleje, toho poběhlce od víry, jmenovali jiných víc, kdož zdrží ty lotříky v paměti? Ale já nevěřím v pardon ničí, račte u-

vážit, že neodpuštěno ani ubožci starému Mikuláši, ráčíte ho znáti—byl služebníkem na radním domě—to ten, co mluvil jménem Husitů, když u Strahovu vítali Fridricha, nového krále—ten bude na jazyk přibit na šibenici po celou hodinu, a což lidí odsouzeno k mrskání, že sobě živou mocí nemohu vymysliti, čím se provinili. Nebude milosti, nečekejte ji, já zejtra také ve vězení nikoho nebudu tím těšiti. Nás, lutheránské kněze, zejtra do vězení k našim ubohým odsouzeným pustí, vyzván jest Lippach, Rozacius z Malé Strany farář a já, za nejhorší však kladu, že kněžstvo bratrské a kalvínské k odsouzencům nebude vpuštěno, takž zhynou pan Budovec, Otta z Lozu, Kutnauer, Sušický a jiní z bratrské církve bez duchovního rozhřešení a potěšení —budou na poslední cestě sami!"

"Tedy černé kostky o život vrženy!" šeptal Kampanus a tvář jeho, na níž v šťastnějších dobách místa neměl ani hněv ani bolest, skřivila se nepřirozeným hněvem i bolestí útrpnou. Ani sebou nehnul, když kněz vstal a odcházel.

Kampanus, ruce maje spiaté v klíně, seděl strnulý.

V neděli odpoledne byl neobyčejný šum a ruch v radním domě staroměstském. Před domem vojáci s ručnicemi a halapartnami, v dolejším mázhauze vojáci, na chodbách vojáci, všude vojáci. Ale mezi vojáky také jiných lidí dost. Chodí tu mužové smutní, ženy s očima do ruda vyplakanýma, děvčata plachá a bledá, děti na všecky strany vyděšeně zevlující.

Ty děti a ženy ráno zoufalým pláčem vynutily z knížete Lichtenštejna dovolení, že smějí své manžely a tatíčky před popravou navštíviti. Tu nebo tam prochází úzkou chodbou e-

vangelický kněz v obšérném taláru a v placatém biretě, nebo kapucín o dlouhé bradě klape chodbou v pantáflích na boso připjatých, nebo vyskytne se kněz jezuit s rohatou čepičkou na hlavě a s úsměvem na lících.

Rychtáře městského s palátem v ruce bylo také všude viděti, pobíhal s městskými dráby sem tam, nahoru dolů, zastavoval se při dveřích tu, při dveřích tam, ký div, jest za vězně odpověděn víc než purkmistr.

Když Kampanus v dolejší mázhauz vstoupil, bylo mu protlačovati se houfem panských služebníků, čekajících se šaty a s jídlem na své odsouzené pány, kteří, neví kdy, budou sem svezeni s Hradu, aby přečkali zde noc před popravou. Kampanus poznal urozenou paní Elšku z Vchynic, jež stála smutná v okně do dvora obráceném: při ní byly nějaké dvě dámy nádherné, které však nakláněly hlavy ven, do okna, jakoby nechtěly viděti a viděny býti.

V témž dolejším mázhauze na schodě před železnými dveřmi Kampanus zahlédl seděti paní Benignu Michalovicovu, podle níž stálo a sedělo osm dětí, už nazejtří sirotků. Paní nehleděla plačtivě, oči její hněvivě těkaly, jakoby hledaly nějakého nepřítele. Kampanus uctivě pozdravil, paní neviděla ho, neodpověděla.

Rektor vešel do postranní chodby; u jedněch dveří stáli dva mušketýři a dveřmi pronikal zbožný zpěv mužských hlasů. Kampanus postál, smýkl biretem s hlavy. V tom jde císařský rychtář novoměstský Šrepl.

Kampanus ptá se, kde by našel doktora Jesenia. Šrepl odvětil hlasem chraplavým, silným, že stará se jen o novoměstské, po staroměst-

ských že mu nic není. Odešel, zanechav po sobě smrad z hořkého piva.

Pak potkal Kampanus konšela Leynhoza a Lva z Levengrůnu, za nimi jakoby po prstech plazil se tenký kancléř Andreae. Těch se Kampanus ptáti nechtěl. Nevšimli si ho ani, on jich také nepozdravil.

"Vítězové!" pomyslil si trpce a kráčel zmatkem lidí dál, až mu staroměstský rychtář Ostrštok ukázal v koutku dvéře, před nimiž stála stráž. Však chtěl rychtář prve viděti lichtenštejnskou cedulku, že dovoleno rektoru navštíviti odsouzené přátely. I z tohoto muže mocného čpělo hořké pivo jako z rakovnického věrtele.

"Mokří bratři," pomyslil si Kampanus, ale ihned vysvětlil a odpustil, tolik znamenitých lidí vésti na smrt, to při úplném střízví ani není možno srdci sebe tvrdšímu.

Kampanus vešel do malinkého sklípku k Jesseniovi.

Rozevřeli ruce a padli si na prsa. Plakali dlouho, nemluvíce. Nemluvili ještě dlouho ani potom, když jim ruce klesly. Němě, smutně, s nesmírným utrpením Kampanus hleděl na bývalého rektora nešťastného, jemuž nazejtří jazyk vyřízne kat. Zhasnou ty oči živé, veliké na vždy, vlastní krví zkropena bude ta ostrá hlava šedivá. Ano, Jesenský v žaláři sešedivěl již docela. —

"Netrud' se, příteli milý," pravil doktor Jessenius konečně, "žil jsem dost padesát pět let." —

Vida pak velké oči Kampanovy dobrácky na sebe upřeny, Jesenský spolehl na ramena rektorova a pravil: "Čekal jsem na tebe, ale bál jsem se tebe, vím, kterak vším snaženstvím ho-

říš pro školu Karlovu, vím, kterak jste spolu srostli, a já, rektor její, nepečoval jsem o ni tou měrou, jako jsem byl povinen, já nepomáhal tobě, toť má jediná vina, ale mne popadlo, co hnětlo všecky ostatní i tebe, bořili vám kostely, měli vás za horší, než za židy; když se stavové sešli v koleji na obranu svého náboženství, již tehdy odsuzováni byli k smrti, musili se opřít, já s ochotou dal se v službu utištěného národa, jsme přemoženi, Bůh, v den soudný ukáže, kdo příčinou všeho. Jen kdyby mne už na pokoji nechali jezuiterové, dnes se mi tu s knězem Lippachem hádali o papeže — přeli se o slova 'Ty jsi Petr a tobě dám klíče' — Bože můj, já duchem a myslí jsem zatím již na jiném světě — a oni se mi tu hádají. — Netruď se příteli, život běh k smrti, dřív nebo později — Jen to mně líto, že mně má býti uřezán jazyk, kterým jsem před knížaty a králi mluvíval s pochvalou" — —

Kampanus chtěl říci to, ono na potěchu, ale slova mu tuhla a zmírala na jazyku, neboť světle poznával, že ten muž, k smrti odhodlaný, potěchy jeho nepotřebuje.

Hovořili ještě dlouho o universitě. Jesenský tiše poslouchal, co vše mistři s Kampanem podnikli, aby zachována byla škola v celosti; na konec pravil:

"Tys jako obránce Karlovy akademie jen svou láskou silný, ale láska tady nevítězí — proti tobě a akademii vidím státi ohromnou moc, která, bojím se, školu i tebe rozdrtí, bojuješ boj nerovný!"

Vešel císařský rychtář s mušketýrem, prý poručeno stráže sesíliti, tento mušketýr že zůstane tu s mistrem Jesenským.

Když odešel rychtář, vzal Jesenský Kampana za ruku náhle, hlasem tlumeným děl:

"Mistra Lippacha jsem prosil, aby pečoval o moje dítě, moje milé děťátko, aby se něčemu učilo, prosím tebe, všimni si občas holčičky mojí — —"

Klesl na židli a zaplakal.

Kampanus podal mu obě ruce a chvěl se při tom jako list osykový. Když pak vešel kněz Lippach, Kampanus objal a políbil kollegu, nešťastného rytíře uherského, naposled.

Nejistým krokem Kampanus vyšel na chodbu. —

Z pokoje, odkudž prve zněl zpěv, právě vystupovala manželka novoměstského mistra Kochana, paní Kateřina, vyvádějíc dvě nejmenší děti za ruce, pět větších kráčelo za paní. Pohled na tuto ženu s opuchlýma očima, s očima beze slz, a na sedm dětí bodal do srdce. Jeden z mušketýrů při dveřích v lidském pohnutí hladil děti na hlavičkách, jakž mimo něj z pokoje ven vycházely, a říkal: "Kindlein brav."

Paní, shlédnuvši Kampana, rychle dotkla se ruky jeho a hlasem dychtivým ptala se:

"Slyším, pane mistr, že někteří mají hrdlo sobě darované míti?"

Při tom s netrpělivostí patřila na ústa mistrova, jako by na jeho odpovědi závisel život jejího muže. Kampanus na ženu smutně hleděl, krče ramenoma.

"Snad ho pustí," pokračovala přerychlou řečí, "vždyt' je nevinen, sedm dětí tady, prosil, abych je odvedla domů, prý by plakal, a on nechce plakat, prý chce rád umřít, račte považit, sedm dětí, a on chce rád umřít, proč nás nevinné Bůh tak trestá?"

"Bůh nedá vám zahynouti, věřte paní!"

"Nevěřím," vyrazila zoufalá žena, hodila rukou, popadla zase děti a šla.

Kampanus vešel do pokoje vězňů.

Bylo tu jako v kostele. Kolem obdlouženého stolu o dvou hrubých trnožích klečela řádka lidí. Kněz mistr Vrbenský klečel uprostřed, ruce maje složeny na žaltáři. Vedle něho Kampanus spatřil ctihodné staré hlavy Hošťálkovu, Šultysovu, Sixtovu, také již skoro šedivou všecku; podle Sixta byli na kolenou nějací přátelé, kteří přišli těšit.

Při zdi na dlouhé lavici poznal Kampanus české bratry Kochana, Kutnaura, Sušického, vedle něhož seděla paní Anna, manželka jeho, vedle ní Vodňanský se synem a ženou.

Když Kampanus vstoupil, všichni modlili se sborem, jakž jim kněz Vrbenský z žalmovné knihy předříkával. Rektor ihned poklekl též u dveří a říkal modlitbu spolu.

V žádném chrámě na světě nemohlo vroucněji modleno býti, jako zde v tomto sprostém obíleném pokoji, jenž patrno jindy sloužil písařům městským a jejich vleklé a vždy stejné práci.

K vůli hostovi domodleno.

Vstali všichni muži a vítali se s rektorem.

Kampanus vida na všech tváří klid, ba jakous divnou veselost, také ihned sebral mysl a krásným svým kovovým hlasem pravil:

"Vítajte, vítajte, v pravdě boží stáli páni Čechové!" Všem po řadě stiskal ruce.

"Shledání v smutném okolku," prohodil Sixt. —

"Snaží se naši protivci nám poslední věci učiniti hořké co pelyněk, ale jsou na klamu,

mysl naše k zemi sehnuta není; zármutek ještě maličko pobude a budem povýšeni před tváří boží."

Tak hovořil Kochan, drže ruku Kampanovu v ruce svojí.

K němu přidal se Sušický, prokurator kdysi plný ohně:

"S Bohem o své hříchy a s bližními o své viny již se smíříme a umluvíme, třebas nám sem nevpustili našich služebníků božích, Bůh to vidí a vyslyší nás i odpustí. Toho však, proč nás chtějí utratiti, za hřích nepokládáme, nelitujeme, že jsme se přidali k pozdvižení, vždyť šlo o svobody zemské a o kalich boží, nemohli jsme již déle snášeti nátisků čistého náboženství, umřeme, Bůh chce, abychom stálost při víře spečetili smrtí. Spečetíme!"

Dali se přátelé do hovorův a všelikých vzpomínek. Starý purkmistr žatecký Hošťálek vypravoval o svém vyšetřování:

"Na mně vždy chtěli vědět o nějakém psaní stavů českých do Turek, já nic o tom nevěděl, já vím jen, že jsem mínil vlast a náboženství zastávat!"

"Ty nejlépe víš, pane mistře," pravil Šultys Kampanovi, "že nerad jsem se stal direktorem. Mluvíval jsem o tom v koleji s tebou několikráte, ale dnes nelituji, již patrně vidím, že jsem byl také jedním z vyvolených nástrojů božích, a budeš-li mluviti se synem mým, rci mu to věrně!"

Stál kněz Vrbenský prostřed pokoje a poslouchal ta všecka slova se zanícením.

Kampanus měl slzy v očích. A zase chodil ke všem a tiskl jim ruce v nemluvném, hlubokém pohnutí. Panu Sixtovi pravil stranou:

"Vidím vám, pane sousede, na očích, že byste rádi se optali, proč tu není ctná žena vaše, ta vás pozdravuje, leží, nemůže na nohy, ulekla se ortele, vzkazuje, že se celou noc za vás modlila a že se modlí nestále."

V tom vodňanský Nathanael, jenž stál se svou ženou a synem urostlým stranou v tichých hovorech, přistoupil ke skupině, v níž byl kněz Vrbenský, a toho odvedl k svojí manželce, veliké statné ženě odhodlaného vzezření a ne staré. —

"I v tomto vězení," pravil kněz vraceje se po některém hovoru s paní do prostřed světnice, "i tu Bůh ukazuje svoji moc. Ctihodná manželka pana Nathanaele, jsouc se synem dotud víry římské, chce býti vyučena a chce přijímati pod obojí, aby mohla jedenkráte tak vesele smrti hleděti do očí jako její pan manžel a vy, milí přátelé, všichni."

Co kněz toto s radostí a povznešeností oznamoval, ležela paní v náručí svého chotě, jenž jí líbal hlavu. V tom posvátném zanícení mysli všech stačilo, že Vrbenský pouze hnul rukou po žaltáři, a již všichni padali zase na kolena a zpívali hlasem hlaholným, srdnatým zpěv "Křesťané, pravdy boží milovníci".

V těch chvílích byli všichni ti lidé vysoko nad hrubými houdami tohoto údolí slzavého.

Hospodář rathouzní do pokoje vstoupiv, aby přistrojil stůl k večeři, vypravoval, že právě za zpěvu dovezeni urození pánové s hradu pražského sem do radního domu, aby v něm strávili poslední noc před svým koncem. Pan Kaplíř prý stál u dveří chvíli a poslouchal zpěv.

Kampanus rozloučil se se všemi. Sixta ptal

se na rozchod, ví-li co bezpečného o tom, že mu hrdlo bude darováno.

Sixt odvětil klidně:

"Povídají to, ale nevím, nevěřím tomu, to by všichni ti, co tu jsou se mnou, musili býti propuštěni, Šultys je jistě nevinnější než já — ej, dnes nám dá kněz rozhřešení a o zejtřek nejlépe jest hrubě se nestarati. Zdrávi buďte i akademie a pozdravujte mi ubohou moji milou stařenku, moji věrnou, poctivou ženu!"

Kampana přepadla sklíčenost a těžký smutek teprve, když vyšel na chodbu. Tu teprve plnou silou si připomenul, že ty dobré a milé lidi viděl naposled a zejtra tak potupně a bolestně mají býti na onen svět odpraveni.

Stál chvíli jako pomatený.

Mimo něho chodili vojáci, lidé známí, neznámí, všecko ve směsi.

Přišel v tom ruchu Kampanus opět k sobě. Uznal za svou povinnost pozdraviti některé z urozených pánů, kteří ho byli blíž povědomi. Přede všemi pan Kaplíř a Budovec, staří, vzácní, velicí vlasti své milovníci, zasluhují posledního pozdravení a uctivého rozloučení.

Zvolna Kampanus vešel do patra k pokojům hořejším, před nimiž stály stráže po čtyřech mužích s halapartnami a ručnicemi. Služebníci panští vcházeli i vycházeli z pokojů bez překážky. Ukázali Kampanovi, kde vězen starý pan Kaplíř pospolu s dvěma jinými.

Kampanus vešel.

Nalezl v pokojíku pološerém kněze Jana Růžičku či Rosacia, an klidně vykládal o nesmrtelnosti duše oběma pánům, pánům Ottě z Lozu a Kaplířovi. V koutě obklopen jsa svými dětmi seděl Michalovic nejmenší dívčinku držel na

koleně. Paní Benigna stála těsně při něm a byla vzezřením jako Niobe zkamenělá.

Starý pan Kaplíř poslouchal kněze, maje hlavu skloněnou a spoléhaje oběma rukama na berličky nevysoké. Jsa těžkým věkem na zdraví sešlý těžko se zdvihl a hned nepoznal přichozího. Když pak kněz Rosacius i pán z Lozu vítali rektora, Kaplíř měl radost upřímnou.

"Náš milý, rozmilý poeta, to mně bylo líp, když mistr napsal Břetislava a Jitku drama, které akademie zákazem mocných pánů na Hradě nesměla hrát, je tomu hodně let, mistře vzácný; ve svém vězení tisíckrát vzpomínám na vaše žalmy a, pokud je v paměti zdržuji, říkám si je na potěchu, čísti už nemohu, oči pláčí, je mi osmdesát šest, už se mi na tom světě stýskalo, jsem rád, že bude konec. Před chvílí jsem pravil dvojctihodnému otci, že já nebohý stařec dávno jsem prosil milého pána Boha, aby mne s tímto světem rozloučiti ráčil, ale pán Bůh chtěl, abych v své starosti světu za divadlo a jemu za slávu byl, smrt moje bude potupna, ohavna, ale před Bohem slavna."

"Nevěřím, že dojde k potupné smrti," řekl Kampanus, vida starce tak vetchého, ale pan Kaplíř zamítal rukou, mluvě:

"Byl jsem vyzván, abych hledal milost u knížete, slíbili mi život darovati, ale já hledám milosti u Boha a u knížete nic. Kdybych milosti hledal, dal bych se vinen, jako bych něco zlého učinil a smrt zasloužil. Oni se své strany zajisté myslí, že jsme provinili, ale my nemohli snášeti nátisků pro náboženství, nemohli jsme ke všemu mlčeti, my ozdobíme krví svou pravdu boží, já půjdu rád!"

Pan Otta z Lozu pravil Kampanovi, že vidí

v těch hrozných trestech mstu, "ale nad smrtí naší, věřím pevně, bude taky pomstěno, chtějí nám rozvěšeti hlavy po věžích, po ryncích, po městech, budiž, ale věřím, že hlavy naše budou s počestností sňaty odtud, kamž mají s hanbou býti dány, a nechť odpočívají v prachu země, ať je roznosí do Turek, do Španihel nebo do Říma a za moře: v den soudný se shledají zase!"

Byl pán z Lozu odhodlaný, ale velmi trpký.

Klidným, hebkým hlasem stařeček Kaplíř, ťukaje berličkou o dlažky, pravil:

"Dvě věci mne těžce trudí v mysli, to, že snacha a vnuci — snacha Magda teď odešla se Zdeníčkem, dal jsem jí postillu, aby jí dochovala do vzrostu Zdeníčkova — to mne trudí v mysli, že snacha a vnuci budou ožebračeni: propadl jsem nejen hrdlo, ale i statek, při tom mám strach, že pan Slavata z Martinic i Lichtenštejn s Michnou se přičiní, aby také na jiných lidech českého národa vyplnilo se slovo písma: 'Dědictví naše obrátí se k jiným, domové naši k cizím', vidím jasně všecku osnovu a hrozné úmysly, Bůh potěš národ náš! — Druhé, co mně činí nepokoj, abych zejtra nebyl nemotorný, až mi poručí, abych kleknul a položil hlavu, bojím se, abych neupadl, nesu se už sotva pevně na berličkách, protivníci by myslili, že mám strach, a já ho nemám, já se těším, že smrt naše bude před obličejem božím mučednická, já k ní pospíchám, jsem rád, že už je jako ve dveřích, budu pevný, jenom prosím dvojctihodného otce, aby mne posilnil večeří Páně a slovem božím, a to rád učiní."

"Budou ožebračeny děti naše!" zaúpěla pa-

ní Michalovicová tiše jako ozvěnou vzdechu Kaplířova.

Za chvíli rozžehnal se Kampanus, aby kněz Rosacius mohl oddati se smutné úloze svojí.

Kaplíř tiskl ruku mistrovu, v tom sklonil se Kampanus k stařečkovi a políbil mu ruku jeho v zbožné poníženosti a v nesmírné úctě.

Když Kampanus se blížil ke dveřím, kde vězněn pan Budovec, vyrazili dostí rychle dva kapucíni z pokoje. Jeden byl jak tak klidný, druhý černovlasý, černobradý, ohnivého oka, byl velmi hněviv a rozčilen. Mluvil vlasky a latině, Kampanus pochopil jen, že se o víru hádal. Lidé se sbíhali a hned tu byl jeden z podrouše-ných rychtářů, aby zvěděli, co bylo.

Kampanus vstoupil.

Nalezl pana Budovce při samých dveřích a velmi rozhněvaného. Pán byl o mnoho vyzáblejší, než býval, šedých kudrnek na hlavě měl již málo, ale oči jeho byly stejně plny žáru a života jako jindy. Svítily a bodaly nepokojně. Na hrdle pana Budovce visela stará manželka jeho a prosila, aby se utišil. Jí pomáhal syn Bedřich, jenž spial ruce proti otci, ale nemluvil. Po pokoji chodil prudce Šlik, ale ten se nezlobil, naopak, byl nějak veselý.

Jak uzřeli Kampana, Budovec ihned nabral přívětivou tvář a Šlik pravil:

"Milý pane rektore, náš pan Budovec jako theolog! Co řekl, všecko doložil z Písma a hned, kapucíni si však nemohli nikdaž dobře na text vzpomenouti, Budovec vyhrál, vyhrál!"

U stolu seděl Harant a Černín, na stole stálo několik skleniček nažloutlým vínem nalitých. Služebníci panští dva stlali vojenská lože.

Všichni páni vítali rektora, jenž na tváři je-

vil smrtelnou únavu i veliké utrpení. Když usedli všichni a Kampanus srkl vína, pravil Budovec rázným, mužným zvukem:

"Vzpomínal jsem na vás, domine rector, už před tou bitvou kolikrát a v žaláři potom přečasto, vy jste o tom se mnou kdysi mluvili, že Čechové vždy pochodili špatně, když spoléhali na jiné, na cizí — přiváděli jsme si příklady z historie — teď vím, co jsme měli učiniti a čeho se varovati, naši potomci budou musiti z historie víc se naučiti nežli my. Že jsme se vzepřeli, toho nelituji, to nám před Bohem bude k zásluze, a umříti se nebojím, drže se sv. Jana: Buď věrný do smrti, dám ti korunu slávy; jen mám strach, aby svoboda náboženská a všecka země i národ český teď dokonce nevzaly pád!"

"Nemohu věřiti, urozený pane," vece tiše Kampanus, "že by Bůh naši zemi ku pádu nastrojil, ba nevěřím ještě, ač vás sem svezli, že Bůh dopustí, aby sloupy naší země byly podraženy, ohrada roztřískána, země aby byla obnažena docela, vždy ještě soudím, že strojí se jen výhružky."

"Netěšte sebe, netěšte nás!" pravil Budovec, "protivníci neodpustí, a my věříme, že smrt naše bude mučednická, že budem k blahoslavenství zbuzeni, neboť jsme chtěli náboženství a své vlasti pomoci. Protivníci neodpustí ani našemu milému panu Harantovi, jakkoli je víry jejich, pod jednou, neodpustí mu, že se zastával svobod zemských, neodpustí jemu, nercili nám!"

V tu chvíli vstoupili rychtář městský s hospodářem rathouzním, jenž v náručí nesl několik košil k smrti.

Budovec jednu košili vzal, rozprostřel ji; byl to obšírný tykytový rubáš černý, u krku o-

krouhle a velice hluboko vystřižený — Oděl se pan Budovec košilí k smrti, vzav ji přes černé své šaty sametové.

Nezvyklý, hrozný pohled.

Stará choť Budovcova odvrátila se a rozpřáhši ruce na chladnou stěnu, dala se do usedavého pláče. Syn Budovcův vytřeštil oči, aniž dovedl jich od otce odvrátiti.

Kampanus sotva duší vládl, v spáncích mu bouřlivě bušilo.

A Budovec se klidně usmíval, vykládaje Šlikovi, jenž také na sobě zkusil košili k smrti, že ta košile, při krku vystřižená, jménem katovým napomíná, kdo z pánů vyjde zejtra na theatrum v kabátci, že musí límec kabátu dáti odpárati, leč by kabát svlékl docela.

Složil se sebe pan Budovec košili k smrti, vyzul se z kabátu a poručil služebníkovi, aby odřezal límec ihned.

'Ale nezahazuj límce, dej ho nazejtří katovi, dej mu všecky moje šaty, je prý dobrý člověk pod obojí ten hradčanský kat, kterého Lichtenštejn nám určil."

Těch řečí nemohla snésti žena Budovcova, omdlévala. Těšil stařenu Budovec, sliboval, až přijde k panu Šlikovi dvojctihodný otec, že bude zpívat srdnatě, jakoby bratrský kněz přišel k němu samému, že cítí, kterak je udaten, a že prosí, aby byla také udatna.

V tom vešel jezuita a za ním druhý. Tichým hlasem velice uctivě oznámili, že přicházejí posloužit panu Harantovi.

Harant vstal ihned a podal oběma kněžím ruku, znal je oba dobře a vděčně od té chvíle, co tak mistrně provozovali velkým sborem jeho

mši. Pak hned podal ruku na rozloučenou mistru Kampanovi, řka:

"V bouřích mořských jsem byl, pískem pouště jsem byl zasypán, konce svého jsem očekával několikráte, a vždy Bůh pomohl, teď mám doma umřít a nevím proč!"

Jeden z jezuitů pravil, že i náš všech vznešený Spasitel umřel nevinně.

"A mistr Hus taky!" rázně vpadl Budovec.

Ale pan Harant již odcházel do vedlejší kobky, a jezuité, hledíce k zemi, tiše za ním, aby se s ním oddali na pobožnost.

Také Kampanus se rozžehnal s oběma pány, počestně uklonil se paní Budovcové, stiskl ruku synovi jeho a odcházel. Ve dveřích potkal se s knězem Lippachem, jenž přicházel těšit Šlika. Tu bodla nesmírně bolestně Kampana do srdce myšlénka, že český bratr Budovec má býti bez knězova potěšení; k zločincům a přesvědčeným vrahům připouštějí se kněží, k Budovcovi ne! —

Kampanus, jda chodbou, vzpomínal, že by měl křesťanskou povinností ještě navštíviti ty, a ony odsouzené, ale když zaslechl z několika dveří zpěv zbožný, upustil od úmyslu. Také považil, že už nastal večer a že hlavní úloha teď náleží kněžím. A kromě toho všeho byl mistr sám tak na duchu i na těle pokleslý, že jen stěží a skoro jako stařec vypotácel se z ruchu radnice staroměstské ven, kde voněl krásný letní večer. —

Při kolleji Karlově čekal na rektora pedellus s písařem universitním. Oba mladí lidé čekali již dlouho, jindy nebyli by čekali, neboť zprávy, které byli povinni podávati, nikdy nebyly

tak důležity, aby nemohly počkati na den druhý. —

Ale dnes by se byli sami rádi něčeho dověděli od pana rektora, až vrátí se z rathouzu, a do té doby měli oba úředníci universitní mezi sebou dost podivných věcí co povídati. Všaktě před Karolínem stály a seděly skupiny sousedů a povídaly si o věcech, které viděly a které se strojí.

Zraky upíraje do země vstupoval mistr Kampanus konečně do kolleje. Jsa v zamyšlení, nikoho neviděl, nikoho si nevšímal.

Pedellus s písařem za ním. V pokoji oznamoval písař rektorovi, že byl podle rozkazu v Michli a že Michelští prý ani pod přiročím nemohou zaplatiti universitě, neboť přišli skrze vojáky o své potahy; pedellus po něm oznamoval, že ze škol pražských učitelé i mendikové a jiní žáci rozprchli se ze strachu, že pod obojí nazejtří budou vyvražděni.

Kampanus vyslechl zprávy obou mladých mužů jako ve snách. Neřekl na to nic.

Pedellus jakožto stydlavější mačkal svůj biret a již otáčel se k odchodu. Písař Češbividus však nehnul se, začal zase:

"To se proslýchá, magnifice, že pod obojí budou vesměs vyvražděni, ale to je tlach, horší je, co jsem zaslechl od koliker z obecného lidu, že měšťanův a pánů pro zejtřek nelitují, jeden sprosťák pravil, že jednou také došla z ostra na pány a měšťany; odi profanum vulgus, ale obecný lid většina jsou zamlklí a přestrašeni a smutni. Vy jste ráčil, magnifice, na rathouze býti?"

Sáhl si Kampanus rukou na čelo, písař svou všetečnou otázkou udeřil právě do roje myšlé-

nek, které mu naplňovaly duši, jako když kovář udeří v železo rozpálené a tisíc jisker vylítne.

Kampanus pravil horlivě:

"Jak dnes měšťané naši a páni k smrti souzení tam na rathouze mluví a jednají, tak živě mi na mysl staví první mučedlníky církve křesťanské boj přírody a slabého těla s ustrašenou duší již dobojovali, jsou k smrti odhodláni, životy chtějí vynaložiti s potěšením a srdečnou horlivostí i chtivostí smrti, jsou udatni! Jaktě živ jsem nic takového netušil!"

Mladí mužové lapali rektorova slova, jež řinula se mu z úst s rostoucím zanícením. Kampanus pak, chodě po světnici, mluvil:

"Neschvaloval jsem všeho při tom nešťastlém pohnutí, často jsem vyčítal stavům nesvornost, neupřímnost mezi sebou, pánovitost, podlízavost cizím, lakotu peněz, dosti hříchů jsem shledal na nich, ale ať viny na nich jakékoli, před smrtí, teď vyrostli ti mužové před mýma očima do výše heroitské, oni jsou přesvědčeni, že hájili vlast a zákon boží, chtějí, když Bůh nedal jim zvítěziti, zmužile hrdla svá vydati, neviděl jsem, aby kdo z nich zlostně nebo tupě, nebo dokonce s chabým nářkem očekávali v úzkostech a hořkostech na osud svůj, zdálo se mi, že všecku hlínu zemskou se sebe složili a sehnali, že stojí a čekají očištění a vyvýšení nad zmatky a trýzeň života. Ta vznešená radostnost, s jakou chystají se na poslední hodinku, mne přesvědčuje, že při všech svých chybách jsou a byli lidé Bohu i vlasti milí, že obranu vlasti a víry poctivě a spravedlivě mínili, třebať že cesta spravedlivá dovedla je k smrti hanebné. Jest v nich něco vznešeného a velikého, co je tolik posiluje. S kolika jsem mluvil, všichni jsou čisté

mysli a těší se, že Boha uzří zejtra tváří v tvář jako mučedlníci. — A ti, s kterými jsem již rozloučiti se nemohl, zpívali zbožně, když jsem odcházel z hrozných míst — všickni jsou udatni, všichni jsou hrdinové!"

Horoucně mluvil Kampanus, horoucně a bez přetrží, pak usedl, oněměl a složil hlavu do dlaní.

Mladíci postáli ještě za chvíli dojati jsouce do hloubi srdcí svých, pak tiše, skoro po prstech brali se ke dveřím. Dvéře vrzly. Probudily rektora. —

"Prosím vás!" Kampanus mladíky zastavil, "nechod'te spat po celou noc, jste mladí, přemůžete spánek, bděte a dejte mi zprávu, kdyby v noci měla tragedie dojíti svého konce, kdyby v noci chtěli je popravovati, musil bych do Sixtova domu, ubohá matrona, jsouc sama, strachem o svého muže by zahynula bez pomoci!"

Když odešli, Kampanus otevřel okna do ulice i do zahrádky. Noc jasná, v zahrádce ptáci cvrlikali nějako nepokojně, nemohouce usnouti, z ulice stále donikal nahoru tlumený šum chodících lidí, ale mlčících, chvílemi hřmotně dusaly vojenské hlídky od rynku i zase k rynku.

V Kampanovi propukly zadržané smutky nad chystanou zkázou tolika lidí, tolika předních lidí národa Českého. Dotud se podivoval jich mučedlnické statečnosti, teď v samotách nočních začal nad nimi žalostniti a od nich přecházely se trudné myšlénky na všecek národ.

Je v tom boží přízeň, říkal si Kampanus, jsou-li tak srdnatě odhodláni k smrti, alespoň nebude jim hanebná smrt tak těžkou ale zdali dobře, že i český lev nezmítá se odporem, že leží chorý a mdlý, že je důvěřivý a jako beránek?

Vidím, že místo zápalu, jenž pudí k činům, jest u nás již od počátku nešťastného pohnutí zápal horké hlavní nemoci, při níž se mdlí a umírá, lidé naši, kteří bývali v předních řadách, strachem ušli ze země, nebo strachem vadnou v koutkách, nebo odsouzeni jsou k smrti — a lid obecný nevědomý je přestrašen, ba někteří mají radost, že došlo na pány a měšťany — — Potomkům nestačí staletí k vypravování smutků našich a slaboty naší — napraví je potomci? A kdy je napraví, či zhyneme jako ti tam na Sále, na Labi, na Baltě?

Padla na Kampana těžká chvíle, v které litoval, ba vyčítal si a za velikou vinu kladl si, že není mezi odsouzenými. Co jsem, kde jsou moji činové? Jsem bídný nástroj struněný, z něhož nejjemnější ťuknutí žalostné zvuky vynutí a plačtivé chvění, ale nic víc, nic víc — Druhdy jsem ty zvuky dával v rythmy a verše, což také za mnoho nebylo, teď již jen úpím a naříkám, což ještě méně jest. O, přijďte, daemoničtí faunové z hájů svých, přijď, plešatý, opilý stařečku Seiléne, přijďte i ostatní všichni satirové a chechtejte se, smějte se mi, smějte se" —

— — — — — — — — — — — — — — — —

Po čtvrté hodině ranní, zarmoutila se obloha, a drobný, mlživý déšť jako prášek se hebce snášel na vinice smíchovské a zelenou horu Petřínskou a na růže v zahradě českých králů.

Na straně východní však již slunce vysílalo svoje zlaté světlo a nádherný lesk po všem nebi — a ukázala se duha nad Petřínem v tu stranu, kde rozložena smutná Hora Bílá.

"Duha!" pravil Kampanus, "duha barev nebeských, duha Noemova byla znamením smí-

ření — touto krásnou duhou začíti se má dies irae, den hněvu, den zlosti —"

Duha rozplynula se v malých chvílích, zmizela. —

Vešel černobrádek pedellus, oznamuje, že duha vystoupila na nebe, to že diváci pokládají za zjevení boží a zázrak i za dobré znamení odsouzeným, ale kat že již chodí po theatrum s šesti pomocníky v černých kuklích.

Vešel písař Češbivius, oznamuje, že přitrhlo od Malé Strany vojsko, dvě kornety a tři praporce, naplnilo rynk, vypudilo lidi z něho a hrozí ručnicemi lidem do oken, aby ustoupili a nedívali se —

V tom rána z děla.

Pátá hodina ráno.

Dvacátý první den června líbezného měsíce. —

Rána, znamení k popravám.

Den zlosti a hněvu.

Kampanus, pokud velké, těžké tělo jeho stačilo, běžel k paní Sixtové, aby ji dle slibu svého těšil v hodině největšího zármutku. Cestou vrážel do něho obecný lid, který se bral k divadlu vzácnému. Mřížku na hořejším mázhauze domu Sixtovic Kampanus takřka vyrazil, jak pospíchal; paní zastal v pokoji klidnou, stáhla si čepeček do předu hlavy, aby skryla lysinu, a přivítavši uryšeného rektora, vypravovala, že před chvílí tu byl kanovník Platajz s ubezpečením, že panu manželu jejímu hrdlo bude darováno. —

To rád slyšel, velmi rád, Kampanus, tiskl paní ruce, jako by děkoval za tu zprávu, a ihned mu v mysl přiskočilo, že také jiní z odsou-

zených vyváznou, že pod štítem spravedlnosti nebude provedena msta krutá.

V tom zadrnčí několik bubnů.

Kampanus vyhlédne oknem, z něhož kosmo poněkud viděti na rynk. Viděl vojáky a skoro jen vojáky. Ke středu rynku shromážděna jízda, všude jinde, kam oko dohlédalo, pěší knechti v čtyřhranných tlupách — nad hlavami vojáků právě naproti Kampanovi při prostředku v rynku bělala se nová šibenice s novým řebříkem. Z černého theatrum spatřil rektor jen roh; víc z okna Sixtova nebylo lze zahlédnouti. Z oken rynkovních domů nevyzíval nikdo ven.

Však přece!

V domě právě naproti, přímo za bělostnou šibenicí, v domě bývalého direktora Dvořeckého, už kolik neděl neobydleném, od Michny zkonfiskovaném, otevírají se okna. Pan Michna v okně.

Což ten by tu dnes scházel, vždyť hlavně on se svou kanceláří doporučil a dodal osoby a jejich provinění krvavému soudu, proč by se nešel podívati na dílo, jehož jest pomocníkem?

Nějaký lokajský člověk otevírá druhé, třetí okno, — v jednom, ejhle, kníže Lichtenštejn — tot' on, vlasy nazad načesané, ulízané, skoro žádné vousy; při něm nějaká nádherná paní, černovlasá, pružná v pohybech, snad paní Polyxena kancléřova, arci, takového divadla svět neviděl a neuvidí snadno. — V posledním okeníčku na konci domu opičí zarostlá tvář pana Fabriciusa. Jde se podívat na smrt těch, kteří mu určili smrt shozením do velké hloubky — vedle Fabriciusa zasedá paní Mollerová, masitá, bledá, s pavím peřím na červeném klobouce.

— Ten oblý, nevysoký muž za ní se skly na očích podoben mistru Jiřímu Mollerovi.

Ej, s nechutí odvrátil oči od těch oken Kampanus, nahlas říkaje, že šťastni jsou chudí srdcem, neboť těch nic nezabolí.

Zavzní od rathouzu klinkavý zvonek. Umíráček? —

V tom slyší rektor zdola pod sebou z davu, jenž tísnil se v Celetné ulici za zády vojáků, volati jméno Šlika.

"Šlik vyšel! To je hrabě Šlik!" volali diváci, kteří vyšplhali se na sudy a štoky. od Sixtů z hostěnice vypůjčené.

Nějaký hlas od rathouzu slabě doníká; bubny zahřmotí po něm, když ten hlas zhasnul.

"Ťal!" křičí jeden na sudě.

"Hu, padla! — A teď natahují ruku na špalík, je bílá, je už dole!" Vzkřikne druhý.

"Teď to všecko zabalují, odnášejí!" volá třetí. —

Bubny zmlkly.

"Koho teď vyvedli?" ptá se jeden.

"To je pan Budovec!"

"To není Budovec!"

Kampanus již neposlouchal dále, odtrhl se od okna. Paní Sixtové, při okně sedící a na modlitbách čtoucí, ve chvatu řekl rektor něco zmotaného a pryč.

Nejsa mocen sebe utíkal po širokých schodech dřevěných dolů a odtud průjezdem z domu ven a přímo naproti, hustem lidí protlačil se skrze veliká vrata fary týnské do prázdného kostela, rychle pod kruchtu, kde po straně je vchod k věžím — malá železná dvířka okrouhlá. Znal je. Vídal tam vcházeti zvoníka s chlapci. Dvířka zavřena jen na háku; otevřel

je rázně, ruče po kamenných šnekových schodech vzhůru, ve tmě narazil hlavou o schody, stanul, lapal dech, klouzaly mu ruce i nohy na vlhkém kamení.... Jen výše.... Jen výše!

"Chci vidět," říkal si ztřeštěně....

"Co vidět? Proč vidět? Utec raději, Kampane!" —

"Neuteku, chci vidět, zdali možná, aby tolik lidí se světa sprovodili, budou rozdávati milost, veriam, to chci vidět, milost, milost —"

Vyběhl ze šneku kamenného a tmavého na schody světlejší, dřevěné, vážný mistr a rektor beře ty schody po dvou — a již je v gotických dvířkách otevřených, již je na kamenné, dlouhé, úzké pavlači kostela Mateře boží právě pod husitským velikým pozlaceným kalichem.

Vyplašil tu hejno holubů šedých, kteří strachem a s nemalým pleskotem svých perutí vylítli výše do špicí týnských věží štíhlých a krásných.

Kampanus holubů sobě ani nevšiml.

Z hluboka dýchaje opřel ruce o kamenné zábradlo a hleděl dolů s napětím nejostřejším. Hleděl dolů přes dva štíty a dvě střechy domovité, které mu zůstaly hluboce pod nohama, hleděl přes hlavy kolika vojáků přímo k rathouzu, k černému lešení, co tam, co tam?

Právě odnášejí zakuklení černí hrobníci tělo v černé sukno zabalené, nesou je po schůdkách dolů pod lešení.

Tam tedy příšerný sklad.

Kat, silný člověk, šedivě oděný a s malým selským kloboučkem navlačovaným na hlavě, utírá hadrem potřísněný meč.

Nad bohatými krámci zrovna pod kaplí sedí řádkou mužové v tmavých šatech, bílých širo-

kých krejzlích, pod špičatými klobouky černými. —

Kampanus poznává tři císařské rychtáře, Ostrštoka, Šrepla a z Malé Straně Hegnera, vedle nich poznává tělnatého talovitého pana Kapra, druhých nepoznává, jsou to cizí tváře.

Kampanus chápe, že jsou to páni, kteří musí býti svědky toho, že ortel přišel k exekuci. Sedí pod sličnou kaplí rathouzní v hovorech, jakoby se dívali šermířské škole, cizí utrpení je v příjemné bezpečnosti bezpochyby polehtává.

Z jednoho z velikých oken, v dvéře proměněného, po schůdkách jde rychtář městský, za ním skoro v patách pan Harant, vedle něho a za ním čtyři jesuité s rukama sepjatýma.

Modlí se nahlas.

Modlitebné čtyři hlasy donikají až sem nahoru na kamennou pavlač kostelní.

Harant stojí vzpřímen jako jedle. Obhlédá rynk, pan Harant je voják, jenž smrti již několikrát hleděl do očí. Teď hledí nahoru ke kostelu Mateře boží — vidí? nevidí?

Nějaký tenký hlas čte vinu a ortel — červená vyprejštěná tvář — toť Pieček Smržický, jenž čte.

Dočetl.

Harant zdvihá ruku, snad chce mluviti.

Udeřeno v bubny, aby nebylo slyšeti, kdyby chtěl promluviti. Snad by neřekl pánům pod kaplou nic milého.

Harant jde ke kříži, klekne, jesuité klekají s ním. Bubny třeští.

Pán má ruce spiaty, nemodlí se dlouze.

Vstává křepce.

Sluha chce svlékati pánu kabátec. Sluha je snad rozčilením a lítostí velmi neobratný — pán

se svléká sám. Jesuité mluví mu. Pán jim podává ruku. Kleká k špalku.

Kat zvolna se blíží.

Kampanus spolehl na zábradlo lokty a zahradil, zatlačil si oči pěstmi. A když zase oči odhradil, černí hrobníci odnášeli pod lešení nové vzácné břemeno.

Pošmourná oblaka rozestoupila se, otevřel se kus modrého nebe, slunce na ráz zlatem svítivým polilo celý dům rathouzní, Šmerhof a všecky úzké domy sousední, zlatem poprášilo černé theatrum, husté ostré černavé stíny ze soch a fiál, padly dlouze na zeď rathouzní. Cimbál na věži, z okna u střechy venku zavěšený, bije německou hodinu ranní sedmou, hlas jeho se chvěje, jako by naříkal.

A zase odchází po schůdkách s okna městský rychtář — — však za ním teprve po chvíli objevil se v okně rathouzním v plném slunci pan Kaplíř.

Opíral se o kněze Jana Rosacia rukou jednou, o berličku rukou druhou.

Stařec vetchý, tenounkých nohou, ale hlavu má vztyčenou jako rytíř, jenž kráčí k zápasům na kolbiště.

Malými krůčky došoural se ke kříži, upadl na kolena těžko a velmi neobratně. Vrásčitým čelem a šedinami svými dotekl se kolenou vyřezávané sošky visícího Krista Ježíše a dlouho se modlil.

Pieček dávno přečetl vinu a ortel.

Páni pod kaplou se netrpělivě pohybují. Jak by ne — ještě tolik poprav, nač zbytečné protahy a zdržení.

Jen kat nedává znáti, že by pospíchal. Stojí přitištěn ke zdi nehybně jako kamenná socha

nad jeho hlavou. Snad mu líto starého rytíře, snad se mu ani nechce surovou ranou zničiti život zvadlý, jehož již beztoho tak na mále.

Pan Kaplíř s Bohem promluvil. Služebník a kněz pomáhají mu vstáti od kříže. Vedou ho k špalku. Svlékati pána není potřebí. Límec kabátce již večer dal odříznouti. Krk je nahý, odkrytý tak, jako ho míval, když byl dítětem.

S velikým namáháním pokleká starý muž ke špalku, klade třesavou hlavu bílou na krvavý štok — bubny už chvíli vřískají, kat přistupuje, hned zase odstupuje, mluví s rychtářem, rozkládá rukou, pán hlavu zdvihá — klade ji lépe, jináč, znova — již patrno, že kat nechtěl nezdařeným dílem pánovi působiti bolest — ano, teď kat již rychle vykoná, co mu poručili, teď pán hlavu položil dobře, kat již drží vysoko oběma rukama široký meč.

Kampanovi se zatočila hlava, rozzívl ústa a veliké jeho tělo na ráz shroutilo se v uzounké pavlači kostela týnského, zmrtvělo a bylo jako bez duše.

A leželo tu všecko stísněné a zkřivené v úzké prostoře uměle tesaných kamenů gotických vysoko nad lidskými domy, nad červenou spletí jejich prejsových střech a nad okrouhlými i zubatými štíty. Divocí, šeří holubi nesměle přicházeli dívat se, kdo se to ve vysokých samotách položil; ale, když poznali, že se nehýbe, procházeli se po kamenné obrubě, jako by tu byli sami, nadýmali se, vrkali a dováděli plni života a veselosti.

Zatím v přestávkách nedlouhých ozýval se zdola čtoucí hlas, ozýval se břesk bubnů a přes černé theatrum kráčela s ukrutnou pravidelno-

stí a tvrdostí msta s krvavýma očima, s rukama krvavýma.

Cymbál z rathouzní věže kovovými tóny ohlašoval hodinu osmou, hodinu devátou, a hlas jeho se dlouho plačtivě chvěl v povětří.

Kampanus sebou hnul.

Okřál. Otevřel oči.

Probudil se z mdloby, jako z těžkého, hlubokého spánku.

Nevěděl, kde je.

Nad sebou viděl stěnu nekonečnou, načernalé zdi, plné kamenných výstupků, a viděl oblaky tmavé, které letěly jako běsi. Chvílemi se trhaly od sebe a otevíraly modré nebe, plné paprsků zlatých.

Zdvihl hlavu, o loket se opíraje. Skrze kamennou prolamovanou mříži viděl v modravé dáli tichý kraj, blíže utkvěly jeho oči na zelených bocích mírných hrbečků zemských, poznával holou skálu Vyšehradskou a pod ní dřevěné zahrady — Zdvihl se výš, proti sobě uzřel celou šíří horu Petřínskou, z jejíhož lůna zeleného vyhlížel Sion bílých kněží, viděl v zeleném hustém věnci hrad českých králů, jemuž stráží jest věž bílá na jednou konci a mračí se věž černá na konci druhém.

Vše v světle a v mlčení velikém.

Zahřmotí bubny.

Kampanus již ví. Bože nebeský, již ví.

Věž rathouzní, čtyři věžičky v rozích, na trámě cymbál — dole černé theatrum.

Kampanus vymrští se.

Slyší hlas čtoucí, vždy stejný, hrozný, protivný. —

Zírá jako v smrtelné úzkosti dolů.

Poznává přítele, souseda pana Sixta.

Shrbený, šedivá dlouhá brada.

To on.

Kat prohlíží ostří meče.

Dočteno.

Zavíří bubny. V tom od schůdků povystoupí muž v červeném taláru, v kožešiném plášti kanovníků zámeckých. Něco oznamuje černým mužům pod kaplí, odevzdává jim papír.

Ti se uklánějí.

Kanovník odvádí Sixta po dřevěných schodech do okna, kdež zmizeli v temnu. Sixt svoboden.

Snad víc jich osvobozeno bylo a bude — vždyť všecka vina Sixtova jen ta, že byl direktorem, a takových je víc.

Ne, ne, sotva komu odpustili. Je viděti dílo katovo, na trámě z okna visí dvě těla, hlavami k sobě, jakoby líbala se, Kutnauer, Sušický, to jsou oni, ti odsouzeni k tomu trámu z okna, — a Bože, tam na bílé šibenici tělo třetí v hrozném lomcování — —

Lippach kněz vede doktora Jessenia na theatrum.

Je to on! Jessenius.

Živý, smělý, prudkých a pružných pohybů, však hlava a dlouhý ostrý knír, do nedávna černy jako uhel, bělají se.

Rychle ohlédl se Jesenský kolem, ale za chvíli zahleděl se ke kostelu sv. Salvatora — snad myslil na svoji dívčinku malou, která tam bydlí —

Kampanus je nanejvýš vzrušen. Mluví: — "Bože, lítost mně proboduje srdce, snad, Bože, nedáš zohaviti těch, kteří tu zemi vzdělávali, snad přece nedopustíš dokonce vykořeniti těch, kteří ji milovali, Bože, jenž svým hlasem

lámals cedry na Libaně, nespi, nespi, proč spíš?'

Ten bídný advokát a lichvář čte ortel —

Kampanus s hrůzou čeká, že někdo vystoupí, však nikdo, nikdo nevystupuje, aby ohlásil pardon, soudcové a rychtáři sedí nehybně, strnule. Kat jde zvolna k bývalému rektorovi Karlovy university — nemá meč — má něco jiného v ruce — takž přece bude mu řezán jazyk, kterým ozdobně mluvíval králům a knížatům.

Co to? Proud krve z úst Jesenského, kucká se, krev řine se po prsech — —

"Šlachtata!" vzkřikl Kampanus, "Šlachtata! Šlachtata!" — — Tak volaje hlasem sípavým, zoufalým, vysokým, utíkal Kampanus do šera věže, po schodech dřevěných hnal se dolů, třísky ostré zadíraje si do rukou a o trámy do hlavy se tluka, hnal se do tmy schodů šnekových, do tmy, do vlhkého chladna, a tu ve tmě klesl na schod a vypukl v hrozný, křečovitý, příšerný pláč —

X.

FINIS (KONEC).

Kampanus chodil jako ve snách. Vyhýbal se lidem, nemluvil. Z Karlovy kolleje téměř nevycházel. Rynku se vyhýbal, poněvadž tam utraceno sedmadvacet vzácných lidí, směrem k mostu se neodvážil jíti, poněvadž tam katovi pacholci v putnách na věž vynesli a nakladli do železných košíků dvanáct hlav, za brány nešel, poněvadž tam někam v pytli odneseny čtvrtky rozsekaného těla doktora Jessenia a na kůly nabodány.

Kampanova duše byla k smrti zemdlena, byla schvácena po předěšení náramném a po utrpení nesmírném. Byli dnové, v nichž držela se mistra jakási lhostejnost, necit, chlad takový, že ani dítě nesměl mu starý Revír do kolleje posílati; a když Jeník přece přišel, obdržev políbení, rychle býval dědečkovi vrácen s omluvou, že Kampanus jest na neduživé posteli a že musí býti sám, aby okřál.

Ký div! Mistr žil svých padesát let nikoli prudce, horečně, žil je v klidu letních dnů, v kterých se střídá slunce zlaté s dešti krátkými. Víc než polovici těch roků prožil v něžném přátelství s Musami, a manželství jeho, třeba že

skončilo bolestně a brzo, zanechalo v duši tiché vzpomínky, v nichž snoubila se idylla knihy Ruth s elegií měkkou.

Co však poslední tři leta dělo se před zrakoma Kampanovýma, to byly vesměs tvrdé rány na něžnou duši toho muže. Byl ten člověk samý cit, opravdu jako nějaký nástroj struněný, z něhož nejjemnější vánek — takový vánek, jaký cítí list osykový a ne dubový — vyloudil tóny, a co ku posledku v struny mu uhodilo, to byla veliká, neohrabaná ruka, to bylo kopnutí brutální nohy, a nejsou-li tím struny strhány, to zajisté alespoň tou měrou smutnou povolily, že snad dlouho nebude v nich záchvěv možný. Nástroj struněný oněměl.

Mysl Kampanova byla k zemi nahnuta a jako pohřbena. Bolest jeho byla němou. Bouře odešla, zdálo se, jakoby hřmění hučelo v daleké dáli. Také v hlavě mistrově i v srdci utichlo, zdálo se, že opustily ho úzkosti o universitu docela, ba, že veliká a horoucí láska jeho ke škole Karla Otce pohasla.

Duševní bouře posledních let na jeho tváři i na všem vzezření zanechaly stopy. Kampanus usvadl jako tráva na Letni v palčivých dnech a mohl o sobě říci, že strnuly kosti jeho, a scvrkla se zármutkem tvář a sestarala, na černou bradu a hlavu jeho sedlo jiní a posléze i sníh. —

Lidé, když nemluvil, ba ani neodpovídal, říkali, že je při zlé mysli, a nejedni měli mu v tom za zlé; pedellus, jehož tvář mladistvá v nejtrudnějších dnech leskla se jako červené jablíčko, vykládal po školách kumpánům a správcům, že na pana rektora vsedla melancholia, a ta že jest balneum diaboli.. Když pak tutéž my-

šlenku vyřekla stará pernikářka v Karolinum, jenže sprostněji a po česku, že se pan rektor bez pochybnosti zblázní a že už ted' "nemá všech doma", chtěl jí mladý pedellus hněvem rozbořiti krámce. Pak jí podezíral, že mistrovi nalila něco přes cestu, aby melancholií schnul.

Ponejprv se zase zasmál rektor, když mu pedellus přinesl patent, jímž se nařizovalo, aby každý pán, rytíř, měšťan i kollegiáti na vychování lidu vojenského po dvou krejcarech, i z komínů aby platili, kolik jich kde mají, po 3 penězích, z hlavy starého žida aby odvádělo se po čtyřech krejcarech, z hlavy mladého po dvou; kdo by neodvedl, tomu bude v dům položen lid vojenský, takže skrze to za jeden den víceji škody pocejtí, nežli by se mu za celý rok kontribucí odvésti dostalo.

Když to rektor přečetl, prý se zasmál hlasitě, ale nějak prapodivně, hrozně.

Týden potom poslal pedella s několik stříbrnými lžícemi do šmelcovny a zaplatil do berně.

Srdečně pohnul se v kterýs den, když ze žaláře přišel kollega mistr Troilus Svatopolský.

Objal ho, políbil ho, a slzy mu zapršely z očí. Změkl jako vojsk na ohni.

Troil byl potěšen z přivítání, ale jináče mrak hned zase vrátil se na jeho tvář. Zlořečil těm, kdož drželi moc nad ním nespravedlivě, kdo ho vězili podle líbezné vůle své, aby na konec ho vypustili s přívětivým napomenutím, aby děkoval Bohu, že se nic kriminálního proti němu neshledalo.

"A ten pletichář Michna stal se, nebo stane se hrabětem," zvolal Troil hněvivě, "povídal mi to na Malé Straně Mollerus, při čemž se zároveň pochlubil, že mi z vězení pomohl. Mollerus

teď mocný pán! Prý Pieček, ten osutý, narudlý lotr a šelma, obdržel dům Sušického, a jiní Lichtenštejnovi podpažníci odměněni, domy, statky, vinicemi—ani na onoho tenkého mizerného smítáka Andreae nezapomněli, obdržel erb z Velechova!"

Kampanus přijal ty zprávy s chladným klidem jako nějaký filosof. Sklouzla mu se rtů slova biblická:

"Za dnů starodávných Bůh, kteří nás nenáviděli, zahanboval, teď zvelebuje ty, kteří nás trýzní, oslavuje ty, kteří nás nenáviděli, ale doufám, že tak činí jen do času!"

"Já se netěším, myslím, že jest všecko navždy ztraceno, uvidíš, vzpomeneš, jsou mocni, budou kráčeti dále; zatím rozhazují pražskými městy rythmy české, aby přesvědčili lid, že katovo dílo na rynku bylo spravedlivo. Četls to?"

Vyňal z rukávu papír.

Kampanus vzal do ruky škartici potištěnou s titulem "Píseň o vykonání ortele"—píseň Šimona Lomnického—trpce usmál se, přelétl očima, pochopil, nečetl, až teprve ke konci:

"Zlý začátek zlé skončení
vždycky téměř mívá...
Soudcové jsou spravedlivi,
kdo se vrchnosti protiví,
pán Bůh ho neživí,
čtyrmecítma jich stínáno,
a tři oběšení,
to nad nimi vykonáno
jiným k poděšení,
by se varovali,
víc nerebellovali."

Troilus vyřítil se:

"Zasluhoval by ten skribent, aby mu kat vytáhl jazyk tylem ven! Kde je ten zrádce!"

"Potlouká se Prahou, prosí Michnu a jiné pány, aby mu dali některý dům po rebellech, jsem jen rád, jenž se podpisuje poeta čechicus, nikdy nic neměl s naší akademií!"

Troilus sekl zlostně oběma rukama:

"I naše alma mater vydala takové květy, rač pomníti Mollera, Pečku—takových je řádka; hospodář vězeňský mi kterýs den po exekucí na rynku pravil, že Pražskými městy chlap v kyryse jezdil na nějaké koňské mrše za celé odpoledne s fakulí v ruce, červené růže visely prý mu s helmice a čtyři chlapi mu kráčeli po boku s fakulemi červenými a nějaký je všecky vedl s lucernou, toto červené pasquillum mluvilo stejně jako píseň Lomnického a ustrojeno bylo—tak pravil hospodář nám vězňům—naším milým Mollerem a Pečkou—"

"Nic nevím o tom!" dí Kampanus mdle.

"Pozoruji milý mistře," odvětil Troil poněkud nevrle, "že nevíš co se kolem děje, nechci tě z klidu bouřit, ale na Mollera měj pozor, nevím, nevím, nechystá-li to baňaté chlapisko také něco proti tobě, té zamítavé professi ti bezpochyby neodpustí!"

Zamyslil se Kampanus, ale neříkal tomu nic.

Přátelé pak po chvíli dohodli se o přednáškách na fakultě, Kampanus vyznal, že se konají jen velmi roztržitě, tři, čtyři v témdni, študentů že na skrovně, teď, když se Troil vrátil k práci školské, teď že bude lépe.

Ale nebylo lépe, alespoň ne o mnoho, neboť nebylo klidu v myslích. Nikdo z měšťanů ani z nejchudších již nebyli jisti, že nebudou před nějakou komisi voláni pro rebellii anebo že ji

podporovali, a byť jen tím, že zaplatili něco berně. Den co den přicházel někdo z ustrašených do kolleje, ani ne za Kampanem, neboť ten byl buď zamlklý, nebo nevěděl rady, ale za Troilem, o němž bylo známo, že z vazby šťastně vyvázl, a jemuž lidé důvěřovali jakožto bývalému přednímu kancléři městskému, znalému v právích. Zamítal je, říkaje:

"Ubozí, práva! teď! Práva odpočívají!"

Ale však zase chodili na radu, jak z těch oněch osidel vyváznouti.

Jednoho dne přišel také starý Matouš Pulpit. Před kollejí Karla IV. skryl svoji tabákovou trubičku do škorně a dobře přikryl kalhotem. Nezměnil se starý kožešník. Nebylo na něm znáti, že dni ubíhají a že jsou nepěkny. Pořád mu ta stejná vrásčitá tvář, na krku žíly jako provazy a dubový vypitý hlas.

Vešel do prázdného auditoria k Troilovi. Zastihl tu Kampana, který mu mlčky podal ruku na uvítanou.

Pulpit trochu se v řeči rozpakoval, ale konečně přece dostal se k věci, pro kterou přišel. Vytasil se s tištěným patentem, v němž Lichtenštejn vyzývá, aby každý ohlásil, jestliže zvěděl a vykundšaftoval, že se někdo proti vrchnosti a proti vlasti zpronevěřil a že v zpronevěře trvá, že nedůvodné a smyšlené řeči a noviny pro zjištření lidu obecního roztrušoval a roztrušuje, aby takového udal, udavač že zůstane v tajnosti a za to jistou milost i slušnou odměnu, i díl statku dosáhne, pakli by tajil, kryl, k tomu má se jako k společníku těch lidí zlých přikročiti.

"Ten patent čistý známe!" pravil Troil, zahodiv očima sem tam po tištěné veliké škartě,

"čeho se v něm žádá a co se slibuje, to děje se již dávno, již od bitvy, Jidášů mezi námi dost."

"Právě proto, mordydy, prosím šetrnovážně, račte odpustiti," pravil rychle, skoro jikavě Pulpit, "právě proto jsem tu, vystěhuju se z Pražských měst, rád bych svůj domek odstoupil sousedu svému pod tajem, tu, před panem mistrem, aby byl alespoň jeden svědek, ke knihám městským nesmím, jsou v rathouze ti chrti slídiví, je tam ten Ondřejův, teď mu říkají pan Andreae z Velechova, znám ho mordydy jako malého uvozhřence, nikdaž nebyl nic hodnyho."

"A proč se bojíš, pane sousede?" tázal se Troil usměvavě, "což ty také roztrušuješ nedůvodné, smyšlené noviny k zjitření lidu obecního?"

"To ne, inu, já sic nemlčím, mordydy, ale byl jsem divočejší, s Veleslavínem po tej bitvě sháněli jsme lid, aby se vzepřel, to jsem mluvil, neračte se ptáti, jak; bohužel mluvili jsme marně, teď teprve mám strach, aby nějaký mrzkoš nedal o mně zprávu, řeknu to zrovna, neračte zazlíti, bojím se mistra Mollerusa, ten ví o mně, co jsem dělal po tej bitvě, toho se bojím, z toho by měla, mordydy, střeva téci, můj domek stojí za sebrání v pokutě, bylo by drahně grošů na karty."

Když Troil se sousedem Pulpitem smluvili, co a jak, rozloučil se starý muž s mistry velmi uctivě, ale vrátil se ode dveří k mistru Kampanovi a pravil s pohnutím, jež jevilo se v očích i v hlase rozměklém:

"Račte mi prominout, prosím šetrnovážně, vím, pane mistře, že jste se na mne jedenkráte tuze pohněvali, když jsem z té nidrlantské trubičky dýmal tabák, nu, pravda, na počátku v

tom byla—mordydy—hloupá furie staryho člověka, ale, neračte se smáti, později, když jsem viděl, mordydy, jak se nám vede, jak s námi zacházejí, jak nás mordují, zalézal jsem do koutka a dýmal jsem, jako když řezník dělá udlé maso, těžká mysl se mi tím dýmem rozcházela a mně bývalo lehčeji, když jsem do toho utíkajícího dýmu hleděl. Přiznávám se, pane mistře, že nemám veselé mysličky od té chvíle, co jste vyprázdili kollej Rečkovu, její študenti bývali mi po čtyřicet let milými sousedy, ti chlapci byli veselí, zlobili mi děvečky, jednou, mordydy, zbořili mi pavlač, veselí chlapci a já, neračte se horšit, s nimi vesele tovaryšil, proto jsem od své nebožky dost zlé huby snášel, veselí chlapci, ted' je tam ticho, ted' jako by tam strašilo, pane rektor, prosím šetrnovážně, račte věřiti, já také pro to chci vystěhovat se, já bez těch mladých lidí tam nebudu—"

"Až se časy zlepší, dosadíme tam zase studenty, ted' bychom jich neuživili!" pravil Kampanus dojat.

"I nezlepší se, nezlepší se, pane rektor, nezlepší se"—a s tém proroctvím starý Pulpit bral se ze dveří.

Venku si otřel oči rukávem.

Odešel Pulpit a přicházeli jiní, lidé peněžití a chudí, přicházelo jich na poradu víc nežli studentů, bylo znáti, že strach z příštích věcí již nedotýká se jen urozených, kteří v bouři měli slovo. Strach šířil se jako kruhy na vodách.

Konec července bubnován v Pražských městech i přibíjen na rathouzy pod šindelný přístřešek generální pardon.

Slibovalo se v něm, že hrdlo ani čest již

nebudou odňaty nikomu, kdo byl účasten hanebné rebellie.

Troil donesl zprávu o tom Kampanovi. Hlas se mu zlostí třásl, oči plály, když vykládal, že již nikomu na hrdlo nesáhnou.

"Ale," pravil, "přivěsili k tomu proklatý háček—"

Kampanus na to:

"Nu, tot' přec dobře, že přestane ona hrozná hra kočky s myší; vždy sobě lidi zvali na kancelář, pouštěli je, drželi je, zkusil na sobě—bude pokoj—a jaký háček?"

Troil stejně hněvivě jako prve:

"Pardon uděluje se jen tak, když každý sám se ohlásí, že něčím a nějak vinen, a hned odhadne svoje jmění pro složení pokuty!"

Zavřel oči Kampanus.

"To znamená, milý příteli, že hrdla zanechají, statky vezmou, ožebračí lidi naší víry, ochudí většinu národa, poněvadž z té většiny každý vinen!"

"Rozumím, rozumím! Je v tom náboženství, a Čechové jsou Čechům v náboženství sokové, strana menší zničí stranu větší," pravil Kampanus a zamlkl docela.

Když blížily se prázdniny školní čili psí dni, professoři ubohé, ochromené Karlovy university zakončili letní běh tichounce, tak tichounce a nezřetedlně, jako když voda sákne do písku; proti tomu universí jezuitská oslavila konec roku školního triumfem šumným, divadlem, deklamacemi, což poprve zase přítomností svou oslavili vznešení pánové Martinic a Slavata, kteří po dlouhé době vrátili se do vlasti jakožto zázračni hrdinové, ode všech lidí obdivovaní.

A stejně tichounce o málo studentech mistři karolinští začali v říjnu nový školní rok.

Především zvolili za rektora university tentokráte Troila Hagiochorana čili Svatopilského; Kampanus rekruty nechtěl k sobě přijmouti, pravil, že nemá své vůle, že sobě nerozumí, že je mdlý, že duší svojí nevládne, že neví, co mu je.

Než se začaly přednášky téhož hrozného roku velikých poprav, pedellus sběhl farní školy pražské, aby podle starodávného zvyku sezval do veliké síně v Karolinum všecky mistry a bakaláře, i učitele nižší, aby jakožto oudové fakulty svobodných umění vyslechli některá napomínání za minulost a povzbuzení k nové školní práci.

Rektor Troilus nevalnému shromáždění s těžkým srdcem připomenul, že již dávno se pro roztržitosti času nesešli a že je srdečně napomíná, aby si hleděli pilně škol, sobě svěřených, aby žili zbožně, spravedlivě, čistě; šetrně jim vyčetl, že někteří sobě tak nevedou, jak by měli; na konec skoro prosil, aby sami někdy přicházeli do přednášek professorův a do disputací, žáky své dospělejší aby také vysílali do kolleje začasté.

V následující potom poradě rektor oznámil—svým třem kollegům—že nejvyšší berník, pan Mitrovský z Nemyšle, sebral jim ves Michel, poněvadž nezaplatili celé berně povinné.

Nejmladší z professorů tomu neříkal nic, ten se vždy jen divil. Kampanus hleděl do stolu napjatě a v tvrdém zamyšlení; Basilius si hladil klikatý nos a vrtěl se, bylo mu tu nepříjemno. Troilus zavřel tedy poradu těmito slovy:

"Nevím, jak bude s námi zacházeno, pořád

se slyší, že nás, akademiky, chtějí odbyti, nu— řekněme raději—že nás chtějí ze školy vyhnati; radím, abychom se dobře opatrovali tak, jako bychom již dnes měli býti vyhnáni; co nejprve prodám sena a obilí, abychom měli na cestu, až nás vyženou, a poněvadž musíme býti živi a něco berně přec také musíme poplatiti, abychom mocných pánů nezdražili, nezbývá než vydlužiti se a mimo to prodati lžíce, nebo zastaviti příkrov, za který obdržíme aspoň čtyři sta kop!"

Týž den šel mladý pedellus se zbytkem stříbrných lžic do šmelcovny, mistři počítali za lžíce sto kop, ale nenabrali tolik.

Druhý den odnesl žid Pinkles v zástavě nádherný příkrov, k pohřbům v lepších časech za veliký peníz pořízený, vyplativ dvě stě kop zaň, a týž den vyjel Troilus po vsích universitních a po přátelích vysoké školy Karlovy, aby se vydlužil. Přivezl málo, ale to jisto, že bez odhodlanosti rektorovy byli by professoři— mimo Basilida, který měl bohatou ženu a dům —namírali hlady. Samotář Kampanus byl by jistě neměl co jísti.

S prosincem měsíce přišla do Pražských měst zima zlá, tatarská. Lidé topili v sednicích o překot a posedali nejraději na lavici při velikých kamnech; staří vylézali nahoru na pec, poněvadž jim všude jinde bylo zima.

A právě do té zlé, tatarské zimy, jako by na schválí vyhnáni jsou z Pražských měst i z království Českého evangeličtí a bratrští kněží a kazatelé.

Tvrdá rána.

Ta probudila Kampana ze strnulosti dosavadní. Vešel kněz Vrbenský do kolleje prosit, aby páni mistři ujali ve své opatrování některé

vzácnější svršky, jichž tu musí zanechati, nemoha jich na rychlo prodati; téměř v patách za knězem Vrbenským přišel do kolleje bratrský senior kněz Cyrillus prosit za propůjčení selských vozů na stěhování. —

"A co, proč tak náhle vás vyháněji?" Kampanus jako hadem uštknutý vyskočil.

"Proč, proč?" ptal se netrpělivě. Jižtě v něm zase všecky struny citové byly napjaty.

"To vám, pane prorektore, povím," vece Vrbenský, "já a bezpochyby ani kněz Cyrillus nevěděli jsme dosavad, co všecko jsme spáchali, my bláhoví kněží nevěděli sami, proč bychom měli býti jako psanci ze země pryč vyhnáni. Teď to víme. Tady Lichtenštejn a otrok jeho doktor Kapr—ti dva jsou podepsáni—ti vám povědí, proč musíme pryč!"

Rozevřel veliký potištěný papír a četl z něho:

"Světle v skutku se nachází, že toho nedávno jminulého pozdvižení a bouřky někteří čeští predikanti nejprvnější začátek a původové jsou byli a tu jedovatou rebellii jsou rozšířili, mnozí z nich léta 1618 v neděli křížovou zjevně v kostelích na kázání spis jizlivý, bouřlivý četli, někteří z nich v kolleji Karla Čtvrtého kázání jsou činili, aby v svém předsevzetí stále trvali, takže potom následující středu místodržící ukrutně, nevážně, tyransky s okna ven vyhozeni, jiní pak do arestu vzati, Fridricha, jenž se s falckrabětem při Rýně jmenuje, za nepravého krále Českého neplatně korunovali — — tak teď to víte; že někteří učinili to a někteří ono, musí ze země všichni. Mají ti pánové jinou logiku než učí se na škole dle mistra Aristotela. Proto musíme z Prahy ve třech dnech, z krá-

lovství v osmi dnech, z obzvláštní milosti povolil nám, že smíme mohovité věci s sebou vzíti a nemohovité statky můžeme skrze osoby dožádané ve třech měsících rozprodati. Kdo by ze země nevyšel a byl pak popaden, bez ušetření bude na hrdle trestán—tak uložil Karel kníže a doktor Kapr. Tedy půjdeme!"

"To se týče i kněží německých?!" ptal se Kampanus, maje na mysli Lippacha a dítě Jesenského.

"Netýče, toho si statečný kníže netroufá pro saského kurfiřta. Kdyby věděl, jak víme my, že kurfiřt je pouhý strašák v poli s děravým kloboukem a s děravým svědomím, nebáli by se a bylo by stěhování větší. Však ono bude později tak jako tak!" trpce skončil kněz řeč svou.

"A není obrany, není pomoci, není slitování?" ptá se Kampanus.

"Není, právě jdeme od pana knížete. Šli jsme k němu ode všeho kněžstva. Nepřipustil nás k sobě. Co s psanci? S těmi se nemluví. Stáli jsme venku před kanceláří jako špitálníci žebraví, vzkázal nám ven, že všechno marno, prosili jsme, aby poodložilo se nám aspoň přes hody vánoční, vzkázal nám po nějakém písaři, že se nám nemůže poodložiti ani přes hod vánoční. Dnes je třináctý den prosince, rafie oběhnou dvakrát na orloji staročeském, a my vyjdem z Pražských měst a stádce bude bez pastýře!

"Dobře všecko vymyšleno, nasnováno chytře, ano, stádo bez pastýře!" opakoval Kampanus.

Nazejtří byl Kampanus s Troilem v kapli

Betlémské, kdež kněz Cyrillus loučiti se měl s bratrskou osadou pražskou.

Bylo už od počátku víc pláče než hovoru. Kněz Cyrill vyšel na kazatelnici, z níž kázal za starých časů Hus. Začal od textu: Oblecte se v odění boží, abyste mohli státi proti úkladům —pak promluvil: "My jsme povolaní, my stojíme dle sv. Pavla pevně, jenom se modlete za nás, jako my na vás budeme modlitbami vzpomínati" — — a dále nemohl, hlas se mu začal lítosti trhati, kněz se dal do pláče, lidé se dali do hlasitého vzlykání, běželi z lavic, muži ze svých, ženy ze svých, všickni běželi a tlačili se k stolu oltářnímu, každý chtěl dotknouti se kněze a žehnati se s ním.

Následujícího dne Kampanus provodil s houfcem lidí kněze Cyrilla Třebíčského z brány bruské.

Dva fašuňky jely napřed. Muži kráčeli podle vozu kotčího, v němž seděla Dorotka, dceř Cyrilla kněze, a Kateřina Elsbet, stará dívka učená, dcera nebožce professora Kaménka. Elsbet vyhlížela ze svého čepce aksamitového a v chudém kožíšku mezulánovém, beranem podšitém, už skoro jako babička. Tvář její byla děsivě hubená a vlasy jindy zlaté poněkud zpopelavěly. Dorotka vedle ní ze svého beránčího zakuklení vyhlížela jako růžové poupě v nejkrásnějším létě. —

Od panny Elsbet dověděl se Kampanus, dav se s ní do řeči, že panní Dorotka je snoubena bratru Amosovi Komenskému, mladému knězi a učiteli, který zabývá se novými methodami učení. Jako prý ho jest povědoma, doufala, že bude vlasti prospěšen, že školy latinské spraví na

lepší míru, teď je po všem veta, teď schladly všecky naděje jako tady ten sníh. —

Kampanus těšil:

"Pravdat', není prorok beze cti, leč ve vlasti a v domě svém, ale i tento sníh roztaje, však Amos a vy všichni můžete se vrátit!"

O bratru svém panna Elsbet nevěděla. Ten se jí po té bitvě ztratil, snad zahynul. Kampanovi bylo tuze líto osamotnělého děvčete starého a chudičkého.

Někteří mužové s Cyrillem cestou ještě dlouho radili se, kterak to způsobiti, aby obec bratrská v Praze nebyla zhola beze spojení s knězem svým. Smluveno, že listy potěšující a povzbuzující, do kolleje po tajných poslích došlé, Kampanus odevzdá, komu náležejí.

Za vrchem Babou pod smutnými skalami Žalova Kampanus rozžehnal se s oběma ženskými a s knězem. Knězi Cyrillovi mistr dal prsten s českým diamantem tajný do ruky, aby panně Elsbet, až by toho bylo potřebí, prsten vydal a pomohl zpeněžiti. A jeli vyhnanci do smutného, bílého ticha, jeli podle mrzuté řeky Vltavy a dále do sněhových závějí nekonečných, v nichž tu a tam černý strom, z něhož černí ptáci ulétali, ukazoval cestu — —

V zahalení sněhovém a ověšen ledy přišel rok nový, po Panenském porodu šestnáctistý dvacátý druhý.

Hned po novém roce rozkaz od Lichtenštejna došel do kolleje Karla IV., aby mistři ke každé schůze jakékoli brávali sobě zvláštní dovolení.

Kampanus cítil jakoby na svoji tváři ránu, která takovým rozkazem udeřena byla do privilegií vysoké svésprávné školy Čtvrtého Karla.

Rodil se v něm zase bouřný nepokoj, zase duše jeho kolísala a zmítala se bolestně v nejistotách a mlžinách, stále si připomínal, když vítězové sáhli na kněze, že pokročí dále, že pokusí se zdusiti náboženství pod obojí a že universí Karlova, od dnů mistra Jana z Husince přední hrad a záštita toho náboženství, bez milosrdenství popadena bude zároveň.

Všaktě již teď přes tu chvíli někdo donesl do kolleje zprávy, že Slavata a Martinic teď po svém návratě tím úsilovněji snaží se, aby se vysoké učení kacířů dostalo patribus Jesu a kolleje toho učení aby dostaly se mládeži katolické. Do Kampana vnikalo přesvědčení, že není na světě spravedlnosti, měl teď často těžké a bolestné chvíle, v nichž pochyboval i o spravedlnosti boží, mluvíval sobě samému a Bohu vyčítal, a pak zase obratem utíkal se k témuž věčnému Bohu a pomoc volaje s žalmistou. 'Zlé věci rozmnožily se nad počet vlasů hlavy mé, nepospíší-li ku pomoci, zahanbeni budeme!'

Denně ho popadaly hořké tesknosti a po nich zase prudká rozčilení, v hlavě vznikaly, plemenily se a rojily se mu myšlenky, co by měla universí, co by mistři podniknouti na ochranu náboženství, na ochranu svou, vymýšlel cesty a činy, ale brzy zase zavrhoval je, cítě malomoc svou i svých kollegů a vida malomoc a tupou odevzdanost na všech stranách.

V takových chvílích rozpouštělo se mu srdce jako vosk a tu po dlouhém mlčení zase jedenkráte zahovořil k Musám, aby jim požaloval, aby od nich útěchu bral, pobízeje jich, dobrotivých, aby plakaly s ním, a není-li bohyním dáno plakati, aby jemu, staré labuti, přinesly líbezné verše.

"Flete, piae Musae, aut si non lacrumare dearum est,
Dulcia cygnaeo carmina ferte seni" —

K večeru čtvrtého dne března měsíce posel přišel od pana Michny k rektoru Troilovi s rozkazem, aby mistři nazejtří v hodinu patnáctou sešli se v kolleji Karlově a očekávali na pány komisaře, kteří k nim budou vysláni.

Pátého dne března ranní hodinou patnáctou čtyři mistři seděli v zimní auditoři čekajíce. Basilius mlčel, ostatní hádali, proč jsou voláni, proč a nač komise.

Kampanovi noc byla nekonečnou; nespal a stále mu cosi pravilo, že komise přijde konečně zrušit školu, ale když po dlouhé noci rozsvítilo se bledé ráno, se sluncem navštívily Kampana myšlenky přívětivější a ty také s klidnou tváří svým kollegům přednesl, hovoře:

"Prosili jsme před třemi nedělemi, abychom směli podle obyčeje pozvati studenty ke zkouškám, ad examen pro gradibus philosophicis, a poněvadž nevládneme statuty—fišek je zavřen—prosili jsme, aby nám k těm zkouškám fišek byl otevřen, odpověď nebyla dána, zdá se mi, že komise odpověď přinese, a nevím, proč by odpověď nemohla býti příznivou, co záleží protivníkům na tom, aby pět našich mladíků—víc jich není—nedělalo zkoušek a proč by k promoci jejich nebyla dána z fišku vydána statuta!"

"Snad mistr Daniel něco ví bezpečného, Lichtenštejnův mistr hvězdářský!" podotkl Troil jen tak poloústy, ale špičatě.

"Nezval mne již za tři nebo čtyři neděle k k sobě, nevím nic!" odvětil Basilius dosti mrzutě.

Sotva to dořekl, zašumělo na schodech a

na chodbě. Rektor, tuše hosty, vyšel. — Za chvíli s ním do auditoře vstupovali hejtman Starého města pan Heřman Černín, muž plný živobytí tlustého krku, řídkých vlasů plavých a červených tváří lesklých jako umaštěných. Za ním vešel do světnice Michal Pieček Smržický, jemuž z vyprejštělé nechutné tváře svítily dvě chytrácké oči pod huňatým obočím našedivělým, a poslední, jenž vstoupil, byl mistr Jiří Mathiades, městský radní pán, starý, vysoký, suchý, oholený, zamračený. Vypravovali o něm, že jest světským oudem řádu jezuitů.

Ti tři vešli.

Zámečník, hromotluk umouněný, s kladivem a kleštěmi, jenž přibyl s pány, zůstal venku.

Ani ne tak páni, jako ten zámečník vzbudil lidi ze Železné ulice a z havelského tarmarku, že zvědavě tiskli se do Karolinum.

Statný pedellus a několik studentů měli tuhou práci s nimi, než je sehnali se schodů. Žid Herold muzikář ztratil při tom žluté kolečko, znamení židovské hanby. Také se pro to kolečko s nemalým křikem vracel.

Zatím v auditoři byla mezi katolickou komisí a evangelickými professory jako ledová stěna.

Stáli proti sobě chladně, jedni se zamračenou zvědavostí, druzí s pyšnou důležitostí svého poslání.

Jen malinký, pěkně uškrobený a ustrojený Basilius trhal hlavou přívětivě.

"To-li všickni mistři akademici?" ptal se Pieček Smržický.

Rektor Troilus, pochopiv otázku jako posměch, odvětil suše, ale jasně.

"Až se nám vrátí vsi a důchody, nesprávně odňaté, bude nás víc!"

Pieček zahýbal huňatým obočím a ušklíbaje, vyndal z kapsy své kunní šuby list stočený a provázkem povázaný. Rozundavaje list mluvil tím hlasem povýšeným, jako četl ortely tam na theatrum před rathouzem:

"Přečtu Vám dekret, doufám, že budete věděti, jak se zachovati. My jsme zřízeni za komisaře od Jeho Milosti pana knížete Karla, vladaře domu Lichtenštejnského na místě Jeho Milosti Císařské. Jeho Milost nám poroučeti ráčí —račte, páni academici, pozor míti—(a teď jal se čísti) aby komisaři, jak tento dekrét dojde, co nejdřív práci do kolleje slavné paměti císaře Karla IV. vážili, poctivé mistry a kollegiáty k tomu měli, aby oni ihned auream bullam téhož císaře Karla, privilegia, statuta a k tomu jiné všecky věci k vysazení, nadání a fundací Učení pražského se vztahující, a což tak dále za potřebu vedle zdání svého též zřízení komisaři býti uznají, vykázali, v pořádné poznamenání vše uvedli, odtud zcela a zouplna vyzdvihli a na kancelář Českou on iriginali složili."

Dočetl do konce.

Mistři pohlíželi jeden na druhého. Čelo hněvivě nabíraje, Troil rektor se ozval:

"Žádám, aby nám bylo dopřáno mezi sebou učiniti potaz!"

"I učiňte potaz, to nic proti nám!" pravil pan Černín tak ochotně a rychle, že se až zakašlal.

Do toho Pieček.

"Ale račte si pospíšiti a povolati račtež písaře, aby učinili dle nařízení soupis věcí, my to přec sami spisovat nebudem."

V Kampanovi pokoji konán potaz.

"Co můžeme proti tomu?" ptal se Kampanus, když dvéře zapadly a klika cvakla.

"Nic," odvětil Troilus, padna do sedadla a spouštěje ruce dolů jako bez vlády.

Ticho.

Po chvíli pravil Basilius:

"Já myslím, že to vlastně nic není protimyslného, klíče od fišku našeho mají na kanceláři dávno, teď přišli sepsat, co je ve fišku, tot' vše!"

"Sepsat a odnést!" doplnil Troil zamračeně.

"Pořídíme si také sepsání a podle něho bude nám zajisté vráceno, co komisaři odnesou," mínil Kampanus poněkud dobrácky.

Troil se na něho podíval útrpně, ale neřekl nic.

Nemluvný Žabonius, mistr nejmladší, když z potazu odcházeli, prohodil:

"Medle, konec to není, ale na konec není daleko."

"Ty jsi řekl!" potvrdil Troil a šel.

Když mistři předstoupili zase před komisaře, Troilus jako rektor pravil vážně, ale s tváří nepřívětivou:

"Nechceme se protiviti vůli knížecí, zachováme se poslušně; jen prosíme, abychom si mohli dekret jakožto dokument opsati dáti!"

Povolán pedellus, a mistři, vzavše na sebe šuby, vstoupili s komisaři a se zámečníkem do fisku, kdež bylo jako v ledovité pivnici nebo v jiném sklepě zamrzlém.

Komise obstupovala jednu truhlici po druhé; nemohl-li Troilus hned najíti příslušného kníče, již již Pieček kynul zámečníkovi. Na to tu ten bodrý umouněný tovaryš byl.

Troilus vybíral staré i mladší pergameny, sličně popsané, pedellus zatím olůvkem zaposoval.

Truhlici, defensorům a stavům Království Českého náležitou, zámečník musil s nemalými násilím vypáčiti. Klíče zůstaly za pánem z Roupova, jenž vyšel ze země s králem Fridrichem. Když vyňat z truhlice stavovské a otevřen list majestátní na svobodu náboženství pod obojí, Pieček pravil posměšně:

"Ten bychom mohli roztrhati hned!"

"Proč?" vyrazil Kampanus z ohrady zubů tak náhle a prudce, jako když se střelí.

"Protože již neplatí!" zněla odpověď suchá a stručná.

"Majestátní list, na němž podpis císaře a krále Rudolfa, ten že neplatí?"

"Je vynucený a teď jako střep rozlomený!" odvětil na místě Piečky strnulý Mathiades konšel, na každou sylabu klada důraz.

Červenolící pan Černín zarazil hovor:

"Nechejte, nepřišli jsme se hádat!"

Došlo k nejvzácnější schráně, v níž složena listina se zlatou bullí, listina, kterouž Čtvrtý Karel, císař a král český, založil učení vysoké národu Českému. Kampanus v rozechvění přešlapoval, když schránu otevírali; Troilus vyňal vzácný pergamen, Kampanovi zatemnily se oči; když pergamen ten svatý do rukou pojal Pieček Smržický, toho pohledu Kampanus snésti nemohl—rychle ven, ven, pryč. List Karla Otce v takových rukou!

Dvě hodiny potom komisaři odešli, vzavše s sebou zlatou bullí a několik důležitých kusů jiných.

Karolinum ztichlo.

Zkoušek nekonáno.

Kampanus v budově osamotněl se svými tesknými myšlenkami. Jediná hodinka nesvítila mu bíle, vesele, všecko viděl kolem sebe šedivé, ba černé. I potěšení, že propuštěn milý soused Sixt ze žaláře, i to zkalilo se brzičko. Kampanus chvátal do Sixtova domu, shledal, že jest milý soused Sixt chorobnější, nežli býval, tvář jeho je žlutá jako vosk. Přátelé se objímali horoucně jak srdeční lidé, již spasili se z korábu ztroskotaného.

"Budeme se často scházeti," Kampanus pravil hlasem rozechvělým a srdečným, "mám strach o naši školu; strach někdy až divoký, zoufalý, když mne úzkost popadne, přijdu sem, přijdu k milému sousedu svému, k příteli, qui omnium meorum pars magna fuit." —

Utrápený Sixt smutně pohleděl do velikých, upřímných očí mistrových, smutně a dlouho vrtěl hlavou zamítavě:

"Nebudeme se scházeti v tomto domě, ten dům jižtě není mým, propadl v pokutě, toho domu mého rodného pánem bude ten německý doktor Fabricius, co ho vyhodili oknem, doktor Fabricius z Hohenfallu, vinice moje už sebral Michna, líto mi krásné vinice Mydlářky, tu sázel můj pantatíček vlastníma rukama, něco mi snad zbude na cestu, s paní manželkou odejdeme ze země."

Ulekl se Kampanus, v první chvíli ani mluviti neuměl. Chápal, že schuzelý Sixt život bude míti na stará kolena krušný, ale proč ven ze země?

"Nechci zlého provokovati," pravil Sixt, "ale, milý mistře, ty odejdeš z naší nešťastné země taky, ubezpečil mne kanovník Platejz, že

vůbec nebude v zemi trpěna víra jiná kromě římské, tedy povandruje nás víc!"

Vymrštil se Kampanus se stolice:

"Já neodejdu, neodejdu z kolleje Karlovy, přísahal jsem, že zůstanu živ i mrtev, neodejdu, potomci by klnuli, že toho, co jsme zastali, jsme jim nedochovali."

"Zajisté dobře díš, milý mistře, také písmo vyučuje, aby každý zůstal na svém místě, na němž od Boha postaven, ale nevím, pochybuji, že akademii uchráníte—musil bys přestoupiti k Římanům, a to tobě jistě na srdce nevstoupilo; mne Platejz tuze napomínal, abych k nim přistoupil, sliboval, že mi poleveno bude v pokutě, že neztratím tolik statku; já nechci, nemohu, přidržím se toho, v čem jsem se zrodil, kdo přestoupí, toho nesoudím, pán Bůh rač soudcem býti, ale já se svou milou stařenkou odejdeme odtud—mám důvěru v Boha, že se za lepších časů vrátíme, snad se štěstí obrátí, vojna v říši bouří a snad vzbuzen bude Švéda od Boha spravedlivého, aby ujal se evangelitských."

O tom, že nebude jiného náboženství v zemi než římské, Kampanus přemítal dnem i nocí. To byl jemu hřeb do hlavy nový, velmi ostrý a dlouhý. Teď teprve chápal plnou silou a hněvnou bolestí slova onoho povýšence, advokáta Piečka, že majestát na svobodu víry může býti ihned roztrhán, poněvadž neplatí. Toho důsledku, že by s náboženstvím evangelickým padla i škola, která byla od počátku vznešenou zástupkyní náboženství kalicha, toho důsledku se Kampanus v mysli své rozechvěné bránil, hádaje se sám u sebe o to s neznámými protivníky, kteří mu vyplňovali všecku duši. O zlaté bulli nemohou protivci říkati, že byla vynucena,

tu dal Karel císař a král, poněvadž měl tuto zemi nad jiné rád, všichni králové po něm tvrdili založení Karlovo, to se neruší, to se bez klatby neruší.

Protivníci v hlavě Kampanově křičeli: Z kacířské školy vycházely bouře, bude jedna víra, jedna, jediná a to bude katolická! A tak zápas děl se v ubohé hlavě Kampanově, a ta hlava byla z toho horká.

Noci míjely mu beze spánku, a když přece zamhouřil oči, za chvíli ve snách padal a volal a neusínal víc do rána. Tím mistr mdlel velmi zřetelně.

S jarem a se svatým Jiřím měl zahájiti se nový semester na vysoké škole Karlově, měly složiti se úřady akademické a konati se volby nové.

Sešli se čtyři mistři karolinští v malém pokoji vedle kaple, a Troilus rektor zahovořil:

"Přišel čas depositionis officiorum, skládám tedy úřad rektorský i pečeť, zanedbal-li jsem čeho, prosím snažlivě, aby mi to na dobré bylo vyloženo, neboť práce byla nesnadna a nevděčna v časech těchto tak nepokojných a nejistých, že naši předkové žádných takových nezažili nikdaž. Milý mistr prorektor, Kampanus, vydá hlas, na koho teď bylo by podati břemeno rektorátu; mně by bylo nejmileji, kdyby zase mistr sám vzal na sebe ten úřad."

Kampanus odvětil:

"Nevím, ať promluví děkan Basilius!"

Malý panáček kroutil velikou hlavou sem tam, očima v rozpacích mžouraje, konečně popadl slovo přec a pravil:

"Činím také přímluvu, aby mistr Kampa-

nus přijal na sebe rektorát nástávajícího semestru."

Mistr Žaponius stejně volil mistra Kampana.

"Tedy mistr Kampanus zvolen za rektora," pravil Troilus naposled.

"Nevím, račte pomněti," vpadl do skrovné slavnostní nálady Basilius s pochybností, "mám za to, že dnešní deposice úřadu rektorského ani volba nového nenese valné platnosti, neboť shromážděni jsme v schůzce soukromé. Skládání a volby mají se konati veřejně, slavnostně, u přítomnosti magistrův a bakalářů všech."

"Měly by, ale schůze všelikteraké jsou nám zapověděny!" namítl Kampanus trpce.

Basilius stoje na svém navrhl:

"Nechať tedy mistr Troilus váží cestu ke knížeti Lichtenštejnovi a k Michnovi, ti zajisté veřejnou schůzi povolí, kdyžtě nechceme jiného nic, než dle statut a privilegií propustiti sebe z úřadů dosavadních a k týmž povinnostem voliti jiné; já půjdu s mistrem Troilem jako děkan fakulty, požádáme také, abychom směli o skládání a vzkládání úřadů dle starého obyčeje intimaci přivěsiti publice na vrata a pozvati všecky oudy akademie!"

Mluveno ještě to, ono, ale ku posledku rada děkanova uznána za moudrou. Nač pokoutně obnovovati úřady v Karolinum a začínati semester tiše, když škola jesuitů to činí se šumem a se slávou!

Den potom Troilus s Basiliem přišli na Hrad a vešli v předsíň, z níž se vcházelo do pokojů Jeho Milosti knížete.

Byly to pokoje královské nejbližší kancelářům. Dva mušketýři stáli v předsíňce na strá-

ži a při nich dva lokajové. Všichni čtyři bystře pohlíželi ke každému, kdo vešel. Jeho Milost nebyla beze strachu, že by některý zoufalec mohl provésti bohopustý čin pomsty úkladné, Jeho Milost měla zprávy, že jest v Čechách vždy ještě duch vzpoury a teď, kdy denně se provádějí konfiskace statků a lidé bohatí, rodové starožitní, na vždy stávají se chud'asy bídnými, teď je opatrnosti potřebí tím více.

Z obou příchozích professorů Karlovy školy strach nebyl. Ale taky nebylo k nim uctivosti. Kníže vzkázal po služebníkovi, jenž měl na lokajských střevících ohromné lesklé, snad stříbrné přasky, že na tu chvíli nepřeje si s nimi jednati, chtějí-li, aby počkali.

Troilus dával nepokrytě na jevo, že nepřeje si čekati, také chvílemi některé tvrdší slovo vylétlo mu z ohrady zubů, ale vyfintěný Basilius na jedno slovo Troilovo měl deset svých, rychlých, hlasitějších, takže vždy šťastně udušeno slovo tvrdé deseti měkkými.

Ostatně již mušketýři ani lokajové si deputace universitní hrubě nevšímali. Stáli a seděli a bavili se mezi sebou.

Jináče v předsíni a na chodbě bylo neustále živo. Úředníci a všelijací pánové pobíhali sem tam. Přešel cestou několikráte pan Pieček Smržický, Magrle, Kapr, také Mollerus a jiní známí i neznámí, lidé lhostejní i velice nemilí.

Také přibralo se do světnice k Jeho Milosti pěkné děvče s mísou přikrytou a vonnou, děvče v sněhobílé kuchyňské zástěře; s děvou šel lokaj nesa láhev jako z ledu vyřezávanou, v níž zelenalo se víno třpytem kamene smaraku.

Když již tuze dlouho nastáli, vyšel onen muž s velikými přazkami v hedvábných punčo-

chách a oznámil professorům, aby přišli zejtra.

Toto oznámení Basilius přijal s poklonami, Troil zat'al zuby do rtů, aby nic neřekl. Venku si odplivl tak, že Basil zděšeně mrskal okem sem tam, nehledí-li někdo. Pak měl Basil dosti tuhou práci s Troilem, aby ho dostal k Michnovi. K panu Michnovi se musí jíti, pan Michna skoro jako kníže Lichtenštejn. Troilus se dal nevrle jako medvěd vésti k Michnovi.

Michna přivítal pány vesele, přívětivě, laskavě, jako nejlepší přítel se vítá s nejlepšími přáteli.

Jen kdyby nebylo těch lstivých očí v pihovaté tváři!

Přečetl žádost latinskou, neřekl za chvíli nic, pak náhle pošoustal dlaněma, popošel pokojem a promluvil rychle:

"Pěkně poradím panu knížeti, přimluvím se, nevím, proč byste nemohli se veřejně sejíti ad depositionem officiorum, proč ne, proč ne, nevím, proč by při tom nemohli býti mistři a bakaláři, dobře bude, když i tentokráte přítomni budou všickni mistři a bakaláři, proč ne, at' jen přijdou všickni oudové vaší akademie, at' mistr Kampanus, váš nejlepší skribent, již skládá pozvání všem oudům, on tak dobře umí—"

Když mistři, vyšedše z Michnovy kanceláře, ocitli se na dvoře Hradu Pražského, pravil Basilius, všecek dojat roztomilostí velmocného pana Michny:

"Vždy u sebe myslívám, že tomu pánovi lidé ubližuji!"

Troilus jakoby neslyšel.

Když tuto křest'anskou myšlenku vrtivý Basilius opakoval, Troilus suše odvětil:

"Pocítils, že z něho voní víno jako ze starého perkmistra?"

A pak už neříkal nic.

Kampanovi Troilus v soukromí pověděl:

"Pozvání piš, slavnost už bude, to jisto, ale postihl jsem, že ryšavé liščě do mysli náhle vskočil nějaký obmysl, ale co a jak, uhodnouti neumím!"

Zatím co mistři brali se s Hradu dolů do města, Michna s Mollerem ke knížeti vešli. Za chvíli lokaj sháněl pana Piečka a přivedl ho brzy k Jeho Milosti. A ti čtyři trvali za drahnou chvíli v radách.

Záhy odpoledne přišel posel z Hradu do kolleje s písemným dovolením, aby depositio officiorum konalo se publice, a to dvacátého devátého dne měsíce dubna v osmou ranní hodinu.

Nastalo v kolleji podivení nad tím, že vládnoucí pánové sami stanoví den a hodinu k aktu v universi.

Než slunce ten den složilo všecko svoje rudé zlato kamsi za horu Petřínskou, Kampanus byl hotov se vzletným pozváním, kteréž ještě večer pedellus přibil na vrata kolleje Karlovy.

Zatím již také Troilus hotovil si latinskou řeč k oudům staroslavné universi. Kampanus na rychlo do svého pokoje znova zval a volal přítelkyně Musy, neboť i on jako prorektor a zajisté i jako nový rektor musí promluviti veřejně.

Promluví o smutných časech, promluví opatrně, mohli by do schůze přijíti i protivníci, schůze je veřejná, protivníci mstivi, uškodilo by to škole, kterou miluje víc než sebe, tedy opatrně; ale o založení akademie promluví, při-

pomene, že ji založil císař a král, že založena schválením papeže Klimenta, toho jména šestého, že je to založení pevné a svaté, že založena českým synům, aby nemusili do ciziny chodit sbírat drobty, to všecko a lecco jiného poví— ale hlavně to připomene, že založení Karla císaře je svaté — —

A v osmou hodinu ranní v pátek předposledního dne v dubnu měsíci přicházeli a přišli do Karlovy kolleje magistři, bakaláři a scholares z měst Pražských odevšad. Byli to hlavně učitelé farních škol. A nebylo jich ani se scholary mnoho. V aule veliké jejich hlouček ztrácel se žalostně a nepatrně.

Pedellus, dnešní činností a běháním všecek v tváři brunátný, právě pokrýval vyšší kathedru červeným suknem: v tom do paláce čili do auly vstupují doktor Kapr, Pieček z Radostic—a mistr Jiří Mollerus — —

Nezůstávají dole mezi oudy akademickými, nýbrž berou se přímo nahoru na stupně a usedají na povýšenou lavici při vyšší kathedře. Vysoké klobouky položili vedle sebe.

Když usedli, Kapr s pyšnou nedbalostí kynul pedellovi.

Ten přistoupil k tlustému pánovi. Pán mu tiše něco pravil a pak složiv ruce na hrušku svého kordu, díval se pan Daniel Kapr po hostech dnešní slavnosti.

Zatím v pokojíku vedle kaple, kde shromážděni byli čtyři professoři Karlovy akademie ve svých řasnatých hedvábných talárech, nastalo pohnutí. Nejvíce ustrašil se Kampanus.

Hlavou mu vířilo: "Jakže? Kapr že je u kathedry? Kapr, jenž odsuzoval k hrdlu, Pieček, jenž četl ortely, a Mollerus, jenž vinníky udá-

val? Čeho ti tři chtějí? A proč vzkazují, aby mistři měli nejen pečeti svých úřadů po ruce, ale i klíče, nač klíče? A co ten Mollerus tady u vyšší kathedry? Mollerus, jehož jsme za professora nepřijali, nač ten tady dnes?—Ah, ah —či je tu právě proto, že jsme ho za professora nepřijali, uchystal něco?"

Když mistři vycházeli z pokoje do auly, Kampanus neměl krve v tváři, byl téměř zsinalý. Ve dveřích prohodil chraptivým hlasem Troilovi:

"Co dělati, je-li něco zlého uchystáno?"

Troil odvece ani ne tuze tiše:

"Kde síla slabá, mlčí se!"

A jak mistři vycházeli, v týž okamžik povstali onino tři nezvaní a tajemní hosté a krátceli proti nim; téměř v prostřed theatrum u dlouhého stolu ve stínu vyšší kathedry sešli se.

Kampanus, jemuž na mysl vstoupil strašlivý přízrak konce universitního, oči upial nejprve na malé figuře doktora Kapra, masem a zdravím kypící, ustrašené oči Kampanovy svezly se s tlusté tváře Kaprovy na papír, jejž držel v ruce, ale odtud přenesly se oči mistrovy na Mollera, bývalého studenta této školy a nyní ještě vždy ouda fakulty.

A mistr Jiří Mollerus nesnesl pohledu Kampanova.

Očka jeho hnědá, nažloutlá, pichlavá odvrátila se a přimhouřila se v jakéms pohrdání, při tom vypasené tváře Slovákovy zpupně nadmuly se tak, že malý nos v nich se topil.

Shromáždění ztichlo.

Nikdo sebou ani drobet nehýbal, všickni měli pocit, že tu dnes něco neobyčejného se díti bude. Snad všem nejvíce tiskl se do očí Molle-

rus. Vždyť to všickni věděli—kterak úsilně Mollerus snažil se o professoru, kterak nabíhal na bývalé defensory, na direktory, ba i na falckraba, když tu byl králem, a nic neneslo platnosti, Kampanus nepovolil—a ten Moller teď tu na povýšeném místě v akademické aule u vyšší kathedry stojí. Stojí tu týž odstrkovaný Mollerus proti témuž mistru Kampanovi, který ho se stejným úsilím odtud vyháněl.

Tušili všickni, že se něco chystá neobyčejného.

V tom tichu, jež nestalo, ani jediné slovo Kaprovo nemohlo zaniknouti, již také proto ne, že pan doktor Kapr jako jurist uměl veřejně promluviti a zvláště, chtěl-li, aby se žádné slovo neztratilo, aby slyšeli všickni a porozuměli.

Pan Kapr mluvil krátce, s důrazem sic, ale nezdobně, ne úřední řečí akademie, řečí Ciceronovou, ale po česku:

"Jeho Milost pan Karel, z boží milosti kníže a vladař domu Lichtenštejnského, na místě Jeho Milosti Císařské zřídil nás, zde přístojící, mne doktora Daniela Kapra, pana Michala Piečku Smržického z Radostic a pana mistra Jiřího Mollera za komisaře k dnešnímu vašemu skládání úřadů—tu je dekret s pečetí Jeho Milosti (při tom podal listinu Troilovi, ten ihned podal ji professoru druhému, a ten třetímu; Kampanus se listu nedotekl); žádám tedy, aby pan rektor universitatis, mistr Mikuláš Troilus Hagiochoranus, ráčil složiti pečeť rektorskou v ruce moje (při tom nastavil obě ruce, a Troil mlčky dal mu pečeť), pan děkan mistr Daniel Basilius z Deutschenperka aby složil pečeť facultatis philosophiae i klíč kolleje císaře Karla IV. do rukou pana Piečka z Radostova,

témuž pánovi aby složil pečeť a klíč kolleje Všech Svatých čili collegici Angelici pan mistr Jakub Žabonius a naposled pan mistr Jan Kampanus, prorektor a probošt kolleje krále Václavovy, nechť složí pečeť a klíč své kolleje do rukou—pana mistra Mollera" — — —

"Do rukou pana mistra Mollera" řekl pomaleji než všecko před tím a s patrným důrazem na každém slově.

Když Kapr začal mluviti a vyzýval prvního mistra, komu odevzdati pečeť, to již snadno domyslil se Kampanus všeho ostatního až do posledka. Měl v sobě ošklivost, hněv, zármutek, všecko v divné a rozčilující smíšenici a spletenosti; stud přikryl jeho tvář na okamžik a zase hned zachvíval jím pocit nicoty a nevážnosti; proti tomu ohlašovala se hrdost oprávněná a do toho zase křičela bolest nad tím, co se děje se školou Karlovou, v jedné minutě přepadla ho směšná myšlenka, aby volal lid na pomoc, aby volal s okna, do ulice—chvílemi zrudl v tvářích a pak zase příšerně sezelenal, a zase mu spánky hořely; oči se mu měnily, ukazujíce, co vše v srdci toho velikého statného muže a co všecko plete se mu v zběsilém střídání v hlavě šedé.

V ten okamžik však, když ho Kapr vyzýval, aby dal pečeť a klíč Mollerovi, v ten okamžik Kampanus silou nadlidskou opanoval sebe a s klidem sochy antické podal svému zákeřnému nepříteli pečeť a klíče—ale při tom klidném, vážném pohybu ruky byly oči Kampanovy nějak jako sklem povlečené.

Mollerus bera pečeť a klíč při své přirozené smělosti nedovedl svých hnědých jedovatých očí pozdvihnouti k svému učiteli.

Upřel je dolů, upřel je na jemnou ruku mistrovu, která podávala, při tom postřehl, že ta jemná, bílá ruka se zachvívá. V ten okamžik již také opustila Mollera flegmatická povaha a on v rozčilení mrzutém vjel si rukou do prořídlých vlasů.

Když pečeti a klíče odevzdány, Kapr pokračoval hlasem o něco výš pozdviženým:

"Z nařízení Jeho Milosti knížecí ustanovují se za komisaře a správce veškeré akademie Karla IV. a jejich důchodů pan Michal Pěček z Radostic a pan mistr Jiří Mollerus, oba pánové tuto přítomní!"

Poklonil se a šel.

Druzí dva poklonili se taky a šli.

Čtyři professorové pozůstali jako sochy.

V shromáždění pravil kdosi:

"Finis!"

Skoro bezděčně a jako ozvěnou opakovali tři z profesorů hrozné slovo: "Finis!"

Kampanus nebyl slova mocen. Stál ještě dlouho u vyšší kathedry sám a sám, když všickni byli odešli.

XI.

ŠEL V KLID SVĚTA JINÉHO.

Mrštný mistr Basilius dohonil mistra Mollera u mostní věže právě pod dvanácti hlavami lidskými na železných roštích vztyčenými, jímž denně byli společností nebeští ptáci, vrány, ostřížové, sokolové, kteří sem se slétali z věží pražských i z kraje.

Mollerus kráčel svým těžkým líným krokem. Basil jemu po boku. Po několika prázdných slovech Basilius řekl:

"To jsme tedy z akademie dimissi, jsme navždy propuštěni z professí, to už tedy nejsem professorem?"

"Ba tak! Bodajže," odvece Mollerus suše a stručně.

"Tedy, prosím tě, optej se u hraběte Michny, kdy bych se měl přihlásiti, můžeš-li, přimluv se, abych nebyl sekretářem při těch nynějších konfiskacích, věru, takového úřadu, pro který lidé pláčí a klejí, bych nevzal, budou na Hradě zajisté ještě také jiné práce, k nimž se spíš hodí bývalý professor!"

Mollerus při posledním slově ušklíbl se posměšně. Pak slíbil, že se přimluví:

"Já také v komisích konfiskačních," dolo-

žil, "nerad bych pracoval, ne že by mne bolelo, když urození páni, stateční rytíři a opatrní měšťané, všecci stejně durní a nadutí, ztrácejú statky, to ne, mně vždy spíše velel rozum a zbadal su již před lety, kam to vaši stavové dotáhnú, kam dondú, šak já tu capinu čul, ale včil mi zase na odpor rozumu vystupuje ta ohromná, veličizná hromada konfiskací a nelíbí se mi ti, kteří je provádějí a bohatnú, sú jako divá zver, tož myslím, že tím vaše patrie bude zničena a té je mi přece líto. Proto su rád, že mi Michna dal inou úlohu, správa university se mi dobře hodí, možná, že se včil do kolleje Karlovy vstěhuju, že tam budu mít bývání."

Basilius chtěl něco říci, nevěděl jak, vrtěl se na krátkých nožkách.

"Víš, nezlob se, odpusť, víš —"

"E, co by, nu, ven s tím," pobídl ho Mollerus líně.

"Já na tvém místě bych byl se do dnešní komise netiskl, myslím, že jsi do ní vstoupil na schválí, bylo hrozné pohledění na Kampana, zahanbovalo ho to, odpusť, že ti to pravím, je to smutné theatrum v kolleji odbyto, ale bylo hrozné a nemusilo být. !"

Mlčel chvíli Mollerus.

"E, co by," pravil pak, "upřímně ti povím, nejsu potmehúd, žádného nechci prekabátit, věru, mně se nechtělo do toho, Kampanus sic zasluhoval ponížení, keré se mu stalo, ale pravdu máš, že se to mohlo vykonati bez onoho theatrum, ale jest v tom ženská, Bůh ví, proč moja manželka na Kampana se tak mnoho zazlila; nějaký hněv bych chápal, Kampanus ublížil mně dost, činil mi vždy od nejprvšího času protiveň, ale ona proti němu má zrovna zběsilý

vztek. O tom, že budete propuštěni, věděla už dávno, a vždy mne nutila, abych já byl od Michny vyvolen k té úloze oznámil vám, že je konec. Já musil Michnovi o tom říkati. Je to opravdu ženský, jedovatý, mstivý úmysl, ona sic pravila, že to bude pro mne akési zadostiučinění, ale, jak vidíš, su upřímný, byla to ženská mstivost, moja žena je pavúk morský, čert, čert, a přiznám se ti, že mně bylo v Karlově kolleji dnes v pravdě tuze horúco; když su se do něho zadrapoval, bádám, ale přec nejsu tak tvrdý zbojník, jak se dělám, bylo mi jako v peci horúci. E, co by, ven s tím, bylo mi ho i líto, byl tak bledastý!"

"Myslím," pravil Basilius, "že svého úpadu nepřežije, jest už od některé doby velmi malátný, býval ráznější, zdálo se, že nějaké břemeno dne unese, ale teď nevím, nevím."

S tím rozžehnali se přátelé od sebe.

Dlouho stál Kampanus u vyšší kathedry, když všichni odešli, dlouho stál v prázdné slavnostní síni starobylého Karolinum.

Když pedellus po druhé přišel k němu a něco promluvil, Kampanus vzal hlavu do obouručí, jako by chtěl probuditi se, kráčel pak zvolna, poněkud po stařecku nahnut, do své habitace. Těžce dýchal. Pořád si rukou přejížděl čelo, jako by chtěl nějaké myšlénky zahnati.

Ve dveřích řekl pedellovi, že má v hlavě chaos, jako na pražském mostě bývá, a že mu hučí v ní jako voda u nových mlýnů.

Ocitnuv se sám, klesl do stolice, šeptaje:

"Finis, konec — Co se mnou? — Co učiní Troilus, co Žabonius, ten nemluvný, tichý, trpělivý? Ten je mlád ještě, mládí nezoufá, ale co Troil, co já? Přísahal jsem, že se odtud nehnu

živ či mrtev — Basilius má dvojí tvář, ten asi věděl, jaké chystá se mi pohanění — Mollerus — poběhlec víry — líný hráč — správce akademie!"

A zase divoce hučelo mu v hlavě jako u nových mlýnů Vltava; vstal, držel se stolu, aby neupadl. A potom klesl do stolice obšírné a mluvil k sobě nahlas:

"Jsme-li tím koncem tak zhola nevinni? — Jsem já nevinen? Zdali pak dělali jsme, co jsme měli? Kdo z nás činil co na obranu akademie? Nikdo nic. Proč nejel jsem přímo ke králi? Byl jsem nečinný, líný, pohodlný, mizerný, skládal jsem verše, hovořil jsem verši tomuto tvrdému, hluchému okolí, psal jsem o milostivosti, která Caesara učinila bohem, psal jsem mecenatům akademie, ale těch není, Caesar umřel dávno, prokleté stáří, které jen bláboli a není činu schopno!" —

A opět popadal se za hlavu, při tom pobíhal světnicí jako lesní zvíře v kleci zavřené, brzo loktem, brzo kolenem o zeď narážeje.

Když se všecek až k smrti unavil, stišil se. Zavřev dveře na závoru, usedl. Pak vstal a svlékal se.

Za chvíli zase oblékal se. Otevřel závoru, šel prázdnou chodbou v kolleji Karlově dvéře od dveří, vešel do auly. Když shlédl vyšší kathedru, červeně, slavnostně pokrytu, zase chytil se za hlavu oběma rukama a utíkal do svého pokoje, zavřel se, hodil sebou na lože, jak byl, všecek oděný a zůstal ležeti v strnulosti.

Nedostal se k němu ten den odpoledne ani dědeček Revír s Jeníkem, nedostala se k večeru k mistrovi ani kollejní kuchařka, stará Háta,

nesoucí vařenou řepu a kousek vepřového masa. —

Když zvonili u sv. Havla klekání, Kampanus otevřel okno do kollejní zahrady, a hleděl k bledému nebi, jež právě dnes zdálo se mu býti chladným, tvrdým, hluchým, nemilosrdným. Na rty tlačilo se mu rouhání Bohu, Bohu, který nevyslyšel. Místo rouhání za chvíli přes rty dostala se výčitka a z ní na ráz zrodil se pláč —

"Bože, hleď, dopustils, aby zničeno bylo od nepřátel Karlovo slavné dílo — Karlovo slavné dílo," řekl a již pršely slzy jako hrachy ze smutných, zoufalých očí — "jediné učení naše staré, slavné — konec —"

Tu noc nespal Kampanus. A mdlobou-li zavíraly se mu oči chvílemi, a pohasínalo-li vědomí, vždy zase prudce jimi zatrhlo a on probouzel se do tmavé noci; přes tu chvíli zdvihal se z lože rozházeného a chodil pokojem, otevíral okno, aby ho nezadusila bolest srdečná, a zase uléhal bezměrným smutkem sklíčený a vysílený, aby při prvních zvucích hodinového cymbálu rathouzního, a jak první písknutí ponocného doniklo sluchu jeho, vymrštil se z lože zase.

V tom děsném neklidu jeden okamžik měsíc do tmy vrhl hrst zeleného světla.

To světlo přelétlo obraz Karla Čtvrtého, krále a zakladatele, hlavou Kampanovou horečnatě rozpálenou probleskla vzpomínka na založení starožitné školy, jasně viděl onen veliký pergamen s visutou bullí, kterým král ustrojil hostinu Mus doma, tady, aby synové této země nemusili sbírati drobtů ze stolů cizích, vzpomínal prvních nesnazení, oživnul mu v mysli muž vyzáblé tváře, bez vousů, s kněžskou pleší, velikých, hlubokých očí, muž, od něhož se lila dru-

hdy ušlechtilá řeč, jakoby kvítečkem prosejpaná a druhdy hřmělo napomínání hříšných tam v Betlémě v kapli; vzpomínal mistra z Husince, mistra Jana, rektora universitatis, který zjednal Čechům právo proti cizím, viděl v duchu mistra tak živě, jako by ho malba vystavovala, a mistr rektor byl smutný Kampanovi v rozpálenou hlavu vplynula osoba jiná jako stín světlý, Jan Šindel, hvězdář, medikus v historickém pochodě objevil se hned za ním Jakoubek Stříbrský s kalichem.

"To ten můj předchůdce," vzpomínal Kampanus, "to ten, od něhož kalich s krví Páně stal se znakem české naší školy vysoké, ó, šťastná dobo mladé školy!"

A hroužil se Kampanus v myšlénky, pomněl tlustého sladovníka Rečka, hofrichtéře Laudy, kteří založili kolleje při universi, představoval si v duchu šumný rej a živý ruch v kollejích, vzpomínal onoho slavného písaře Prokopa, jenž prvý s kathedry vykládal o městských knihách a právech, první a dřív nežli na jiných akademiích za hranicí — —

Odcházela od Kampana zvolna mysl tesklivá, čím hlouběji se hroužil v vzpomínky, čím světleji dostavovali se k nim starodávní učitelé a rektoři, které Kampanus znal dobře z knih, kožích vázaných a prolamovanou mosazí pobitých. Šeptal si:

"Vítej, vítej, svatý stíne prvního mistra, jenž přinesl do školy vznešeného Vergilia, vítej, mistře Řehoři!"

A dlouho myslel Kampanus na toho českého Římana a tak srdečně, jako by jeho starožitným bratrem byl. Vzpomínal i Kornela Všehrdského juristy, který vážil si jazyka svého

mateřského nad latinu lidí učených, v mysli ožili mu Václav Písecký a Zikmund Jelenský, kteří milovali zemi Vergilia a Horatia víc nežli zemi českou, chaldnou; nevyčítal jim; pokyvuje hlavou chválil Jelenského, kterak žil v cizině na slávu jména českého; kmitl se Kampanovi hlavou též obojetník kněz Cahera, první rektor víry evangelitské. Dlouho obíral se v duchu s Matoušem Kolínem, českým Řekem a poetou; k mysli vynořili se mu mrtví, které Kampanus znal osobně, byl mezi nimi i bohatý, schránlivý Kodicillus, který bázlivě zapřel upáleného mistra Jana —

Kampanus již klidně ležel na loži. Tiše mu plynula na mysli postava za postavou a mistr se všemi rozmlouval. Srdečně vítal jako ve snu dobrého, starého, pečlivého tatíka českého učení vysockého, mistra Bacháčka, ale do duše se mu náhle tlačil smutek a tichá slova přemkla se Kampanovi přes zuby:

"Dobře, tatíčku, žes nedočkal se, kterak s chrámu líbezných Mus strhány zdobné květiny" — —

Kampanus vidí v duchu kollegy dávno zesnulé, mrzutého Skálu, popelavé, vyschlé tváře, čiperného mistra Vavřince Nudožerského, který hrozí, doktora Jesenského, který také zdvihá ruku — otevírá ústa — v nich krev. —

Kampanus vyskočil z postele na ráz do tmy, a v té tmě potácel se semotam v nevyslovitelném zděšení a na všem těle se třesa.

Ponocný pískal šestou noční hodinu podle českého orloje.

"Proč přišli stínové do mé hlavy mdlé?"

"Kdo je poslal?"

"Proč kývali, proč hrozili?" Tak se Kampánus ptal, nemaje, kdo by mu odpovídal.

Oknem do tmavé světnice vanulo povětří vlhké, studené. To chladno přivedlo rozespalého mistra zase k samému sobě. Stišil se.

Rozkřesal a rozžehl olejný knot na kahanci. Zahleděl se v obraz Karla otce. Pak usedl a dlouho díval se do mdlého světla, jež živořilo v kahanci.

Náhle vzchopil se.

"Vím, proč hrozili, proč kynuli, vím to, napravím svoji vinu, napravím naši vinu, velikého nedokáži ovšem nic, také nemohl jsem dříve nic, co zmůže starý člověk, proti násilí ruky tak mocné a železné, co mohli zmoci tři, čtyři v světských bězích neobratní mistrové proti tolika mocným a mohoucím, co proti Martinici, Slavatovi, Lichtenštejnovi, co proti řádu bratří jezovitských? O, tit' jsou veliké a silné vojsko — a proti němu čtyři ubozí professoři! — A defensoři akademie i náboženství zvěšeni a poštínáni — hlavy jejich na věži — Nemohli jsme nic odvrátiti, smrt školy nemohou mně předkové vyčítati, ale rozumím, vyčítati mohou, že jsme zrušení školy přijali tak klidně, tak tiše, byli jsme povinni těm, kteří ji přišli zničit, a všemu světu oznámiti, že vysoké učení Karlovo jest umořeno a zničeno bez práva a spravedlnosti; nebylo dobře, že jsme uposlechli Troila řkoucího, kde síla slabá, mlčí se, my neměli mlčeti, kdo mlčí, souhlasí — Budu protestovat, pozdě sic, ale pozdvihnu hlas svůj přece, páni na Hradě neradi slyší protestace, proto bubnováno, aby nemohl mluviti Budovec, Kaplíř a jiní tam na černém theatrum na rynku, já budu protestovat sám, děj se co děj, budu prote-

stovati tomu knížeti vůči! Nesmí se praviti, jakož nějaký dareba posměšně vytlačiti dal: Hic jacet et tacet universitas Pragensis, jacet et tacet! Nesmí se praviti, že rdousená akademie mlčí!"

Když ráno kuchařka kollejní vešla do habitace Kampanovy s pivní polévkou, mistr byl pryč Patrně odešel v chvatu a v zmatku, neboť nechal všech dveří otevřených.

Stará Háza odnesla polévku zase, vrtíc hlavou bezvlasou. Pak se shodla s pernikářkou, že mistr není mysli docela zdravé, snad má nějaké přeludy, bylo slyšeti v noci, že několikrát křičel; pernikářka slíbila něco mu poskytnouti, aby se zahnaly přeludy, a pán aby čistě spal. Při tom svěřila se kuchařka pernikářce, kdyby se nepolepšilo, že odejde, beztoho prý neví, kterak mistra živiti, kdyby starý pán Revír nedal jí nějaký groš, od pana mistra by nedostala ničeho, ten nestará se o nic, ten jako by byl na jiném světě.

Zatím mistr Kampanus byl již před domem knížete Lichtenštejna pod schody zámeckými.

Dostal se tam oklikou přes převoz vltavský dolejší, aby nespatřil oné smutné věže u mostu, na níž hlavy.

Umínil si pevně, nepustí-li ho kníže k sobě, že ho popadne na ulici. Proto chodil dlážděnou stezkou před domem jako stráž a nezašel ani za roh. Po drahné chvíli lokaj řekl Kampanovi, že Jeho Milost se již strojí.

Kampanus chvílemi cítil v sobě silné odhodlání, ale zase chvílemi připadal na něho tísnivý pocit, jak nicotný a bez váhy jest professor, jejž od školy vyhnali, měl pocit, že jest ze všech poražených nejmenší, nejnepatrnější, kladl do

nekonečné výše nad sebe ty, kteří život ztratili na onom černém theatrum.

Lokaj vyšel před dům, že pan rektor může vejíti k jeho milostipánovi.

Za chvíli mistr Jan Kampanus stál před mužem, jenž byl v čele krvavého soudu nad zástupci českého národa.

Muž prostředně urostlý, hlavy pro široké čelisti poněkud hruškovitě sformované, vlasů zpátkem učesaných, s nepatrnými štětičkami pod nosem a na špici brady, velikých očí — pravé oko větší, ostřejší. Nad očima dva tvrdé svaly v čele vysokém ukazovaly pánovu energii.

Kampanus stanul při dveřích nádherného pokoje. Shlédl pána a za ním přímo na zdi veliký obraz císaře a císařovnin.

"Vítejte, reverendissme rector, co přinášíte?" pravil kníže přívětivě a usmívaje se pokročil vstříc Kampanovi.

"Přicházím stran zrušené Karlovy akademie!" odvětil Kampanus, pevně upínaje oči své knížeti do tváře.

"Zrušené?!" ptá se Lichtenštejn udiveně.

"Zrušené!" odvece Kampanus hlasem tvrdým, pádným.

"Universitas Carolina není zrušena a nebude nikdy zrušena," pravil kníže, "toť nějaké nedorozumění; Jeho Milost císařská ráčila mi vzkázati, že nezruší, co veliký jeho předek Karel IV. založil, toť nějaké nedorozumění! Moji komisaři přece snad nic takového neřekli, přijali pečeti a klíče, professoři jsou propuštěni, ale škola zůstane, nemohu vás, reverendissime, tajiti, že vynasnažíme se, aby Karlova akademie co nejdříve dostala se do rukou katolických, katolickým Čechům ji Karel založil a ne Husi-

tům ani Kalvinům, kterých za onoho času nebylo na světě!"

"Připadne bratřím jezovitům?" ptal se Kampanus hlasem klidnějším, mírnějším.

"Není rozhodnuto; ale není potřebí tajiti před vámi, že patres od sv. Klimenta vaší akademie nechtějí, možná tedy, že povoláme do Karlovy university světské professory, takové, jací tam byli, ale muže spolehlivé, našeho katolického náboženství, rozhodne se to v několika měsících, račtež, reverendissime, do těch čas v kolleji volně bydleti, slyšel jsem, že tři z propuštěných professorů mají své domy, jen vy domu svého nemáte, tedy račtež jen zůstati v Karolinum nebo v jiné kolleji až do konečného rozhodnutí, již jsem tím rozumem nařídil komisařům, cítím, jak těžko loučiti se budete s místem, kdež jste žil a pracoval tolik let!"

Kníže podal ruku mistrovi s jakous přívětivou náklonností a propustil ho.

Kampanus se proměnil.

Smutek mu sic zůstal; kdo, citelnost mající jako on, tak hrozné věci viděl, zažil a procítil, ten nepozbude smutku již nikdy, u toho se smutky shromáždily a při něm zůstanou.

Ale Kampanus po návštěvě u knížete nebyl již stále tak malomyslný jako prve, poněkud vzpřímil se, nějaká myšlénka okřála ho, okřála jeho srdce, ale naplnila ho zase velikým starám. —

Opakoval si stále, že v Karlově akademii bezpochyby budou professoři jako bývali, to ho plnilo nadějí, ale že ti professoři musí býti katolíci, to ho plnilo starostí.

Do těch dvojích myšlének pletla se neustále slova mladého přítele, onoho francouzského

vojáka bělohorského, že Bůh jest jediný a stejný ve všech náboženstvech, každá služebnost boží že jest úmyslem stejna. —

Jen míti plnou jistotu, že jesuité klementští nechtějí Karlovy akademie. Co by učinil, kdyby to věděl jistě, toho nedomyslil, bránil se domysliti to.

Prochodil v samotách Karlovy kolleje mnohou chvíli, hluboce jsa zadumán. Nad chaos všelijakých vzpomínek a myšlének vždy se vypjala do výše ta, že universí Karlova živa zůstane, a že v ní budou mistři, jako bývali; bylo Kampanovi, jako by se díval do mlhavin hustých a náhle trhaly se mlžiny a jiskřivý snopek slunečných paprsků osvítil proužek země — tím svítivým proužkem země byla mu ona myšlénka, která se vypínala nad ostatní.

S počátku se vyhýbal slovu, že ti noví professoři musí býti katolického náboženství. Bylo mu to jméno velmi nemilé. Ale nebylo lze protivné to jméno od myšlénky odlučovati. Celá myšlénka přece jenom byla ta, že noví professoři musí býti katolíci. Katolictví jest jediný východ z temného lesa nejistoty. Nechtěl na to mysliti, ale myšlénka vracela se jako zimnice a ku posledku nedala se již odehnati. Brala na sebe ostřejší formu.

Kampanus vzpomínal své přísahy, že nehne se z Karolinum živ či mrtev. Má-li tu zůstati živ, musí proměniti víru, jinak by měl umříti. Katolictví jest jediná cesta uniknouti smrti.

Bouřila se v něm odpověď: raději smrt než odpadlictví. A pak zase zaháněl myšlénku od smrti.

V takové nějaké chvíli, kdy lnul k životu, smrt zaháněje, Kampanus napsal verše.

Napsal elegii o velebné Panně Marii.

Byl luterán, českým bratřím pro jich mravní povahu se přikloňující, ale to mu nikdy nepřekáželo v poctivosti míti onu bolestnou máteř, jež viděla, kterak jí Syna přibíjeli na potupné dřevo kříže. Psal o ní elegii, a elegie měla mu přichraňovati život, ne sic přímo, toho nedovedla elegie, ale měla přiblížiti Kampana k mocným jezuitům, aniž by při tom ublížil svému náboženství.

Když mladý pedellus přišel do kolleje Karlovy loučit se s mistrem a odpuštění bráti na vždy ode vší akademie, Kampanus prosil mladíka, aby mu vykonal tu poslední službu a došel k sv. Klimentu do kolleje jezuitské s listem.

Vyvalil oči černobradý, červenolící pedellus a ze rtů vyklouzlo mu jako maně:

" K těm s rohatými biréty?"

Ale postřehnuv lehký mrak na čele mistrově, ochotně sliboval ihned, že list donese. Pak se dal, vida mistra smutně zamyšleného, do vypravování. Tušil, že by mohla novina, kterou měl za lubem, mistra veseleji naladiti.

"Příhoda stala se nevelmi trefná, povídají o tom všude, že u Mollerů křik a lání, jakoby peklo chodilo, Mollerus se odpírá posledního dítěte, že není jeho, ženě nadává běhavých pokoutnic, ten líný momoluk ted' je čilý a zuří, prý před domem Michnovým dal jí několik licních pohlavků, až otekla, až měla uši černy, potom se ho taky zmocnila, dal jí to Pánbůh, a přitloukla jemu taky, inu peklo hotové, říkají, — — e, že si s Michnou dvůr vedla — kdož to ví — a —"

"Nám potom tak daleko nic není!" pravil Kampanus, zavíraje řeč s pedellem. Jen úsilně ještě jednou žádal, aby mladík, jemuž historie s Mollerem se patrně líbila — vždyť oči mu nepřestaly vesele hořet, ani teď, když Kampanus už nechtěl nic slyšet — aby mladík ten list donesl k otcům jezuitům k mostu.

Hodinu po odchodě mladíkově již vcházel do habitace Kampanovy jezuitský páter obvýšné postavy, vyzáblé tváře, ale ostrých černých očí s častým zábleskem zchytralosti, hlavy veliké na krku tenkém, scvrklém, kryté šedinami barvy do zelena, dosti hustými a na zad zčesanými. —

Vcházel odměřeně, prkenně, mluvě "Laudetur dominus Jesus Christus" hlasem zpěvavým, táhlým, strojeným a v posledních sylabách třaslavým.

Páter rektor Valentin Koronius.

Usednuv chválil elegii Kampanovu, chválil ji slovy líbějšími nad máslo, měkčejšími nad olej. Kampanus několikráte zdvihl ruku, aby chválám odporoval, ale slova páterova plynula zpěvavě, klidně a tiše bez přetrží dál, až zachvěl se poslední jich tón a sladce umřel vůli přívětivého pátera.

Kampanus ihned začal o universitě. A po několika obratech vyrazil přímo s otázkou, která mu byla v srdci na vrchu a tížila ho nejvíc.

Ptal se, dostane-li se Karlova akademie otcům jezuitům.

Kněz bez rozpaku a přemítání pověděl, že pražští otcové byli vyzváni již před časem, aby akademii ujali, vyznal, že zamítli, vzkázavše provinciálovi, že mají dosti činiti se svou akademií u sv. Klimenta, jiné akademie že nepře-

jí sobě míti, bylo by o nové starosti a práce víc. —

"Arci," pravil, "kdyby přišel rozkaz od představených, musilo by se uposlechnouti, kdyby mně poručili, abych ještě dnes odebral se do Indie, jistě bych beze slova ještě dnes dal se na cestu do Indie; my posloucháme!" Tak skončil s velikým důrazem.

"To by Karlova škola dostala se professorům světským?!" ptal se mistr.

"Zajisté, to možno, ale budou to katolici; dekret, aby byla v zemi jen samospasitelná víra římsko-katolická, vyjde co nevidět, a jinověrcům nezbude než přijímati pod jednou, nebo jíti ze země."

Poslední slova říkal páter rychleji, méně třaslavě, energicky, skoro nesrdečně.

Kampanovi velmi nepříjemně slova uléhala v sluch.

Zamlčel se, a páter, znalec lidí, obrátil zase řeč v tok tichý, nasládlý a brzy měl se k odchodu.—

Ve dveřích zval Kampana kterýkoli příští nedělský den do kostela, že veliký chorus bude zpívati mši, složenou od nešťastného pana Haranta.

Jezuitský kněz odešel.

Kampanus věděl již, co věděti chtěl. Řeč Lichtejštejnova shoduje se úplně s řečí páterovou, bude tedy pravdiva; budou voláni do Karolinum učitelé světští, ale — a zase nechtěl Kampanus domysliti, že ti učitelé musí býti jiné víry než on. Přesvědčoval sebe sama, že by mohl Karlově škole sloužiti i na dále a stejně tak jako ve dnech bývalých šťastnějších.

Té myšlénce, že budou voláni světští učite-

lé v dům Karlův, zvykl si tak, že o jejím uskutečnění ani málo již nepochyboval; nepřijímal důvodů, že věc je nejista, vzpomněl si na tu onu námitku, ale nepůsobila na něho, jemu stala se možnost, o níž mluvil kníže i jezuit, jistotou tak pevnou jako žulová skála.

Ku posledku pak sama sebou přece vynořila se myšlénka o přestoupení, vynořila se nesměle, Kampanus odmítl ji prudce, bylo mu, jako když ho někdo udeří do hlavy nevážně, ale myšlénka prudce zavržená vracela se, na pomoc přivedla si nezapomenutelnou řeč francouzského vojína, že Bůh katolíků je zrovna týž jako Bůh jinověrců, a rozdíly že jsou jen ve služebnostech božích; také jednou jako hladký hádek přibližila se vzpomínka na protivníky, kteří chtěli Kampana z akademie vyhnati, kdyby však mistr přestoupil, zůstal by v akademii, a protivci ukázali by se proti němu malomocnými. —

Jenže tuto myšlénku, která se mu zdála býti příliš nízkou, Kampanus zašlápl jako plaza. On miloval akademii vášnivě a na protivnících mu tuze nezáleželo. Vždy navrchu bylo horoucí přání, aby mohl až do konce svých dní trvati dále v tom starosławném domě, v kterém dvacet let učíval, v kterém prožíval nejkrásnější leta mužného věku svého.

Myšlénka, s jakoukoli obětí zůstati při škole, časem sesílila tolik, že již nedovedl mistr se jí zbaviti, vzdory a námitky proti ní ochabovaly.

Myšlénka ta mocněla a odpory proti ní ochabovaly snad také tím, že Kampanus pobýval teď v kolleji zcela sám, s nikým se tu nestýkaje; jenom jednou v témdni hřmotil v kolleji Pěček

nebo Mollerus, někdy oba, soudíce tu nad universitními sedláky a vybírajíce z nich platy. Pak zase na týden ztichla kollej Karlova a bylo v ní jako v kostele.

Pro mistra to byly trudné chvíle, když doslýchal, kterak Pěček a Mollerus v nešťastný den selského řízení po chodbách řádí a se roztahují. V těch chvílích byl mistr pevně uzavřen ve své habitaci a vystříhal se úzkostlivě, aby nepotkal a neviděl zvláště Mollera.

Ale přes všecku opatrnost jedenkráte omýlil se. Když všecko ztichlo v kolleji, mistr obezřetně vyšel a — hned za prvním rohem v chodbě vyšla mu vstříc s jízlivým smíchem na rtech — paní Eva, bledá, masitá, smělá žena sekretáře a komisaře pana Mollera mistra.

Kampanus dal hlavu stranou, aby pěknou paní Evu neviděl. Ta odšustila zvolna směrem k pavlači, zvolna, pohybujíc se jako ve svém. Zavoněla bižmem, nalitým v stříbrné jablíčko, jež visíc na řetěze, paní Evě klátilo se po břiše.

Potom se mistr dověděl od kuchařky Házy, že ta paní dlouho čekala, kuchařka do třikráte že k ní zdola vyběhla nahoru, co tu chce, ale prý potkala se s odpovědí zlou "od té mošny a pávice".

Pochopil Kampanus, že pěkná paní ho schválně chtěla pohledem uštknouti. Usmál se nad tou malichernou ženskou jedovatostí jako filosof.

Kampanus v těch dobách, možná-li ještě více lnul k těm starým zdem; nedovedl sobě ani pomysliti, že by mohli tu učiti lidé jiní a ne on. —

Kampanus začal zápasiti s věrou.

Říkal si, že běží jen o formu; učiniti musí

jen jediný krok, a když potom bude vykládati Vergilia a jiné své miláčky latinské, potom již nebude s tou věrou nic míti činiti, o víře nebude mluviti, k víře se nebude nucen přiznávati, nebude toho potřebí — —

Pak si zase vyčítal, že se vemlouvá v leť, v hanebnou leť a přetvářku.

Prosil Boha o pomoc.

"Vyslyš, Pane, oslábl duch můj, ukaž mi pravdu, veď mne na cestu pravou, cestu lži odvrať ode mne, pospěš k spomožení mému, pošli mi pravdu svou, pravda tvá jde až k nejvyšším oblakům, a já jí nevidím, opustilo mne světlo očí mých, srdce zmítá se, Bože, odpověz, jest vykopána jáma duši mé? Nechť pošlapou život můj na zemi, jen kdyby duši moji nestíhali. Osvěť oči mé, abych neusnul snem smrti, aby nepřítel neplesal, že jsem poklesl, učiň mi, Hospodine, cestu života známou!"

Jindy připadal mu zápas o víru jako zápas s Bohem. A v těch okamžicích bál se o rozum. "Bojuji s Bohem jako Euripidův Pentheus s Dionysem — Pentheus sešílil v marném boji a byl roztrhán —"

Doktor Borbonius, ze žaláře propuštěný, přišel do kolleje z nenadání.

Přišel hřmotně, hřmotněji, než býval jeho zvyk, poznal Kampanus dosti záhy, že pod tím hřmotem doktor skrývá nemalé rozechvění srdečné.

Doktor přišel se rozloučit.

"Pustili mne ti — nechci jich jmenovat — pustili mne ne proto, že jsem rebelií nevinen, ale proto, že pan kníže mně — medikovi — příznivý a vděčen za léčení; ale sebrali mně všecko, tuším, že v témdni vyjdu z Čech, bude tu jen

jedno náboženství, svoboda víry, těžce dobytá, obrácena bude v nic a dokonce zrušena, stěhují se jiní, půjdu taky, a co ty, reverendissime, co ty učiníš?"

Kampanus míjeje oči tlustého doktora, pravil tiše:

"Nemohu opustiti tento dům!"

"Vyhodí tě!"

"Nikoli!".

"Nevím, kterak to pořídíš, s kým, prosím tebe, chceš se rváti, ty samojediný? Milý mistře, znám tebe dobře, tys měkký člověk, tys poeta, a já ti to povím poetickou metaformou — či jak to ve škole jmenujete — tys lípa a ne dub, do dubu tlukou hromy a blesky, otřískají mu větve, takže pahýly vypadají jako v křečích, urazí mu polovic těla — a on žije, o lípu některou blesk jen zavadí, a ona umírá. Buď zdráv, jdu, myslím, že tu taky nezůstaneš, ty bys jinde při svém velikém umění mohl začíti život jiný stejně tak jako mistr Troilus, který se též chystá ven ze země, tady jsi sám, zde jsi jako stěna nachýlená, pilíře všecky pryč, jsi tu jako to vetché Karolinum, z něhož cihly se sypou, jehož zdi se trhají. Padne ti to tu všecko na hlavu. S Bohem! Pán Bůh tě opatruj! Bůh ti dař!"

Kampanus byl po odchodě Borbonia doktora jako raněný, zmrzačený člověk, který nemůže dobře na nohy a nemá berlí ani jiné žádné opory. říkal si:

"Jiní stěhují se pryč, aby mohli zůstati víře svojí věrni, a ty, ubohý Zvoníčku Vodňanský, chceš zůstati! Ty chceš zůstati tu — a tvoji jdou tam, daleko tam. Hleď, jaká propast se otevírá a rozšiřuje mezi tebou a všemi tvými!"

Hrůza ho jímala, srdce mu rozrývaly takové myšlénky.

A zase rodily se odpory v něm, do nichž vždy zaléhal hlas mladého Francouze, že týž jest Bůh, tu i tam.

Kampanus teď byl samá trýzeň. Byly chvíle, kdy sám sebou pohrdal, plakal, styděl se.

Jednu neděli vešel v houfě neznámých lidí do kostela jezuitského u sv. Klimenta.

Toužil slyšeti zpěvy nešťastného pana Haranta.

Postavil se do tmy pod kruchtu.

Zavzněly mladé hlasy mnohé, pěly Kyrie eleison, zněly jako z hrdla jednoho, zněly něžně, tiše, rozcházely se v jakémsi neklidu a hned zase splývaly v jeden dech, v jeden zvuk a široce nesly se do výšin klenby chrámové, naplněné namodralými mlhami kadidla, a z těch měkkých harmonií jako výkřik pathetický, bolestný vyrazí náhle úsečné volání — Christe, Christe —

Lidské toužebné hlasy volají, hledají Krista, aby smiloval se.

A za chvíli hlasy ty berou na se rythmus slavnostní, zalétají mohutným hlaholem v tajemné šero kostelních výšin, jako by vznášely se k trůnu božímu, jiné hlasy vpadají, harmonie zní, jakoby se přidaly hlasy andělů, při trůně jediného a stejného Boha všech lidí shromážděných a všecky hlasy chválí ho a volají, co volali andělé nad Betlémem v noci svaté: Bohu chvála, lidem pokoj — Gloria in excelsis et pax hominibus — —

A přestanou zvuky jásati, ztichnou, změknou, sladce, trudně, mysticky oznamuje zpěv, že Bůh vtělil se v člověka — et incarnatus ex Maria virgine, a smutné, těžké tóny tří hlasů pra-

ví, že ukřižován jest. Ukřižován též pro nás — crucifixus etiam pro nobis.

Ale hned jako vlna vymršťují se lidské hlasy do výše volajíce jásavě resurrexit a slibujíce i hrozíce, že ten, jenž z mrtvých vstal, soudit přijde živé i mrtvé, ale libozvučným měkkým souzvukem ohlašuje se utěšující víra v život budoucího věku, vita venturi saeculi.

Hned potom sbor mohutný, v němž patero hlasů se proplétá, počne jásati, nebe se otvírá, s něho andělé po slunečných zlatých paprscích volají Sanctus, Sanctus a nebesa i země jsou plna slávy boží.

K posledku zaznívá prosba k beránku božímu, jenž snímá hříchy tohoto světa, zaznívá prosba za smilování.

Není to prosba divokých výkřiků, zoufalého sténání, není v té harmonii nešťastného pana Haranta nářek duchů kletých, souzených; je to prosba klidná, z širokých, lahodných tonů jejích plyne naděje pevná, blahá, že beránek boží ji vyslyší a že se smiluje — —

Kampanus stojí při zdi, horkou hlavu o chladný sloup podpíraje, všecky starosti a tíže mizí mu jako malicherné, hledí k malému oltáři v koutě, kdež v záři voskových svěc na obraze matka Panna s dítětem, jemnou tváří jako průsvitnou podobna milé zlaté nebožičce jeho Lidunce.

Kampanus hledí k obrazu, poslouchá zpěv, trhavě dýchá, k srdci sobě sahá, a na konec má oči plné slzí.

Druhou neděli zase stál Kampanus u sloupu pod kruchtou.

I třetí neděli. V týž poslední den, byla to poslední neděle plačtivá a zkormoucená v plač-

tivém měsíci říjnu, když už tuze stmívalo před večerem, mistr Kampanus zazvonil u vrat jezuitské kolleje.

Služebný fráter vyzřel okeníčkem ven a spatřiv pána s misterským biretem na hlavě, ač nepoznával ho v sukni zakukleného, přece bez otálení otevřel těžká vrata.

Kampanus vskočil do chodby s chvatem, jakoby ho někdo honil, jakoby chtěl nějakému nebezpečenství ujíti.

Ten děs a chvat zdál se fráterovi podivným, poznal sic mistra Kampana ihned, vídaltě ho často v sobotu, když nakupoval maso na trhu při koleji Karla Čtvrtého, ale k rektorovi ho přímo nepustil, nýbrž šel k rektorovi nejprve sám, neboť Kampanus vedl si nějak příliš potrhle, ano bláznivě.

Tak alespoň soudil fráter a také to rektorovi řekl.

Než 'se fráter od rektora vrátil, zatím mimojdoucí mladší páter Sidecius, poznav Kampana, již vítal ho latinskou řečí, slovy schválně vybranými, dávaje na jevo, že přítomnost Kampanova v domě jest ke cti všem jeho obyvatelům, kněžím, učitelům, studentům v konviktě.

V tom již odměřeně přibližoval se páter Koronius. V šeru chodby bělaly se vlasy jeho již z daleka, a když došel, svítily jeho oči zvědavostí.

Kampanus odtrhl se rychle od mladšího kněze, chopil se ruky jezuitského rektora a táhl ho stranou. Při tom chvěl se, a rektor ihned poznal, že mistr je nanejvýš rozčilen a že přináší nějakou velikou, těžkou novinu.

Když se ocitli v chudobném pokojíčku, v němž nebylo nic než postel, stolek, jediná židle

a na bílé zdi kříž, Kampanus usedl do židle, a rektor spočinul na pelesti prostinké postele své s úsměvem ukazuje k tomu, že žádný Societatis, ani generál v Římě, nemá v pokoji dvou stolic.

Kampanus přejev si několikráte čelo, jakoby chtěl sebrati myšlénky, vyrazil náhle bez úvodu: —

"Habeo in amino ad fidem catholicam convertere."

Rektor nevěřil svým uším.

Když však z opravdového a rozčileného vzezření mistrova poznal, že skutečně míní přijmouti katolické náboženství, zvolal "Laus Deo!", oči mu šlehly jiskrou, a muž, jenž jindy a obyčejně seděl a chodil, jakoby byl z prkna sbitý a nehybný, ted' učinil několik pohybů tak mrštných a živých, že Kampanovi alespoň na chvíli vstoupila do srdce nepříjemnost z takové upřímné knězovy radosti.

Zamlkl.

Jezuit mluvil něco o božím řízení a když pravil "Naše svaté náboženství —" Kampanus rychle vskočil mu v řeč skoro vášnivě:

"Nic, nic, neračte chváliti svého, neračte mne přesvědčovati, nechci důvodů slyšeti, znám všecko, již před léty jsem četl knížku vašeho Kanisia, znám, oč je rozdíl mezi námi a vámi, všecko vím, vím dobře, že katolické náboženství má v sobě také hromadu léků duši nemocné, mě netrudí rozdílné učení o večeři Páně, o milosti, o skutcích, mám zajisté leckteré pochybnosti, ale těch není třeba mi vyvraceti, vím, že všichni jsme červi, kteří nic jiného nevíme — jen prosím snažlivě, aby ta ceremonie se mnou byla krátká, ať není při tom diváků. Kdyby měla býti veřejná a slavná, to raději zůstanu,

čím jsem; jenom bez diváků, bez posměchu, budu přijímati pod jednou —"

Jezuitský rektor poslouchal. Po některých slovech sebou zavrtěl a zdvihl ruku zvolna, ale mlčel.

Ku posledku zpívavým svým hlasem, třaslavým pravil:

"Bez diváků to bude možno, ve všední kterýs den."

"Gratias ago!" s potěšením mluvil Kampanus, "a čeho potřebí k ceremonii?"

"Tot' prosté," jal se rektor táhlým hlasem vysokým vykládati, "prosté, ale velebné; kdo přistupují k naší svaté církvi, přiklekají k oltáři se svěcí v ruce."

"Bez svíčky, beze svíčky!" volal Kampanus jako posedlý.

"I to bude možno, beze svíčky tedy přistoupíte k oltáři s dvěma svědky a rukojmími —"

"Těch nemám, těch nebudu míti!" vyrazil Kampanus tvrdě.

"I v tom vyhovíme, naši bratři budou svědky," odpověděl kněz zpěvným hlasem něžně třaslavým.

"Nač svědci a rukojmové?"

"Jsou to svědkové slibu, že s pomocí boží zůstanete do smrti v lůně církve naší svaté, ale hlavní kus v ceremonii jest vyříkati credo dle koncilu tridentského a vyznati, že pod jednou způsobou jest celý Kristus!"

Kampanus rychle vstal k odchodu.

"Zejtra nejrannějším jitrem přijdu vyříkat credo!"

A již bral se pryč.

Páter Koronius s patrnou uctivostí provázel ho chodbou.

"Měl jsem v sobě zápas zlý!" pravil Kampanus rektoru vzdychnuv zhluboka.

"To byl zápas s Bohem, a zápasiti s Bohem jest marno, tu platí jen pokora, tu jest jen poddati se, a dobře jste, pane mistře, učinili, že jste se poddali, jsou-li nedostatky a mezery u víře, důvěřuji v pomoc boží, že vyplní a spraví se, vítán buďte, mistře, přijďtež ráno na jitřní mši, na šerou mši!"

Týž večer ještě stříbrovlasý páter donesl arcibiskupovi znamenitou tu novinu o Kampanovi a o velikém vítězství církve nad akademií kacířskou.

Prvního dne listopadu měsíce o mši jitřní v kostele sv. Klimenta u mostu mistr Jan Kampanus na stupních oltáře hojně voskovicemi osvíceného odříkal Věřím v Boha, tichým, mdlým hlasem vyznal, že pod způsobou chleba jest celý Kristus, a maje dva prsty na evangelii sv. Jana, jež se mysticky a velebně začíná: "Na počátku bylo slovo — přísahal, že zůstane věren novému náboženství.

"Ego spondeo, voveo ac juro, sic me Deus adiuvet et haec sancta evangelia!"

Páter Koronius zbavil povýšeným, táhlým hlasem svým mistra všeho dosavadního kacířství a přijal ho do lůna církve římsko-katolické.

Při začátku mše tiše, po prstech trousila se mládež jezuitských škol do temného chrámu, a když poklekl Kampanus do zářivého světla, aby odpřisáhl dosavadní své kacířstvo, byl kostel všecek pln, všickni ti zvědavci chtěli viděti znamenitého rektora universitatis Carolinae. Kampanus, jsa příliš rozčilen, nepostřehl nikterak, že v kostele jest za divadlo velikému množství.

Mistr Jan Kampanus v novém stavu svém

nenalezl klidu. Poněvadž v srdci a v duši jeho stran víry neudála se vlastně změna nižádná, Kampanus chvílemi sám sebe oklamával, jako by bylo vše při starém způsobě.

Jakmile však jen poněkud sobě připomenul osudnou šerou mši u sv. Klimenta, ihned naplnil se trpkostí a studem.

V takových chvílích prosíval Boha, aby mohl zapomenouti, a jen myšlénka na universí Karlovu držela ho, že neupadl v zoufání.

Od té chvíle, co vrátil se od šeré mše, Kampanus dlel v uzavření své habitace jako mnich řehole nejpřísnější, nutil se do četby veršů řeckých a latinských, nevycházel z domu; teprv samý večer třetího dne na chvíli sběhl k svému Jeníkovi, při čemž trnul strachy, že cestou potká některého ze svých známých a přátel. —

Čtvrtého dne vešel do bytu Kampanova mistr Troilus.

Kampanus ulekl se, rychle vstal a hleděl v pravici Troilově, ale ta nepozdvihla se na pozdrav.

Troilus nepodal ruky Kampanovi, kollegovi a příteli.

To bodlo.

Kampanovi skřivila se tvář bolestně.

Druh druhu do očí sobě nehleděli.

Sedli si proti sobě a mlčeli. Troilus spial ruce do klína a hleděl do země. Kampanus pohlížel k obrazu Karla Čtvrtého, jakoby chtěl u něho bráti posilek; při tom, jsa velmi rozechvěn rukou, nehtem zabodoval se pod mosazné knoflíky, jimiž jeho sesle pobita.

Z těch knoflíků jeden za chvilku vyvrátil,

vylomil. Knoflík padl na zem a probudil Troila mlčícího:

"Zejtra se stěhuji z Prahy a z tohoto nešťastného království!"

Za chvíli teprv pokračoval:

"Nemohu odejíti, abych se s tebou nerozžehnal."

A zase po chvíli:

"My se do smrti neuvidíme, já jdu, ty zůstaneš."

Kampanovi bylo, jako když ho polévá vodou ledovou.

"Moje manželka nechtěla sem do kolleje jíti se mnou, moje manželka měla tebe a tvoji nebožku velmi ráda, ty víš — ale ženy jsou v náboženství tvrdší, nežli mužové — nechtěla sem. Kněz Lippach vzkazuje tě pozdraviti, teď došlo i na německé kněze, do čtyř dní musí vyjíti z Pražských měst, Lippach jede s námi do Perna, pozdravuje tě, ale sem nepůjde, kněží jsou ještě tvrdší v náboženských věcech než ženy, než já — a — a než ty"

Kampanovo srdce zmíralo. Rty šeptaly:

"Tovaryši moji štítí se ran mých, přátelé z daleka stojí."

"Nejsem tu soudcím, nejsem tvého srdce zpytatel, jen Bůh zná ledví, ať soudí!" pravil Troilus vstávaje.

"Buď šťasten, Pánbůh tobě přítomen!"

"Ani ruky mi nepodáš?" vyrazil Kampanus s prudkou bolestí.

Troilus váhavě podal. Kampanus chytil se té ruky oběma svýma a zaplakal.

Plakali oba.

Ten den poslal Kampanus dívčičce Jesenského na rozloučenou veliký zlatý peníz, raže-

ný na památku jejího pantáty, když byl zvolen r 1618 rektorem.

Jedno dopoledne, bylo desátého listopadu, desátý den po šeré mši u sv. Klimenta, mistr Kampanus zaslechl ze sousední habitace, kterou kdysi míval mistr Troilus, nemalý hluk lidských hlasů.

Rozeznal kazatelský dubový hlas mistra Mollera, vysoký hlas Pěčkův, třetího nepoznával. —

Kdyby se byl ten hlas jen poněkud táhl a třásl, byl by to hlas pátera Koronia, rektora kolleje jezuitské.

Ale hlas ten se netáhl, že páteru Koroniovi, když byl v rozčilení a nepřetvařoval se, nenesl se hlas zpěvně ani v třaslavém vlnění. Ustrnul na posledku přece na tom, že by to mohl býti tam za zdí páter rektor.

Co mluvili, nebylo lze vyrozuměti, ale že se hádají, to bylo dobře znáti.

Kampanovi bylo velmi nepříjemno v blízkosti těch lidí. Netrvalo dlouho, Kampanus vzchopil se, že odejde. Půjde třeba na ulici; přátelé pryč, nemusí se báti, že z nich některého potká. Ale musí čiperně vyklouznout ze dveří, aby se s těmi tady, zvláště ne s Mollerem, nesešel zlou náhodou.

Pootevřel, ale nevykročil nohou, nýbrž hned zase zastoupil za dvéře, neboť v témž okamžiku udeřily dvéře habitace Troilovy o zeď prudkým nárazem, vyběhl ven Pěček z Radostova velmi hbitě, mrštně, a vztekle házeje rukama, tvář maje zsinalou a neslušnější než jindy; za ním vykolébal se ven líný baňatý Mollerus vážně, ale zlostí nebo jiným affektem nějakým těžce dmýchaje a funě.

Pěček úsečně pořád opakoval:

"Důkazy, důkazy, zlodějské hospodářství, to je odměna za práci, důkazy, světlé důkazy, ne prázdné a povětrné potahy a podezření, důkazy" —

A s tím letěl po schodech dolů.

Kampanus přirazil dvéře.

Ale za chvíli bylo na ně klepáno.

Otevřel nerad.

Páter Koronius tu.

Na tenkém žilovatém krku veliká stříbrozelená hlava usmívala se přívětivě. Hlasem táhlým, třesavě něžným prosil za milost, jestliže před chvílí mistr Kampanus byl hlukem vyrušován, bez hluku nemohlo se skonati; oba komisaři hospodařili se statky university Karlovy neupřímně, velmi neupřímně.

"Mohl jste, doctissime," pravil, "dobře slyšeti, co jsem byl nucen jim vyčítati, počtů nechtějí klásti, nemají žádných — s Mollerem bude jednání krátké, vám to mohu říci, Mollerův hrneček přetekl, je v tom žena Mollerova, praliť se s mužem v paláci pana hraběte Michny, tak jsou ti lidé smělí, Mollera pan hrabě nechce míti déle v kanceláři, ten musí ven, pan Jáchim Slavata ho pošle prý za rychtáře císařského, tuším do Poličky, ať jde, na tom si nic nepopadnem, ale Pěček má domy, musí nevěrné hospodaření zaplatit, o to již postaráme se!" —

Že lichvářský advokát Pěček, že nepolepšitelný karetník Mollerus hospodařili s cizím statkem, s cizími penězi neupřímně, to Kampana nic nepřekvapovalo, také ani nemyslil na to, co kněz široce v důvěrnosti přátelské vypravoval. Kampanus poslouchal jen na polo. Do hla-

vy vskočila mu hned z počátku otázka, které se zděsil:

'Co že jezuitovi do toho, kterak se v akademii Karlově poslední časy hospodařilo, co že jezuitovi do toho? Proč jezuit chce stíhati neupřímné hospodáře, kteří nechtějí počtů klásti?" A jakoby uhodl, čemu se Kampanus podivuje, kněz odpovídal:

"Slyšel jste, doctissime, a jste svědkem, jak příjemné práce nás tu čekají, my o ten dar nestáli, věru nestáli, rozkaz přišel, nezbývá než poddati se. Akademie Karlova jest našemu řádu poručena, ti pěkní komisaři právě odevzdávali mi statky, jež k akademii náležejí, milosrdný bratr Savonatius již včera postoupil nám Počernice ochotně a rád, nová práce a starost nevítaná dolehla na nás; až se nějak poohlédneme, založíme tu v Karolinum fakultu medickou a fakultu juristů — u nás u sv. Klimenta zůstane theologie a filosofie" —

Kampanus přitlačil ruku k srdci zoufale.

'Tedy světských učitelů k filosofské fakultě nepotřebí?" koktal.

'Ne, naši stačí, v tom nebude změny. Vy, doctissime, budete se musiti odtud vystěhovati, Bůh chraň, ne hned, přebud'te tu třeba zimu, teprv z jara budeme dům opravovat, ostatně, kdybyste chtěli, i u nás v kolleji by se Vám pokojíček nalezl."

Kampanus neposlouchal zpěvavého hlasu, jenž se v patrném rozpaku při každém slově prodlužoval víc a více. Kampanovi vyperlil se pot na čele, vytřeštil oči a z těch očí vyhlíželo zděšení, hrůza a nezměrná zoufalost.

Byl raněn smrtelně.

Kněz honem poroučel se. Dávaje po latin-

sku křesťanské pozdravení, odcházel, a hlas jeho táhl a zachvíval ustrašeně.

Když zavřel dvéře, Kampanus padl na zem jako člověk šlakem poražený a zmrtvělý.

Půl hodiny potom přišla stará Háza s pličkami v octě. Shlédnuvši pána ležeti na zemi, běžela rychle pro pernikářku. Přišly obě.

"Militký pane, vaše milosti, co je vám?" ptala se, hýbajíc tělem ležícím, Háza ustrašeně ale zbytečně.

"Je živ, není bez duše, trochu ryčí!" uznala pernikářka.

Pak ho obrátily na znak a omývaly ho.

Pernikářka mínila, že by sírnou svěcí pod nos kladenou dříve k sobě přišel. Nemohla ho dlouho rozhříti, pořád byl chladný.

"Milosti pán je na omdlévání snadný, zvláště když ho někdo uhrane," pravila Háza, "je uhranut, já mu říkala, aby toho kněze od sv. Klimenta k sobě nepouštěl, říkala jsem mu to ještě včíra, ten kněz má divny oči, jako jehly, se mnou ten kněz mluvil dvakrát, je ňáký hodný pán ale mně bylo potom pokaždé zle, i dávila jsem, ale milostipán nedal si říci, mluv já cokolvěk, neposlouchal."

"Díky Bohu!" zvolala druhá, přetrhujíc nářek kuchařčin, "ožil!"

Mistr otevřel, vyvalil oči, a již dosti hbitě zmocnil se sám a vstal, ale zapotácel se a usedl na židli, oči maje krví plné a vytřeštěné. Po malitké chvíli dal se v hovor podivným zvukem, jakoby mluvil k sobě samému:

"Český lev chodí na poušti a zmírá, Hospodin zuří a zuřit bude od národu k pronárodu, oblaky jsou krvavé, vidíte? Nebe bude hořeti sluncem, bude jim horko, uschnou, zmizejí a

bude otázka, kam se poděli? Páter nelhal mi, nezavazoval mne, já sám sobě lhal, Michna půl zajíce užívá za erb, proč má půl zajíce, proč nemá zvířete jiného, já viděl korunu království Českého, já viděl rubíny a zafír v kříži, já tu svatou korunu měl v těchle rukou, když ten král utíkal, já viděl hlavu Gorgony, hu, strašlivou hlavu, černé lešení na rynku, pod kaplí seděli černí lidé se srdci železnými, na rynku cizí vojáci s mozky hliněnými, krve síla, moře krve, hle tu, tu, ze všech děr vylézají, smějou se mi, proč se chechtají, chechtejte se mně, vždyť to zasloužím, hihi".

Obě babky utekly.

"Pošetil se!" pravila dole na dvoře Háza.

"Smyslem se pominul!" potvrzovala pernikářka. —

"To bych byla bláznice taky, kdybych u něho zůstala, o překot se vystěhuju!" umiňovala sobě stará služebnice.

Ale nestěhovala se hned, nýbrž doběhla honem ještě pro starého Jana Revíra, aby si pohlídal pana mistra.

Dědeček, který měl kolik let nad sedmdesát, přišoural se co nejrychleji do kolleje, všecek hroznou zprávou přestrašený, ale což radostné bylo jeho překvapení, když nalezl mistra v témž způsobě zdraví a vzezření, jako býval jindy—smutný, vážný, v řeči moudrý.

Přivítal dědečka pěkně, divil se, že se kuchařka nějakou jeho mdlobou tolik polekala.

Revír ho netajil tím, že Háza se vystěhuje z kolleje, a to hned.

To mistra bodlo. Výčitky se na ráz probudily a křičely v duši jeho. Pravil trudně:

"Kterak mají mi lidé nějak věrni býti, když já sám Bohu nebyl věren?!"

Stařec poslouchal slova taková velmi nerad. Snažil se řeč odvésti jinam. Mluvil o tom a pobízel, aby mistr ode dneška chodil k němu na stravu, že dá, co má, že mu bude lépe tam u něho než tady, že se mu nebude stýskati.

Ale mistr Kampanus jako by neslyšel.

Trval ve svém zadumání, pevně ulpěla v něm myšlenka, že Bohu věren nebyl, a odtud to všecko.

"Nepohoršuj se ty nade mnou," prosil starého svého tchána, "nepohoršuj se, jsem poběhlec od víry, v které jsem se zrodil, jsem zbloudilý, nenáviděn, pohrdán, klet."

Revír kašlal tentokrát spíš z rozpaků nežli z potřeby.

Nevěděl starý chudáček, kterak učeného mistra těšiti a z trudných myšlenek ho vyraziti.

Kampanus pokračoval v trpké žalobě na sebe:

"Učinil jsem to z nesmírné lásky k slavnému Učení českého, našemu, a Bůh mne trestal. Co jest vysoké Učení proti spasení z víry? Zradil jsem—"

Starého Revíra ted' šťastně napadla myšlenka o svatém Petru. Pravil rychle:

"Svatý Petr zradil Pána jináč a hůře, a Pán odpustil!"

"Pravda, sv. Petr zradil ze strachu a já z lásky, pravda, snad Pán odpustí taky mně!"

To řekl Kampanus klidněji a již nemluvil o těch smutných věcech.

Stařec po drahné chvíli odcházel z kolleje, jsa pokojnější nežli při svém příchodě.

Vraceje se od schodů, kamž dědečka pro-

vodil, mistr Kampanus zastavil se v okně jednom, do dvora hledícím.

A tu právě viděl, kterak stará Háza chvatně se stěhuje. Čepec sobě vázala na dvoře a ne v kuchyni, jen pryč, jen pryč s nemilosrdným chvátáním.

Stál Kampanus dlouho v okně tom.

"Byla u mne blíž ke čtyřem rokům, utíká, štítí se mne. Ted' zůstanu v starém domě sám, všickni odešli, poslední člověk utekl, utekl, bojí se mne, jsem strašidlem, jsem už jako mrtvý, jako nádoba rozražená."

Kampanovi nebylo v samotách kolleje dobře.

Drahné chvíle prochodil, protoulal po svém pokoji, po prázdných chodbách rozlehlého Karolina, tesknil a bolestil čím dál, tím víc.

Kdykoli duše jeho při těch pochůzkách v kolleji chtěla sobě odpočinouti nějakou vzpomínkou na milé osoby, které tu žily kdysi s Kampanem i před ním, vždy vynořila se a osedla ho výčitka, že jest všech těch milých osob zrádcem, výčitka, že Bohu věren nebyl ani lidem.

A výčitka ta stále narážela na bolavou duši jeho, ve všem ji viděl, ve všem ji slyšel, slyšel ji v každém úderu hodin rathouzních, hlásila se mu, když zvonili v Týně na služebnost boží, slyšel ji v dešti, jenž šlehal na okno, zněla mu ve větru, jenž pískal a vyl starým Karolinem, viděl a četl ji v každém lidské tváři, kterou potkal na ulici a které se plaše vyhnul, četl ji dokonce i v nevinných očích svého dítěte. I ten zvoneček rostlinný na kollejní zahrádce, jenž byl dlouho na podzim modrý a ted' sežloutl a sešpinavěl a zmrtvěl v deštích

listopadových, volal k němu: "Kampane, já campanulla jsem jako ty, sešlá, špinavá!"

Tu výčitky na chvíli zatlačovaly nejtrudnější vzpomínky a hrůzy posledních událostí, všecky se hrnuly najednou a nárazy bolestnými všecko se v něm bouřilo, duše jeho byla jako zmámená.

Chvílemi bral se za hlavu, která ho bolela, a prosil boha, aby mu byl osvětou, aby nepozbyl rozumu, bral se za srdce, bál se, že tolik bolesti, co zkusil a pořáde zkouší, nevejde se do něho.

Po takových záchvatech dával se v pláč, pak v mdlobě klesal život jeho duševní, osedla ho tupá lhostejnost, nemyslil na nic, maje mozek bez hnutí.

Při tom chátral tělem, byl bled, oči míval mlžné a bez lesku.

I zevně na šatech bylo znáti, že s mistrem děje se nějaká smutná proměna. Chodíval v rouše nečackém, míval i okruží z obojku vytržené, ačkoli starý Revír bděl nad pořádkem jak moha.

A po chvílích malátnosti zase probouzela se duše k starým bolestem a výčitkám.

Pominuli, zaplynuli dnové kalného listopadu, přišel prosinec, stejně kalný.

V Karolinum bývalo záhy po poledni šero a brzo tma.

To šero stalo se Kampanovi nesnesitelným. Odcházíval z domu, toulal se Prahou, často zamyšlen jsa bloudil ulicemi nejužšími, plnými špíny a zápachu, v mravišti nejhorším. Zabloudil i na Špitálsko, kde přes tu chvíli některé chodce oloupili, svlékli nebo i zabili.

Z neznámých cest a necest jednou ho vy-

vedli pastuchové pražských řezníků, jindy ho přivedli do Prahy myslivci, vracející se z Krče, kdež pan hrabě Michna lovil kance.

Stával u vody Vltavské a hleděl tomu, jak odlesk srpu měsíčného jako úhoř svíjí se ve vodě, trhá sebou, na kousky se rozpadá a zase splývá.

Tu v tom zadumání nad stříbřitou, jiskřivou vodou připlížila se k němu myšlenka o smrti.

Pomyslil si, že by lehce a hladce splynul jako voda v jiný svět. Myšlenka na smrt přicházela mu pak častěji, přicházela mu vábivě ve chvílích nejhorších.

Bylo mu při ní jasno, že by všecko břímě bolesti a výčitek na vždy od něho bylo oddáleno, že by měl klid, smrt že by zdusila v něm všecky trudy, a svědomí, které se na něho stále obořuje, že by umlklo.

"Nebudu zlořečiti dni svému," říkal si, — "nebyl jsem na tom světě docela marný a zbytečný, dokud škola žila a já v ní, ale co teď —teď' jsem zbytečný, teď' jsem tu jen na ohavu!"

Jednoho dne, trvaje v takových zoufalostech, řekl Jeníkovi:

"Modli se, aby mne Bůh vzal, tebe vyslyší!"

Pak ho napadlo:

"A což, nevezme-li Bůh člověka, kdy sobě netrpělivě smrti žádá? Zabit se?! Zničit se na ráz?"

Jednoho dne, kdy se Kampanus zase oddával vzpomínkám a probíral se v rytmech, které kdysi skládal, upialy se oči jeho na verše, které se začínaly "vos cygnis similes vidit Parca"

—Vás labutím podobné shlédla přísná Sudice, stojíc s kuželem prázdným, shlédla vás, kterak snažíte se po nových života radostech—tu jedovatá na vás namířila šípy a užasla, že vaše ňadra se nechvějí. Co byste se báli? Vy věděli jste, že přeneseni budete ve svět lepší, kdyžtě dlouho trpěli jste tu na půdě neveselé, že vás v sebe přijme velebný klid na nebi červánků—"multa diuque solo passi non laeta fuistis, jam requies rutilo capit alma polo" —

"Velebný klid na nebi rudém," pravil si Kampanus, "to jsem psal, to jsem cítil, a teď? Teď žíti se stydím a umřít se bojím! Proč jsi, smrti, tak strašlivá? Sokrates se nebál, Řekům smrt byla mládeneček krásný, ověnčený, jiná je naše smrt, náš Bůh přísný—on jest, kterýž moc má nad smrtí a nad životem, on provodí k branám smrti a zase vyvodí, Boha nemám předbíhati!"

Jindy se zase strašil, že samovrah umírá bez hromničky, že pochovávají ho jako psa při zdi.

"A poslední den vstáti mám, opět oblečen budu koží svou a veden bude—k zatracení!"

Ale myšlenka na rychlou, násilnou smrt se vrací směleji, častěji, drží se, námitky proti ní umdlévají, lákadlem jest klid světa jiného a pobídkou, která stále bodala, byl vnitřní nezhasitelný hlas pořád volající:

"Kampane, pomni se, jsi změtenec u víře, člověk nevěrný a zašlý!"

Jeden večer, prodlévaje u vody, uvažoval, stojí-li lidský život za to, aby na něm lpěl, když tolik trpí.

"Stojí psáno, všech let sedmdesáte, jestli kdo silnějšího přirození, osmdesáte let, a i to,

co nejzdárnějšího v nich, jest práce a bída. Na dlaň odměřeni dnové člověka, věk lidský jako nic, není než pouhá marnost všeliký člověk, pomíjí jako stín, jako voda do země sákne"—tak a podobně si říkal a soudil z toho, kterak zbytečno jest prodlužovati život tomu stínu lidskému.

Když přišel domů, popadl ho zase naopak takový strach, aby skrze zoufalost duše jeho na onom světě netrpěla obtíže, že modlil se dlouho do noci.

"Vytrhni, Bože, duši mou z jámy, život můj k hrobu se přiblížil, mezi mrtvé jsem odložen, a to ani ne s takovou poctivostí jako ti tam, co mrtvi leželi na Hoře Bílé. Kdybych měl křídla, pospíšil bych ujíti větru a vichřici, klouzají kroky mé, již dosáhly vody až k duši mé, tonu v hlubokosti vod, tonu v bahně, v němž dna není, nade mnou se prohlubeň zavírá, Bože, Bože, Bože."

A studenou tmavou síní ozýval se vzlykot z hrudi nejhlubší.

A zase bloudil Prahou a v okolí jejím, jako by hledal zapomenutí nebo smrt.

Jednou se vracel tak pozdě na noc domů, že již lidí nepotkával. Kráčel blátivými ulicemi ve tmách a jako ve snách.

Na nebi hnaly se balvany oblak v divoké spleti, chvílemi z černého jícnu za nimi vynořovaly se paprsky měsíčné, ostřibrujíce okrajky nemotorných oblačných zřícenin.

Náhle Kampana překážka zarazí.

Vstaví se mu do cesty nevysoká zídka kamenná, na ní figury—v zásvitu nebeského světla Kampanus poznává kašnu, slyší ospalé její bublání, přijde k sobě, neví však, kde jest; z

černého domu z okna ozývá se pronikavý pláč dítěte i měkký hlas ženy, která dítě utišuje.

Kampanus upírá oči přímo před sebe, pokročí zat kašnu, světlo osvěcuje plochu několika domů, ta plocha jest jako ze skla a bílá všecka, mistr vidí okrouhlé dvéře, v nich dvě černé skvrny—to nejsou dvéře, to je hlava smrtná, mistr hledí vyjeveně kolem, tu je pranéř, tu dřevo, šibenice s šesti tabulkami.

S hrůzou pomní, že na těch tabulkách jsou jména těch, kteří pokutě hrdelní utekli po té bitvě; poznává, že je na rynku, jemuž se půl druhého roku úzkostlivě vyhýbal, je před rathouzem, vidí černé krámy, na jichž střeše seděli rychtáři, vytřeštěnýma očima zírá na okno, z kterého viseli ti dva ubozí, hlava při hlavě, jako by se líbali, zírá všecek zsinalý na to okno, z něhož kráčeli na černé theatrum, skelné pupky toho okna řinčí v olověném fasování, Kampanus to slyší, dobře slyší, chce volat, v hrdle vyschlo, chce utíkat, nelze, vrávorá v blátě, pomotává se, ale nejde pryč, nemůže.

A již se nesnaží, aby odešel, je to marno, je jako hromý, třese se, bojí se stínů těch, kteří odhodlaně šli na smrt, nevolali, nebránili se, tiše kladli hlavy na špalek. S nevýslovnou hrůzou čeká, že vyjde starý pan Kaplíř, který moha sobě život vyprositi, neprosil, ale raději umřel.

Zvláště toho starce se bojí, vyvaluje oči k oknům vzhůru a ke gotickým baldachýnům, a sochám vedle nich.

Ale nikde nic se nehýbe, stínové mrtvých jsou neviditelni, tiše spí jako všecko vůkol v tom nešťastném městě.

Přišli ponocní s lucernami.

Desátník si posvítil vysoko a poznal mistra

z Karolina, jenž se třásl jako osykový list. S šetrnou poctivostí ujali ho za ruce a provodili ho do polovic Železné ulice, kdež se jim z rukou vyvinul; pak už jeden z nich svítil mistrovi až ke kolleji.

Od té chvíle nebyla Kampanovi myšlenka na smrt hrozna.

Nazejtří v čas obědů vešel mistr do světnice k dědečkovi Revírovi.

Nějaký balíček položil na stůl.

Dědeček, který mistra po dva dni neviděl, aniž ho mohl najíti, vděčně rád ho vítal.

"Neničko tě nepustím, milý pane zeti, dnes tě nepustím, ted' budeme jísti kuře, hojně a čistě je nadila, bude ti chutnat, a k víčeru schystá šišky telecí v jíše, to tys rád jídal!" Zakašlal dědeček skoro jako radostí.

Kampanus smutně se odsmál. Pak pravil:

"Nemám chuti na jídlo, jsem jako schvácený kůň. Ale bude zase dobře."

"Tys schvácený jen tím, že míváš nade vším těžkou mysl, hled', já jsem starší a na zdraví nedůležitý a nestýskám si, kašlu pořád a trpělivě nesu všecko, co se stalo smutného, byl osudek Boží."

"Milý dědečku," vece Kampanus trochu dotčený, "až tě pro víru ze země vyženou—"

"I nevyženou, já nepůjdu," hbitě odvece kašlavý dědeček, "na to již jsem tuze vetchý, abych šel do cizí psiny do Němec, a také myslím si, kdybychom všickni odtud odešli pro víru, kdo by zůstal, kde by byli Čechové, jako ty tu zůstaneš, tak i my, s Janíčkem, i my, já se odtud stěhovat nebudu, dům si pokládám v osmnácti stech, o ten bych Jančíka nerad připravil, ty se neničky k nám přistěhuješ, uživím

tebe i Janíčka, bude vaše všecko, vždyť dlouho tu nepobudu, bude vaše všeličko, budete živi a budete vzpomínati na starého dědečka, který vám toho zachoval a zanechal."

"Ale co víra?" ptá se mistr.

"Moc železo lomí ‚zůstanu přijď' nač přijď', oni teď chtějí jen cedulku zpovídací; onehdy zavřeli čtyřem uzdařům krámy a stavili živnost, včíra jim je otevřeli zase, protože přinesli ceduli od kněze. Ceduli mi dá nový farář zdejší, je Polák, je hodný, laskavý člověk, česky neumí, včíra jsem s ním hovořil, dorozumíme se spolu těžko, ale doufám, že ceduli dá, něco mu přistrčím, fara je chuda!"

Kampanus na to neřekl nic, jen se usmál té lstivosti dědečkově.

Vyndav hned potom z uzlíčku papír složený a knížku, velmi pěkně červenou koží povázanou a stříbrnými sponami zavřenou, pravil Revírovi:

"Až odejdu odtud, dáš tyto knížky modlící pěstounce mého Jeníčka, ježto mého dítěte od narození chovala a dosavad chová, a tu je list na vinici, kterou jsem před lety koupil a splatil, ta jest Jeníčkova."

Potom vyňal z uzlíku zlaté dva knoflíčky, prsteny tři, několik tlusých stříbrných i zlatých grošů, které Jeníčkovi dány do vínku o křtěnkách, vyňal i zlata kotouček a zlato ve dvou hroudkách.

"To jsou památky po mojí Lidušce, ty vezmi!"

"A proč?" táže se stařík rychle, divě se.

Kampanus k tomu odpověděl, že v kolleji není dosti bezpečno.

"Mám starání také o své knihy," pravil

hledě do stolu, "moje biblioteka je vzácná, otcové u sv. Klimenta ji rádi by koupili, pamatuj, milý dědečku, že by ji koupili, bude to jedenkráte také kousek dědictví, kousek statečku cenného pro Jeníka."

"Nu, nemyslemež na dědění ani na umírání, bud' milému bohu chvála, jen když jsme zdrávi!"

Přihnal se v tu chvíli Jeník, dělaje střevíčky svými hluk jako čtyři hříbata.

Klučík vlasatý a hezký jako obrázek.

Mistr vzal dítě na klín, dlouho a smutně se mu díval do očí, až to Jeníka mrzelo, líbal ho po hlavičce rusé a něžné, jako měla nebožka Lidunka, mátě jeho.

Po obědě poznal a uznal Kampanus, že to kuře je hojně a čistě nadáno, ale ujedl z něho jen maloučko.

Dědeček postavil před mistra sklenici hořkého piva vrchtivou, ale Kampanus upil málo.

"Až to dítě doroste, aby škole neodpadlo, aby Bůh mu dal moudrost!" pravil mistr po obědě jako mimochodem, ale za chvíli zase opakoval to.

Pak seděl mistr a nemluvil. Jen to prohodil jako mimochodem, že má dědeček dobré milé oči a že se mu zdá, jako by z jeho úst byla vždy jen vycházela slova srdečná a dobrá.

"No, huj, huj!" bránil se vrásčitý stařeček vesele.

Když pěstounka přišla se stolu uklízet, vzal Kampanus chlapce zase k sobě, při tom šeptal: "Můj holoubku, můj andělíčku nevinný, nešťastný!" a políbil ho dlouhým polibkem na temeni rusé hlavičky, stiskl dědečkovi ruku, sáhl mu na rameno jako by mu chtěl něco svě-

řiti, nebo o něco ho požádati, ale nepromluvil. bylo znát, že v tu chvíli již mluviti neuměl. Mluvily jen oči, a ty byly velmi smutný a nějak vlhky, a rty místo mluvení jen sebou trhaly. Revír postihl rozčilení zeťovo, ale pomyslil si, že to zase ta prožluklá melancholie, která mine. Proto breptal a kašlal až před dům, jako by s tou melancholií bojoval.

Když Kampanus pozůstal na ulici sám, řekl si:

"Zvonečku, nezvoníš už, puknuls, nemáš hlasu, a kdybys ho měl, bude chřeplavý, jdižiž domů, jdi spat!"

Odpoledne loučil se se zdmi staré sešlé kolleje Karla Čtvrtého.

Dlouho pobyl v aule, kde nesčíslněkráte řečníval velikým shromážděním.

Byl tu klid i smutek kostela.

Kampanus několikráte opakoval hlasem žalobným a vyčítavým:

"Odtud mne vyhnali — —"

Chodil sem tam, prohlížel si na zdech erby malované, obraz Parnassu—četl verše Vergiliovy na zdi psané. Usedl do vyšší, misterské kathedry a tu dlouho vzpomínal na lepší časy.

"Odtud mne vyhnali," pravil zase na konec, vstávaje, "tím mne odsoudili na smrt—"

Dlouho stál u dveří bývalého bytu Troilova, několikrát přešel pavlače, na krakolcích do dvora vystrčené. Každá téměř dlaždice, každá římsa, kde které dvéře připomínaly mu kus života, připomínaly mu, co bylo a už není a nebude. Viděl a pocit'oval, co ztratil, co mrtvo, co se nevrátí.

Vešel do auditoři; vše tu stejno, jako tehdy, když před víc než třiceti lety z Vodňan, ze své

patrie příchozí, vešel sem do těch síní poprvé jako studiosus.

Vše tu stejno. Jen staročeské hodiny tenkrát šly, teď staročeské hodiny již po kolik let polámané stojí v skříni na témž místě a vždy stejně ukazují dvacátou čtvrtou hodinu, hodinu, kterou se končí den.

"To je hodina moje," pravil Kampanus, stoje před hodinami, "hodina poslední, novissima hora!"

Před fiskem jímala ho zima po všem těle, do fisku nemohl, klíče mají kněží od mostu a privilegia z fisku jsou odnesena.

Zima ho jímala a drolila, rychle pryč od železných dveří.

Bylo už hodně tma, když Kampanus kráčel k své habitaci.

Dole ve dvoře skřípal řetěz, ženské nabíraly z kollejní studně vodu. Byly to ženské mladé, neboť se tuze veselo chechtaly.

Všed do pokoje svého prvního, v němž stála prostá postel s hubenými peřinami, zaplakal mistr.

Na té posteli umřela Liduška, milenka Činara—umřela...

Zaplakal nad krátkým štěstím svým.

V koutku visely dvě její suknice i živůtek, i hladil rukama něžně ty památky milé.

"Liduška moje převede mne přes Styx a přivede mne k Synu božímu, jenž bude soudit milosrdně, Liduška mne povede, ta mi vyprosí milosrdný soud. Kristus Ježíš se smiluje nade mnou, smiluje, Kristus Ježíš bude ochráncem mého dítěte, prodlouží mu život, dítě nic vinno není, nic neví o tom, co otec smejšlí."

Vešel do pokoje druhého, postavil se k oknu

—zdálo se mu, že padá sníh, skutečně první poprašek na stromech kollejní zahrádky, první sníh.

Vzpomněl si, že bude zle ptákům, které kdysi krmíval, ale pak zanedbával tak, že mu na okno již nelítali. I ptáci ho mýlili jako lidé.

Naproti u Goliášů svítí, je vidět staré i mladé, a nejmladší u stolu.

Odvrátil se Kampanus, rozkřesal a rozžehl svíci v dřevěném svícně.

Vzal z jarmárky hrst utrýchu, kterým pedellus musil otravovati kollejní krysy, nasypal do sklenice, aby ve vodě rozpustil se.

Se svěcí ještě jednou zašel k smrtelnému loži své Lidušky.

"Uvede mne na louky, kde roste asfodel květ—tam mne přivítá můj miláček Vergilius, tam bude klid nebeský, klid, klid—requies aeterna—věčný klid."

Vypil sklenici na jediný doušek. Pravil:

"Již půjdu do údolí stínů, již půjdu!"

Za dobrou chvíli křeče začaly trhati, rváti, kousati; mistr chytal se za hlavu, sténaje:

"Hlava rozbitá, roztříštěná, bolí, bolí."

Bylo mu horko. Otevřel okno. U Kamzíků v hostěnici zpívali.

Lehl na postel, křeče ho kroutily, zmítaly jím.

Vstal, dávil se, krev z úst—pak odlehlo mu, zmocněl, ale vyvalil oči jako šílenec a mluvil:

"Zavru dvéře života, den se mi obrátil ve tmy, tam, tam je jasno, věřte, to jsou zkazili Čechové, ti se vydařili, nepodařili, zkazili Čechové. Škrtí se, sedí v zlatohlavě s pěknými paními u vyleštěných stolů, zelené víno v benátských sklenicích vysokých, špičatých, pes

vrtí ocasem a pochlebuje, dokud se mu dává, jim se dává, berou, pro milosrdenství hluboké, nechci vidět tu lázeň krvavou, černé theatrum, nechci vidět těch lidí srdcí železných, rozplašili jste nám žákovstvo, konec vysokého, světlého učení českého, já chtěl, aby dívčička sbydlila s mým Jeníčkem spolu, děti dvou professorů, nechtěli, už jdu, zlatá moje panímámičko, už jdu, pan otec je tam za kovárnou na poli, už jdu—"

A třeštil, třeštil nesrozumitelnými slovy, bolesti zase hryzaly; vstával, ulehal, svíjel se, tratil a lámal se jako veliký strom v lese za smrtonosné vichřice.

Stišil se náhle, šeptaje: "Břímě dne—padá —se mne—tma—tma—spát —"

A tak vešel v klid světa jiného člověk nešťastný. —

Patnáctého dne měsíce prosince slavně a poctivě pochován jest k universitnímu kostelíčku Božího Těla na trhu Dobytčím proti novoměstskému rathouzu mistr Jan Kampanus, umění poetného, historie a jazyka řeckého professor.

Všecky školy jesuitské byly při pohřbu, a páter Sidecius měl řeč pěknou.

OBSAH II. ČÁSTI.

I. Veliká sázka 3
II. Diverti nescio 26
III. Bílá Hora 39
IV. Hora kletá 70
V. "Orati budou zemi všichni, kteří tudy půjdou" 99
VI. Strůjcove zla 124
VII. Běda přemoženým 145
VIII. Smutné Vánoce 162
IX. Dies Irae 201
X. Finis 245
XI. Šel v klid světa jiného 278

Stanford University Libraries
3 6105 124 442 737

PG
5038
W55M
v. 2

Stanford University Libraries
Stanford, California

Return this book on or before date due.